



**ÇOCUKLAR ARASINDA YAYGINLAŞAN ARGO-KÜFÜR
KULLANIMININ AZALTILMASINDA AİLENİN VE
OKULLARDA VERİLEN DEĞERLER EĞİTİMİNİN
ROLÜ**

Züleyha YILDIZ

**Yüksek Lisans Tezi
Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı
Dr. Öğr. Üyesi Fatih KAYA
2022
(Her hakkı saklıdır)**

T.C.
BAYBURT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
FESEFE VE DİN BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

**ÇOCUKLAR ARASINDA YAYGINLAŞAN ARGO-KÜFÜR KULLANIMININ
AZALTILMASINDA AİLENİN VE OKULLARDA VERİLEN DEĞERLER EĞİTİMİNİN
ROLÜ**

(The Role of the Values Education Provided by the Families and Schools to Kids in Terms of
Reducing the Common Usage of Bad Words – Cusswords)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Züleyha YILDIZ

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Fatih KAYA

Bayburt
Ocak, 2022

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Dr. Öğr. Üyesi Fatih KAYA danışmanlığında, 182110003 numaralı Züleyha YILDIZ tarafından hazırlanan “Çocuklar Arasında Yaygınlaşan Argo-Küfür Kullanımının Azaltılmasında Ailenin ve Okullarda Verilen Değerler Eğitiminin Rolü ” adlı bu çalışma 12.01.2022 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı (Atatürk Üni. Ortak) programında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Ömer DEMİR

İmza:

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Fatih KAYA

İmza:

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Hasan SÖZEN

İmza:

Bu tezin Bayburt Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin ilgili maddelerinde belirtilen şartları yerine getirdiğini onaylarım.

...../...../.....

Doç. Dr. Fatih GÜRBÜZ
Enstitü Müdürü

ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Çocuklar Arasında Yaygınlaşan Argo-Küfür Kullanımının Azaltılmasında Ailenin ve Okullarda Verilen Değerler Eğitiminin Rolü” başlıklı çalışmanın tarafımdan bilimsel etik ilkelere uyularak yazıldığını ve yararlandığım eserleri kaynakçada gösterdiğimi beyan ederim.

... / ... / 2022

İmza

Züleyha YILDIZ

TEŞEKKÜR

Araştırma sürecim boyunca doğrudan veya dolaylı birçok kişinin katkıları olmakla birlikte; başta akademik hayatıma sağlam adımlarla giriş yapmama vesile olan, özellikle ders döneminde ufkumu açan, tez konusu seçmemde değerli fikirlerini esirgemeyen, aynı zamanda danışmanlığımı ilk yürüten değerli hocam Doç. Dr. Ömer DEMİR'e şükranlarımı sunarım.

Araştırmamın tüm aşamalarında bilgisi, ilgisi, içtenliği, yönlendiriciliğiyle tezimi geliştirmeme sürekli destek olan; değerli görüş ve önerileriyle yol gösteren, birlikte çalışmaktan mutluluk duyduğum çok değerli hocam, danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Fatih KAYA'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Hayatımın her anında varlıklarıyla bana güç veren, her zaman sevgileriyle ve dualarıyla yanımda olan, zor günlerimde bana maddi ve manevi her türlü desteği veren çok değerli aileme; her zaman yanımda ve arkamda olan, bana kendimi çok değerli hissettiren babam Haydar AKTÜRK'e; bu zorlu süreçte bana maddi-manevi destek olan, mutluluk ve başarılarımı kendisine borçlu olduğum, tezimin asıl mimarı olan sevgili eşim Muhammer YILDIZ'a; üniversite ve yüksek lisans dönemlerimde değerli zamanından eksilttiğim, en değerlim canım kızım Ceren YILDIZ'a; şükran ve minnetlerimi sunarım.

En büyük teşekkürü ise; verilerin toplanmasında bana yardımcı olan, araştırmama katkı sunarak bana en büyük desteği veren değerli öğretmenlere ve velilere sunarım.

Züleyha YILDIZ

....., 2022

ÖZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÇOCUKLAR ARASINDA YAYGINLAŞAN ARGO - KÜFÜR KULLANIMININ AZALTILMASINDA AİLENİN VE OKULLARDA VERİLEN DEĞERLER EĞİTİMİNİN ROLÜ

Züleyha YILDIZ

Ocak 2022, 125 sayfa

Argo-küfür toplum tarafından hoş karşılanmayan, çoğunlukla insanları aşağılama amacı güden ifadeler olarak kabul edilmektedir. Bununla birlikte; çocuktan büyüğe, gençten yaşlıya hemen her kesimde bu kelimelerin kullanıldığı görülmektedir. Günlük iletişimin vazgeçilmezi haline gelen bu kelimeler; özellikle çocuklar arasında da yaygınlaşarak günden güne ciddi problemler ortaya çıkarmaktadır. Bu araştırmada; çocuklar arasında gün geçtikçe yaygınlaşan argo-küfür kullanımının sebepleri öğretmen ve veli görüşleri çerçevesinde incelenmiştir. Bu araştırmanın amacı; çocukların argo-küfür kullanımının sebeplerini tespit etmek ve bu problemi azaltabilmek için aile ve okullarda verilen değerler eğitimi kapsamında çözüm önerileri sunmaktır. Araştırmada nitel araştırma yöntemi desenlerinden fenomenolojik desen tercih edilmiştir. Araştırmanın çalışma grubu, amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabilir durum örnekleme yöntemi kullanılarak belirlenmiştir. Çalışma grubunu Trabzon ve Rize'nin farklı ilçelerinde resmi eğitim kurumlarında görev yapan 50 öğretmen, Trabzon ve Rize'nin farklı ilçelerinde ikamet eden 25 veli oluşturmaktadır. Veriler; yarı yapılandırılmış görüşme soruları ile elde edilmiş ve betimsel analize tabi tutularak tablolara aktarılmıştır. Araştırma sonuçları, çocuklar arasında argo-küfür kullanımının; kaygılandırıcı bir davranış olarak kabul edildiğine, teknoloji kullanımının artmasıyla günden güne yaygınlaştığına, günlük iletişim dili olarak kabul edildiğine ve normalleştirildiğine, ailenin denetimi, ilgisi, bilinçli yaklaşımıyla azaltılabileceğine ve okullarda verilecek değerler eğitimi çalışmalarıyla önlenebileceğine işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Din eğitimi, argo-küfür, çocuk, aile, okul, değerler eğitimi.

ABSTRACT

MASTER THESIS

THE ROLE OF THE VALUES EDUCATION PROVIDED BY THE FAMILIES AND SCHOOLS TO KIDS IN TERMS OF REDUCING THE COMMON USAGE OF BAD WORDS – CUSSWORDS

Züleyha YILDIZ

January 2022, 125 pages

The bad words- cuss words are the expressions that are not being accepted in society and are believed to be used to humiliate other people. However; it can be seen that from every walk of life from youngsters to elder people, these words are being used. Being undeniably the keystone of everyday life, these words are creating serious problems day by day and becoming widespread. This study analyzes the reasons for using bad words- cuss words within the scope of teacher and guardian perspective. The purpose of this study is to detect the reasons for using bad words- cuss words of children and to provide solutions to decrease this problem within the context of values education provided by families and schools. In this qualitative research, the phenomenological type is being preferred. The study group of the research is being determined by using convenience sampling within purposeful sampling methods. The study group consists of 50 teachers working for different government institutions in different districts of Trabzon and Rize and 25 guardians reside in different districts of Trabzon and Rize. The data is collected by using a semi-structured interview and tabulated through descriptive analysis. The result of this study indicates that the usage of bad words- cuss words among children is accepted to be worrisome behavior, it's becoming widespread day by day with the increased usage of technology, it's being normalized and accepted as a part of daily communication, it can be decreased with the supervision, attention and well-informed attitudes of family and the values education provided by the schools.

Keywords: Religious education, bad words-cuss word, children, family, school, values education.

İÇİNDEKİLER

ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI	i
TEŞEKKÜR.....	ii
ÖZ.....	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar DİZİNİ	ix
KISALTMALAR DİZİNİ.....	x
GİRİŞ	1
I. Araştırmanın Konusu ve Problemi.....	1
II. Alt Problemler	3
Öğretmen Görüşlerine İlişkin Alt Problemler	3
Veli Görüşlerine İlişkin Alt Problemler	4
III. Araştırmanın Amacı.....	4
IV. Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi	4
V. Araştırmanın Sınırlılıkları	5
VI. Araştırmanın Varsayımları	5
VII. Tanımlar ve Terimler	5

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. İletişim	7
1.1.1. İletişimin Önemi	8
1.1.2. İletişim Çeşitleri	9
1.1.2.1. Kişisel İletişim	9
1.1.2.2. Kişilerarası İletişim	10
1.1.2.3. Kitle İletişim / Toplumsal İletişim	12
1.1.3. İletişimde Dil	15

1.1.4. Çocuklarda Dil Edinimi	17
1.1.4.1. Davranışçı Yaklaşım	17
1.1.4.2. Psikolinguistik Yaklaşım / Doğuşancı Yaklaşım	19
1.1.4.3. Sosyo-Kültürel Yaklaşım.....	19
1.1.4.4. Sosyal Etkileşim Yaklaşımı	20
1.1.4.5. Bilişsel Etkileşim / Bilişsel Öğrenme Yaklaşımı	21
1.1.5. Çocuklarda Dil Edinimini Etkileyen Faktörler	22
1.1.5.1. Cinsiyet.....	22
1.1.5.2. Yaş.....	23
1.1.5.3. Çevre.....	23
1.1.5.4. Aile	24
1.1.5.5. Sosyo-Ekonomik Koşullar	24
1.1.5.6. İletişim Araçları / Medya-Televizyon-Bilgisayar	25
1.1.6. Dinî İletişimde Söz	26
1.1.6.1. İslam Dini’nde Söz.....	26
1.1.6.2. Kur’ân-ı Kerim’de Söz	28
1.1.6.3. Sünnette Söz.....	31
1.2. Argo-Küfür.....	33
1.2.1. Argo Küfür Kullanımını Etkileyen Faktörler	35
1.2.1.1. Sosyolojik Sebepler	35
1.2.1.2. Psikolojik Sebepler.....	40
1.3. Değer.....	42
1.3.1. Değerlerin Özellikleri ve İşlevleri	43
1.3.2. Değerlerin Sınıflandırılması	45
1.3.3. Değerler Eğitimi Tanımı ve Önemi	46
1.3.4. Değerler Eğitiminde Aile ve Önemi	48
1.3.5. Değerler Eğitiminde Okul ve Önemi	51
1.3.6. Değerler Eğitimi Yaklaşım ve Uygulamaları.....	53

1.3.6.1. Değer Aktarma Yaklaşımları	53
1.3.6.2. Değer Geliştirme Yaklaşımları	54
1.3.6.3. Bütüncül Değerler Eğitimi.....	56

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Deseni	58
2.2. Çalışma Grubu	58
2.2.1. Çalışmaya Katılan Öğretmenlerin Özellikleri	59
2.2.2. Çalışmaya Katılan Velilerin Özellikleri.....	59
2.3. Veri Toplama Araçları.....	60
2.4. Verilerin Toplanması	60
2.5. Verilerin Analizi.....	61
2.6. Araştırmanın Geçerlik ve Güvenirliği.....	61

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

3.1. Çocukların Argo-Küfür Kullanımına İlişkin Düşüncelere Yönelik Bulgular	63
3.2. Çocukların Argo-Küfür İfadelerini En Çok Kullandığı Durumlara İlişkin Bulgular	68
3.3. Çocukların Argo-Küfür Kullanımında Aile Dışında Etkili Olan Diğer Faktörlere İlişkin Bulgular	74
3.4. Çocukların Argo-Küfür Kullanımının Artmasında Dijital Platformların Etkisine İlişkin Bulgular	78
3.5. Çocukların Argo-Küfür Kullanımını Azaltma Noktasında Aileye Düşen Görevlere İlişkin Bulgular	83
3.6. Çocukların Argo-Küfür Kullanımını Azaltma Noktasında Okullarda Verilen Değerler Eğitimi Kapsamında Çözüm Önerileri	90

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

4.1. Sonuç ve Tartışma	98
4.1.1. Çocukların Argo-Küfür Kullanımı Hakkında Öğretmen ve Veli Görüşlerine İlişkin Sonuçların Tartışılması.....	98
4.1.2. Çocukların Argo-Küfür İfadelerini En Çok Kullandığı Durumlara İlişkin Öğretmen ve Veli Görüşlerine Yönelik Sonuçların Tartışılması	100
4.1.3. Çocukların Argo-Küfür Kullanımında Aile Dışında Etkili Olan Diğer Faktörlere İlişkin Öğretmen ve Veli Görüşlerine İlişkin Sonuçların Tartışılması.....	101
4.1.4. Çocukların Argo-Küfür Kullanımının Artmasında Dijital Platformların Etkisine Yönelik Öğretmen ve Veli Görüşlerine İlişkin Sonuçların Tartışılması	102
4.1.5. Çocukların Argo-Küfür Kullanımını Azaltma Noktasında Aileye Düşen Görevlere İlişkin Öğretmen ve Veli Görüşlerine İlişkin Sonuçların Tartışılması.....	104
4.1.6. Çocukların Argo-Küfür Kullanımını Azaltma Noktasında Okullarda Verilen Değerler Eğitimi Kapsamında Öğretmen ve Veli Çözüm Önerilerine İlişkin Sonuçların Tartışılması	106
4.1.7. Çocukların Argo-Küfür Kullanımını Artıran Etkenler	109
4.2. Öneriler	110
4.2.1. Kurumlar İçin Öneriler	110
4.2.2. Aile ve Öğretmenler İçin Öneriler	112
4.2.3. Araştırmacılar İçin Öneriler	113
KAYNAKÇA.....	115
EKLER.....	123
Ek-1: Öğretmen Görüşme Formu	123
Ek-2: Veli Görüşme Formu	124
ÖZGEÇMİŞ	125

TABLÖLER DİZİNİ

Tablo 1. Öğretmenlerin Demografik Özelliklerine İlişkin Veriler	59
Tablo 2. Velilerin Demografik Özelliklerine İlişkin Veriler.....	59
Tablo 3. Çocukların Argo-Küfür Kullanımına İlişkin Öğretmen Görüşleri	63
Tablo 4. Çocukların Argo-Küfür Kullanımına İlişkin Veli Görüşleri	66
Tablo 5. Çocukların Argo-Küfür İfadelerini En Çok Kullandığı Durumlara İlişkin Öğretmen Görüşleri	69
Tablo 6. Çocukların Argo-Küfür İfadelerini En Çok Kullandığı Durumlara İlişkin Veli Görüşleri	72
Tablo 7. Çocukların Argo-Küfür Kullanımında Aile Dışında Etkili Olan Faktörlere İlişkin Öğretmen Görüşleri	74
Tablo 8. Çocukların Argo-Küfür Kullanımında Aile Dışında Etkili Olan Faktörlere İlişkin Veli Görüşleri	77
Tablo 9. Çocukların Argo-Küfür Kullanımının Artmasında Dijital Platformların Etkisine İlişkin Öğretmen Görüşleri	79
Tablo 10. Çocukların Argo-Küfür Kullanımının Artmasında Dijital Platformların Etkisine İlişkin Veli Görüşleri.....	82
Tablo 11. Çocukların Argo-Küfür Kullanımını Azaltma Noktasında Aileye Düşen Görevlere İlişkin Öğretmen Görüşleri	84
Tablo 12. Çocukların Argo-Küfür Kullanımını Azaltma Noktasında Aileye Düşen Görevlere İlişkin Veli Görüşleri.....	88
Tablo 13. Çocukların Argo-Küfür Kullanımını Azaltma Noktasında Aileye Düşen Görevlere İlişkin Öğretmen Görüşleri	90
Tablo 14. Çocukların Argo-Küfür Kullanımını Azaltma Noktasında Aileye Düşen Görevlere İlişkin Veli Görüşleri.....	95

KISALTMALAR DİZİNİ

DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
DKAB	: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
TDK	: Türk Dil Kurumu
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
Ed.	: Editör
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve diğerleri

GİRİŞ

I. Araştırmanın Konusu ve Problemi

Aile, toplumun temel taşı olarak kabul edilen bir kurumdur. Bir birey ilk etkileşimini, ilk sosyalleşme deneyimini, aile ortamında ve çocukluk döneminde yaşamaktadır. Çocuğun kişiliğinin, davranışlarının ve tercihlerinin oluşmasında en önemli etken aile olarak kabul edilmektedir.¹ Hayatını aileden öğrendiği kurallarla devam ettiren çocuk, toplum içerisinde ne yapması gerektiğini ya da neleri yapmaması gerektiğini ilk olarak ailesinden öğrenmektedir. Bu durum ailenin çocuğu yönlendirme, eğitme, iletişim kurma, rol model olma gibi görevlerinin önemini ortaya koymaktadır.

Çocukların yanlış davranışlarının önlenmesinde aile önemli bir yere sahiptir. Çocuk, küçük yaştan itibaren en çok aileyle etkileşim kurmaktadır. Sağlıklı bir aile ortamında yetiştirilen çocuklar, dış dünya ile de güzel ilişkiler kurabilmektedir. Çocukların tüm ahlaki davranışlarında olduğu gibi konuştukları dil, konuşurken tercih ettikleri kelimeler, olaylara verdikleri tepkiler de ailenin izlerini taşımaktadır. Dolayısıyla bir çocuğu anlayabilmenin yolu, ailesini ve ailedeki konumunu anlamaktan geçmektedir.²

Çocukluk döneminin; her çeşit tohumun bitebileceği bir tarla, her türlü şekle girebilecek bir balmumu, istenilen tarafa yönü değiştirilebilecek bir akarsu, tertemiz ve hiç karalanmamış beyaz bir kâğıt, her tarafa yönlendirilebilecek bir fidana benzetilmesi³ çocuk eğitiminin önemini göstermektedir. Çocukta var olan bu potansiyeli kullanmak, hem ailenin hem de okulun görevlerinden kabul edilmektedir. Okul ve ailenin bu görevi yerine getirirken, kendilerini çocuğun eğitiminde tek etken olarak görmeden, dış etkenlerin de varlığını göz önünde bulundurması gerekmektedir. Çünkü çevresel faktörler doğrudan ve dolaylı yollarla çocuğu etkisi altına almaktadır.⁴

Çocuğun eğitiminde etrafındaki örneklerin önemli bir yeri bulunmaktadır. Her durumda olduğu gibi ahlaki davranışlar da çocuğun etrafındaki modellerle özdeşim kurması ile gerçekleşmektedir.⁵ Çocuğun etkileşime girdiği ve kendisini ait hissettiği ortamlarda bulunan insanlarla özdeşleşmesi, onların yaptığı olumlu ya da olumsuz davranışları benimsemesi, çevresel faktörlerin önemini ortaya koymaktadır.⁶ Arkadaş ortamı; çocukların sosyal tepkilerini etkisi altına alan çevresel faktör olarak kabul edilmektedir. Ailede verilen

¹ Doğan Cüceloğlu, *İletişim Donanımları* (İstanbul: Remzi Kitabevi, 2021), 174.

² Alfred Adler, *Çocuk Eğitimi*, çev. Kâmuran Şipal (Ankara: Say Yayınları, 2019), 107.

³ Beyza Bilgin, "Eğitimin İmkânı ve Sınırları Üzerine", *AÜİF İslam İlimleri Enstitüsü Dergisi* 4 (1980).

⁴ Adler, *Çocuk Eğitimi*, 159.

⁵ Hayati Hökelekli, *Çocuk, Genç, Aile Psikolojisi ve Din* (İstanbul: Dem Yayınları, 2016), 13.

⁶ Adem Güneş, *7-14 Yaş Dönemi Çocuk Eğitiminde 100 Temel Kural* (İstanbul: Timaş Yayınları, 2017), 21.

eğitim, çocuğun arkadaş ortamıyla karşılaşmasıyla değişime uğramaktadır. Dolayısıyla çocuğun eğitimini okul öncesi ve okul sonrası şeklinde ikiye ayırmak; çocuğun davranışları üzerinde sosyalleşmeden önce aile deneyimlerinin, sosyalleşmeye başladıktan sonra arkadaş deneyimlerinin etkisine dikkat çekmektedir.⁷

Günümüzde değişen dünyayla birlikte teknolojiden yararlanma ihtiyacının artması, çocukların teknolojiye maruz kalma yaşının düşmesi, dijital platformların çocuk üzerindeki etkisini artırmaktadır. Ailelerin bu bağlamda dikkatli olması ve çocuklarını gerekli bir durum olmadıkça teknolojiye teslim etmemeleri gerekmektedir. Ailelerin bazı tutumları sonucu çocuk teknoloji bağımlısı haline gelmektedir. Çocuk kendisini aile ortamından ve tüm sosyal çevrelerden soyutlayarak sanal ortamda daha fazla zaman geçirmektedir. Teknoloji aslında ailelerin korkacağı, çocuklara mutlak anlamda zarar verecek bir ortam olmamakla birlikte kontrolsüzlük ne yazık ki tehlike oranını artırmaktadır.⁸ Bu bağlamda aileye düşen görevlerden bir tanesi de çocuklara internet kullanmanın kurallarını öğretmek, olumsuzluklara karşı çocukları bilinçlendirmektir.

Çocuğun ahlaki davranışları; aile, okul ve teknoloji ortamı üçgeninde şekillenmektedir. Bu ortamlarda çocukların iyi davranışlar kazanabilmesi için öncelikle bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Çocuklara yaptıkları davranışların hangilerinin iyi- kötü olduğu, hangi sebeplerle iyi-kötü olduklarının bilincinin kazandırılması, olumlu davranışların artırılması ve olumsuz davranışların azaltılması noktasında etkili görülmektedir. Bu bağlamda empati kazandırmak; yaptığı yanlışın farkına varmasına, kendisini karşısındaki insanın yerine koyarak problemlere dışarıdan bakmasına ve çocuğun iç kontrol sistemini aktif hale getirmesine sebep olmaktadır.⁹

Çocuklara ahlaki davranışları kazandırmak için değerlerden ve değerler eğitiminden istifade etmek gerekli görülmektedir. Çünkü değerler davranışları yönlendiren, rehberlik eden kurallardan oluşmaktadır.¹⁰ Değerleri çocuklara çocuğun sevdiği, saydığı, kendisine ilgi duyduğu kişilerle özdeşleşmesiyle hayatının bir parçası haline getirerek aktarmak önemli görülmektedir. Nitekim değerleri çocuğa doğrudan aktarmak, çocuğun davranışlarını değiştirme, düzenleme noktasında yetersiz kalmaktadır.¹¹

Günümüz şartlarında her şeyin günden güne değiştiği gibi çocukların konuşma tarzları, konuşurken kullandıkları kelimeler de değişmektedir. Problemlili bir iletişim tarzı olan

⁷ Haluk Yavuzer, *Çocuk Psikolojisi* (İstanbul: Remzi Kitabevi, 2021), 148.

⁸ Güneş, *7-14 Yaş Dönemi Çocuk Eğitiminde 100 Temel Kural*, 191.

⁹ Hökelekli, *Çocuk, Genç, Aile Psikolojisi ve Din*, 29.

¹⁰ Hayati Hökelekli, *Ailede, Okulda, Toplumda Değerler Psikolojisi ve Eğitimi* (İstanbul: Timaş Yayınları, 2011), 285.

¹¹ Haim G. Ginott, *Anne Baba ve Çocuk Arasında*, çev. Arzu Tüfekçi (İstanbul: Okyanus Yayınevi, 2021), 100.

argo-küfür ifade kullanımı çocuklar arasında artmaktadır. Bu problemin başlıca sebepleri olarak, çocuk üzerinde bulunan gerek aile gerek diğer sosyal çevrelerin etkisi, sosyal medya, Youtube videoları gibi platformlarda geçirilen zaman gösterilmektedir.¹² Özellikle dijital ortamların olumsuz etkileri, çocuklar arasında argo-küfür ifadelerinin kullanma oranını artırmaktadır. Dijital ortamlar kadar toplumsal hayatın tamamı da bu problemi artırmaktadır. Maçlardaki küfürler, internet ortamındaki argo-küfür ifadelerinin reklamlarının yapıldığı dizi ve filmlerin izlenme oranlarındaki artış, argo-küfür kullanımının çocukların-ergenler için olduğu kadar toplumsal anlamda da bir problem olduğunu gözler önüne sermektedir.¹³

Çocuk argo-küfür ifadelerini bazen dikkat çekmek için, bazen şakalaşma sırasında, bazen sinirlendiğinde kullanabilir. Çocuğun argo-küfür kullanımına şahit olan yetişkinlerin, ceza yoluna başvurmada, doğru tepkiler ile problemin çözümüne odaklanması gerekmektedir. Çünkü bazen anlamını bilmeden çevreden duyduğu argo-küfür ifadeleri kullanarak bu durumun dikkat çekici etkisiyle aktif olan çocuk bu kelimelerin kullanımını daha da artırmaktadır.¹⁴ Çocukların kullandığı kelimeler hakkında çocukların bilinçlendirilmesi, ne anlama geldikleri hakkında bilgilendirme yapılarak farkındalık oluşturulması, sonrasında kullanıp kullanmama tercihlerinin kendilerine bırakılması gerekmektedir. Toplum içerisinde kullandığı bu kelimelerle sorun yaşayabileceği çocuğa değer verdiği insanların aktarımıyla fark ettirilebilir.¹⁵ Bu bağlamda; çocukların argo-küfür kullanımını azaltabilmek için değerler eğitiminden yardım alınarak aile ve okulda uygulanabilecek stratejilerin irdelenmesi gereken önemli bir durum olduğu görülmektedir. Tüm bu bilgiler değerlendirmeye alındığında araştırmamızın temel problemini “Çocuklar arasında yaygınlaşan argo-küfür kullanımının azaltılmasında ailenin ve okullarda verilen değerler eğitiminin rolü nelerdir?” şeklindeki bir soruyla özetlemek mümkündür. Bu doğrultuda bu çalışmada aşağıda verilen alt problemlere cevap aranmıştır.

II. Alt Problemler

Öğretmen Görüşlerine İlişkin Alt Problemler

- a. Çocukların argo-küfür kullanımı hakkında öğretmen görüşleri nelerdir?
- b. Çocukların argo-küfür ifadelerini en çok kullandığı durumlara yönelik öğretmen görüşleri nelerdir?

¹² Neslihan Karakuş vd., “Ortaokul Öğrencilerinin Kullandığı Argo Kelimeler Çerçevesinden Dil Ahlakına Genel Bir Bakış”, *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* 7 (2020), 172-191.

¹³ Özgün Kızıldağ, *Ergenleri Anlama Kılavuzu* (Ankara: Elma Yayınevi, 2020), 298.

¹⁴ Özgün Kızıldağ, *Çocukları Anlama Kılavuzu* (Ankara: Elma Yayınevi, 2015), 234.

¹⁵ Kızıldağ, *Ergenleri Anlama Kılavuzu*, 299.

c. Çocukların argo-küfür kullanımında aile dışında etkili olan faktörlere yönelik öğretmen görüşleri nelerdir?

d. Çocukların argo-küfür kullanımının artmasında dijital platformların etkisine yönelik öğretmen görüşleri nelerdir?

e. Çocukların argo-küfür kullanımını azaltma noktasında aileye düşen görevlere ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?

f. Çocukların argo-küfür kullanımını azaltma noktasında okullarda verilen değerler eğitimi kapsamında öğretmen çözüm önerileri nelerdir?

Veli Görüşlerine İlişkin Alt Problemler

a. Çocukların argo-küfür kullanımı hakkında veli görüşleri nelerdir?

b. Çocukların argo-küfür ifadelerini en çok kullandığı durumlara yönelik veli görüşleri nelerdir?

c. Çocukların argo-küfür kullanımında aile dışında etkili olan faktörlere yönelik veli görüşleri nelerdir?

d. Çocukların argo-küfür kullanımının artmasında dijital platformların etkisine yönelik veli görüşleri nelerdir?

e. Çocukların argo-küfür kullanımını azaltma noktasında aileye düşen görevlere ilişkin veli görüşleri nelerdir?

f. Çocukların argo-küfür kullanımını azaltma noktasında okullarda verilen değerler eğitimi kapsamında veli çözüm önerileri nelerdir?

III. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı; çocuklar arasında yaygınlaşan argo-küfür kullanımının sebeplerini incelemek, probleme aile ve okullarda verilen değerler eğitimi kapsamında çözüm önerileri sunmaktır.

IV. Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi

Yürütülecek bu çalışmayla; sosyal alana dâhil olarak aileden bağımsızlaşan ve bulunduğu sosyal çevrenin etkisiyle olumsuz davranışlar sergileyebilen çocuk üzerinde argo-küfür kullanımının sebepleri saptanmaya ve çözüm önerileri getirilmeye çalışılacaktır. Bu çalışma; toplumun en küçük birimi olmakla birlikte temelini oluşturan ailenin, sosyal çevre

alanına hızlı bir şekilde müdahil olan çocuğun ahlaki üzerinde etkisini saptamak, çocukların argo-küfür kullanımının aile ve okul denetimiyle, değerler eğitimi yardımıyla nasıl kontrol altına alınabileceğini kavratmak açısından önemlidir. Serbest bırakan değil, çocuğunu gizli bir kalkan gibi olumsuz etkilerden koruyan bilinçli ailelere ihtiyaç gün geçtikçe artmaktadır. Özellikle günümüz çocuklarının argo-küfür içerikli kelimeleri kullanma sıklığı, başkalarına özenme, kötü alışkanlıklara meyiletmesi ciddi problem olarak karşımıza çıkan bir olgudur. Bu araştırmada bu problemi aşmanın yolları aile, okul ve değerler eğitimi ekseninde aranacaktır. Ve yine araştırma, aile ve çevrenin ahlaki anlamda kökten yetişen kaliteli toplumlar yetiştirebilmek açısından bilinçlenmesi ve bu anlamda faaliyete geçmesi için bir kıvılcım olma bakımından önem arz etmektedir.

V. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma;

1. 2020-2021 eğitim-öğretim yılı ile,
2. Trabzon ve Rize ilinde görev yapan öğretmenler ve Trabzon ve Rize ilinde ikamet eden veliler ile,
3. Katılımcıların verdikleri cevaplar ile,
4. Argo-küfür kelimelerinin sebepleri ve çözüm önerileri ile sınırlandırılmıştır.

VI. Araştırmanın Varsayımları

Bu araştırmada;

1. Kullanılan veri toplama araçlarının çalışmanın amacına hizmet ettiği,
2. Çalışma grubunun evreni temsil ettiği,
3. Araştırmaya katılan katılımcıların kendilerine yönlendirilen araştırma sorularını tarafsız ve içtenlikle cevapladıkları varsayılmıştır.

VII. Tanımlar ve Terimler

Argo: Bir toplumda geçerli genel dilden ayrı, ama ondan türemiş olan, yalnızca belirli çevrelerce kullanılan, toplumun her kesimince anlaşılmayan, kendine özgü sözcük, deyim ve deyişlerden oluşan özel dil.¹⁶

Küfür: Sövmek, sövmek için söylenen söz, sövgü.¹⁷

¹⁶ Hulki Aktunç, *Büyük Argo Sözlüğü* (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları), 10.

¹⁷ *Türk Dil Kurumu Sözlükleri*, “Küfür” (Erişim 1 Nisan 2021).

İletişim: Bir kişi ya da gruptan diğerlerine simgeler yardımıyla, bilgi, tutum ve duyguların aktarılmasıdır.¹⁸

Değer: Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet.¹⁹

Değerler Eğitimi: “Temel insani değerleri ve toplumun ortak değerlerini öğrencilere kazandırmak ve toplumun tamamı tarafından paylaşılmayan farklı kişisel ve toplumsal değerlere yönelik farkındalık kazandırmak amacıyla gerçekleştirilen eğitimsel faaliyetler”²⁰



¹⁸ Erol Mutlu, *İletişim Sözlüğü* (Ankara: Sofos, 2012), 148.

¹⁹ *Türk Dil Kurumu Sözlükleri*, “Değer” (Erişim 7 Ağustos 2021).

²⁰ Halil Ekşi - Ahmet Katılmış (ed.), *Karakter ve Değerler Eğitimi* (Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2020), 19.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. İletişim

İletişim, insanın çevresindeki tüm varlıklarla ilişki içerisinde olma isteği ile ortaya çıkan ve anlaşma ihtiyacı ile devam eden bir olgudur. İnsanlığın başlangıcı ile ortaya çıkan bu anlaşma ihtiyacını giderebilmek için insanlar; simgelerden ve işaretlerden faydalanmışlardır.²¹ Çünkü tüm canlılarda; hissettiği duyguları karşı tarafa bir şekilde aktarma güdüsü vardır. Bu aktarım bazen bir sesle, bazen bir ifadeyle, bazen de bir sözle olabilmektedir. İletişim; bilgi üretme, aktarma ve anlamlandırma sürecidir. Bu süreç içerisinde iletişimin gerçekleşebilmesi için iki sistem arasında bilgi alışverişi olmak zorundadır.²² Kişiler arasında gerçekleşen her türlü mesaj- anlam alışverişi iletişimi ortaya çıkarır. Örneğin; insanların birbirini fark ettiği andan itibaren, susmasından konuşmasına, bakışmasından gülümsemesine kadar her türlü eylemin iletişimsel bir anlamı bulunmaktadır.²³

Günlük dilde ve bilimsel çalışmalarda kullanımı gün geçtikçe yaygınlaşan iletişim kelimesi; İngilizcedeki ‘communication’ kavramına karşılık gelmektedir.²⁴ İletişim olgusuna; pek çok alan tarafından, farklı özellikleri ön plana alınarak farklı anlamlar yüklenmiştir. İletişimdeki bu anlam birliğinin olmayışı, farklı tanımlamaları ortaya çıkarmıştır. En genel tanımlamayla iletişim; gönderen, kanal ve alıcısı bulunan, gönderen ve alıcı arasındaki ilişkiyi ve etkiyi esas alan, ortam, içerik gibi faktörden etkilenen bir süreçtir.²⁵ Theodorson’a göre iletişim, bir kişi ya da gruptan diğerlerine simgeler yardımıyla, bilgi, tutum ve duyguların aktarılmasıdır.²⁶ Bir başka tanımlamada Barnlund’a göre iletişim; insanın çevresindeki uyarıları ayırt etmesine ve örgütlemesine yarayan anlam arama çabasıdır.²⁷ Rogers ve Kincaid’e göre ise iletişim; insanların anlaşabilmek amacıyla bilgilerini birbirleriyle paylaşma süreci olarak tanımlanmaktadır.²⁸

İletişim insan için bir ihtiyaçtır. Bilgileri, düşünceleri, deneyimleri karşılıklı bir şekilde paylaşmaktır. Bazı hisleri karşı tarafa aktarma isteğinden doğan bir haberleşme

²¹ David Crowley - Paul Heyer, *İletişim Tarihi Teknoloji, Kültür, Toplum*, ed. Serdar Öztürk, çev. Berkay Ersöz, 2014, 36.

²² Üstün Dökmen, *Sanatta ve Günlük Yaşamda İletişim Çatışmaları ve Empati* (İstanbul: Remzi Kitabevi, 2017), 37.

²³ Cüceloğlu, *İletişim Donanımları*, 45.

²⁴ Orhan Gökçe, *İletişim Nasıl Daha İyi Anlar ve Anlaşılır* (Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları, 2013), 6.

²⁵ Denis McQuail - Sven Windahl, *Kitle İletişim Modelleri -Kitle İletişim Çalışmalarında*, çev. Konca Kumlu (Ankara: İmge Kitabevi, 2010), 18.

²⁶ Mutlu, *İletişim Sözlüğü*, 148.

²⁷ Mutlu, *İletişim Sözlüğü*, 148.

²⁸ Mutlu, *İletişim Sözlüğü*, 148.

sürecidir. Bu haberleşme bilinçli olabileceği gibi bilinçsiz bir şekilde de oluşabilmektedir. Bazen bir yardımlaşma ihtiyacından, bazen de bireysel ve toplumsal ihtiyaçlardan kaynaklanabilmektedir. Özetle iletişim; insanların birbirleri ile anlaşma ihtiyacı ile başlayan her türlü ilişkiyi ifade eden bir süreçtir.²⁹

1.1.1. İletişimin Önemi

Kelime olarak hayatımıza son yıllarda girmiş olsa da; iletişimin geçmişi insanlık tarihine dayanmaktadır. İletişim serüveni, insanın varoluş sahnesine çıkmasıyla başlamıştır. Bu serüven boyunca insan; hayatta kalabilmeyi, maddi–manevî varlığını koruyabilmeyi iletişim sayesinde gerçekleştirmiştir. Aynı zamanda; var olan sorunlarını çözebilmesi için düşünce alışverişi yapması insan için bir zorunluluk olarak görülmektedir.³⁰ Çünkü insan, bir yaşam alanı içerisinde dünyaya gelmektedir. Bu durum onun insanlarla bağlantı kurmasını kaçınılmaz hale getirmektedir. İnsan, dünyaya geldiği çevreyle sürekli etkileşim kurabilen, bu etkileşimde onlara iletiler gönderen veya aldığı iletileri yorumlayabilme yeteneğine sahip olan bir varlıktır. İnsan, bu özellik sayesinde özel bir konuma yerleşebilmekte, hayatını ve toplumsal ilişkilerini canlı tutabilmektedir.³¹

İnsan; biyolojik, psikolojik ve sosyal yönleri olan bir varlıktır. İnsanın biyolojik ve psikolojik yönleri tek başına onun aktif olması için yeterli olmayabilir. İletişim, insanın sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarını giderebilen temel unsurdur. İnsanın sosyal bir varlık olabilmesi için diğer insanlarla iletişim kurmaya ihtiyacı vardır. İnsan ancak bu sayede kendisini gerçekleştirebilecektir.³² İnsan; varlığını kurduğu ilişkilere ve iletişime borçludur. İnsanın kurduğu bu ilişkiler aracılığıyla; onun düşünebilme ve anlatabilme yeteneğinin ön plana çıkarılması onu toplumsal yaşamda başarılı kılacaktır.³³ İletişim kurmak insan için doğal bir süreçtir. Aynı zamanda zorunluluktur. Bu sürece dâhil olmak için insanın bir çaba içerisinde olmasına gerek yoktur. İnsan içerisinde bulunduğu toplumla şu veya bu şekilde ilişki içerisindeydir. Bu ilişkiler insanı zorunlu bir şekilde iletişim ağına dâhil etmektedir. Bu durumun sonucu olarak da onu sarmalayan toplumun; beklentilerine, değerlerine, tutumlarına duyarsızlık göstermesi mümkün gözükmemektedir.³⁴

²⁹ Gökçe, *İletişim Nasıl Daha İyi Anlar ve Anlaşıldım*, 6.

³⁰ Doğan Cüceloğlu, *Yeniden İnsan İnsana* (İstanbul: Remzi Kitabevi, 2019), 12.

³¹ Süleyman Kaan Yalçın - Murat Şengül, “Dilin İletişim Süreci İçerisindeki Rolü ve İşlevleri”, *Türkoloji Araştırmaları* 2 (2007), 749.

³² Alim Kaya (ed.), *Kişilerarası İlişkiler ve Etkili İletişim* (Ankara: Pegem Akademi, 2017), 13.

³³ Cüceloğlu, *Yeniden İnsan İnsana*, 227.

³⁴ Gökçe, *İletişim Nasıl Daha İyi Anlar ve Anlaşıldım*, 30.

İletişimin merkezinde insan vardır. İnsanın özellikleri, düşünme tarzı gibi etkenler iletişimi etkileyen ana sebeplerdendir. Bazen bir olay görüldüğü şeklinden çok farklı bir anlam taşıyabilmektedir. Buradaki farklılığın sebebi, insanların algılama farklılığıdır. Çünkü insanların algıda kullandığı zemin algılama şeklini belirlemektedir.³⁵ Belli başlı kelimelerin; bazı kişiler söylediğinde şaka bazılarında ise hakaret olarak algılanması bu durumu örnekler niteliktedir. İnsanların içerisinde bulunduğu kültürün, yetiştiği ortamın, geçmiş yaşantıların etkisi iletişimdeki insan faktörünün en önemli göstergesidir.³⁶

1.1.2. İletişim Çeşitleri

İnsan, gündelik hayatında kendisiyle, diğer insanlarla, kuruluşlarla, gruplarla iletişim kurarak hayatını devam ettirir. İnsanın iletişim kuracağı grup tercihi; iletişimin içeriğini ve şeklini de etkileyen bir durumdur. Bu ölçütler farklı iletişim çeşitlerini zorunlu kılmaktadır. Araştırma bağlamında iletişim çeşitleri kişisel iletişim, kişilerarası iletişim ve kitle iletişim şeklinde üç başlık altında incelenecektir.

1.1.2.1. Kişisel İletişim

Kişisel İletişim, kişinin sadece kendi içerisinde olan, insanın kendi benliği ile kurduğu iletişimidir.³⁷ İletişim denildiğinde akla ilk gelen kişilerarası iletişimidir. Ancak iletişim, sadece insanların arasında gerçekleşmez. İnsan; kendisi ile de iletişim kurabilir. Bu iletişim insanın bazı şeyleri sorgulaması, bunlara cevaplar bulması şeklinde olabileceği gibi, kendisiyle ilgili olayları gözlemlemesi, hislerini değerlendirmesi, düşünmesi, kendisinin farkına varması şeklinde de olabilmektedir.³⁸ İnsanın kendisiyle kuracağı bu iletişim çevresiyle kuracağı iletişimin başlangıcı olarak kabul edilmektedir.³⁹ İnsan bu sayede toplumsal iletişimde başarıya ulaşabilecektir. Bu başarıya ulaşabilmesi için insanın öncelikle kendi benliğini sorgulaması gerekmektedir. Kendi benliğinin farkına varan insan, başkalarının düşünce ve duygularına daha duyarlı bir hale gelebilecektir. Aynı zamanda dış dünyaya karşı umursamaz bir tavır takınmaktan da kendisini alıkoyabilecektir.⁴⁰

İnsanın kendi benliği aracılığıyla kurduğu kişisel iletişim ile kişilerarası iletişim arasında farklılık bulunmamaktadır. İletişimde olması gereken kaynak, hedef, mesaj gibi unsurlar kişisel iletişimde de bulunmaktadır. Ancak, kişilerarası iletişimden farklı yönü;

³⁵ Cüceloğlu, *İletişim Donanımları*, 30.

³⁶ Dökmen, *Sanatta ve Günlük Yaşamda İletişim Çatışmaları ve Empati*, 118.

³⁷ Erol Mutlu, *İletişim Sözlüğü* (Ankara: Sofos, 2012), 186.

³⁸ Bütün Ayhan - Beyazıt, "İletişimle İlgili Temel Kavramlar", 9.

³⁹ Dökmen, *Sanatta ve Günlük Yaşamda İletişim Çatışmaları ve Empati*, 39.

⁴⁰ Emine Ahmetoğlu - Ezgi Akşin Yavuz, "Toplumsal İlişkiler Sistemi Olarak İletişim", *Çocuk ve İletişim*, ed. Neriman Aral (Ankara: Vize Yayıncılık, 2017), 63.

mesajları üretenin, yorumlayanın, kaynak ve hedefin kişinin kendisi olmasıdır.⁴¹ Kişisel iletişim, insanın içerisinde bulunduğu her türlü iletişim ortamında bulunmaktadır. İnsan etrafındaki insanlarla iletişime geçmeden; öncelikle kendi içinde bir karar verme sürecine girmektedir. Kimlerle iletişim kuracağını düşünmek, söyleyeceği şeyleri tasarlamak bu sürecin bir aşaması olarak kabul edilmektedir. Bu süreçte kişisel iletişimini sorunsuz yürütebilen insan, çevresiyle iletişiminde de aynı başarıyı yakalayabilecektir.⁴²

1.1.2.2. Kişilerarası İletişim

Kişilerarası iletişim; bilgi, duygu, düşünce gibi olguların; en az iki kişi arasında karşılıklı bir biçimde paylaşılması sürecidir.⁴³ Kaynağı ve hedefi insan olan her türlü iletişim; kişilerarası iletişim olarak tanımlanmaktadır. Bireysel iletişim kişilerarası iletişimi zorunlu kılmaktadır. Sosyal bir varlık olan insan için diğer insanlarla kurduğu iletişim çok önemlidir. Kişilerarası iletişim bireysel iletişim gibi tek taraflı işleyen bir sistem değildir. Karşılıklı bilgi alışverişi bu sistemin ana faktörüdür. Çünkü insanlar her dönem ve zamanda bilgiyi paylaşma, kendini karşı tarafa doğru bir şekilde ifade edebilme ihtiyacı içerisinde olmuşlardır. İlkel dönemlerde bile insanların iletişim kurabilmek adına mağara duvarlarına yazılar yazarak, iletişim kurmanın farklı yollarının arayışına girmeleri bu durumu örnekler niteliktedir.⁴⁴

Düşünce ve duyguların karşı tarafa aktarılma isteği, insanların dil ve semboller kullanmasına sebep olmaktadır. İnsanlar bu sembolleri aktarırken sözlü, sözsüz, yazılı olacak şekilde farklı araçlardan istifade etmektedir.⁴⁵ İnsan bu süreçte aktiftir. İnsandaki bu anlaşılma ve aktarma isteği onu canlı tutmaktadır. Nitekim kendini sözlü, sözsüz ya da yazılı bir biçimde ifade edemeyen insan; doğasına aykırı bir davranış sergilemiş ve insan olmanın bilincinden uzaklaşmış olabilecektir. Kişilerarası iletişimde insan içerisinde bulunduğu şartlara uygun bir iletişim şekli seçmek durumundadır. Bunlar sözlü, sözsüz ve yazılı iletişim gibi kategorilere ayrılmaktadır.

1.1.2.2.1. Sözlü İletişim

Sözlü iletişim insanın istek, düşünce ve arzularını karşı tarafa söz yardımıyla aktarmasıdır. Sözlü iletişim, insanlığın varoluşuyla başlamıştır ve doğal bir süreç içerisinde devam etmektedir. İletişimin olduğu tüm alanlarda, söz güçlü bir yerde bulunmaktadır.

⁴¹ Alim Kaya (ed.), *Kişilerarası İlişkiler ve Etkili İletişim*, 20.

⁴² Nazife Güngör, *İletişim: Kuramlar ve Yaklaşımlar* (Ankara: Siyasal Kitabevi, 2011), 47.

⁴³ Alim Kaya (ed.), *Kişilerarası İlişkiler ve Etkili İletişim*, 5.

⁴⁴ Esra Demirci, “Dilin Dijital Devrimi: Emotikon”, *Medya Çağında İletişim Sokaktan Ekrana Sanaldan Gerçeğe*, ed. Ali Murat Kırık (Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları, 2017), 259.

⁴⁵ Bütün Ayhan - Beyazıt, “İletişimle İlgili Temel Kavramlar”, 18.

Günlük ilişkilerden, diplomasi de dâhil profesyonel ilişkilere kadar tüm alanlarda söz birincil iletişim aracıdır.⁴⁶ Sözün birincil iletişim aracı olarak kabul edilmesinde, tarihte insanların yazıya geçmeden önce sözlü iletişim kurmalarının etkisi bulunmaktadır. Seslerin hecelere, hecelerin de sözcüklere dönüşmesiyle birlikte uzun yıllar boyunca insanlar sözlü iletişim kurmuş ve yazının icat edilme sürecine kadar varlıklarını söz ile devam ettirmişlerdir.⁴⁷ Sözlü iletişim, insan hayatının büyük bir bölümünü kapsamaktadır. Doğrudan veya dolaylı yollarla gerçekleştirilen sözlü iletişim sayesinde insanlar ya konuşmacı ya da dinleyici olarak sürece dâhil olmaktadır.⁴⁸ Dolayısıyla sözlü iletişimin; insanın kendisinden soyutlayamayacağı, doğal bir süreci vardır.

1.1.2.2.2. Sözsüz İletişim

Sözsüz iletişim; insanların mesajlarını sözcüklere başvurmadan; el, kol, yüz, göz hareketleriyle gerçekleştirdikleri iletişim türüdür. Giysi tercihinden, renk seçimine; mekânsal tercihlerden dekorasyona kadar her türlü unsur, sözsüz iletişim kategorisine girmektedir.⁴⁹ Sözsüz iletişimde, mesajları iletebilmek için yazı ve konuşmaya ihtiyaç duyulmaz. Mesajlar karşı tarafa başka unsurlar yardımıyla aktarılmaktadır. Mesajların içeriğinden ziyade, şeklinin ön planda olduğu sözsüz iletişimde; beden duruşu, yüz ifadeleri, göz teması, kıyafetler, dokunma, ses tonu gibi unsurlar mesajların aktarımını kolaylaştırmaktadır.⁵⁰

İnsan, farkında olmadan da çevresiyle iletişim kurabilmektedir. Çünkü iletişim kurmak için belirli davranışları yapmaya gerek yoktur. Hiçbir şey söylememek, hiçbir davranışta bulunmamak da karşı taraf için anlam ifade etmektedir.⁵¹ Dolayısıyla insanlar sadece söylenenleri değil; yüz ifadeleri, el, kol hareketleri, beden duruşu gibi etkenlerle aktarılmak istenenleri de duyabilirler.⁵² Bu durum; insandaki karşı tarafı anlama ve kendini karşı tarafa aktarma çabasını ön plana çıkarmaktadır. İnsanların duygularını dil aracılığıyla aktarmakla birlikte; düşüncelerini, hissettiklerini sözsüz mesajlar yardımıyla aktarmaları bu durumu örnekler niteliktedir.⁵³

⁴⁶ Işıl Çobanlı Erdönmez, “İletişimin Döngüsel Süreci Bağlamında Sözlü İletişim”, *Uluslararası Sanat Kültür ve İletişim Dergisi* 2/1 (Temmuz 2009), 82.

⁴⁷ Güngör, *İletişim*, 39.

⁴⁸ Gökçe, *İletişim Nasıl Daha İyi Anlar ve Anlaşılmır*, 70.

⁴⁹ Güngör, *İletişim*, 38.

⁵⁰ Dökmen, *Sanatta ve Günlük Yaşamda İletişim Çatışmaları ve Empati*, 46.

⁵¹ Cüceloğlu, *Yeniden İnsan İnsana*, 20.

⁵² Cüceloğlu, *Yeniden İnsan İnsana*, 34.

⁵³ Hikmet Yazıcı, “Kişilerarası İlişkilerde Sözsüz İletişim”, *Kişilerarası İlişkiler ve Etkili İletişim*, ed. Alim Kaya (Ankara: Pegem Akademi, 2011), 178.

1.1.2.2.3. Yazılı İletişim

Yazılı iletişim; sözlü iletişimin kayda geçirilmiş hali olarak tanımlanmaktadır. Yazılı iletişim sayesinde insan; iletişimin farklı bir boyutuyla tanışmış, toplumsal anlamda, kültürel ve tarihi anlamda gelişmenin kapılarını aralamıştır. Yazı ile birlikte söz; gücünü, etkisini, kalıcılığını arttırmıştır.⁵⁴ İnsanların yeni imkânlarla, yeni kolaylıklara ulaşması, hayatlarına yeni anlamlar katması noktasında yazı önemli bir yerde bulunmaktadır. “Bu açıdan yazılı iletişim, bir toplumun gözü, kulağı ve hafızasıdır.”⁵⁵

Yazı; sözün harfler yardımıyla aynen aktarılmasından ibaret değildir. İçerik sözler olmakla birlikte, yazının tarzı sözden farklıdır. Yazı sözün düzenlenmiş, kurallara uygun bir şekilde aktarılmış halidir. Sözlü iletişimde uyulmayan kurallara, yazılı iletişimde uymak teknik ve düzen açısından zorunludur. Dolayısıyla yazı; bilgiyi depolayan, iletişimi kalıcı bir hale getiren bir araçtır.⁵⁶

1.1.2.3. Kitle İletişim / Toplumsal İletişim

Kitle iletişim, üretilen bilgi ve sembollerin geniş insan kitlelerine ulaştırılma sürecidir.⁵⁷ Bilgilerin ulaştırılabilmesi için teknolojik araçlardan yaygın bir şekilde yararlanılmaktadır. Teknolojik araçlar iletişim kurmayı kolaylaştırmaktadır. Mesajların daha hızlı, tam ve eksiksiz bir şekilde ulaştırılması, gönderildiği an yerine ulaşması, hızlı bir şekilde dönüt sağlanması, interaktif iletişim kurma olanağı gibi etkenler iletişim teknolojilerini kullanma oranını gün geçtikçe artırmaktadır. Teknolojik araçların kullanımı toplumu etkileyerek, toplumun ve insanların hareketlenmesine, şekillenmesine ve yönlendirilmesine katkı sağlamaktadır.⁵⁸ Aynı zamanda bu araçların kullanımı iletişime farklı boyutlar da kazandırmaktadır.

Kitle iletişimde; belirli amaçlar doğrultusunda televizyon, gazete, dergi gibi araçlar yardımıyla tek taraflı bir aktarım söz konusudur.⁵⁹ Kitle iletişim sürecinde kaynak ve hedef kitle aynı fiziksel ortamı paylaşmamaktadır. Farklı ortamlarda kurulan iletişim mesajın etkileme gücünü ve geri dönütü etkilemektedir. Doğrudan dönüt sağlanamaması, mesajın etki edip etmediğinin anlaşılmasının önüne geçmektedir.⁶⁰ Teknolojik gelişmeler de dâhil bu kitle

⁵⁴ Güngör, *İletişim*, 40.

⁵⁵ Gökçe, *İletişim Nasıl Daha İyi Anlar ve Anlaşılırım*, 79.

⁵⁶ Crowley - Heyer, *İletişim Tarihi*, 99.

⁵⁷ Dökmen, *Sanatta ve Günlük Yaşamda İletişim Çatışmaları ve Empati*, 57.

⁵⁸ Ender Durualp, “Zaman ve Mekâna Göre İletişim”, *Çocuk ve İletişim* (Ankara: Vize Yayıncılık, 2017), 165.

⁵⁹ Alim Kaya (ed.), *Kişilerarası İlişkiler ve Etkili İletişim*, 22-23.

⁶⁰ Remziye Ceylan, “Kullanılan Araçlara Göre İletişim”, *Çocuk ve İletişim*, ed. Neriman Aral (Ankara: Vize Yayıncılık, 2017), 135.

iletişim gereçlerinin temel amacı, insanların kendi düşünce ve duygularını karşı tarafa en kolay ve etkili bir biçimde aktarmalarıdır.⁶¹ Gün geçtikçe artan bu gereksinimi insanlar; radyo, televizyon, gazete, dergi, kitap, reklam, telefon, bilgisayar gibi araçlarla gidermektedir. Aktarılacak istenilen herhangi bir bilgiyi; çok kısa bir sürede, çok fazla uğraşıya gerek kalmadan aktarabilmek bu araçların kullanılma oranlarını gün geçtikçe artırmaktadır.⁶²

Kitlelere teknoloji yardımıyla ulaştırılan her türlü form, kitle iletişim araçlarına örnek olarak gösterilebilmektedir.⁶³ Radyo, televizyon, sinema, internet, bilgisayar, telefon gibi kitle iletişim araçları zaman geçtikçe daha yaygın kullanılmaktadır. Kolay ulaşılabilir olma özelliği bu yaygınlaşmanın en önemli sebeplerinden bir tanesi olmaktadır. Dünyaya gelen her birey de bu sistemin içerisine hızlı bir şekilde dâhil olmaktadır. Kullanım kolaylığı, iletişim kurmanın pratik oluşu gibi etkenler bu araçların kullanım oranını artırmaktadır. İnternet ortamında zaman geçirme süresi günden güne fazlalaşmaktadır. Çevrimiçi bağlantılar, video paylaşım siteleri gibi güncel teknolojik gelişmeler insan hayatını kolaylaştırdığı kadar bir o kadar da zorlaştırabilmektedir. Bu noktada kitle iletişim araçlarını kullanma bilincine ihtiyaç duyulmaktadır.⁶⁴

Kitle iletişim kullanımı insanlar için gün geçtikçe daha da önemli bir hale gelmektedir. Bu durumda, kitle iletişimin hızla büyümesi, bireyin yaşamında hızlı bir şekilde yer edinmesinin etkisi vardır. Öyle ki bu etki; insanın etrafındaki anne babası, okul arkadaş çevresi de dâhil hepsinin önüne geçmektedir. Reklamlar, ideolojik sloganlar, moda takibi gibi durumlar bu durumu örnekler niteliktedir.⁶⁵ İnsanların diğer insanlarla etkileşimi kitle iletişim araçlarıyla yeni bir yön kazanmıştır. Toplumlar, kitle iletişim araçlarıyla etkileşime girmektedir. Artık insanın iletişime geçebilmesi için karşısında fiziksel olarak başka bir insan olmak zorunda değildir. Kitle iletişim araçları; aynı fiziksel ortamı paylaşmaktan daha güçlü, daha etkili bir yol sunmaktadır. Kitle iletişim araçlarının bu gücü bireyle birlikte toplumu da değiştirebilecek boyuttadır.⁶⁶ Kitle iletişim araçları insanların hayatını her yönüyle kuşatmaktadır. Kitle iletişim araçlarının insanlar üzerindeki etkisini bilmek için, insanların içerisinde bulundukları durumun ve ortamın şartlarını bilmek gerekmektedir. İnsanların eğitim düzeyleri, aile yapıları, değer yargıları kitle iletişim araçlarından etkilenmelerinde belirleyici bir role sahiptir.⁶⁷ İnsanlara sunulan yayınlar, ürettikleri içeriklerle toplumu olumlu

⁶¹ Demirci, “Dilin Dijital Devrimi: Emotikon”, 259.

⁶² Ceyda Ilgaz Büyükbaykal, “Kitle İletişim Araçları ve Toplumsal Yaşam”, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi* 21 (Ocak 2012), 71.

⁶³ Ceylan, “Kullanılan Araçlara Göre İletişim”, 135.

⁶⁴ Emine Ahmetoğlu - Ezgi Akşin Yavuz, “Toplumsal İlişkiler Sistemi Olarak İletişim”, 77-78-79.

⁶⁵ Cüceloğlu, *Yeniden İnsan İnsana*, 241.

⁶⁶ Dökmen, *Sanatta ve Günlük Yaşamda İletişim Çatışmaları ve Empati*, 62.

⁶⁷ Ceylan, “Kullanılan Araçlara Göre İletişim”, 135.

veya olumsuz etkileme gücüne sahiptir. Medyanın özellikle olumsuz yönlendirmelerine karşılık; okul, aile gibi kurumlar bazen yetersiz kalabilmektedir.⁶⁸

Teknolojinin ilerlemesiyle iletişimin niteliği, şekilleri ve kanalları da değişmektedir. Bilgisayar ve internet gibi gelişmeler interaktif ve uzaktan iletişimi ortaya çıkarmıştır. Yazı, resim, simge ve her türlü bilginin elektromanyetik yollar aracılığıyla gönderilip alınmasına uzaktan iletişim adı verilmektedir. Uzaktan iletişim araçları bilişsel iletişim araçları, görsel iletişim araçları, telekomünikasyon iletişim araçları ve kali-grafik iletişim araçları olarak 4'e ayrılmaktadır.⁶⁹ Telefon, telgraf, faks gibi araçlar telekomünikasyon araçlarına; sinema, televizyon, radyo gibi araçlar görsel-işitsel iletişim araçlarına; gazete, dergi, kitap, afiş gibi araçlar kali-grafik iletişim araçlarına örnek olarak gösterilmektedir. Sanal ortamda teknolojiye yardım alınarak gerçekleştirilen iletişimi sağlayan araçlara ise bilişsel iletişim araçları denilmektedir. Sosyal medya, forum, web sayfaları, elektronik posta vb. bu araçlara örnek olarak verilmektedir. Bilişsel iletişim araçları, insanların işlerini kolaylaştırmakta, iletişim sürecini hızlandırmaktadır. Zamandan tasarruf sağlamaya yarayan bu araçlarla gerçekleştirilen çevrimiçi görüşmeler insanların bilgi sahibi olmasını sağlamakta, iletişimin verimini ve niteliğini artırmaktadır.⁷⁰

Sosyal medya internetin kullanıma girmesiyle birlikte gelişmeye başlayan bilişsel iletişim araçlarından bir tanesidir. Elektronik posta ile başlayan aracılı iletişim, msn, facebook, twitter, instagram gibi yeni ortamlarla artarak devam etmektedir. İnsanların iletişim kurma biçimleri değişerek, sanal da olsa yeni sosyal ağlara dâhil olmaları sosyal medya kullanımını gün geçtikçe arttırmaktadır.⁷¹ Sosyal medya; insanların çevrimiçi sohbetlerle iletişim kurabileceği, her şart ve durumda paylaşım yapma imkânı bulabileceği bir ortamdır. Her yaş ve kesimden insanın taleplerine yanıt vermesi, sosyalleşmenin bir şartı olarak görülmesi, insanların düşündüklerini, fotoğraf, video gibi görsellerini paylaşabilmeleri açısından her geçen gün yaygınlaşmaktadır.⁷² Fayda sunduğu kadar zarar verme potansiyeli de olan bu dijital platformlar bilinçli kullanılmadığı takdirde bağımlılık, yanlış bilgilendirme, genel değer ve tutumlara aykırı içeriklere maruz kalma gibi birçok olumsuzluğu da içerisinde barındırabilmektedir.

⁶⁸ Ceylan, "Kullanılan Araçlara Göre İletişim", 135.

⁶⁹ Durualp, "Zaman ve Mekâna Göre İletişim", 166.

⁷⁰ Durualp, "Zaman ve Mekâna Göre İletişim", 166-167.

⁷¹ Güngör, *İletişim*, 312.

⁷² Durualp, "Zaman ve Mekâna Göre İletişim", 168.

1.1.3. İletişimde Dil

Dilin literatürde birçok tanımı vardır. Bunda her araştırmacının dili kendi alanına göre tanımlamasının etkisi yüksektir. Genel anlamda ele alındığında ise dil; insanları diğer canlı varlıklardan farklı kıldığı ileri sürülen, sözlü ve yazılı işaretlerden oluşan anlaşma aracıdır.⁷³ İnsan, sosyal olması sebebiyle iletişim kuran bir varlıktır. İnsanın iletişim kurabilmesi için en önemli araç ise dildir. Dil, insanı dış dünyaya açan ve onu sosyalleştiren bir olgudur. İnsan; diğer insanlarla bağ kurabilmeyi, anlaşabilmeyi dile borçludur. İnsanın kendi dünyasından çıkabilmesi; bilgilerini, duygularını yazılı veya sözlü olarak aktarabilmesi için dile ihtiyacı vardır.⁷⁴

İnsan, dilden bağımsız bir şekilde ele alınamayacağı gibi; dil de insandan bağımsız bir şekilde ele alınamaz. İnsanın dil kullanma yetisi, onun en belirgin özelliği olup; diğer canlılardan farklı yönünü ortaya koymaktadır. İnsanlar yeryüzüne geldikleri ilk günden beri, dil yoluyla iletişim kurmuşlar ve hislerini dil yoluyla aktarmışlardır.⁷⁵ Doğal olarak dil, insanın hayatını olumlu olumsuz her anlamda etkileme potansiyeline sahiptir. İnsan, etrafında bulunan varlıkları dili aracılığıyla tanıyarak hayatını düzene sokabilmektedir. İnsan; sosyalleşmesini, diğer insanlarla kurduğu iletişimi, diğer insanlarla kurduğu ortak dünya anlayışını, elde ettiği başarıları dile borçludur.⁷⁶ Bu durum insana sunulan bir ayrıcalıktır ve insan bu durumun farkına vardığında dil kullanımıyla kendini yükseltebilmektedir.

Dil, sadece seslerin birleşmesinden oluşan bir olgu değildir. Aynı zamanda insanın anlam dünyasını dışa vuran bir araçtır. İnsan dil aracılığıyla; kendini ifade eder, düşündüğü şeyleri dış dünyaya aktarır ve insanlarla etkileşime geçer. İnsan; kendisiyle ilgili bilgileri, hangi toplumsal gruba dâhil olduğunu aktarmak için de dilden istifade etmektedir. İnsan, konuşurken değişik dil türlerinin içerisinde bir tanesini seçerek iletişime dâhil olabilmekte ve seçtiği dil ile toplumdaki konumunu karşı tarafa aktarabilmektedir.⁷⁷

Tüm dünyada geçerli ortak bir dil yoktur. Çünkü dil insanların doğup büyüdüğü bölgeye göre, ait olduğu sosyal gruba göre farklılıklar göstermektedir. Aynı toplumda yaşayan insanlar arasında bile dil kullanımında birçok farklılıklarla karşılaşmak mümkündür. Bireysel dil kişinin parmak izi gibi kendisine özeldir. İnsan dildeki esnekliği; yaratıcılığı, toplumsal ve

⁷³ Mutlu, *İletişim Sözlüğü*, 77.

⁷⁴ Mustafa Özkan, *İnsan, İletişim ve Dil* (İstanbul: Akademik Kitaplar, 2010), 15.

⁷⁵ Mehmet Yolcu, "Dil: İşlevi, Çeşitleri ve Alanları Bağlamında Kavramsal Bir İnceleme", *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 2/1 (01 Şubat 2002), 71.

⁷⁶ Özkan, *İnsan, İletişim ve Dil*, 14.

⁷⁷ Güray Çağlar König, "Toplumdilbilim Açısından 'Dil' ve 'Dil Türleri' Kavramları Üzerine", *Dilbilim Araştırmaları Dergisi* 2 (1991), 61.

kültürel değerler ile harmanlayarak kendi dilini ortaya çıkarmaktadır.⁷⁸ Ortaya çıkan bu özel dilde insanın deneyimlerini, toplumdaki yerini, yaşanmışlıklarını görmek mümkündür. Dolayısıyla dilin eksik ve yanlış kullanımı; insanın değerini düşürmekte ve etkili iletişime engel olabilmektedir. Etkili iletişim için dili doğru bir şekilde kullanmaya, dilin kurallarını özümsemeye, bu kuralları da amacına uygun kullanmaya ihtiyaç vardır. İnsan, ancak bu şekilde sağlıklı ve aktif bir iletişim kurabilecek ve dilin iletişimdeki öneminin farkına varabilecektir.⁷⁹ Etkili iletişim, dili karşı tarafın anlayabileceği, anlamlandırabileceği şekilde kullanmaya bağlıdır. Çünkü bazı kelimelerin birden fazla anlama sahip olabilme durumu ve bu kelimelere muhatabın farklı anlamlar yükleyebilme potansiyeli de göz önünde bulundurulmalıdır.

Dil insanlarla birlikte milletlerin de kültürlerini sınırlar ötesine taşımaktadır. Küreselleşmenin hız kazanmasıyla artan etkileşim, iletişim milli değerlere sahip çıkmayı da zorunlu kılmaktadır. Dilini kaybeden toplumun yavaş yavaş değerlerini kaybetmesi de kaçınılmazdır. Nitekim günümüzde savaşlar artık top, tüfek kullanarak değil de kültürel değerleri bozmaya çalışarak yapılmaktadır. Dili bu anlamda en çok yozlaştıran etkenler de televizyon, internet, gazete gibi yayınlardır.⁸⁰ Bu noktada insanlar; bireysel dili korumanın milli varlığı, milli değerleri koruma altına almak olduğu noktasında bilinçlendirilmelidir.

Dil, dinamik bir yapıya sahiptir. Bu dinamik yapıyı da insana borçludur. Çünkü insan olmadan dilin bir anlamı olmayacağı gibi, dilin gelişimine destek olan da yine insandır.⁸¹ Dil, insan ve toplumdan ayrı düşünülemeyen hepsini kapsayan bir atmosfer gibidir. İnsan hayatını bu atmosferden soyutlayamaz, onunla yaşamak ve onu teneffüs etmek zorundadır. Bu nedenle dil insanların ve toplumların fotoğrafları olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu fotoğrafta sadece fiziksel özellikler değil aynı zamanda tarih, coğrafya, duygu ve düşünce gibi kültürel özellikler de gözler önüne serilmektedir. Yani insanların ve toplumların iç yüzleri dil aracılığıyla ortaya çıkmaktadır.⁸² Ancak her zaman dil, insan zihnindeki düşünceleri olduğu gibi yansıtamaz. Bazı düşüncelerin dışa aktarımı imkânsızdır. Dil, bu düşünceleri örtmece özelliğini kullanarak farklı kelimelerle karşı tarafa aktarabilmektedir. Bu durum dilin anlatım noktasında insanlara sunduğu imkânlarla örnektir.⁸³

⁷⁸ Evrim Önen, “Bireysel Dil Kullanımını Etkileyen Etkenler”, *Dil Dergisi* 152 (Haziran 2011), 58.

⁷⁹ Süleyman Kaan Yalçın - Murat Şengül, “Dilin İletişim Süreci İçerisindeki Rolü ve İşlevleri”, *Türkoloji Araştırmaları* 2/2 (2007), 751.

⁸⁰ Erkan Tosun, “Teknolojik Gelişmelerin Türkçe'ye Etkileri: Sorunlar ve Öneriler Bağlamında Bir Değerlendirme”, *Edebi Metin İncelemeleri* (Aralık 2019), 69.

⁸¹ Güngör, *İletişim*, 179-180.

⁸² Yolcu, “Dil: İşlevi, Çeşitleri ve Alanları Bağlamında Kavramsal Bir İnceleme”, 85.

⁸³ Yalçın - Şengül, “Dilin İletişim Süreci İçerisindeki Rolü ve İşlevleri”, 766-767.

Dil; kullanımı noktasında yazı dili ve konuşma dili olarak da ikiye ayrılmaktadır. Yazı dili ve konuşma dili birbirinden çok farklıdır. Yazı dilinde kurallar vardır, uyulması gereken ölçüler vardır. Konuşma dili ise belli bir kurala tabi kalmadan insanın gelişigüzel bir şekilde kullandığı bir dildir. Yazarken kurallara titizlikle uyan insan, konuşurken düşünmeye bile fırsatı olmadığından dilin kurallarını görmezden gelerek dili basitleştirebilmektedir.⁸⁴ Bu noktada; konuşma sürecinde insanı dışarıdan yöneten bir mekanizma bulunmamaktadır. İnsan dilinden dökülen kelimeleri yine kendi çabasıyla gözden geçirerek, yazı dilinde olduğu gibi kurallara uyarak aktardığında dili amacına uygun kullanmış olacaktır ve basit gibi görünen dil kullanımı sayesinde toplumda kendisine güzel yerler edinebilecektir.

1.1.4. Çocuklarda Dil Edinimi

Çocuklarda dil ediniminin nasıl ortaya çıktığı, nelerden etkilenip nasıl geliştiği tarihten beri hep insanların merak konusu olmuştur. Çocukların dil ediniminin çevresel, biyolojik etkenlerle inceleyen farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Her bir yaklaşım dilin farklı yönlerini değerlendirmeye almakta ve duruma bu anlamda dikkat çekmektedir. / (yoğunlaşmaktadır). Bu yaklaşımlar bazı noktalarda çok karşıt yorumlar içerse de birçok noktada birbirlerini tamamlamakta ve desteklemektedir. Bahsedilecek olan kuramlardan hiçbiri dil edinimini tek başına açıklamaya yetecek nitelikte değildir. Ancak birbirlerini destekleyen eksikliklerini gideren yönleri bulunmaktadır.

1.1.4.1. Davranışçı Yaklaşım

Davranışçı yaklaşım, dil gelişimini de diğer gelişim türleri gibi uyarıcı-tepki, davranış-pekiştirici, ödül-ceza yardımıyla değerlendirmektedir. Skinner'in geliştirdiği yaklaşıma göre; dil, edimsel koşullanmayla yani uyarıcı- tepki ilişkisi sonucu ortaya çıkan pekiştiriciler aracılığıyla kazanılmaktadır.⁸⁵ Bu yaklaşıma göre, çocukların öğrenmelerinin temelinde; kendilerine sunulan bir uyarıcıya karşı verdikleri tepkiler ve bu tepkiler sonucu oluşan koşullanmalar yatmaktadır. Çocuk, dil hazinesini de koşullanmalar yoluyla genişletebilmektedir. Çünkü çocuğun anlamsızca çıkardığı ses sayesinde bir ihtiyacı giderildiğinde bu davranışı pekiştirilmiş olabilmektedir. Dolayısıyla sesin ihtiyaca cevap verme potansiyelini öğrenen çocuk, her defasında aynı sesi çıkararak olaya tepki verebilmektedir.⁸⁶ Çocuk bu şekilde kendisini istediği sonuca ulaştıran sesleri tekrarladıkça

⁸⁴ Özkan, *İnsan, İletişim ve Dil*, 25.

⁸⁵ Zeynep Fulya Temel vd., "Dil Gelişimi", *Çocuk Gelişimi*, ed. Neriman Aral - Zeynep Fulya Temel (Ankara: Hedef Yayıncılık, 2018), 202.

⁸⁶ Serdal Seven (ed.), *Çocuk Gelişimi* (Ankara: Vize Yayıncılık, 2015), 80.

dili de taklit yoluyla öğrenebilmektedir. Bu noktada; etrafındaki insanlar aracılığıyla pekiştirilen sesler çocuk tarafından öğrenilebilmekte, pekiştirilmeyen sesler ise sönmektedir.⁸⁷

Davranışçı yaklaşımda dilin gelişim aşamalarında biyolojik faktörlerin önemi bulunmamaktadır. Çocuğun dil gelişimine katkı sağlayan en önemli etken çevredir. Çocuk, içerisinde dünyaya geldiği çevre içerisinde pasif bir konumdadır ve dili pekiştirme yoluyla öğrenmektedir. Çıkardığı sesler sonucu kendisine ödül ve ceza ile karşılık verilen çocuk davranışını bu tepkilere göre verebilmektedir.⁸⁸ Davranışçı yaklaşıma göre, çocuk dilini çevresindeki aktif rolüne borçludur. Çünkü çocuk dünyaya boş bir dil tankıyla gelmektedir ve bu tankı zamanla çevresinden edindiği bilgiler doğrultusunda doldurmaktadır. Bu bilgileri de çocuk ancak taklit yoluyla kazanmaktadır. Dili kendiliğinden oluşturma noktasında pasif olan çocuk; çevre etkileşiminde gözlemlediği örnekleri taklit etmede ise aktif rol oynamaktadır.⁸⁹ Taklit, pekiştirme ve tekrarlama davranışçı yaklaşıma göre dil edinimini etkileyen en önemli unsurdur. Çocuğun yaptığı bir davranış sonucu etraftan aldığı olumlu tepki, o davranışı tekrarlama ihtimalini doğurmaktadır. Karşılaşacağı olumsuz tepki ise o davranışı tekrarlama ihtimalini azaltmaktadır.⁹⁰ Skinner'ın açıkladığı bu yaklaşımda; çocuk içerisinde bulunduğu çevrede öğrendiği konuşma tarzını, taklit yoluyla ve etrafında bulunan kişilerin ona verdiği gülümseme, kızma gibi yanıtlarla kazanmaktadır. Bu şekilde güdülenen çocuk aldığı cesaretle bu kelimeleri kullanmaya başlamakta ve içselleştirerek kullanmaya devam etmektedir.⁹¹ Örneğin çocukların küçük yaşlardan itibaren çevreden duyarak öğrendikleri argo-küfür gibi sözleri kullanmaya başlamaları da bu güdülenme sayesinde gerçekleşmektedir. Dolayısıyla davranışçı yaklaşıma göre; çocukların kullandıkları kelimelere karşı verilen olumlu-olumsuz tepkiler bu kelimelerin kullanımını daha da arttırmaktadır.

Davranışçı yaklaşımda; zihinsel yapılar, duygular ve içsel mekanizma önemsiz görülmektedir. Çünkü bu yapılar gözlemlenemeyen, ölçülme özelliği bulunmayan yapılar olarak görülmektedir. Dolayısıyla davranışçılar dil gelişimini; gözlenebilen, ölçülebilen ve dış dünyaya aktarılan performanslar açısından ele almaktadırlar.⁹² Çocukların konuşmaları, saldırganlık düzeyleri, karşılaştıkları olaylara verdikleri tepkiler gibi etkenler davranışçıların

⁸⁷ Temel vd., “Dil Gelişimi”, 202-203.

⁸⁸ Serdal Seven (ed.), *Çocuk Gelişimi*, 81.

⁸⁹ İlknur Maviş, “Çocukta Dil Edinim Kuramları”, *Dil ve Kavram Gelişimi*, ed. S.Seyhun Topbaş (Ankara: Kök Yayıncılık, 2006), 32.

⁹⁰ Zeynep Fulya Temel vd., *Erken Çocuklukta Dil Edinimi* (Ankara: Vize Yayıncılık, 2014), 76.

⁹¹ Temel vd., *Erken Çocuklukta Dil Edinimi*, 78.

⁹² Maviş, “Çocukta Dil Edinim Kuramları”, 32.

dil gelişimini incelerken ele aldıkları gözlenebilme özelliği bulunan davranışlar arasında yer almaktadır.⁹³

1.1.4.2. Psikolinguistik Yaklaşım / Doğuşancı Yaklaşım

Psikolinguistik kelimesi davranış ile ilgilenen psikoloji ve dil bilimi ile ilgilenen linguistik kelimelerinin bir araya gelmesiyle oluşan bir kavramdır. Bu yaklaşımın öncüsü Noam Chomsky'dir. Chomsky'e göre; çocuk doğuştan dil edinimiyle dünyaya gelmektedir. Doğuştan var olan biyolojik donanım çocuklara ses örüntüsü oluşturma, konuşma, dinleme gibi gerekli becerileri kazandırmaktadır.⁹⁴ Psikolinguistik yaklaşım; dil edinimi anlamında biyolojik olarak tüm çocukların aynı gelişim yollarını geçerek yürümeyi öğrendikleri gibi konuşmayı da öğrenebileceklerini savunmaktadır.⁹⁵

Psikolinguistik yaklaşımın temelinde; çocukların programlı bir şekilde dünyaya gelmesi bulunmaktadır. Doğuştan programlanmış olan çocuk, dili her türlü ortam ve koşulda öğrenebilmektedir. Çevre bu anlamda olmazsa olmaz görülmemektedir. Çevresinde konuşabilen insanlar olduğu müddetçe çocuk konuşmayı öğrenebilmektedir.⁹⁶ Biyolojik yapı psikolinguistik yaklaşımda önem arz etmektedir. Çocuk biyolojik donanımında var olan yetisiyle birlikte konuşmayı öğrenmektedir. Çevrenin bu noktadaki etkisi, çocuğun hangi dili kullanacağını belirlemekte ve sınırlı kalmaktadır. Çocuğun, çevresinden aldığı eksik eğitime rağmen dilin karmaşık yapılarını kendi donanımıyla gerçekleştirebilmesi bu sınırlılığı kanıtlar niteliktedir.⁹⁷

1.1.4.3. Sosyo-Kültürel Yaklaşım

Sosyokültürel yaklaşımı temele alan kişi Vygotsky'dir. Vygotsky'ye göre konuşma sosyal kökenlidir ve dil, düşüncenin doğasını etkilemektedir. Zihinsel işlevler olan dil ve düşünce, çocuk başkalarıyla etkileşim kurmadan önce gelişmektedir.⁹⁸ Vygotsky, çocukların bilişsel yetiler ile dünyaya geldikleri, birbirinden farklı ve bağımsız bir şekilde gelişen bilişsel yetiler sonucunda dil gelişimi ile belli bir yaşta tanıştıkları görüşünü benimsemektedir. 2 yaşına kadar çocukların düşünce ve dilinin birbirinden bağımsız olduğunu ileri sürmektedir. 2

⁹³ Suat Kol, "Erken Çocuklukta Bilişsel Gelişim ve Dil Gelişimi", *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 21 (2011), 13.

⁹⁴ Serdal Seven (ed.), *Çocuk Gelişimi*, 81.

⁹⁵ Nazan Kaytez, "Bebeklik ve Erken Çocukluk Döneminde Gelişim", *Gelişim Psikolojisi*, ed. Abide Güngör Aytaç (Ankara: Hedef Yayıncılık, 2018), 82.

⁹⁶ Turan Çakır, "Çocukta Dil Gelişimi Ve Kuramsal Yaklaşımlar", *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 7 (2013), 114.

⁹⁷ Temel vd., *Erken Çocuklukta Dil Edinimi*, 56.

⁹⁸ Temel vd., "Dil Gelişimi", 205.

Yaşından sonra ise, sözcüklerin anlamı ve işlevinin farkına varan çocuk çevresindeki nesnelerin isimlerini öğrenmeye başlamakta ve bunun sonucu olarak da kelime hazinelerini genişletebilmektedir.⁹⁹

Vygotsky, öğrenmenin sosyal yönüne dikkat çekmekte ve çocukta gözlemlenen içsel konuşma döneminin üzerinde çok fazla durmaktadır. Çocuk, içsel konuşmayı başardıkça sosyalleşmesi de aynı oranda artabilmektedir. Kendisiyle konuşabilmesi; bilgiyi kazanmak, bilgiyi nasıl ve nerede kullanacağını bilmek, problemlerini çözmek noktasında çocuk için önemli görülmektedir. İçsel konuşma aynı zamanda çocuğun bilişsel işlevlerini geliştirebilmesine de imkân tanımaktadır.¹⁰⁰ Çocuğun bilişsel işlevlerini geliştirebilmesi için aynı zamanda çevre ile etkileşime girmesi gerekmektedir. Çocuğun çevresi ile etkileşime girebileceği bu alanı Vygotsky ‘yakınsal gelişim alanı’ olarak adlandırmaktadır. Çocuk kendisinden daha çok bilgiye sahip olan yetişkinlerin yardımına ihtiyaç duymaktadır. Sosyo-kültürel öğeler, deneyimler, bilgiler yetişkinler yardımıyla çocuğa transfer edilmektedir. Çocuk yakınsal gelişim alanından kendisine transfer edilen bilgilerle donanarak, dil öğrenme kapasitesini de artırabilmektedir.¹⁰¹

1.1.4.4. Sosyal Etkileşim Yaklaşımı

Sosyal etkileşim kuramı, dil edinimi üzerinde sosyal, dilbilimsel, biyolojik ve bilişsel her türlü yapının etkilerini kabul etmektedir. Kurama göre; çocuk dil edinimini çevresel, bilişsel ve kişisel özelliklerin etkileşimiyle kazanmaktadır. Bu özellikler dil gelişim süreci kadar birbirlerini de etkilemekte, birbirlerinden etkilenmekte, varlıklarını birbirlerine borçlu olarak bulunmaktadır.¹⁰² Sosyal etkileşim yaklaşımı, dil edinimini uzlaşmacı bir tarzda açıklamaktadır. Davranışçı ve dilbilimsel yaklaşımların düşüncelerini pek çok noktada birleştiren yaklaşım; dilbilimci yaklaşımdan dilin yapısı ve kurallarının varlığı konusunda, davranışçı yaklaşımdan ise çevrenin bu yapıları üretmesindeki rolü noktasında istifade etmektedir.¹⁰³

Bu kurama göre; dil edinimi noktasında çocuğun etrafında bulunan insanlar önemli role sahip görülmektedir. Çocuk iletişim kurduğu ve etkileşime geçtiği insanlar aracılığıyla dil edinimini geliştirebilmektedir. Çocuğun doğumuyla başlayan etkileşim süreci; etrafındakileri gözlemlemesi, taklit etmesi, dönütler almasıyla devam etmektedir ve çevre dil ediniminde

⁹⁹ Temel vd., “Dil Gelişimi”, 206.

¹⁰⁰ Dilan Kenanoğlu, *Okul Öncesi Eğitimde Geleneksel Oyunların Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Dil Gelişimine Etkisi* (Malatya: İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021), 19.

¹⁰¹ Maviş, “Çocukta Dil Edinim Kuramları”, 50.

¹⁰² Temel vd., *Erken Çocuklukta Dil Edinimi*, 74.

¹⁰³ Serdal Seven (ed.), *Çocuk Gelişimi*, 82.

önemli bir rol üstlenmektedir.¹⁰⁴ Çocuk dil deneyimlerini çevresi aracılığıyla artırmaktadır. Dolayısıyla çevreyle kurulan her türlü sosyal etkileşim, dil edinimini; dil edinimi de sosyal etkileşimi desteklemektedir.¹⁰⁵ Sosyal etkileşim yaklaşımında çocuk için anne babanın örnekliği çok önemli görülmektedir. Çocuk anne ve babasını ya da çevresinde gözlemlediği yetişkinleri model olarak almaktadır. Dil edinimi noktasında da çocuk aynı yolu takip etmektedir. Dili ayrıntıları ve kurallarıyla ilk olarak yakın çevresinden öğrenmektedir.¹⁰⁶ Bu öğrenme doğru kullanımları kapsadığı kadar yanlış kullanımları da kapsamaktadır. Çünkü çocuk ailesinden, çevresinden duyduğu tüm ifadeleri değerlendirme alanına almadan öğrenip kullanmaya başlamaktadır. Etrafindan argo-küfür ifadeleri sık sık duyan bir çocuğun bu ifadeleri kullanması da sosyal etkileşim yaklaşımının görüşlerini desteklemektedir.

1.1.4.5. Bilişsel Etkileşim / Bilişsel Öğrenme Yaklaşımı

Bilişsel gelişim yaklaşımı Piaget tarafından ortaya koyulmuştur. Bu yaklaşım, davranışçı ve psikolinguistik yaklaşımların arasında bulunmaktadır. Dil gelişimini ne tamamen çevre odaklı ne de doğuştancı bir bakış açısıyla açıklamaktadır. Piaget'e göre, dil gelişimi çevre ile kurulan etkileşim sonucu oluşmaktadır.¹⁰⁷ Etkileşimci bir bakış açısına sahip olan Piaget, dili kazanmada bilişsel gelişimin önemine işaret etmekte ve dil kazanımını beceri olarak yorumlamaktadır. Dili ve düşüncüyü aralarında bağlantı olan iki farklı olgu olarak gören bu yaklaşıma göre; bilişsel gelişim sağlandıkça dil gelişimi de sağlanabilmektedir.¹⁰⁸ Düşünce ilerledikçe dil de gelişmektedir. Bilişsel gelişim yetersiz kaldığı durumlarda ise dil gelişimi de yetersiz kalabilmektedir. Dil gelişimiyle bilişsel gelişim paralel ilerleyen bir süreçtir. Dolayısıyla dil, bilişsel gelişimin sonucu olarak ortaya çıkmaktadır ve insanın dış dünyayı izlemesiyle gelişmektedir.¹⁰⁹

Bloom da dil edinimi noktasında Piaget ile aynı noktada birleşmektedir. Dil edinimi bilişsel bilginin kazanılmasına bağlanmaktadır. Çocuklar öğrendikleri bilgiyi kodlamadan, kavramları öğrenmeden dili aktif kullanamamaktadır. Çocuklar bilişsel anlamda gelişmedikçe konuşmayı aktifleştirememektedirler.¹¹⁰ Bireylerin geliştirdiği anlamlar sembolleri öğrenmesi noktasında kendisine yardımcı olabilmektedir. Bu durum öğrendiklerini uzun süre

¹⁰⁴ Derya Eryılmaz vd., "36-72 Aylık Çocukların Dil Gelişim Özelliklerinin Çeşitli Değişkenler Bakımından İncelenmesi", *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 9/1 (Mart 2019), 266.

¹⁰⁵ Maviş, "Çocukta Dil Edinim Kuramları", 56.

¹⁰⁶ Kol, "Erken Çocuklukta Bilişsel Gelişim ve Dil Gelişimi", 14.

¹⁰⁷ Temel vd., "Dil Gelişimi", 204.

¹⁰⁸ Temel vd., *Erken Çocuklukta Dil Edinimi*, 52.

¹⁰⁹ Eryılmaz vd., "36-72 Aylık Çocukların Dil Gelişim Özelliklerinin Çeşitli Değişkenler Bakımından İncelenmesi", 266.

¹¹⁰ Dilan Kenanoğlu, *Okul Öncesi Eğitimde Geleneksel Oyunların Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Dil Gelişimine Etkisi*, 19.

hatırlayabilmesine yardımcı olabilmektedir. Bilişsel yaklaşıma göre; çocuklar dili kullanmadan önce kullanacağı kelimeleri kavramları kazanmaktadır. Çocuğun özellikle 4-6 yaş aralığı kelime hazinesini artırmakta/ genişletmekte ve dil edinimini kazanmasına katkı sağlamaktadır.¹¹¹

1.1.5. Çocuklarda Dil Edinimini Etkileyen Faktörler

Dil çocuğun; sosyalleşmesini sağlayan, bulunduğu her türlü ortamda kendisini kontrol altına alabilmesine yarayan, kendini diğer insanlar içerisinde güvende hissettiren, duygu düşünce ve isteklerini aktarabildiği bir olgudur.¹¹² Çocuk, dil kullanabilme yeteneği ile dünyaya gelmektedir. Bu yeteneğe biyolojik anlamda sahip olan çocuk, çevresel faktörlerle birlikte dil kullanımını geliştirebilecektir. Bu anlamda özellikle erken çocukluk dönemi kritik kabul edilmektedir. Dilbilimcilere göre; bu dönemde dil edinimi anlamında geride kalması çocuğun tüm hayatını etkileyebilmektedir.¹¹³ Dolayısıyla dil gelişimi de diğer gelişim alanları gibi sıralı bir şekilde ilerlemekte ve cinsiyet, sosyo-ekonomik şartlar, aile, yaş vb. gibi faktörlerden etkilenmektedir.

1.1.5.1. Cinsiyet

Cinsiyetin çocukların dil kullanımını etkileyen faktörlerden bir tanesi olup olmadığı noktasında farklı araştırmalar yapılmıştır. Yapılan araştırmalara göre; dil kullanımı noktasında, cinsiyet etkisinin genellenebilir bir şekilde olduğunu söylemek zor görülmektedir.¹¹⁴ Ancak, kız ve erkek çocuklarının bazı noktalarda farklılıklar sergilemesi, cinsiyetin de göz ardı edilebilecek bir durum olmadığını kanıtlar niteliktedir. Kız çocukları erkeklerden daha önce konuşmaya başlamaktadır. Özellikle kızlarda konuşma miktarı, konuşurken tercih edilen kelimeler, farklı kelime kullanma oranı, dili doğru kullanma; erkeklere göre daha ileri seviyede gözlemlenmektedir. Erkeklerin genelde kısa cümleleri tercih etmesi, konuşurken dilbilgisi kurallarına daha az uymaları da bu durumu destekler niteliktedir.¹¹⁵ Ayrıca; kızlar, genellikle karşı taraftan bir şey isteyeceği zaman pek zorlanmadan kendilerini ifade edebilirken; erkekler, bu durumun aksine isteklerini dolaylı yollara sapmadan direkt aktarmaktadırlar.¹¹⁶

¹¹¹ Çakır, “Çocukta Dil Gelişimi Ve Kuramsal Yaklaşımlar”, 117.

¹¹² Haluk Yavuzer, *Çocuk Psikolojisi* (İstanbul: Remzi Kitabevi, 2006), 43.

¹¹³ Kol, “Erken Çocuklukta Bilişsel Gelişim ve Dil Gelişimi”, 11.

¹¹⁴ Serdal Seven (ed.), *Çocuk Gelişimi*, 83.

¹¹⁵ Temel vd., *Erken Çocuklukta Dil Edinimi*, 170.

¹¹⁶ Serdal Seven (ed.), *Çocuk Gelişimi*, 84.

1.1.5.2. Yaş

Yaş faktörü, dil kullanımını etkileyen farklı bir olgudur. Çocukların dil yapılarını anlama ve kullandığı sözcük seçiminde yaşı etkisi gözlemlenmektedir. Çocuk büyüdükçe sözcük uzunluğunun da artması bu durumu kanıtlar niteliktedir.¹¹⁷ Çocukluk, gençlik ve yetişkinlik evrelerinde insan farklı dilsel özelliklere sahip olabilmektedir. Çocukluk evresinde aile ve çevrenin etkisi altında kalan çocuk pek doğru yanlış ayrımı yapamayabilir. Kullandığı dilin kurallarını ve olması gereken formatı tam anlamıyla kavrayamamış olabilir ve dil kullanımını süzgeçten geçirmeyebilir.

Ergenlik döneminde, sosyalleşen ve aktif bir şekilde sosyal hayatın içerisinde olan çocuk; belli bir gruba kabul edilme, dikkatleri üzerine çekme gibi isteklerine ulaşabilmek için dil kullanımını doğru yanlış kategorisine ayırmaz. Grup kuralları, akran dili nasılsa onu kullanabilmektedir. Akranlarının kullandığı kelimeleri kullanır. Argo, küfür, alay içeren sözleri kullanma noktasında bilinçli davranmaz ya da bu durumu istemez. Yetişkinlik dönemi ise dil kullanımı anlamında insanın bilinçli hale geldiği, kullandığı kelimeleri daha dikkatli seçtiği olgunlaşma dönemidir. Çünkü insan olgunlaştıkça belli bir gruba üye olmak gibi, popüler dil gibi etkenlerden kolayca sıyrılabilir.

1.1.5.3. Çevre

Çocukların dil kullanımını etkileyen faktörlerden bir tanesi de çevredir. Çocukların dil kullanımında, kavramların oluşumunda, sözlü işaretlerin simgelere dönüştürülmesinde çevresel şartlar ön plandadır. Geçmiş yaşantılar, tecrübeler çocuğun dilinde etkiler bırakmaktadır. Dil, bu faktörlerden soyutlandığında; yanlış değerlendirmeye tabii tutulmuş olacaktır. Dolayısıyla; söylediği sözcüklerden cümle kurma tarzına kadar her şey çocuğun çevresinden işaretler barındırmaktadır.¹¹⁸ Çocuk sürekli çevre ile etkileşim halindedir. Çevresiyle kurduğu bu etkileşim çocuğa, gerek bilişsel olarak gerek de etrafındaki konuşma şekillerini taklit ederek dil becerisi kazandırmaktadır. Bu becerilerin artırılabilmesi için çocuğun mümkün olduğu kadar erken yaşta çevre ile etkileşime geçmesi gerekmektedir.¹¹⁹ Çevreden soyutlanarak büyüyen çocuklarda dil gelişimi akranlarına göre daha geride kalmaktadır. Bu çocukların geride kalması, dil gelişimi ve kullanımı üzerindeki çevre etkisini ortaya koymaktadır.¹²⁰ Kalıtsal olarak farklı düzeylerde olan çocuklarda bile çevrenin desteğiyle gelişim olumlu yönde etkilenmektedir. Bu etki aynı çevreyi paylaşan, aynı eğitim

¹¹⁷ Temel vd., *Erken Çocuklukta Dil Edinimi*, 187.

¹¹⁸ Gökçe, *İletişim Nasıl Daha İyi Anlar ve Anlaşılır*, 72.

¹¹⁹ Kol, “Erken Çocuklukta Bilişsel Gelişim ve Dil Gelişimi”, 13.

¹²⁰ Temel vd., “Dil Gelişimi”, 224.

verilen çocukların aynı kazanıma ulaşmaları noktasında dahi genellenebilir bir durum olarak gözükmemektedir. Fakat çevresel faktörler çocuğun dil gelişimini kendi kapasitesine bağlı olarak azaltabilmekte ve artırabilmektedir.

1.1.5.4. Aile

Dil edinimi noktasında en önemli etken ailedir. Çocuk sosyal hayata ailenin yanında başlamaktadır. Ailelerin aynı toplum ve kültürde yetişmelerine rağmen kendilerine özgü bir kültürleri vardır. Bu kültürel farklılıklar dil kullanımını bireysel anlamda etkiler. Dini merkeze alan bir ailenin kullandığı dilde dini kavramlara daha çok yer vermesi, bu durumun ailedeki diğer bireylere de yansımaya sebep olacaktır. Bu noktada bireyin dil kullanımı yetiştiği aile kültürü ve ortamı hakkında bilgi verebilmektedir.¹²¹ Ailenin kültürel değerlere verdiği tepkiler, dili özüne uygun ve doğru bir şekilde kullanması, çocuğa dil noktasında güzel bir üslup kazandıracaktır. Kazanacağı bu üslup, onun diğer insanlarla kaliteli ilişkiler kurmasına ve kültürel değerleri daha iyi benimsemesine yardımcı olacaktır.¹²²

Ailenin yanında büyüyen bir çocukla, aileden mahrum büyüyen çocuklar arasında ciddi farklılıklar gözlemlenmektedir. Aileden mahrum kalan çocuklar, daha çok ağlama davranışı göstermektedirler. Bu çocuklar, konuşmayı diğer çocuklara göre daha geç öğrenmektedir. Aile ile özellikle anne ile sıkı ilişkiler kuran çocuklar ise daha erken ve düzgün bir dil edinimine sahip olmaktadır.¹²³ Aile anlamında etkili olan bir diğer faktör kardeş sayısıdır. Kardeş sayısını etken olması; ailenin çocuklarına ayırdığı zamanla alakalı olarak değerlendirilmektedir. Çünkü ailedeki çocuk sayısının az olması halinde; anne baba çocuğa daha çok zaman ayırabilmekte, onunla daha çok konuşma fırsatı bulabilmektedir.¹²⁴ Kalabalık aile ortamlarında ise anne babanın her bir aile ferdine ayıracağı zamanın kısıtlı oluşu, çocukların dil edinimi noktasında geride kalmasına sebep olabilmektedir.

1.1.5.5. Sosyo-Ekonomik Koşullar

Sosyo-ekonomik koşullar, çocukların dil edinimini etkileyen bir diğer faktördür. Sosyo-ekonomik anlamda alt düzeyde olan çocukların dil anlamında uyarıcı olarak zengin bir çevreye sahip olmamaları, ailedeki sözcük çeşidinin az oluşu gibi etkenler çocukların ev

¹²¹ Önen, “Bireysel Dil Kullanımını Etkileyen Etkenler”, 62.

¹²² Bilal Yıldırım, “Çocuğun Şahsiyet Gelişiminde Ailenin Yeri ve Önemi Üzerine Bir İnceleme”, *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2 (1997), 124.

¹²³ Yavuzer, *Çocuk Psikolojisi*, 2006, 94.

¹²⁴ Samiye Erdoğan vd., “Alt Sosyoekonomik Bölgelerde Ana Sınıfına Devam Eden 5-6 Yaş Grubundaki Çocukların Dil Gelişim Düzeylerine Bazı Faktörlerin Etkisinin İncelenmesi”, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 14/1 (2005), 243.

ortamının dil gelişimine engel olduğunu belirtmektedir.¹²⁵ Yapılan başka bir çalışmaya göre; üst düzey sosyo-ekonomik imkânlara sahip çocuklar, diğer gruptakilere göre dil gelişimi noktasında daha iyi bir pozisyonda bulunmaktadır.¹²⁶ Zengin ailelerin çocukları fazla kelime bilmekte ve konuşurken farklı kelime kullanma becerisine sahip olmaktadır. Fakir ailelerin çocukları ise farklı kelime bilme ve kullanma noktasında zengin ailelerin çocuklarına göre daha düşük seviyede gözlenmektedir.¹²⁷ Aynı zamanda, sosyo-ekonomik anlamda iyi olan ailelerin çocukları daha erken konuşmaktadırlar. Burada ailelerin çocuğun eğitime önem vermeleri, çocuklara iyi model olmaya çalışmaları, çocuklarının daha erken ve güzel konuşabilmeleri için verdikleri çabanın etkisi bulunmaktadır.¹²⁸ Ailenin eğitim düzeyi de dil kullanımını etkilemektedir. Bu etki doğrudan olabileceği gibi dolaylı bir şekilde de olabilmektedir. Yapılan bazı çalışmalara göre; ailenin eğitim düzeyi arttıkça, çocukların dil becerileri de aynı oranda artmaktadır. Eğitim düzeyinin düşmesiyle birlikte ise çocuklar, sözel uyaranlardan daha çok fiziksel uyaranlarla karşı karşıya kalmaktadır.¹²⁹

1.1.5.6. İletişim Araçları / Medya-Televizyon-Bilgisayar

Medya; görsel, işitsel ya da hem görsel hem de işitsel araçlarla, belirli içeriklerin kişi veya topluma aktarılmasıdır. Televizyon, bilgisayar ve internet bu amaca hizmet eden en önemli araçlardandır. Bu araçlar, kontrollü ve sistemli bir şekilde kullanıldığında çocukların dil gelişimine katkılar sunabilmektedir. Ancak kontrol sağlanmadığında sosyal ilişkiler azalabilmekte ve çocukların dil kullanımlarına olumsuz etkilerde bulunmaktadır.¹³⁰ İnternet, bilgisayar gibi teknolojik aletlerle geçirilen zaman çocukların asosyal olmalarına sebep olmaktadır. Çocuklar bu şekilde etkileşim ortamından gün geçtikçe uzaklaşmaktadır. Etrafındaki insanlarla geçirdikleri zamanı azaltmaya sebep olan internet kullanımı; çocukların sosyalleşmesinin önüne engeller koymaktadır. Bu çocuk, toplum içerisine çıktığında iletişim kurmakta güçlük çekecek, konuşurken kullanacağı kelimeleri seçmekte zorluk yaşayacaktır.

Televizyon; bilgilendirici, eğlendirici ve öğretici nitelikleri bulunan, görsel ve işitsel duylara hitap eden bir kitle iletişim aracıdır. Televizyon bu özellikleri yanında insanlara; düşünme imkânı tanımakta, olayları eleştirel bir bakış açısıyla gözlemleme fırsatı sunmaktadır. Televizyonun olumlu etkileri kadar olumsuz etkileri de bulunmaktadır.

¹²⁵ Samiye Erdoğan vd., “Alt Sosyoekonomik Bölgelerde Ana Sınıfına Devam Eden 5-6 Yaş Grubundaki Çocukların Dil Gelişim Düzeylerine Bazı Faktörlerin Etkisinin İncelenmesi”, 243.

¹²⁶ Eryılmaz vd., “36-72 Aylık Çocukların Dil Gelişim Özelliklerinin Çeşitli Değişkenler Bakımından İncelenmesi”, 273.

¹²⁷ Şerafettin Karakaya, *Dil Gelişimi ve Dil Politikası* (Ankara: Akçağ, 2007), 20.

¹²⁸ Yavuzer, *Çocuk Psikolojisi*, 2006, 93.

¹²⁹ Temel vd., *Erken Çocuklukta Dil Edinimi*, 189.

¹³⁰ Serdal Seven (ed.), *Çocuk Gelişimi*, 85-86.

Etkileşimi aza indirmesi sebebiyle gerek aile gerekse diğer sosyal ortamlarda dikkat edilmediği müddetçe olumsuz etkileri olabilmektedir.¹³¹ Televizyon karşısında geçirilen fazla zaman çocukların dil gelişimini olumsuz anlamda etkilemektedir. Bu süreçte çocuğun beyni durağanlaşmaya başlamaktadır. Televizyon izlerken tek taraflı aktarıma maruz kalan çocuk, pratik yapma imkânı bulamamaktadır. Çocuk televizyon karşısında öğrendiklerini uygulama imkânından mahrum kalmakta dolayısıyla öğrenme zorluğuna ve dil kullanımı anlamında gerilemeye maruz kalmaktadır.¹³² Yapılan araştırmalara göre; çocuğun özellikle okul öncesi dönemde izlediği çizgi filmler onun sosyal ve dil gelişimini etkilemektedir. Çocuk, izlediği filmlerdeki olumlu olumsuz tüm kelimeleri, sorgulamadan direkt kelime dağarcığına aktarmaktadır.¹³³ Bununla birlikte televizyon; ticareti geliştirme, haber verme işleviyle birlikte çocukların boş vakitlerini doldurmakta, okuma alışkanlığı kazanmalarına engel olmakta ve sosyalleşmelerini zorlaştırmaktadır. Televizyondaki bazı kanallar ise eğlendirme ve izlenme oranlarını artırma gibi bir kaygı taşıdıklarından kültürel ve toplumsal değerleri de yozlaştırmaktadır.¹³⁴ İletişim araçlarından bir diğeri olan bilgisayar da insan yaşamının vazgeçilmezi haline gelmiştir. İyi değerlendirildiği müddetçe çocukların eğitime ve gelişimine katkı sağlamaktadır.¹³⁵ Bilgisayar ve internetin gelişim özelliği olduğu kadar çocukları ahlaki ve toplumsal değerler anlamında yozlaştırdığı da bilinmektedir. İnternet de bilgisayar gibi modern yaşamın vazgeçilmezi haline gelen bir araç olarak kabul edilmektedir. İnternetin iletişimde sınır tanımaz oluşu, kendi sınırlarını kendisinin çizmesi, bilgiye ulaşmada hızlı oluşu ve maliyet düşüklüğü onu en popüler araç haline getirmektedir.¹³⁶ Bu popülerlik çocuklara da internet erişimi kolaylığını sunmakta ve kontrol sağlanmadığında çocuklarda da olumsuz etkiler bırakmaktadır. İnternet kullanımı çocukların ahlaki ve sosyal olduğu kadar dil kullanımını da olumsuz etkilemektedir.

1.1.6. Dinî İletişimde Söz

1.1.6.1. İslam Dini'nde Söz

Söz; insanın düşüncelerini somutlaştırmaya yarayan, iletişimin en önemli parçasıdır. Daha çok dil ile söylenilen her şeyi kapsayan bir kelime olarak kullanılan söz kelimesi “bir

¹³¹ Yavuzer, *Çocuk Psikolojisi*, 2006, 221.

¹³² Nadire Deniz Özkılıç Kabul, *Üç Yaş Çocuklarda Teknolojik Alet Kullanımının Sosyal Beceri, Oyun Becerisi ve Dil Gelişimi Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi* (İstanbul: Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2019), 76.

¹³³ Hatice Darga vd., “Çizgi Filmlerin Çocukların Dil ve Sosyal Gelişim Alanlarına Etkisine Yönelik Ebeveyn Görüşlerinin İncelenmesi”, *International Primary Education Research Journal* 5/1 (2021), 71.

¹³⁴ Özgür Gönenç, *İletişim Dünyası* (İstanbul: Derin Yayınları, 2014), 142.

¹³⁵ Yavuzer, *Çocuk Psikolojisi*, 2006, 219.

¹³⁶ Gönenç, *İletişim Dünyası*, 151-152.

veya birkaç heceden oluşan ve anlamı olan ses birliği, kelime, sözcük”¹³⁷ olarak tanımlanmaktadır. Söz, insanın kendisini ifade etme araçlarından bir tanesidir. Söz olmadan insanların kaliteli bir şekilde iletişime geçmesi düşünülemez. Nitekim tarihsel süreç incelendiğinde; insanın aklından geçenleri söz aracılığıyla aktardığı, fikirlerini söz ile gerçekleştirdiği görülmektedir. Cansız bedenın kendisine üflenen ruh ile hayat bulması gibi, hiçbir işlevi olmayan harf ve kelimelere üflenen ruh ile de söz canlanmaktadır. Sözün canlanmasıyla insan da kendini ifade ederek hayat bulmaktadır.¹³⁸

İnsan toplumsal statüsünü söze borçludur. İnsanı değerli kılan onun dış görünüşü, maddi boyutu değildir. İnsan asıl değerini kalbine, niyetlerine ve kendini ifade etmek için kullandığı sözlere borçludur.¹³⁹ Sözün bu etkisi düşünce ve duygularda saklıdır. Çünkü düşünce ve duygular söz aracılığıyla aktarılmaktadır. Bu aktarım insanları ayırıştırabileceği gibi kaynaştırma özelliğine de sahip olabilmektedir. İşte güzel söz kullanımı hem bireyi hem de bireyin diğer insanlarla kurduğu etkileşimi de olumlu anlamda etkileme özelliğine sahiptir.¹⁴⁰

İnsan, başıboş bırakılmamıştır. Onun yaptığı tüm davranışları onun dünya ve ahiret hayatını etkilemektedir. Arzu ve istekleriyle sürekli mücadele içinde olan insan, şeytanla olan mücadelesini kazandıkça insan olmanın onuruna ulaşabilecektir. Söz de zaman zaman insan için bu mücadeledeki en zayıf nokta olabilmektedir. Konuşabilen insan ancak ahlaki olgunluğa sahipse söylediklerinin ona faydası olabilir. Çünkü söz sadece kendini ifade etme eylemi değildir. İnsanın neyi niçin söylediğinin hesaplarını da vereceği, insana sorumluluk yükleyen bir eylemdir.¹⁴¹

Söz; insanın düşüncelerinin giydiği kıyafetlerdir. İnsanın aklından geçenleri, düşündüklerini özetle içini karşı tarafa yansıtan bir penceredir. “Çünkü insanın söz ile ortaya koyduğu ifadeler, onun aklının fihristidir ve onun, aklını diliyle kullanma sanatıdır.”¹⁴² İnsanın kullandığı sözlerin manası güzel ise söz de güzel kabul edilmektedir. Fakat manası çirkin olan her sözün kendisi de çirkin ve kötü söz olarak kabul edilmektedir. Bu şekilde

¹³⁷ Türk Dil Kurumu Sözlükleri, (Erişim 07 Mayıs 2021), “Söz”.

¹³⁸ Ülfet Görgülü, “Söz Söyleme Sanatı Olarak Vaaz, Mimar-ı Âdem Olarak Vaiz” (Vaaz ve Vaizlik Sempozyumu, Ankara: DİB Yayınları, 2011), 79.

¹³⁹ Nurettin Turgay, “Kur’an’da Söz”, *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7/1 (2005), 119-120.

¹⁴⁰ Handan Yalvaç Arıcı, *Kur’an’da Mutluluk Kavramı ve Eğitimi* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2019), 208.

¹⁴¹ Esra Hacımüftüoğlu, “Kur’ân-ı Kerim’de Mü’minlerin Ağız ve Söz Disiplini”, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 42 (2014), 240.

¹⁴² Turgay, “Kur’an’da Söz”, 121.

sözün manasını araştırmadan, anlamadan düşünmeden konuşmak insanın iç dünyasındaki fikirlerini muhataba kolayca aktarmasını sağlamaktadır.¹⁴³

Söz; din açısından da önemli bir yere sahiptir. Çünkü insanlara dini bilgiler, emir ve yasaklar da söz aracılığıyla aktarılmıştır. Din ile ilgili her türlü bilgi insanlara söz aracılığıyla aktarılmıştır. İman kalbi bir mesele olmasına rağmen, onun gerçekleşebilmesi için söze ve fiillere de ihtiyaç duyulmaktadır. Bir insan bir sözle hem imanını kazanabilmekte hem de kaybedebilmektedir. Mesela insanın kelime-i tevhid sözünü söylemesi ile iman dairesine girmesi, ya da küfür gerektiren sözleri söylemesi ile de imanını kaybetmesi buna örnektir. Bu durum sözün sadece harflerden kelimelerden ibaret olmadığını ortaya koymaktadır.¹⁴⁴

Söz insan hayatının merkezindedir. İnsan en güzel şeyleri, fikirleri sözle söylediği gibi en kötü şeyleri hoş olmayan durumları da söz ile ifade eder. Kavgı, savaş, çatışma gibi durumların sebebi de söz olabilmektedir. İnsanın öncelikle sözü kullanırken iyi kötü süzgecinden geçirmesi gerekmektedir. Çünkü insan, iyi sözleri kullanıp kötü sözlerden kendisini koruduğu müddetçe kendini de kötülüklerden korumuş olacaktır.¹⁴⁵ Özetle, sözün önemini kavrayan insan; sözün gücünü gücün sözüne tercih ederek, etkili iletişim noktasında başarılı olabilecektir. Aynı zamanda bireysel ve toplumsal mutluluğunu garanti altına da alabilecektir.¹⁴⁶

1.1.6.2. Kur'an-ı Kerim'de Söz

Kur'an-ı Kerim, insana iletişim kurmanın yollarını gösteren bir rehberdir. Kur'an, sözlerin en güzelidir.¹⁴⁷ Kur'an-ı Kerim'de söz ile ilgili birçok ayete rastlamak mümkündür. Bu durum, insanın söz ile kurduğu iletişimin Allah katında önemine işaret etmektedir. Çünkü söz, insanın yaratıcısı ve etrafındaki diğer canlılarla iletişim kurmasının en önemli şeklidir. Allah insan ile sürekli irtibat halindedir. Kulları ile sürekli irtibat halinde olan Allah; insana sorumluluklarını sözlü ve sözsüz işaretlerle bildirmiştir. Sözlü iletişim vahiy iken sözsüz iletişim kâinat ve tabiat olaylarıdır. Sözlü iletişimle insan karşısındaki varlıkla fitratı gereği daha kolay etkileşim kurmaktadır.¹⁴⁸

¹⁴³ Turgay, "Kur'an'da Söz", 120.

¹⁴⁴ Hacımüftüoğlu, "Kur'an-ı Kerim'de Mü'minlerin Ağız ve Söz Disiplini", 210-211.

¹⁴⁵ Turgay, "Kur'an'da Söz", 116.

¹⁴⁶ Arıcı, *Kur'an'da Mutluluk Kavramı ve Eğitimi*, 209.

¹⁴⁷ ez-Zümer 39/23.

¹⁴⁸ Kerim Buladı, "Kur'an'ın Sözlü İletişimde Öngördüğü Dil Üslubu", *Yakın Doğu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 4/1 (2018), 22.

Allah, âlemi de sözü de yaratandır. Allah yaratılışı söz ile başlatmış, âlemi ve insanı ol emriyle¹⁴⁹ var etmiştir. Bu durum; sözün gücünü onu ilk yaratandan aldığı en önemli göstergesidir.¹⁵⁰ Sözün muhatabı olan insan akıl nimetiyle Allah katında şerefli bir konuma¹⁵¹ yükseltilmiştir. Bu konuma erişen insana Allah tarafından olayları anlama, kavrama ve karşı tarafa aktarma kabiliyeti¹⁵² de verilmiştir. İnsan bu kabiliyeti sayesinde konuşarak iletişim kurmakta ve söz aracılığıyla da kendini ifade edebilmektedir.¹⁵³

İnsan için kaçınılmaz bir şekilde önem arz eden iletişimle insan Allah ile peygamber ile insanlar ile irtibat kurabilecektir. Bu irtibatını da söze borçlu olan insan doğru konuşmaya, etkili iletişime Kur'an vasıtasıyla ulaşabilecektir. Allah Kur'an'da sözün önemine dikkat çekmektedir. Sözün içeriğinin, nasıl söylendiğinin detaylarına Kur'an-ı Kerim'de ulaşmak mümkündür. Çünkü peygamberlerin ilahi tebliği insanlara aktarımı söz yardımıyla olmuştur.

154

Aktarımla birlikte sözün söylenme şekli, kullanılan üslup; sözün etki gücünü genişletmiş, kalıcılığını etkilemiştir.¹⁵⁵ Sözün etkisinin artırılabilmesi için Peygamberlerin tebliğ sırasında dikkat etmeleri gereken hususları Allah, Kur'an-ı Kerim'de ayetlerle göstermektedir. Musa ve Harun'a Firavun'a karşı takınmaları gereken tutumlarını, söyleyeceklerini yumuşak söz 'kavl-i leyyin'¹⁵⁶ ile söylemeleri gerektiğini belirtmesi güzel sözün inkâr eden insanda bile güzel etki bırakabileceği noktasında mesajlar içermektedir. Başka bir ayette Allah, Hz. Peygamber'in münafıklara karşı etkili sözlerle 'kavl-i belîğ'¹⁵⁷ öğüt vermesini tavsiye etmektedir. Yine başka bir ayette, tebliğ ve özelde insan ilişkileri bağlamında; kaba davranışın, merhametten yoksun muamelenin insanın etrafındaki insanları uzaklaştırmaktan¹⁵⁸ başka bir işe yaramayacağına işaret etmektedir. Hz. Peygamberin tebliğ sırasında dikkat etmesi gereken kuralları belirten bu ayetler; nezaketin, insan ilişkilerinin, güzel sözlerle konuşmanın etkili iletişimdeki önemine ve muhatabı aşağılayan, nezaketsiz yaklaşımların, çirkin sözlerle hitap etmenin iletişimi olumsuz etkileyeceğine vurgu

¹⁴⁹ Yâsîn 36/82.

¹⁵⁰ Görgülü, "Söz Söyleme Sanatı Olarak Vaaz, Mimar-ı Âdem Olarak Vaiz", 78.

¹⁵¹ el-İsrâ 17/70.

¹⁵² er-Rahmân 55/3.

¹⁵³ Görgülü, "Söz Söyleme Sanatı Olarak Vaaz, Mimar-ı Âdem Olarak Vaiz", 78.

¹⁵⁴ Görgülü, "Söz Söyleme Sanatı Olarak Vaaz, Mimar-ı Âdem Olarak Vaiz", 85.

¹⁵⁵ Süleyman Gümrükçüoğlu, *Kur'an'da İletişim Dili* (İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2011), 47.

¹⁵⁶ Tâhâ 20/44.

¹⁵⁷ en-Nisâ 4/63.

¹⁵⁸ Âl-i İmrân 3/129.

yapmaktadır.¹⁵⁹ Bu ayetler; güzel sözle ve üslupla davranmanın iyi-kötü, mü'min-kâfir fark etmeksizin tüm insanları kapsadığını ortaya koymaktadır. Bir sözün yumuşak söz, etkili söz olabilmesi; kişinin sabrına, olumsuzluk karşısında bile makul tepki vermesine, sözlerine, davranışlarına dikkat etmesine bağlanmaktadır.¹⁶⁰

Söz sadece harflerin birleşmesinden oluşan kelime bütünü değildir. Söz, insanın hem davranışlarını hem kişiliğini etkilemektedir. Çünkü söz ve davranış bir bütündür. Davranış güzelliği, söz güzelliğini ortaya çıkarmaktadır. Söz, davranış ve kalp birbirinden bağımsız düşünülemez. Söz ve kalp karşılıklı etki gücüne sahiptir. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de Allah sözün hakikat, ahlak ve estetik boyutunu ön plana çıkarmaktadır.¹⁶¹ Allah'ın insanları sık sık güzel söz söyleme noktasında uyarması, şeytanın insanların arasını kötü sözle açacağına¹⁶² vurgu yapması sözün ahlaki boyutuna dikkat çekmektedir. Aynı zamanda Kur'an-ı Kerim'de insanlara kötü lakap takmama, onları güzel hitaplarla çağırmanın önemine¹⁶³ de vurgu yapılmaktadır. Sözün anlamına uygun kullanılması, nezaket kuralları çerçevesinde ve en ufak ayrıntının bile insanın konuşmasında önemli olduğunu ortaya koymaktadır. “Allah'ın nasıl bir misal getirdiğini görmedin mi? Güzel sözü, kökü sabit, dalları gökte olan güzel bir ağaca benzetti. O ağaç, rabbinin izniyle her zaman meyvesini verir. Öğüt alsınlar diye Allah insanlara böyle misaller getirmektedir. Kötü sözün misali de kökü yerden sökülmiş, ayakta duramayan kötü bir ağaçtır.”¹⁶⁴ Kur'an-ı Kerim'deki üzerinde önemle durulan bu ayrıntılar; insanların şeref ve değerlerini koruma altına alan kuralları insan için zorunlu kılmaktadır. Kalp kıracak, küçük düşürecek, başkasının onuruna zarar verecek davranışlar sözlü veya sözsüz her türlü şekliyle insanlara yasaklanmıştır. Çünkü bu tür yaklaşımlar insanların arasında kırgınlık ve düşmanlıklara sebebiyet vermektedir.¹⁶⁵

Kur'an-ı Kerim'de; söze çok vurgu yapılmakta, sözün davranış ve düşünceyle olan ilişkisi üzerinde sıkça durulmaktadır. Söz söylemek insanın ayrıcalıklı yönlerinden biri olarak görülmektedir.¹⁶⁶ Hayatını daha kolay devam ettirebilmesi için insanın söze ihtiyacı bulunmaktadır. Söz insanın ihtiyacını gidermesine yaramakla birlikte insana belirli sorumluluklar da yüklemektedir. Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de insanın söylediği her sözün

¹⁵⁹ Nurullah Denizer, “İletişim Çağındaki İletişimsizlik Problemine İlâhî Bir Çözüm: Kur'an'da İletişim İlkeleri ve Konuşma Adabı”, 5. Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Kongresi (Sosyal Bilimler, Ankara: Asos Yayınevi, 2019), 293.

¹⁶⁰ Hacimüftüoğlu, “Kur'an-ı Kerim'de Mü'minlerin Ağız ve Söz Disiplini”, 227.

¹⁶¹ Fazıl Saraç, *Kur'an-ı Kerim'in Fert ve Toplum Hayatına Kazandırdığı Nezaket* (İğdır: İğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015), 97.

¹⁶² el-İsrâ 17/53.

¹⁶³ el-Hucurât 49/11.

¹⁶⁴ İbrâhîm 14/24-26.

¹⁶⁵ Musa Kazım Yılmaz, “Hucûrât Suresinin Öne Çıkardığı Adâb-ı Muâşeret”, *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 38 (2017), 16.

¹⁶⁶ Hacimüftüoğlu, “Kur'an-ı Kerim'de Mü'minlerin Ağız ve Söz Disiplini”, 212.

melekler tarafından kayıt altına alınacağını bildirmektedir.¹⁶⁷ Kayıt alınması sonucunda bazı yaptırımları da içermektedir. İnsanın bu bilinçle hareket ederek boş ve gereksiz sözlerden,¹⁶⁸ anlamsız konuşmalardan yüz çevirerek Allah'ın rızasını kazanması mümkün gözükmemektedir. Boş ve anlam içermeyen sözler iletişim bağının kopmasına sebep olabilmektedir. Çünkü içeriği güzel ve etkili olmayan sözler muhatabın dikkatini çekmemektedir. Kur'an-ı Kerim'de bu gibi durumlardan uzak durmanın müminlerin özelliği olarak aktarılmakta, boş söz işittiklerinde ondan yüz çevirdikleri¹⁶⁹ bilgisi verilmektedir.¹⁷⁰ Dolayısıyla konuşma biçimi, konuşurken seçilen kelime ve sözler insanın; karakteri, ahlakı ve inanç biçimini ortaya çıkarmakta ve Allah katındaki ve insanlar içerisindeki konumunu belirtmektedir.

1.1.6.3. Sünnette Söz

Hz. Muhammed'in hayatı her durumda olduğu gibi dil konusunda, sözü kullanma, konuşma anlamında da insanlara rehberlik etmektedir. Hz. Muhammed, dilin iletişim kurmadaki işlevlerini hem yaşantısıyla hem de hadisleriyle insanlara aktarmıştır. Kur'an-ı Kerim O'na, söz olarak indirilmiş ve sözün önemine Kur'an'da sık sık vurgu yapılmıştır. Allah, Hz. Muhammed'e gönderdiği ayetlerle etkili ve güzel bir şekilde konuşmayı emretmiştir. Allah, Kur'an'da; tebliğ görevini yerine getirirken muhatabın duygularının da dikkate alınmasının, mesajın etki gücünü artıracak şekilde üslup kullanmanın önemine dikkat çekerek Hz. Muhammed'e dil konusunda da görevlerini sunmuştur.¹⁷¹ Her anlamda kendisine rehber olarak Kur'an-ı Kerim'i seçen Hz. Muhammed, onun emir ve yasaklarına riayet eder, kötü sözler kullanmaz, bir kimsenin mü'minlik vasfına ulaşabilmesi için kötü, çirkin, bayağı sözlerden uzak durması gerektiğini, insanların sövüp sayarak karşı tarafı incitecek sözlerden kaçınması gerektiğini vurgulamaktadır.¹⁷²

Hz. Muhammed, etrafındaki insanlara bir şey söyleyeceği zaman tatlı dilli, güler yüzlü bir yaklaşım sergilemiş ve bu noktada tüm insanlara en güzel örneği sunmuştur. Üsve-i hasene¹⁷³ Hz Muhammed'in her anlamda olduğu gibi konuşma konusunda da örnekliğini barındırmaktadır. Her türlü iletişimde sürdürdüğü bu tutumu hem fitratı hem de aldığı ilahi terbiyenin bir sonucudur. Nezaket kurallarına riayet etmesi, muhataplarından gördüğü kaba tavırlar karşısında bile incitici, hakaret edici tavırlardan uzak durması insanlara bu noktada

¹⁶⁷ Kâf 50/18.

¹⁶⁸ el-Mü'minûn 23/3.

¹⁶⁹ el-Kasas 28/55.

¹⁷⁰ Denizer, "İletişim Çağındaki İletişimsizlik Problemine İlahî Bir Çözüm", 297.

¹⁷¹ Buladı, "Kur'an'ın Sözlü İletişimde Öngördüğü Dil Üslubu", 31.

¹⁷² Buladı, "Kur'an'ın Sözlü İletişimde Öngördüğü Dil Üslubu", 33-34.

¹⁷³ Ahzâb, 33/21

örnek olmaktadır.¹⁷⁴ Güzel sözün önemini yaşantısında da sık sık vurgulayan Hz. Muhammed, güzel sözü sadaka olarak tanımlamaktadır.¹⁷⁵ Konuşma adabı hakkında ise boş konuşmanın yanlışlığını aktarmaktadır. İnsanın aklına gelen her şeyi aktarmasının yanlışlığını vurgulayan hadisi önem arz etmektedir. Boş konuşmalardan uzaklaşmanın önemine işaret eden Hz. Muhammed; konuşulacak şeyler hayır değilse, güzel şeylere vesile olmayacaksa susmanın daha hayırlı olduğuna vurgu yapmaktadır.¹⁷⁶ İnsanların arasındaki muhabbeti artıracak olan selamı yaymayı tavsiye etmektedir.¹⁷⁷

Bilinçsizce yapılan her türlü konuşma insana sorumluluklar yüklemektedir. Her durum ve şartta doğru, düzgün, kurallı, ahlaka ve adaba uygun konuşmanın önemine dikkat çeken Hz. Muhammed; az konuşmayı imanın alametlerinden, çirkin söz ve gereksiz konuşmayı nifaklık alametlerinden saymıştır.¹⁷⁸ Hz. Muhammed, kurduğu iletişimin kalitesiyle etrafındaki insanların sayısını günden güne artırmıştır. Hz. Peygamberin Allah tarafından kendisine verilen merhametiyle etrafındaki herkese yumuşak davranması, insanların dini kabul etmelerine de katkı sağlamıştır. Bu başarı muhatapla kurulan güzel iletişimin, güzel sözlerle konuşmanın bir sonucudur.¹⁷⁹ Sözdeki gücün önemine her durumda işaret eden Hz. Muhammed; Allah'ın, çirkin söz sahibinden hoşlanmadığını vurgulaması da durumun ciddiyetine dikkat çekmektedir.¹⁸⁰ Burada çirkin sözden kastedilen insanlar arasında iletişimi bozabilecek türde, üslup ve içerik bakımından hoş olmayan sözlerdir. İnsanlarla kurulan iletişimde; muhatabı incitmeyecek hitaplarda bulunmak noktasında bir sakınca görünmemektedir. Nitekim Hz. Muhammed'in etrafındaki sahabelerin hepsinin farklı özelliklerini ön plana çıkaran bir lakapları bulunmaktaydı.¹⁸¹ Muhatabı ismi dışında kendisini küçük düşürmeyecek, incitmeyecek, kendisinin de hoşuna gidebilecek veya bir özelliğini vurgulayacak şekilde bir lakapla çağırmak bu çerçevede hoş karşılanmaktadır. Bu durum hitabın güzelliğinin, içeriğindeki anlamın önemine dikkat çekmektedir.

İslam Dini'nde, Kur'an-ı Kerim'de ve sünnette sözün önemine yapılan vurgu insanların; her iş ve davranışta olduğu gibi konuştuklarından, konuşurken kullandıkları kelimelerden de sorumlu olacağına işaret etmektedir. Bu araştırmada, sözün önemine çekilen dikkat; argo-küfür kullanımı noktasında dikkatli olmaya, ağızdan çıkan her kelimenin o

¹⁷⁴ Necmeddin Şeker, "Sözlü İletişimde Nebvî Metot Hz. Muhammed'in a.s. Konuşma Üslubu ve Adabı", *Toplum Bilimleri Dergisi* 5/10 (2011), 126.

¹⁷⁵ Buhârî, Edeb, 34.

¹⁷⁶ Buhârî, Edeb, 31.

¹⁷⁷ Müslim, "İman", 93.

¹⁷⁸ Tirmizî, Birr, 80.)

¹⁷⁹ Buladî, "Kur'an'ın Sözlü İletişimde Öngördüğü Dil Üslubu", 38.

¹⁸⁰ Tirmizî, Birr 62,

¹⁸¹ Yılmaz, "Hucûrât Suresinin Öne Çıkardığı Adâb-ı Muâşeret", 14.

bireyin gerek Allah katında, gerek ise diğer insanlar arasındaki değerini düşüreceğini ortaya çıkarmaktadır.

1.2. Argo-Küfür

İnsan sosyal bir varlıktır. Doğduğu andan itibaren çevresiyle iletişim kurmak ve etkileşime girmek insan için bir zorunluluktur. İnsanlar dil aracılığıyla iletişim kurmaktadır. Dil; genel ve özel dil şeklinde sınıflandırılmaktadır. Argo, genel dilden farklı yönleri sahip olan özel bir dildir. Argonun “Bir toplumda geçerli genel dilden ayrı, ama ondan türemiş olan, yalnızca belirli çevrelerce kullanılan, toplumun her kesimince anlaşılmayan, kendine özgü sözcük, deyim ve deyişlerden oluşan özel dil.”¹⁸², Kendi sosyal çevreleriyle sınırlı yaşayan ve toplumun geri kalan kesimlerinden ayrılmak ve/ya da korunmak isteyen bir grubun benimsediği özel sözcükler bütünü.”¹⁸³, “Sınıfsal, mesleki ya da yöresel olarak sınırlı bir insan topluluğunun kullandığı özel dil.”¹⁸⁴, “Her yerde ve her zaman kullanılmayan veya kullanılmaması gereken çoklukla eğitimsiz kişilerin söylediği söz veya deyim.”¹⁸⁵, “Serserilerin, külhanbeylerinin kullandığı söz veya deyim.”¹⁸⁶ Şeklinde farklı tanımlamaları yapılmaktadır. Küfür ise; ağır ve kötü sözler söyleme, ırz namus gibi değerlere dokunan hoş olmayan çirkin, ayıp sözler olarak tanımlanmaktadır.¹⁸⁷ Araştırmanın konusu itibarıyla; argo ve küfür kavramının kapsamına giren kelimelerin hangileri olduğundan ziyade; hoş karşılanmayan kelimeler, karşı tarafı üzen, rencide eden, aşağılama, zorbalık amacı taşıyan ve ayıp kelimeler argo-küfür kelimeleri olarak ele alınacaktır.

Argo, insanlar yaşadığı müddetçe varlığını sürdürecektir bir olgudur, zaman ve kültürel özellikler değiştiğinde insan hayatına daha çok müdahil olacaktır. Burada asıl önemli olan sözlerin içeriğindeki kalitedir. Dile katkı sunan yapıdaki argo kelimelerin farkına varmak lazımdır.¹⁸⁸ Osmanlı döneminde argoya lisân-ı erâzil adı verilmesi, başka dillerde de buna benzer ifadelerle isimlendirilmesi argonun daha çok müstehcen ifadeler içermesine bağlanmaktadır.¹⁸⁹ Argo; genel dilden farklı olan, genel dile göre aşırılık ve abartma özelliği taşıyan bir dil olduğu kadar, temiz, masum, hoş kelimeler de içeren bir dildir. Hırsları ve hevesleri anlatan kelimelerin varlığıyla birlikte; insanların az sözle çok şey anlatabileceği

¹⁸² Hulki Aktunç, *Büyük Argo Sözlüğü* (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları), 10.

¹⁸³ Aktunç, *Büyük Argo Sözlüğü*, 11.

¹⁸⁴ Aktunç, *Büyük Argo Sözlüğü*, 9.

¹⁸⁵ *Türk Dil Kurumu Sözlükleri*, “Argo” (Erişim 1 Nisan 2021).

¹⁸⁶ *Türk Dil Kurumu Sözlükleri*, “Argo” (Erişim 1 Nisan 2021).

¹⁸⁷ Mehmet Boynukalın, “Sövme”, *TDV Ansiklopedisi*, 2009.

¹⁸⁸ Musa Çifçi, “Argonun Niteliği ve Argoya Bakış Açımız”, *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi* 6/2 (2006), 300.

¹⁸⁹ Nevzat Özkan, “Gizli Dil Olarak Argonun Fonksiyonu Üzerine”, *Argo*, ed. Emine Gürsoy Naskali - Gülten Sağol Yüksekaya (İstanbul: Ka Kitap, 2016), 37.

türde kelimeleri de bulunmaktadır.¹⁹⁰ İnsanlardaki mecaz kullanma isteğine göre her topluluğun kendine göre argo kelimeleri bulunmaktadır. Benzer gruplar arasında kullanılan bu argo kelimeler bazen masum anlamlar içermektedir. Bu tarz masum kelimeler ile küfür hakaret anlamına gelen bayağı kelimeleri birbirinden ayırt etmek gerekmektedir. Nitekim bir grup dile katkı sunarken, bir diğer grup da dili yozlaştırmaktadır.¹⁹¹

Argo kaba dil sınıflandırmasına girmektedir. Bununla birlikte her türlü kaba kelimeyi argo saymak da doğru gözükmemektedir. Argo özel bir dil olarak tanımlanmasına rağmen, aynı zamanda halk arasında ve sözlüklerde hoş olmayan, basit, utanç verici, küfürlü kelimeler olarak tanınmaktadır. Bu durumun sebebi, argoyu özellikle eğitimsiz, toplumun alt tabakasında yer alan insanların kullanmasıdır.¹⁹² Argo belirli bir gruba ait olan özel bir dildir. Küfür ise, belli bir gruba ait değildir; toplumun tümü tarafından bilinir ama her zaman her yerde söylenebilecek açığa çıkarılabilecek kelimeler içermez.¹⁹³ Küfür; hakaret amacıyla yapılan, dile getirilmesi toplum tarafından hoş karşılanmayan, ayıp olarak tanımlanan cinsel, aşağılama gibi amaçlarla yapılmaktadır. Argo ayıp kabul edilen kelimeleri gizlemeye yararken, küfür ise ortaya çıkarmaktadır. Bu durumlar sebebiyle dil argoyu daha kolay kabul ederken küfür (sövgü) sözlerini yok saymaktadır.¹⁹⁴

Argoyu kullanan kesimin esrarengiz olması çocuk ve gençlerin de bu kelimelere ilgisinin artmasına, argo kelimeleri daha çok merak edip öğrenmeye ve kullanmaya teşvik etmektedir.¹⁹⁵ Argonun popüler dil haline gelmesinde; gençler, çocuklar arasında çok kullanılmasında; konuşma dilini kolaylaştırma etkisi de bulunmaktadır. Uzun cümlelerle ifade edilebilecek olan bazı ifadeler, birkaç sözle kolayca aktarılmaktadır. Bazı kelimeler, anlam kayması ile yeni ifadeler, yeni anlamlar ortaya çıkarmaktadır. Bu ifadeler de günlük konuşma biçimi olarak sunulmaktadır.¹⁹⁶ Dolayısıyla argo ve küfür insanların; iletişimlerine renk kattığını düşündüğü, güldürü unsuru olarak algıladığı, günlük konuşma haline gelerek normal karşıladığı bir dil olarak görülmektedir.

¹⁹⁰ Osman Cemal Kaygılı - Tahsin Yıldırım, *Argo Lugatı* (İstanbul: Selis Kitaplar), 8.

¹⁹¹ Çifçi, “Argonun Niteliği ve Argoya Bakış Açımız”, 300.

¹⁹² Mesut Şen, “Argo Kelimeleri Üzerine”, *Argo*, ed. Emine Gürsoy Naskali - Gülden Sağol Yüksekaya (İstanbul: Ka Kitap, 2016), 21.

¹⁹³ Ali Akar, “Türk Sözlükbiliminde Tanımsız Bir Alan: Sövgü Sözleri”, *Dil Araştırmaları Dergisi* 14 (2014), 31.

¹⁹⁴ Akar, “Türk Sözlükbiliminde Tanımsız Bir Alan: Sövgü Sözleri”, 31.

¹⁹⁵ Özkan, “Gizli Dil Olarak Argonun Fonksiyonu Üzerine”, 38.

¹⁹⁶ Ahmet Çiçek - Mustafa Yağbasan, “Küfür ve Argonun Gündelik İletişimdeki Yeri Üniversite Öğrencileri Özelinde Bir Alan Araştırması”, *Akdeniz İletişim Dergisi* 32 (2019), 15.

1.2.1. Argo Küfür Kullanımını Etkileyen Faktörler

1.2.1.1. Sosyolojik Sebepler

1.2.1.1.1. Cinsiyet

Argo-küfür kullanımı kadın ya da erkek hangisi olursa olsun toplum tarafından hoş karşılanmayan bir durumdur. İnsanlar çevre baskısı sebebiyle bu ifadelerden uzak durmaya çalışmakta ve tepki çekmemek için daha dikkatli davranmaktadırlar.¹⁹⁷ Bununla birlikte cinsiyet, argo-küfür kullanımını etkileyen faktörlerden biri olarak görülmektedir. Kadınların erkeklere göre daha farklı kelimeler kullanmaları, daha kurallı ve düzgün konuşmaya dikkat etmeleri, cinsel ifadeleri kullanmak yerine bu ifadelerin klinik karşılıklarını tercih etmeleri ve bu tür kelimeleri kullanmayı pek tercih etmemeleri bu duruma örnek gösterilebilir. Bu durumda çevrenin etkisi de göz ardı edilmemelidir. Nitekim argo ve küfürlü ifadeler; erkekler tarafından kullanıldığında normal karşılanmakta hatta bazen desteklenmekte iken, kadınlar tarafından kullanıldığında toplumun olumsuz tepkisiyle karşılaşmaktadır. Çünkü argo-küfür ifadelerini kullanmanın güç ve otoriteyi temsil ettiği düşünülmektedir ve bu şekilde konuşan erkekler de toplum tarafından güçlü görülmektedir.¹⁹⁸

Argo-küfür ifadeleri eğitilmiş kesimler tarafından kaba olarak nitelendirilmekte ve kadınların ağzına yakıştırılmayacak ifadeler olarak görülmektedir. Kırsal alandan kentsel alana doğru kaymaların olmasıyla birlikte eğitim seviyesinde gerçekleşen artış da kadınlara bu misyonu yüklemektedir. Kadından bu noktada Türkçe'yi doğru düzgün kullanması, kötü ifadelerden kendini uzak tutması beklenmektedir.¹⁹⁹ Tüm bu beklentilere rağmen özellikle günümüz gençliğinde, eğitim almış genç kızların ve bayanların da argo-küfür kullanımının arttığı gözlenmektedir. Argo-küfür kullanımının hoş karşılanmaması da toplum tarafından güç göstergesi olarak kabul edilmesi kadınları bu ifadeleri kullanmaya özendirilmektedir. Çevre tarafından zayıf ve güçsüz görüldüğünü düşünen kadınlar; argo-küfür kullanımını artırarak adeta kendilerini güçlü ilan etmeye çalışmaktadır.²⁰⁰

Yapılan bir çalışma kadınların küfür kullanımının erkeklerden daha az olduğunu ve kadınların erkekler kadar ağır küfürler kullanmadıklarını ortaya çıkarmaktadır. Kullandıklarında ise hafif kelimeleri tercih etmektedirler. Bu durumda kadınların toplumda duygu ve düşüncelerini açıkça ifade edememelerinin de etkisi bulunmaktadır ve bu problemin

¹⁹⁷ Turgay Sebzecioğlu - Serap Coşkun Özgür, "Cinsiyete Bağlı Argo Kullanımı Üzerine Bir Twitter Etiket Örnekleme", *Türk Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi* 5 (2015), 84.

¹⁹⁸ Sibel Kocaer, "Argo ve Toplumsal Cinsiyet", *Milli Folklor Dergisi* 71 (2006), 99.

¹⁹⁹ Kocaer, "Argo ve Toplumsal Cinsiyet", 98.

²⁰⁰ Kocaer, "Argo ve Toplumsal Cinsiyet", 101.

kadının toplumda erkeğe göre daha alt konumda olmasıyla da ilgili olduğu düşünülmektedir.²⁰¹

Argo-küfür kullanımında özellikle argo konusunda günümüz gençliğinde cinsiyete bağlı pek de bir ayrım olmadığı görülmektedir. Erkekliği temsil eden “abi, lan, oğlum” gibi ifadeleri kullanan kızların oranı gün geçtikçe artmaktadır. Toplum hoş karşılamasa da argo-küfür eğitilmiş kızların ve bayanların da konuşma dilinin ayrılmaz bir parçası haline gelmektedir.²⁰² Bu durumun sebebi olarak özentili faktörü ön plana çıkmakta ve kızların da kendilerini toplumda güçlü ve özgür bireyler olarak gösterme isteğinin bu durumu artırdığı düşünülmektedir.²⁰³

1.2.1.1.2. Aile

Bir bireyin ilk sosyalleştiği ortam aile ortamıdır. Çocuğun dil kullanımında, kullandığı kelimelerde, kurduğu cümlelerde aileden gördüklerinin ve aldığı eğitimin etkisi bulunmaktadır. Argo-küfür kullanımında içerisinde bulunulan aile önem arz etmektedir. Nitekim hiç argo-küfür kullanılmamış bir ailede büyüyen çocuklarla, argo-küfürün yoğun kullanıldığı ailelerde yetişen çocukların argo-küfür kullanma ihtimalleri farklı olmaktadır. Çocuğun; ailede duymadığı kelimeleri sonradan sosyal çevresinden duyma ihtimali olmakla birlikte; ailesinden duyduğu kadar kalıcı etkiye sahip olmamaktadır. Çünkü çocuk aileden duydukça kulak doygunluğu hissetmekte ve bu sözler ona normal konuşma tarzı gibi gelmektedir. Bu durum küçükken dinleyici olarak kaydettiği bu kelimeleri sosyalleştiği ortamlarda da rahatça kullanmasına sebebiyet vermektedir. Ailede duygularını rahatça ifade etmenin yolları sunulmayan çocuklar da çoğunlukla kendilerini ifade edebilmenin yolu olarak argo-küfür ifadelerine başvurmaktadır. Çünkü bu ifadeler hangi ortamda söylenirse söylensin, olumlu ya da olumsuz bir tepki ile mutlaka karşılaşmaktadır.²⁰⁴ Çocuğun aldığı tepkiler, bu davranışların artmasına sebep olmaktadır ve argo-küfür kelimeleri kullanmanın kalıcılığını artırmaktadır. Çocukların bu ifadeleri kullandığına şahit olan aileler; bu duruma sessiz kaldıkça, bu durumu normal bir şeymiş gibi karşıladıkça, bu problemi çözmek için gayret

²⁰¹ Şeyda Özçalışkan, “Kadın ve Erkeklerin Küfür Kullanımı Üzerine”, *Dilbilim Araştırmaları Dergisi*, (1994), 286.

²⁰² Ferda Selika Damla - Sümeyra Diblen, “Argo Dil Kullanımının Okul Türüne ve Cinsiyete Göre Değişimi Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme: Eskişehir İli Örneği”, *Bursa Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu*, (2012), 24.

²⁰³ Sebzecioğlu - Özgür, “Cinsiyete Bağlı Argo Kullanımı Üzerine Bir Twitter Etiket Örnekleme”, 90-91.

²⁰⁴ Serkan Tunç, *Akran Zorbalığında Küfür Kullanımının Okul Sosyal Hayatına Etkileri* (İstanbul: Üsküdar Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 17.

etmedikçe argo-küfür kullanımı “dil zehirlenmesi”ne dönüşerek artışını devam ettirmektedir.²⁰⁵

1.2.1.1.3. Çevre

Çevre, argo-küfür kullanımında etkin bir rol oynamaktadır. İnsan çevresindeki olaylardan bağımsız değerlendirilemezken; çocuk veya yetişkin fark etmeksizin dil kullanımı noktasında en çok çevreden etkilenmektedir. Çevre olarak aile, okul, arkadaş, akran gibi gruplar ele alınabilir. Aile ayrı bir başlık altında ele alınacağından bu başlık altında aileye vurgu yapılmayacaktır. Özellikle çocukların argo-küfür kullanımının yüksek olduğu bir çevrede yetişmesi argo-küfür kullanımının artmasına sebep olabilmektedir.

İnsan; yaşadığı bölge, içinde bulunduğu ortamın kültürü, meslek ve sosyal çevrenin etkisiyle toplumda bir statü kazanır. Bu statü topluma renk, çeşit ve zenginlik katar. İnsan, bu kazanımlarla yeni beceriler elde eder. Bu durumun doğal bir sonucu olarak dil de etkilenir ve ana dile alternatif yeni bir dil, yeni bir anlaşma aracı ortaya çıkabilir.²⁰⁶ Argo-küfür kullanımı bu anlaşma aracına örnek olarak gösterilebilir. İnsanın dil kullanımını karşısındaki muhatabın kim olduğu ve konunun içeriği de etkilemektedir. İnsanın genel geçer bir konudan bahsederken genel bir dil kullanması, kullandığı sözcükleri düzenlemesi; özel ve dar çerçevede bir konudan bahsederken de konunun muhtevasına göre daha rahat ve kurlsız davranması mümkündür. Spordan bahsederken argo kelimeler kullanılması, içerik değiştiğinde ise farklı ifadelerle sohbete devam edilmesi bu duruma örnek gösterilebilir.²⁰⁷ Bu durum; içerisinde bulunulan çevrenin kullanılan dil üzerindeki etkisine örnek olarak gösterilmektedir. Hatta Türk toplumunda argo-küfür kullanımı birbirini tanıyan iki kişi arasında samimiyet göstergesi iken, birbirini tanımayan kişiler arasında kullanıldığında kavgaya sebebiyet vermektedir.²⁰⁸

Spor müsabakaları, argo-küfür kullanımını artırıcı bir etkiye sahiptir. Bu ortamlarda izleyici olan kişiler sporun kaçınılmaz ifadeleri gibi kaçınılmaz bir şekilde argo-küfre başvurmaktadır. Sevinme veya sinirlenme anında başvurdukları bu ifadeler orada bulunan diğer insanlara da normal gelmeye başlamaktadır. Böyle ortamlarda sık sık bulunan çocuk

²⁰⁵ Karakuş vd., “Ortaokul Öğrencilerinin Kullandığı Argo Kelimeler Çerçevesinden Dil Ahlakına Genel Bir Bakış”, 175.

²⁰⁶ Özkan, “Gizli Dil Olarak Argonun Fonksiyonu Üzerine”, 31-32.

²⁰⁷ Önen, “Bireysel Dil Kullanımını Etkileyen Etkenler”, 65.

²⁰⁸ Tunç, *Akran Zorbalığında Küfür Kullanımının Okul Sosyal Hayatına Etkileri*, 10.

veya yetişkin fark etmeksizin tüm insanlar için bu durum spor müsabakalarının bir parçası olarak düşünülmektedir.²⁰⁹

Çocuk için en önemli çevre aileden sonra okul olarak görülmektedir. Okulda çocuk istenmeyen öğrenci davranışlarıyla da karşı karşıya kalabilmektedir. Okul genelinde istenmeyen öğrenci davranışlarından bir tanesi de argo-küfür kullanımıdır. Çocuk aileden sonra okul ortamında sosyalleşmekte ve akranlarından duyduğu sözleri, popüler olduğunu gözlemlediği sözleri denetlemeden kullanabilmektedir.²¹⁰ Öğrencilerdeki bu denetimsizlik sonucu argo-küfür dile hâkim olmaya başlamaktadır. Öğrencilerin okulda uzun süre geçirdikleri vakitler, öğrencilerin olaylara farklı bir açıdan bakmasına sebebiyet vermektedir. Otoriteye isyan etmek; sınav, ders gibi rutin olaylara farklı bir şekilde bakma, olayları renklendirme çabası çocukları farklı bir dil kullanımına itmektedir. Argo-küfür kullanımı da bu şekilde artış göstermektedir.²¹¹

Okullarda kullanılan argo-küfür sözleri içerik olarak tembellik, başarısızlık gibi konuların etrafında şekillenmektedir. Sınıfta kalma, düşük not alma gibi konularla ilgili kullanılan bu ifadeler durumu somutlaştırma amacına hizmet etmektedir.²¹² Okullarla birlikte çocukların akranlarıyla bir arada bulundukları her türlü ortamda da argo küfür kullanımının çok fazla olması bu durumun günlük konuşma dili haline geldiğine dikkat çekmektedir.²¹³

1.2.1.1.4. Dijital Platform/ Kitle İletişim Araçları

Teknoloji kullanımı argo-küfür kullanımını artırıcı bir etkiye sahip görülmektedir. Teknoloji geliştikçe ve ilerledikçe özellikle gençlerin kullandıkları dilin de değiştiği gözlenmektedir. İnternet ve cep telefonu kullanımının artmasıyla gençler arasında yeni bir iletişim dili ortaya çıkmaktadır. Hitap sözcüklerinin bile yerini farklı ve argolaşmış ifadelerle bıraktığı gözlenmektedir.²¹⁴ Gelişen teknolojiyle birlikte sınırsız iletişime ulaşan insan; kendisini de ifade ederken bu sınırsızlığın altına sığınarak görgüsüzce davranabilmektedir. Teknolojiyi kullanmayı tam olarak kavrayamayan insanlar vasıtasıyla dil de yozlaşmaya

²⁰⁹ Zinnur Gerek vd., “Türkiyede Futbola İlgili Yazılı Medyada Kullanılan Argo Küfür ve Savaş Metaforlarının İncelenmesi”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 44 (2015), 195.

²¹⁰ Fatih Pehlivan, *Ortaokul ve Liselerde Yaşanan Disiplin Problemlerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi* (İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2017), 27.

²¹¹ Okan Celal Güngör, “Okul Bağlamında Öğrenci Argosu”, *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* 5 (2016), 20.

²¹² Güngör, “Okul Bağlamında Öğrenci Argosu”, 28.

²¹³ Kocaer, “Argo ve Toplumsal Cinsiyet”, 97.

²¹⁴ Elif Aktaş - İsa Yılmaz, “Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Kullandıkları Hitapların Toplum Bilim Açısından İncelenmesi”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 59 (2017), 580.

doğru gitmektedir. Burada sorumlu tutulması gereken teknoloji değil de insanın bunu kullanım biçimi olmalıdır.²¹⁵

İletişim araçlarından biri olan sosyal medya, kitleleri yönlendirme gücüne sahiptir ve insanları adeta hipnotize etmektedir. Aile, arkadaş, okul, din gibi insanları kontrol eden gruplara sosyal medya da eklenmiştir. Gün geçtikçe insanların hayatlarını bu platformlara göre düzenlemeye başladığı gerçektir.²¹⁶ İnsan üzerinde etkisini bu şekilde artırmaya devam eden sosyal medyada, insanların sanal iletişimin vermiş olduğu rahatlığı da kullanması özellikle dil kullanım noktasında olumsuzluklar ortaya çıkarmaktadır. İnsanların; gerçek kimliklerini gizleyerek olmak istediği kişiler gibi davranmaları, söylemek istedikleri her şeyi kontrolsüzce söyleme imkânları da argo-küfür kullanım noktasında artışa sebebiyet vermektedir.²¹⁷

Toplum içerisinde bulunan insan görgü kuralları gereği konuşmasına, konuşurken kullandığı kelimelere ve kurduğu cümlelere dikkat etmek durumundadır. Fakat sosyal medya her ne kadar toplu bir ortam olsa da insanları “dijital görgüsüzlüğe” itmekte, hatta zorunlu bırakmaktadır. Çünkü yanlış olduğunu bilse de bu durumu yüzüne vuracak kimse olmamakla birlikte, yaptığı bu davranışlarla kullandığı bu cümlelere rağmen onay alma durumu da yüksek ihtimaldedir.²¹⁸ Sanal ortam kullanımının artmasıyla özellikle çocuklar, ailelerinin denetim alanından uzaklaşarak daha bireysel zaman geçirmeye başlamaktadır. Bu şekilde çocuklar özellikle argo küfür ifadelerinin kullanımına maruz kaldıkça bu tip ifadeleri normalleştirmeye başlamakta ve bireysel dil kullanımında da bu tip ifadelere başvurmaktadır.²¹⁹

Günümüz toplumunda argo küfür kullanımını etkileyen bir diğer faktör de sinema filmleridir. Tek amacı güldürmek olan bazı sinema filmlerinde kaba saba davranışlar, argo-küfür ifadeleri güldürü unsuru olarak kullanılmakta, çocuklar ve genç kesim bu tarz filmlere çok fazla ilgi duymaktadır. Para kazanma amacı bu ilgiyle birleşince aynı bozuklukta filmler artış göstermeye başlamaktadır.²²⁰ Artan argo-küfürli içeriklere maruz kalan çocuklar da bulundukları her ortamda dikkat çekebilmek için bu tarz ifadeleri güldürü unsuru olarak kullanmaya başlamaktadır. Dil ve davranışta kabalığı ön plana alan sinema filmleri, çocukları

²¹⁵ Cihan Oğuz, “İletişimde ‘Dijital Görgüsüzlük’: Gerçekliğin Karikatürize Edilmiş Hali”, *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi* 5 (2019), 474.

²¹⁶ Enver Osman Kaan, “Fıkıh-Ahlak Ekseninde İletişim İlkeleri”, *Diyanet İlmî Dergi* 56/2 (2020), 532.

²¹⁷ Deniz, “İletişim Çağındaki İletişimsizlik Problemine İlâhî Bir Çözüm”, 289.

²¹⁸ Oğuz, “İletişimde ‘Dijital Görgüsüzlük’: Gerçekliğin Karikatürize Edilmiş Hali”, 474.

²¹⁹ Ahmet Çiçek, *Küfür ve Argonun Gündelik İletişimdeki Yeri Üniversite Öğrencileri Üzerinde Bir Alan Araştırması* (Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 26.

²²⁰ Semih Kaşıkçı, *2000 Sonrası Türk Sinemasında Mizah Anlayışı ve Toplum Üzerindeki Etkileri* (İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016), 1-2.

bu tarz davranışlara itmektedir. Komedi adı altında çekilen bu filmler, özellikle çocuklar ve gençler arasında argo küfür kullanımını ve kaba davranışları artırmaktadır. Sinema filmleriyle birlikte dizi, eğlence programı, tiyatro, stand up gösterilerinde de argo-küfür ifadelerinin kullanılması durumun vehametini günden güne artırmaktadır. Duydukça, dinledikçe normal karşılanıp yadırganmaması, sektörlerin de talep doğrultusunda bu tarz içerikleri artırmasına sebebiyet vermektedir.²²¹

Eğlence programı, sinema filmi gibi platformlarla başlangıçta güldürü unsuru olarak toplumun kulaklarına dolan bu ifadeler, zamanla şarkı sözlerine de sızarak ortak dile kolayca girme imkânı bulmuştur. Gençlerin de bu kelimelere maruz kaldıkça normal, güzel, temiz cümleler kurmakta zorlanması normal karşılanmalıdır. Çünkü argo-küfür ifadeleri, gençlerin zengin bir kelime dağarcığına sahip olmalarını engellemektedir.²²²

Argo ve küfür kullanımının daha çok eğitimsiz kişiler tarafından kullanıldığı düşünülmekle birlikte; günümüzde eğitimli kişilerin de bu ifadeleri kullandığına şahit olmaktadır. Özellikle topluma mal edilmiş siyasetçi, sanatçı, akademisyen gibi kişilerin çekinmeden açıkça kitle iletişim araçları vasıtasıyla bu ifadelerle başvurduğuna şahit olmaktadır.²²³ Yapılan bir araştırmada argo-küfür kullanım sebebi olarak; video içerik sağlayıcılardan izlenen videolar görülmektedir.²²⁴ Çocukların kontrolsüzce bu dijital ortamlarda bulunması videolar çekip videolar izlemesi dillerini yozlaştırmaktadır. Bu araştırmada çocukların argo küfür kullanımında hem akranlarından hem de youtube, sosyal medya gibi platformlardan etkilendikleri ortaya çıkmıştır. Bu durumun sebebi olarak ise yüz yüze iletişim yerine kurulan sanal sohbetler, sanal iletişimler görülmektedir. Ailenin kontrolünden çıkan çocuklar; olması gereken “dil ahlakı”ndan da uzaklaşarak ailevi, ahlaki ve manevi değerlere aykırı davranmaya başlamaktadır.²²⁵

1.2.1.2. Psikolojik Sebepler

İnsanın psikolojik yönü dil kullanımını etkileyen başka bir faktördür. İnsanların içinde bulunduğu ruh hali kullandığı kelimeleri etkilemektedir. Farklı olma, dikkat çekme, kaba kuvvet kullanma isteği, gerginlik, ani sinirlenme gibi psikolojik faktörler bu duruma örnek

²²¹ Çiçek, *Küfür ve Argonun Gündelik İletişimdeki Yeri Üniversite Öğrencileri Üzerinde Bir Alan Araştırması*, 23.

²²² Özkan, *İnsan, İletişim ve Dil*, 137-138.

²²³ Çiçek - Yağbasan, “Küfür ve Argonun Gündelik İletişimdeki Yeri Üniversite Öğrencileri Üzerinde Bir Alan Araştırması”, 16.

²²⁴ Karakuş vd., “Ortaokul Öğrencilerinin Kullandığı Argo Kelimeler Çerçevesinden Dil Ahlakına Genel Bir Bakış”, 176.

²²⁵ Karakuş vd., “Ortaokul Öğrencilerinin Kullandığı Argo Kelimeler Çerçevesinden Dil Ahlakına Genel Bir Bakış”, 188.

olarak verilebilir. İnsan, sinir anında bilincini ve kontrol yetisini kaybetmektedir. Öfke insanın mantıklı düşünmesinin önüne engeller koyar. Öfke anında insanın kanı ısınarak beyne etki eder ve beynin düşünme yetisini bloke ederek onu servis dışı bırakabilir. Bu süreçten geçen beyin sağlıklı düşünemediğinden, dile dökülen kelimeler de aklın mantık süzgecinden geçirilemez ve kontrolsüz bir şekilde olumsuz söylemler olarak dışarıya vurulabilir.²²⁶

Argo küfür kullanımı özellikle öfke anında bir silah olarak kullanılan kelimeler olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanlar bir güç göstergesi olarak argo-küfürle ifadeler başvurarak o anki duygusunu tatmin ettiğini düşünmektedir. Çünkü argo aşağılayıcı, küçük düşürücü sözler barındırırken küfür ise; insanın onurunu, kişiliğini zedeleyecek türde ifadeler barındırmaktadır. Karşısındaki insana zarar vermek isteyen insan kullandığı kelimelerle de zarar vermenin başka bir yolunu bulduğunu düşünmektedir.²²⁷ Sözel şiddet olarak tanımlanan bu durum kişinin fiziksel şiddete başvurmadan önce tercih ettiği söylemlerdir. Hatta bu ifadeler başvurarak insanların rahatladıklarını dile getirdiklerine bile şahit olmaktadır.²²⁸ Aslında argo-küfür kelimeleri kullanan kişiler toplumda var olan itibarlarını ve sağlıklı iletişim kurmanın yollarını kaybetmektedirler. Güçlü görünmek için kullanıldığı düşünülen kelimeler aslında insanları toplumun dışına itmekte güç göstergesi yerine acizlik göstergesi olmaktadır.²²⁹ Argo küfür şiddetin bir çeşidi olarak kabul edilmedikçe toplumsal olarak bu problemi çözmek güç görünmektedir. Çünkü toplum olarak şiddet denilince akıllara ilk olarak fiziksel şiddet gelmektedir. Fakat argo-küfür gibi ifadeler de sözel şiddet kategorisine girmektedir.²³⁰

Argo-küfür kullanımında ve bu kullanımın artmasında sporun etkisi de değerlendirilmesi gerek bir faktör olarak görülmektedir. Sporda var olan rekabet, üstün gelme, galibiyet düşüncesi insanları saldırganlığa yönlendirmekte ve insanlar şiddetin farklı bir versiyonu olarak argo-küfürle ifadeler başvurmaktadır.²³¹ Stadyumlar bu noktada farklı mesleklerden, eğitilmiş ya da eğitimsiz farklı kişileri bir araya getirmekle birlikte; oraya giden insanlarda, orada dışarıda davranışlarının aksine davranışlar sergilenebileceği, dilin dışarıdaki haliyle kurallı ve temiz bir şekilde kalmaması gerektiği algısı da oluşmaktadır.²³²

²²⁶ Hayati Aydın, *Kur'an'da İnsan Psikolojisi* (Ankara: Fecr Yayınları), 138.

²²⁷ Çiçek - Yağbasan, "Küfür ve Argonun Gündelik İletişimdeki Yeri Üniversite Öğrencileri Özelinde Bir Alan Araştırması", 15.

²²⁸ Bülent Çiftçınar, "Dil ve Sözel Şiddet", *Burdur Eğitim Fakültesi Dergisi*, 48.

²²⁹ Şükrü Ünal, *Dil ve Kültür* (İstanbul; Ankara: Atlas Yayın Dağıtım ; Nobel Yayın Dağıtım, 2005), 114.

²³⁰ Macid Yılmaz, *Ergenlerde Şiddetin Önlenmesinde Din Eğitiminin Rolü*, Doktora Tezi, 26.

²³¹ Gerek vd., "Türkiyede Futbolla İlgili Yazılı Medyada Kullanılan Argo Küfür ve Savaş Metaforlarının İncelenmesi", 196.

²³² Gerek vd., "Türkiyede Futbolla İlgili Yazılı Medyada Kullanılan Argo Küfür ve Savaş Metaforlarının İncelenmesi", 191.

1.3. Değer

Değer, günlük hayatta ve birçok disiplin tarafından kullanılan, her disiplinde farklı anlamlar içeren oldukça geniş bir kavramdır. Geçmişten beri tüm insanlığın değerler bilinciyle yaşamasının önemine vurgu yapılmakta, değerler her zaman ve çağda düşünürlerin araştırma yaptığı alanlardan biri olmaktadır.²³³ Değer kavramını psikoloji, insanların davranışlarını belirleme amacıyla; antropoloji, kültürlerin sahip olduğu farklı değerler bakımından incelerken, sosyoloji ise, toplumların davranışlarını etkileme boyutu açısından incelemektedir.²³⁴ Dolayısıyla değer kavramı için tek bir tanım yapmak oldukça zor görülmektedir ve bu durum; çok farklı değer tanımlamalarını ortaya çıkararak değer kavramının farklı yönlerini ortaya çıkarmaktadır.

Değer sözlükte “ bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet, bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü”²³⁵ şeklinde tanımlanmaktadır. Değer, “olgu bilincinden sonra ortaya çıkan ve olguya, belli duyguları, arzuları, ilgileri, amaçları, ihtiyaç ve eylemleri olan özneye ilişkisi içinde, belli nitelikler yüklemeye belirlenen tavır; öznenin olana, olguya yüklediği nitelik”²³⁶, “bireyin çevresiyle etkileşimi sonucunda içselleştirdiği ve davranışlarını yönlendiren standartlar”²³⁷dır. Güngör’e göre değer, “bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğu hakkındaki inançtır.”²³⁸ Kelimenin tanımlamalarına bakıldığında değer; toplumsal mirası oluşturan, insanın varlığının anlamını ortaya çıkaran, insanın davranışlarını yönlendirmeye, kendisini ve çevresindeki olayları değerlendirmesine yarayan öğelerin bütününe ifade etmektedir. Nitekim ekonomi için kıymet ifade eden değer, estetikte güzeli, ahlakta iyiliği temsil etmektedir.²³⁹

Değer söz konusu olduğunda insan devreye girmekte ve insan için değer kendi bireysel tercihi ve akli muhakemesine göre gerçekleştirdiği fiillerin yansımaları olarak kabul edilmektedir. Bir durum veya nesneye insanın yüklediği anlamlar da değeri ifade

²³³ Recep Kaymakcan, “Değer Kavramı ve Gençlerin Dini Değerleri”, *Eğitime Bakış* 6/18 (2010), 10.

²³⁴ Hasan Dam, “Din, Ahlak ve Değer”, *Teoriden Pratiğe Değerler Eğitimi*, ed. Mustafa Köylü (Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2019), 25.

²³⁵ Türk Dil Kurumu, 07/08/2021.

²³⁶ Ahmet Cevizci, *Felsefe Sözlüğü* (İstanbul: Paradigma Yayınları, 2002), 248.

²³⁷ Oktay Akbaş, *Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinde Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi* (Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2004), 44.

²³⁸ Erol Güngör, *Değerler Psikolojisi Üzerinde Araştırmalar* (Ankara: Ötüken Neşriyat, 2010), 27.

²³⁹ Recep Kaymakcan - Hasan Meydan, *Ahlak Değerler ve Eğitimi* (İstanbul: Dem Yayınları, 2020), 24.

etmektedir. Çünkü insanın kendisi için çok fazla anlam içeren bir şey başka bir kişi için hiçbir şekilde anlam ifade etmeyebilir.²⁴⁰

Değerler; insan davranışlarını yönlendiren, davranışlara rehberlik eden kurallardır. Toplumdaki sosyal kontrol sistemi, değerler aracılığıyla işlev göstermektedir. Bir arada yaşama kültürünü insanlara kazandıran faktör de değerlerdir. Çünkü insanlar, birlikte bulundukları ortamlarda merkeze alacakları değerler noktasında fikir alışverişinde bulunmak durumundadırlar. Farklı değerleri ön plana çıkaran kişiler arasındaki çatışma da ancak evrensel düzeydeki başka ortak değerler aracılığıyla çözülebilmektedir. Dolayısıyla değerler, kişilerarası ilişkileri düzenlemeye, yönlendirmeye, güdülemeye yarayan önemli bir ölçüt olarak kabul edilmektedir.²⁴¹

1.3.1. Değerlerin Özellikleri ve İşlevleri

Çeşitli açılardan yapılan tanımlamalar değer kavramının farklı özelliklerini ortaya çıkarmaktadır. Değerler hakkında daha fazla bilgi sahibi olabilmek için değerlerin özelliklerini de incelemek gerekmektedir. Değerler konusunda araştırmalar yapan Schwartz ve Bilsky değerlerin özelliklerini şu şekilde sınıflandırmıştır:

1. Değerler, duygularla iç içe girmiş kişisel inançlardır.
2. Değerler, kişilerin amaçlarıyla ve bu amaçlara ulaşmadaki davranış şekilleriyle bağlantılıdır.
3. Değerler, özgül davranışların ve durumların ötesindedir. Örneğin itâatkarlık değeri ev, iş okul aile, tanıdık tanımadık insanlarla kurulan ilişkide bulunan tüm insanlar için geçerlidir.
4. Değerler, eylemlerin insanların veya olayların seçimini ya da değişimini yönlendiren standartlardır.
5. Değerler taşıdıkları öneme göre hiyerarşik bir yapıya sahiptir.
6. Değerler zaman içerisinde etkileşimin artmasıyla birlikte yeni ortaya çıkan ihtiyaçları karşılayan değişime açık yapılardır.²⁴²

Değerler; toplumsal anlamda doğru davranışlara yönlendiren, yanlış davranışlardan insanları uzaklaştırmaya yarayan, bireysel yönünden ziyade toplumsal yönü ağır basan bir

²⁴⁰ Halil Ekşi - Ahmet Katılmış (ed.), *Karakter ve Değerler Eğitimi*, 18.

²⁴¹ Mehmet Zeki Aydın - Şebnem Akyol Gürler, *Okulda Değerler Eğitimi: Yöntemler, Etkinlikler, Kaynaklar* (Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2020), 3,4.

²⁴² M. Ersin Kuşdil - Çiğdem Kağıtçıbaşı, “Türk Öğretmenlerin Değer Yönelimleri ve Schwartz Değer Kuramı”, *Türk Psikoloji Dergisi* 15/45 (2000), 60.

yapıya sahiptir.²⁴³ Bu şekilde önemli bir yerde bulunan ve insan hayatının vazgeçilmezi olan değerlerin işlevlerini bilmek değerlerin anlaşılmasına da katkı sunmaktadır. Değerlerin, toplumsal bütünlüğü sağlayarak bunu gelecek kuşaklara aktarmak ve insanlara toplum içerisinde davranış kurallarını öğretmek insanlara yol göstermek gibi işlevleri bulunmaktadır.²⁴⁴ Değerlerin işlevlerini koruyucu, yönlendirici, birleştirici anlamda sıralayan Fitcher'e göre değerler insanca yaşamının kurallarını insanlara sunmaktadır.²⁴⁵

Değerler, insanlardan bağımsız düşünülemeyen; insanların sosyalleşme sürecinde öğrendiği, benimsediği şahsiyetlerinin bir parçası haline getirdiği araçlar olarak işlev görmektedir.²⁴⁶ Çünkü hayatının anlam kazanabilmesi için insanın davranış, duygu ve düşüncelerini değerlere uygun bir şekilde devam ettirmesi gerekmektedir.²⁴⁷ Değerler; insanları ve olayları nitelendirmeye yarayan, istenen, önemli görülen ve kabul edilen davranışlara insanı yönlendiren, insanlara ideal düşünmenin ve davranmanın yollarını gösteren, toplumsal düzeni sağlamaya ve güzel bir şekilde devam ettirmeye yarayan kontrol mekanizması olarak da işlev göstermektedir.²⁴⁸

Değerler insanların hayatlarına işaret levhaları gibi yön vermektedir. İşaret levhaları göz ardı edildiğinde karşılaşılması muhtemel olumsuzluklar, değerleri ihlal eden insanlar için de kaçınılmaz görülmektedir. Bununla birlikte değerler, insanların yaşama sebebinin farkına varmasına, etrafındaki tüm olayların anlam ve önemini farkına vararak doğru bir şekilde değerlendirme yapmasına katkı sunmaktadır.²⁴⁹

Değerler; insan ve toplum hayatında çok önemli işlevlere sahip olan bireysel ve toplumsal kontrol araçları olarak işlev görmektedir. İnsanların tutum ve davranışlarıyla ilgilenen değerler, insanların nasıl bir siyaset yürüteceklerini, nasıl iletişim kuracaklarını, nasıl yaşayacaklarını, devletlerin nasıl bir tutum sergileyeceklerini belirleme işlevini de üstlenmektedir.²⁵⁰ Dolayısıyla birçok işlevi bulunmakla birlikte değerlerin en önemli işlevi sosyal hayatı biçimlendirmek ve belirlemektir.²⁵¹

²⁴³ Hasan Dam, "Din, Ahlak ve Değer", 27.

²⁴⁴ Zeynep Şimşir - Bülent Dilmaç, "Değerlerin Sınıflandırılması", *Karakter ve Değerler Eğitimi* (Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2020), 61.

²⁴⁵ Aydın - Akyol Gürler, *Okulda Değerler Eğitimi: Yöntemler, Etkinlikler, Kaynaklar*, 5.

²⁴⁶ Ertan Özensel, "Sosyolojik Bir Olgu Olarak Değer", *Değerler Eğitimi Dergisi* 1/3 (2003), 231.

²⁴⁷ Taha Yazar - Özlem Lala, "Değerlerin Kaynakları ve Temelleri", *Karakter ve Değerler Eğitimi*, ed. Halil Ekşi - Ahmet Katılmış (Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2020), 28.

²⁴⁸ Mehmet Yazıcı, "Değerler ve Toplumsal Yapıda Sosyal Değerlerin Yeri", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 24/1 (2014), 213.

²⁴⁹ Aydın - Akyol Gürler, *Okulda Değerler Eğitimi: Yöntemler, Etkinlikler, Kaynaklar*, 5.

²⁵⁰ Ejder Okumuş, "Toplum ve Ahlak Eğitimi", *Eğitime Bakış* 18 (2010), 28.

²⁵¹ Mustafa Aydın, "Değerler, İşlevleri ve Ahlak", *Eğitime Bakış* 19 (2011), 42.

1.3.2. Değerlerin Sınıflandırılması

Tanımları, özellikleri ve işlevleri, değerlerin insan hayatının her anında belirleyici yönüne dikkat çekmektedir. İnsanı hayatında şekillendiren, yönlendiren pek çok değer bulunmaktadır. Değerlerin çokluğu farklı değer sınıflandırmalarını ortaya çıkarmaktadır. Bu noktada herkes tarafından kabul edilen ortak bir sınıflandırma bulunmamaktadır. Değerlerin sınıflandırılması noktasında Max Scheler değerlerin bir hiyerarşiye sahip olduğunu savunarak değerleri dört şekilde sınıflandırmaktadır. Hayati değerler: insan hayatında mutlaka bilinmesi gerekli olan su, hava, ışık gibi değerler, duygusal değerler: faydalı-zararlı, güzel-çirkin gibi değerlendirmeye tabi tutulan değerler, tinsel değerler: sosyolojik ve kültürel anlamda ortaya çıkan estetik, adalet gibi değerler, mutlak değerler ise: iman, insanlar için kutsal sayılan ve kutsal sayılmayan değerleri ifade etmektedir.²⁵²

Psikolojide değer testini ilk defa kullanan Spranger, yaptığı araştırmada denekleri şahsiyet tiplerine göre sınıflandırmaya tabii tutarak altı temel değer tipine ulaşmış ve herkesin bu altı değerden birinin alanına girebileceğini ileri sürmüştür. Daha sonra Spranger'den ilham alan Allport, Vernon ve Lindzey'in "Study of Values" adlı kapsamlı çalışması ile birlikte değerleri 6 başlıkta toplamak gelenek haline gelmiştir.²⁵³ Bu sınıflandırmaya göre değerlere bağlı olarak 6 insan tipi de belirlemiştir.²⁵⁴

- Bilimsel değer: bilgiye, muhakemeye ve eleştirel düşünceye önem veren, akılcı deneysel insan;
- Ekonomik değer: Ekonomik değerleri önemseyen, faydacı ve pratik insan;
- Estetik değer: güzellik, uyuma önem veren sanatı toplum için zorunlu gören insan;
- Sosyal değer: Başkalarını ve yardım etmeyi seven, bencil olmayan, insan sevgisi olan, sempatik insan;
- Politik Değer: Kişisel güç, liderlik, şöhret gibi etkenlere önem veren insan;
- Dinî Değer: Evreni bütün olarak kabul eden, dini uğruna dünyevi hazlarından vazgeçen insan.

Değerler sınıflandırmalarında çok kabul görenlerden bir tanesi de Rokeach'ın "amaç değerler" ve "araç değerler" şeklinde yaptığı sınıflandırmadır. Araç değerler, gaye değerlerin

²⁵² Şimşir - Dilmaç, "Değerlerin Sınıflandırılması", 63.

²⁵³ Güngör, *Değerler Psikolojisi Üzerinde Araştırmalar*, 84.

²⁵⁴ Aydın - Akyol Gürler, *Okulda Değerler Eğitimi: Yöntemler, Etkinlikler, Kaynaklar*, 9.

sağlanabilmesi için gerekli görülen değerleri temsil etmektedir.²⁵⁵ Amaç değerler: (barış içinde bir dünya, aile güvenliği, iç huzur, mutluluk, dinî olgunluk, eşitlik, özgürlük, güzellikler dünyası, heyecan verici bir yaşam, başarılı olma, kendine saygı, bilgelik, gerçek dostluk, arkadaşlık, sosyal kabul, ulusal güvenlik, rahat bir yaşam, zevk), araç değerler (bağımsız, bağışlayıcı, cesaretli, dürüst, entelektüel, geniş görüşlü, hırslı, itaatkâr, kendini kontrol eden, kibar, kendine hâkim, mantıklı, neşeli, sevecen, sorumluluk sahibi, temiz, yardımsever, yaratıcı olma) şeklinde sınıflandırılmaktadır.²⁵⁶

Schwartz 60'ı aşkın ülkede yaptığı çalışma sonucu geliştirdiği teori ile değerleri bireysel ve kültürel anlamda incelemiştir. Kişiler için önemli olan ve yaşamlarını yönlendiren unsurlar bireysel düzeyde ele alırken; toplumun genelinde paylaşılarak toplumsal kurallara dayanan düşüncelere ait bilgi üretme amacını kültürel düzeyde ele almaktadır. Bu iki düzey arasında bulunan ayrımın sebebi ise bireysel anlamda kişiyi yönlendiren değerlerin kültürel anlamda aynı etkiyi göstermeme olasılığıdır.²⁵⁷ Schwartz değerleri güç, başarı, hazcılık, uyarılma, öz yönelim, evrensellik, iyilikseverlik, geleneksellik, uyum, güvenlik şeklinde on temel başlıkta sınıflandırmıştır.²⁵⁸

Toplumbilimci ve felsefeci olan Hilmi Ziya Ülken ise değerleri içkin değerler (bilinçle çevrilen, inanmadan daha çok bilmenin hâkim olduğu değerler), aşkın değerler (bilgiden çok inanmayı temel alan kişiler arası ilişkilerden meydana gelen değerler) ve normatif değerler (kişilerarası ilişkiler sonucu ortaya çıkan söz ve davranışların değişimleriyle ortaya çıkan değerler) olarak sınıflandırmaktadır.²⁵⁹

1.3.3. Değerler Eğitimi Tanımı ve Önemi

Eğitim, insanlık tarihiyle başlayan ve insan var olduğu müddetçe devam edecek olan bir olgudur. Eğitim, çocuklara ve gençlere; kişiliklerini geliştirmek ve yönlendirmek, gerekli bilgi ve becerilere sahip olmaları amacıyla okul içinde veya dışında, doğrudan veya dolaylı bir şekilde yardım etmek, terbiye gibi anlamlara gelmektedir.²⁶⁰ Tüm toplumlar çocuklarına inanç ve değer sistemini eğitim yoluyla aktarmak için çabalamaktadır. Çünkü toplumlar varlıklarını eğitim yoluyla sürdürmektedirler. Eğitimle bireyin biyolojik, psikolojik, sosyal ve ahlak gibi gelişimleri amaçlanmaktadır. Birey, kendisi ve toplum için gerekli olan tüm bilgi,

²⁵⁵ Güngör, *Değerler Psikolojisi Üzerinde Araştırmalar*, 85.

²⁵⁶ Şimşir - Dilmaç, "Değerlerin Sınıflandırılması", 67.

²⁵⁷ Nurettin Küçük, "Schwartz'ın 'Değer Yönelimleri Ölçeği' ile Türkiye'deki Öğrenciler Üzerine Yapılmış Olan Bazı Araştırma Bulgularının Değerlendirilmesi", *Akademik Bakış Dergisi* 57 (2016), 281.

²⁵⁸ Kuşdil - Kağıtçıbaşı, "Türk Öğretmenlerin Değer Yönelimleri ve Schwartz Değer Kuramı", 61.

²⁵⁹ Aydın - Akyol Gürler, *Okulda Değerler Eğitimi: Yöntemler, Etkinlikler, Kaynaklar*, 12-13.

²⁶⁰ Türk Dil Kurumu, 08.08.2021.

beceri, değer ve kimlik gelişimine destek olan her türlü birikime eğitim sayesinde ulaşmaktadır.²⁶¹ Verilen eğitim toplumsal, kültürel anlamda farklılık gösterse de asıl amaç, değer bilincine sahip, ahlaklı, kurallara ve toplumsal beklentilere uyum sağlayan bireyler yetiştirmek olmaktadır. İyi bir insan ve iyi bir vatandaş yetiştirme; eğitimde temel hedef olarak kabul edilmektedir. Çünkü toplumlar geleceklerini, güzel ahlaklı, iyi yetişmiş, sağlam karaktere sahip insanlarla garanti altına alabilmektedir. Sağlam karaktere sahip insanlar da ancak eğitim, yönlendirme ve rehberlik yardımıyla ortaya çıkmaktadır.²⁶²

Değerler eğitimi “temel insani değerleri ve toplumun ortak değerlerini öğrencilere kazandırmak ve toplumun tamamı tarafından paylaşılmayan farklı kişisel ve toplumsal değerlere yönelik farkındalık kazandırmak amacıyla gerçekleştirilen eğitimsel faaliyetler”²⁶³ şeklinde tanımlanmaktadır. Bu faaliyetlerden maksat bireylerin ve toplumun her türlü faydalı bilgi, davranış ve uygulamaları olarak görülmektedir. Değerler eğitiminin amacı; gençlerin ve tüm insanların, karakterli bir yaşam sürerek hayatından memnun kalması ve toplumun iyiliğine katkıda bulunmasıdır. Bu iyilikten maksat, kendi iyiliğinden ziyade herkesin iyiliğini isteyen davranışlarda bulunmaktır.²⁶⁴ Dışarıdan gelen bir etken yerine içsel motivasyonla gerçekleştirilen doğru davranışlar da değerler eğitimin amaçları arasındadır. Nitekim kişinin gönüllü bir şekilde ve içinden gelerek sergilediği davranışların kalıcı hale gelme potansiyeli yüksek görülmektedir.

Toplumdaki düzende yasalar kadar değerlerin de yeri önem arz etmektedir. Değerler eğitimi toplumun düzenini sağlama noktasında önemli bir yere sahiptir. Toplumsal düzen ve huzurun devamlılığı değerlerin yeni nesillere aktarılması ile mümkün görülmektedir. Değerlerden bağımsız bir eğitim anlayışı düşünülemeyeceği gibi değerleri yeni nesillere aktarmak ve öğretmek eğitimin hedefleri arasında yer almaktadır. Çocukların ve gençlerin iyi insan ve vatandaş olarak yetişmesi, kendisiyle ve çevresindeki diğer varlıklarla barışık bir şekilde yaşamını sürdürmesi değerler eğitimi sayesinde gerçekleşebilmektedir.²⁶⁵ Nitekim değerler, gelenek görenek gibi etkenlerin topluma katkısı bulunmaktadır. Küreselleşen dünyayla birlikte tehdit altında bulunan toplumsal düzen; değerler eğitimi yardımıyla korunabilmektedir. Son yıllarda toplumsal huzuru bozan şiddet, kavga, ahlaki çöküntü, suç

²⁶¹ S. Tunay Kamer - Murat Şahin, “Değerlere ve Değerler Eğitimine İlişkin Öğretmen Adaylarının Görüşleri”, *Milli Eğitim Dergisi* 50/230 (2021), 727.

²⁶² Hökelekli, *Ailede, Okulda, Toplumda Değerler Psikolojisi ve Eğitimi*, 288.

²⁶³ Halil Ekşi - Ahmet Katılmış (ed.), *Karakter ve Değerler Eğitimi*, 19.

²⁶⁴ Akbaş, *Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinde Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi*, 61.

²⁶⁵ Hayati Hökelekli, “Modern Eğitimde Yeni Bir Paradigma: Değerler Eğitimi”, *Eğitime Bakış (Eğitim-Öğretim ve Bilim Araştırma Dergisi* 18 (2010), 7.

işleme oranları gibi olumsuzluklar artmakta bu problemlerin önüne geçebilmek için değerler eğitiminin etkinliklerini arttırmak gerekmektedir.

Değerler eğitimi çocuklara bilgi ile birlikte kişiliğini geliştirebileceği, topluma karşı olan vazifelerini de öğrenebileceği bir eğitimi amaçlamaktadır. Çünkü her toplum değerlerini bilen, uygulayan ve devam ettiren bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Bu bireyler içerisinde bulundukları topluma uyum sağlamayı, sosyalleşmeyi ve aidiyet duygusunu değerler eğitimi sayesinde öğrenmektedirler.²⁶⁶ Değerler eğitimin amacı, çocuğa doğuştan yüklenmiş olan iyi özellikleri ortaya çıkararak, kaliteli bir kişilik geliştirmesine yardımcı olmaktır. Kaliteli bir kişiliğe sahip bireyler kötü ahlaktan toplumu ve kendilerini koruyabilmekte, iyi ahlakla çevrelenmiş bir toplumun temellerini atarak değerler eğitimin amaçlarına hizmet etmektedir. Bu noktada çocuklara değerler eğitimi yoluyla verilecek eğitimler çocukları ahlaki davranışlara yönlendirmekte, kötü eğilimlerden uzaklaştırarak iyi eğilimlerin geliştirilmesine sebep olmaktadır.²⁶⁷

Türk milli eğitiminin genel amaçları arasında yer alan “Türk milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren insan yetiştirme”²⁶⁸ maddesi eğitim anlayışının değerler eğitimi de kapsadığına işaret etmektedir. Değerler eğitimi manevi, ahlaki, kültürel gelişim, karakter eğitimi, kişisel alışkanlıklar gibi birçok terimle bağlantısı olan, çok boyutlu bir süreci ifade etmekle birlikte; programların içine serpiştirilen kavram ve konulardan ibaret değildir. Sadece okulu ve okulda belli derslerin içerisinde işlenen ve aktarılan basit bir içerik olarak görülmemektedir.²⁶⁹ Öncelikle ailede, okulda ve hayatın her anında her durum ve zamanda uygulanabilecek bir eğitim olarak görülmektedir.

1.3.4. Değerler Eğitiminde Aile ve Önemi

Aile “akrabalık ilişkisiyle birbirlerine bağlanan fertlerin bir araya getirdiği topluluk”²⁷⁰ olarak tanımlanan; insanları sosyalleştiren insan hayatında çok önemli yere sahip olan, kurumdur. Aile, çocuğun sadece biyolojik ve fiziksel ihtiyaçlarının karşılandığı bir yer değil; çocuğun eğitim öğretim işlerini de yürüten, nitelikli bir eğitimle çocuğun topluma faydalı bir

²⁶⁶ Kadir Ulusoy - Ali Arslan, “Değerli Bir Kavram Olarak ‘Değer ve Değerler Eğitimi’”, *Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi*, ed. Kadir Ulusoy - Refik Turan (Ankara: Pegem Akademi, 2019), 7.

²⁶⁷ Aydın - Akyol Gürler, *Okulda Değerler Eğitimi: Yöntemler, Etkinlikler, Kaynaklar*, 15.

²⁶⁸ <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf> (24/08/2021)

²⁶⁹ Kaymakcan - Meydan, *Ahlak Değerler ve Eğitimi*, 142.

²⁷⁰ Mehmet Âkif Aydın, “Aile”, DİA, C. 2, İstanbul: TDV Yayınları, 1989, s. 196.

şekilde yetişmesine katkı sunan bir kurumdur.²⁷¹ Aile ortamı aynı zamanda çocuk için ilkokuldur. Çünkü hem bireysel hem de toplumsal anlamda ailenin yüklendiği misyonu üstlenen başka bir kurum bulunmamaktadır.²⁷² Aile çocuğun bakım beslenme korunma gibi ihtiyaçlarını giderdiği kadar, ilgi, sevgi, değer görme gibi ihtiyaçlarını da gerçekleştirmek zorundadır.

Çocuk ile ailesi arasında biyolojik bağdan başka bir de sevgi bağı bulunmaktadır. Çocuğa yaratılıştan yerleştirilen bu sevgi bağı sayesinde çocuk en çok ailesinden etkilenmekte ve ilk öğretmeni olarak da anne ve babası kabul edilmektedir.²⁷³ “Aile hayatı, devam eden bir tiyatro oyunu gibidir. Bu oyunda ailenin her ferdi, ailenin diğer fertleriyle olan ilişkilerinden etkilenir. Burada ana baba, başrol oyuncusu olduğundan, çocuklar onlardan çok etkilenir.”²⁷⁴ Çocuk dünya ile ailesinin yanında tanışmaktadır ve ilk iletişim kurduğu grupta da hiç kuşkusuz anne babası ve aile fertleri bulunmaktadır. Çocuğun kurduğu bu iletişim ileride kuracağı iletişimlerin de temelini oluşturmaktadır. Ailede değer gören, sevgi saygı çerçevesinde yetiştirilen çocukların ailesi dışındaki diğer insanlarla da olumlu ilişkiler kurduğu gözlemlenmektedir.²⁷⁵

Aile kalitesi çocuğu etkilemektedir. Çocuk ailenin ortaya çıkardığı, yetiştirdiği, büyüüttüğü bir ürün olarak tanımlandığında, mükemmel bir şekilde dünyaya gelmiş olsa da problemleri bir ailede mükemmel bir çocuk yetiştirmek zor görünmektedir. Bu noktada ailenin tutumu ve davranışlarındaki sağlıklı yaklaşımlar çocuğun da sağlıklı bir şekilde yetişmesine katkı sunmaktadır.²⁷⁶ Anne baba tutumları her konuda olduğu gibi değerler eğitiminde de çocuğa model olmaktadır. Çocuk anne babasının tutumlarını, model alarak, taklit ve özdeşleşmeyle kişiliğinin bir parçası haline getirmektedir. Bu bağlamda anne baba tutumları çocuk eğitiminde temel bir vazife üstlenmektedir.²⁷⁷ Çünkü çocuklar aile ile yaşadıkları özdeşleşme sayesinde aldıkları eğitimi derinleştirmektedirler. Ailenin bu etkisi çocukların davranışlarında yerleşen uygulamaların öyle kolayca değiştirilemeyeceği, sökülüp atılamayacağını ortaya koymaktadır. Dolayısıyla ailede başlayan olumlu veya olumsuz uygulamalar sevgi bağının da etkisiyle kökleşmektedir.²⁷⁸

²⁷¹ Ömer Özdemir, “Ebeveynlere Göre Ailede Çocuğun Din Eğitimi”, *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 47 (2019), 314.

²⁷² İsmail Sağlam, “Çocuklarda Davranışların Şekillenmesinde Etkili Olan Faktörlere Teorik Bir Yaklaşım”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10/2 (2001), 215.

²⁷³ Mehmet Emin Ay, *Ailede ve Okulda İdeal Din Eğitimi* (İstanbul: Beyza Kitap, 2014).

²⁷⁴ Faruk Bayraktar, “Ailenin Eğitim Görevi”, *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, (1995), 126.

²⁷⁵ Bayraktar, “Ailenin Eğitim Görevi”, 122.

²⁷⁶ Gülşen Atlı, *Aile ve Çocuk Eğitimi Üzerine* (İstanbul: Etüt Yayınları, 2015), 35.

²⁷⁷ Mehmet Zeki Aydın, *Ailede Ahlak Eğitimi* (İstanbul: Timaş Yayınları, 2010), 37-38.

²⁷⁸ Kaymakcan - Meydan, *Ahlak Değerler ve Eğitimi*, 195.

Çocuk, şahsiyetinin temellerini çocukluk çağında atmaktadır. Bu süreçte ileride sergileyeceği davranışları taklit yoluyla kazanmaktadır. Ailenin örnekliliği burada önem arz etmektedir. Çünkü aileler çocuklarının yapmasını istemedikleri davranışları kendileri de yapmadıkça çocuk üzerinde söylediklerinin bir etkisi olmamaktadır. Mesela yalan söyleme, küfürlü konuşma, sigara içme gibi telkinlerle çocuğunu uyaran bireyler kendileri bu davranışlara devam ediyorsa çocuk da bu tutumundan vazgeçmemektedir.²⁷⁹ Bu durumda çocukların sözden değil de davranıştan etkilenmeleri en büyük etken olarak görülmektedir. Çocuk ailesinin kendisinden yapmasını veya yapmamasını istediği davranışları ailesi üzerinde gördükçe şaşırmakta ve neyin iyi neyin kötü olduğu noktasında fikir yürütme noktasında zorlanmaktadır. Bu şekilde tutarsız davranışlarla karşılaştıkça da ailesine olan güveni sarsılmaktadır. Dolayısıyla ailenin davranış ve söz bütünlüğü çocuğun kaliteli eğitimi noktasında önem arz etmektedir.²⁸⁰

Aileler genellikle ilk yıllarında çocukları sadece sevip büyümeye odaklanmaktadırlar. Yapılan araştırmalara göre ise çocuğun ilk yılları kritik dönem olarak kabul edilmekte, çocuk hayatı boyunca sürdüreceği özelliklerini ve yeteneklerini bu yıllarda kazanmaktadır. Çocukları sevgi kadar eğitim noktasında da destekleyen aileler bu yılları değerlendirmiş olmaktadır. Çünkü çocukların eğitimi en kolay aileye bağımlı oldukları yaşlarda yapılmaktadır ve verilecek eğitimi kolayca alabilecekleri, zihinlerinin açık olduğu, olay ve durumları kolay kavradıkları dönem bu dönem olarak görülmektedir.²⁸¹ Çocuğun son çocukluk dönemi adı verilen ilköğrenim döneminde ise ilk çocukluk döneminde ailesinden öğrendiği şeyleri pekiştirme, geliştirme dönemi başlamaktadır. Sıralı bir şekilde devam eden bu sistemle çocuk güzel bir eğitimle desteklendiği müddetçe ergenlik dönemine daha kaliteli bir eğitimle girmektedir. Nitekim; son çocukluk dönemi “köprüye girmeden önceki son viraj”²⁸² olarak görülmektedir.

Anne babalara Allah tarafından süs ve emanet olarak verilen çocuklar yaratılış olarak temiz, günahsız ve masum kabul edilmektedir. Büyüdükçe çocukların da diğer insanlar gibi iyiyi de kötüyü de tercih etme potansiyeli bulunmaktadır. Bu noktada çocuklarındaki iyi yönleri geliştirme görevi öncelikle ailelere düşmektedir. Çocuğu olumlu kişilik özelliklerine uygun yetiştirme misyonuna sahip olan aileler; çocuğu yedirmek içirmekle işin bitmeyeceğinin farkına vararak, kendileri tarafından iyi bir ahlak kazandırmak için her türlü

²⁷⁹ Şuayip Özdemir, “Çocuğun Din Eğitiminde Ailenin Rolü”, *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi* 9 (2002), 118.

²⁸⁰ Hüseyin Peker, *Çocuk Eğitiminde Pozitif Disiplin Zor Çocuk Yoktur* (İstanbul: Timaş Yayınları, 2010), 89.

²⁸¹ Betül Turpçu, *Din Eğitimi Açısından Kur'an-ı Kerim'de Hz. Meryem'in Terbiyesi* (Araf Yayınları, 2013), 86.

²⁸² Nesibe Gülşen Çelik, *7-12 Yaş Çocuğunun Karakter Eğitimi Açısından Ailenin Etkisi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010), 5.

eğitimin verilmesi gerekliliğini de fark etmesi gerekmektedir.²⁸³ Ailenin ahlaki değerleri değerler eğitimi kazandırmak için örnek teşkil etmesi de gerekmektedir. Tüm olumlu davranış özellikleri kadar ahlaki değerlerin öncelikle ailenin davranışlarında bulunması gerekmektedir. Aile, söz ve davranış bütünlüğünü sağladığı takdirde çocuk doğal bir öğrenme ortamına sahip olmaktadır.²⁸⁴ Bu öğrenme ortamı informal bir şekilde plansız, programsız gerçekleşmekle birlikte çocuk üzerinde kalıcı davranışsal özelliklere sebep olmaktadır. Çünkü çocuk kendisini bilişsel ve duyuşsal anlamda ailesinden bağımsız yöneteceği zamana kadar ailesinin davranışlarını esas alarak hayatını sürdürmektedir. Öyle ki zaman içerisinde geliştirdiği veya yenileriyle değiştirdiği davranışları olmakla birlikte bazı davranışları değişime uğramadan hayatının sonuna kadar ona rehberlik etmektedir. Bu noktada özellikle değerler eğitimi noktasında ailenin etkisi ve kaynaklığı ilk sırada yer almaktadır.²⁸⁵

Değerler eğitimi noktasında ailenin etkisi sadece çocukluk dönemi ile sınırlı görülmemektedir. Ailenin desteğine erken çocukluk döneminde olduğu kadar, okul ve diğer sosyal kurumlar yoluyla gerçekleştirilen eğitimlerde de ihtiyaç duyulmaktadır. Dolayısıyla çocukluk, ergenlik fark etmeden ailenin; değerler eğitimi noktasında çocuğunun hem hayata hazırlık hem de sosyalleşme süreçlerinde yön verici desteğinin önemi dikkat çekmektedir.²⁸⁶

1.3.5. Değerler Eğitiminde Okul ve Önemi

Okul, değerler eğitimi ve toplumsal ahlak kurallarını düzenlemeye yarayan önemli bir kurumdur. Tarih boyunca sürekli değişim gösteren toplumsal yapılar; artan bilgisayar ve internet kullanımıyla günümüzde hızlı bir değişimle karşı karşıya kalmaktadır. Bu değişimden en çok aile ve toplum etkilenmekte ve değerlere olan ihtiyaç da artmaktadır. Dolayısıyla ailelerde verilemeyen, eksik ya da yanlış verilen ahlak ve değerler eğitimi için okullara ihtiyaç duyulmaktadır.²⁸⁷ Planlı bir eğitim verilmesi, nitelikli ve eğitim almış öğretmenleri bulundurması, hitap ettiği kesimin genişliği, bir insanın gelişim ve öğrenmeye en açık olduğu dönemi okulda geçirmesi gibi etmenler sayesinde okulda verilen değerler eğitimi etkili ve kalıcı kabul edilmektedir.²⁸⁸ Okul, çocukları sadece bilişsel anlamda geliştirmeyi amaçlayan bir kurum değildir. Bilişsel alanla birlikte toplumsal kurallara riayet

²⁸³ Şaban Tatar, *Okul Öncesi Eğitim Programı Din Eğitimi İlişkisi*, Yüksek Lisans Tezi 84.

²⁸⁴ Aydın, *Ailede Ahlak Eğitimi*, 165.

²⁸⁵ Hökelekli, *Ailede, Okulda, Toplumda Değerler Psikolojisi ve Eğitimi*, 289.

²⁸⁶ Kaymakcan - Meydan, *Ahlak Değerler ve Eğitimi*, 194.

²⁸⁷ Kadir Ulusoy, *Karakter Değerler ve Ahlak Eğitimi* (Ankara: Pegem Akademi, 2019), 182.

²⁸⁸ Mevlüt Kaya - Osman Taşkın, "Okulda Değerler Eğitimi", *Teoriden Pratiğe Değerler Eğitimi*, ed. Mustafa Köylü (Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2019), 89.

eden, saygılı, hoşgörölü, başarılı, yardımsever bireyler yetiştirmeyi amaçlayan, çocukların okula ve derslere iyi tutumlar geliştirmesini sağlamayı çabalayan bir kurumdur.²⁸⁹

Aileden sonra okulun çocukların kişilik, ahlak ve değerleri üzerindeki etkileri yadsınamayacak şekilde fazladır. Değerleri nesilden nesle aktarımında aile temel bir kurum olmakla birlikte, planlı, programlı sistemli bir şekilde öğretiminin yapıldığı yer ise okuldur.²⁹⁰ Zamanının çoğunu okulda geçiren çocuk sadece kendisine verilen belirli, planlı ve programlı olan eğitime tabi tutulmaz. Aynı zamanda belirli bir planı ve programı bulunmayan her türlü ilişkiden de etkilenmekte ve dolaylı yollarla da öğrenme gerçekleşebilmektedir.²⁹¹ Okul sadece bireyin devletle, ekonomik kurumlarla ilişkisine odaklanmaz, aynı zamanda iş arkadaşı, komşusu, eşi, arkadaşı gibi etrafında bulunduğu tüm insanlarla olan ilişkisini de düzenlemeyi amaçlamaktadır. Nitekim toplumsal ilişkiler birbirleriyle bağlantılı bir yapıdadır. Programda açıkça bulunan ya da bulunmayan değerlerin öğretilmesi, toplumun norm ve kuralların noktasında eğitim vermek, çocukları karakter ve olumlu benlik algısı doğrultusunda etkilemek okulların görevleri arasında bulunmaktadır.²⁹² Dolayısıyla okulda geçirilen zaman çocuğun eğitimi için önem arz etmektedir. Okul ailede alınan eğitimi, kazanılan değerleri pekiştiren aynı zamanda yeni değerleri de kazandıran bir ortam olarak da kabul edilmektedir. Okul hayatının bir parçası haline getirilerek verilmesi, bütün okulda kabul görmesi ve benimsenmesiyle değerler; çocuklara sosyal öğrenme yoluyla ve doğal bir süreçle kazandırılabilir. Çocukların katılımını ve sorumluluk bilinciyle davranmasını destekleyen, açık ve düzenli kurallara sahip olan okulların çocukların değerler eğitimi üzerindeki etkisi oldukça yüksek görülmektedir.²⁹³

Okulların gelecek nesilleri ahlaklı, erdemli, vatansever bireyler olarak yetiştirme gibi görevleri bulunmaktadır. Toplumların gelecekleri, karakterli bir şekilde yetiştirilmiş nesillere bağlıdır. Bu şekilde bir nesil ise kendiliğinden ortaya çıkmaz. Bu noktada iyi bir rehberliğe, ahlaki değerleri anlatmaya, uygulamaya, içselleştirmeye ve iyi bir rol model örneklerine ihtiyaç duyulmaktadır.²⁹⁴

Okullarda yapılan değerler eğitimi çocukları çevrenin olumsuzluklarına karşı korumayı ve ahlaki olarak geliştirmeyi amaçlamaktadır. Günümüzde artan teknoloji, internet,

²⁸⁹ Akbaş, *Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinde Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi*, 29.

²⁹⁰ Ulusoy, *Karakter Değerler ve Ahlak Eğitimi*, 94.

²⁹¹ Halil Ekşi, "Din Eğitimi, Gençlik ve Kişilik", *Gençlik Din ve Değerler Psikolojisi*, ed. Hayati Hökelekli (İstanbul: Dem Yayınları, 2015), 182.

²⁹² Kaymakcan - Meydan, *Ahlak Değerler ve Eğitimi*, 214.

²⁹³ Aydın - Akyol Gürlü, *Okulda Değerler Eğitimi: Yöntemler, Etkinlikler, Kaynaklar*, 48-49.

²⁹⁴ Seher Yazar Kaptan, "Karakter Gelişimi ve Eğitiminde Okul ve Çevrenin Rolü", *Karakter ve Değerler Eğitimi*, ed. Halil Ekşi - Ahmet Katılmış (Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2020), 204.

televizyon, sosyal medya gibi platformların kullanımı; olumlu veya olumsuz birçok örneği çocukların önünde sergilemektedir. Suç, şiddet, ahlaktan yoksun olumsuz örneklerle karşı karşıya kalan çocukların bu olayları değerlendirebilmesi, bu yanlışların farkına varabilmesi, neyin iyi neyin kötü olduğunu kavrayabilmesi için okulda verilen değerler eğitimine ihtiyaç duyulmaktadır.²⁹⁵ Gençler arasında şiddet, hırsızlık, otoriteye isyan, yalancılık, argo-küfür kullanımı, bencil davranışlar, sigara, alkol, uyuşturucu gibi bağımlılık yapan maddelerin kullanımı gibi olumsuzluklar gün geçtikçe daha da artmaktadır. Bu olumsuz gelişmeler karşısında aile; tek başına mücadele etme noktasında yetersiz kalmakta, okulun ve okullarda verilen değerler eğitiminin desteğine ihtiyaç duymaktadır.²⁹⁶

1.3.6. Değerler Eğitimi Yaklaşım ve Uygulamaları

Eğitimin bir parçası olan değerlerin nasıl aktarılacağı, nasıl öğretileceği öğretmenler araştırmacılar tarafından üzerinde durulan bir konudur. Değerler eğitimi alanında farklı araştırmacılar tarafından farklı bakış açılarına göre sınıflandırılan yaklaşımlar bulunmaktadır. Literatüre incelendiğinde değerler eğitimi yaklaşımları; öğretmen tarafından genel olarak doğru kabul edilen değerleri aktarmaya yarayan değer aktarma yaklaşımları, öğrenci merkezli olan ve öğrencilerin kendi değerlerini bulmalarına yardım eden değer geliştirme yaklaşımları ve bu yaklaşımlara ilave olarak karakter eğitimi ve adil topluluk okulları gibi eğilimler tarafından desteklenen bütüncül yaklaşımlar şeklinde sınıflandırılmaktadır.²⁹⁷ Bu yaklaşımlar ana hatları ile şunlardır:

1.3.6.1. Değer Aktarma Yaklaşımları

Bu yaklaşımlara göre değerler ne olduğu belli olan ve başkalarına öğretilen bir öğretmen merkezli bir yaklaşım olan değer aktarma yaklaşımlarına göre; öğretmen, süreci baştan sona kadar yöneten düzenleyen bir konumdadır. Öğretmen aynı zamanda sözleri, davranışları, verdiği ödül ve cezalarla ve model oluşuyla değerleri en iyi aktaran kişi olarak kabul edilmektedir.²⁹⁸

²⁹⁵ Kaya - Taşkın, “Okulda Değerler Eğitimi”, 91.

²⁹⁶ Hökelekli, *Ailede, Okulda, Toplumda Değerler Psikolojisi ve Eğitimi*, 291.

²⁹⁷ Hasan Meydan, “Okulda Değerler Eğitiminin Yeri ve Değerler Eğitimi Yaklaşımları Üzerine Bir Değerlendirme”, *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/1 (2014), 98.

²⁹⁸ Mehmet Korkmaz, “Değerler Eğitimi Yaklaşımları”, *Teoriden Pratiğe Değerler Eğitimi*, ed. Mustafa Köylü (Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2019), 53.

1.3.6.1.1. Değer Telkini Yöntemi

Değer Telkin yöntemi; toplumun kabul ettiği ortak değerleri yetişkinler ve öğretmenler tarafından tartışmaya mahal vermeden öğrencilere aktarılarak öğrencilerin bu değerleri kabul etmesini amaçlamaktadır. Öğrencilerin önceden belirlenen bu değerler üzerine sorgulama yapmaları, fikir yürütmeleri yerine değerlerin anlamını bilmeleri ve bu değerler ile ilgili örnekler vermeleri beklenmektedir.²⁹⁹ Bu yöntemle göre; bazı değerler evrensel ve kesin olarak kabul edilerek bireyin analizine ve açıklamasına ihtiyaç duymadan bireyi kendisine uydurmayı amaçlamaktadır.³⁰⁰ Belirlenen değerlerin öğrencilere aşılması öğrencilerin bu değerleri içselleştirmesi amaçlıdır. Tümünden gelimci bir sisteme sahip olan bu yöntemle göre; öğrenciler kendisini yönlendiren öğretmeni takip etmekte, öğretmenin sorduğu sorulara cevap veren ve davranışlarını bu şekilde düzenleyen pasif bir öğrenci durumundadır.³⁰¹ Özetle bir çeşit öğüt verme yöntemi olarak kabul edilmektedir.

1.3.6.1.2. Davranış Değiştirme Yöntemi

Davranış değiştirme, bireyin davranışlarını koşullanmaya bağlı olarak değiştirmeyi amaçlayan bir yöntemdir. Bu yöntemde istenen davranışları gerçekleştirdiklerinde öğrencilerin ödüllendirilerek bu değerleri benimsemeleri amaçlanmaktadır.³⁰² Bu yaklaşımın temelinde istenilen değere uygun davranışları ödüllendirme, istenilmeyen davranışları ise cezalandırma uygulaması bulunmaktadır. Ödüllendirme olumlu davranışları güçlendirilmekte, cezalandırma ise olumsuz davranışlar engellenmekte ve davranışın sıklığını azaltmaktadır.³⁰³

1.3.6.2. Değer Geliştirme Yaklaşımları

Bireylerin kendi yaşantılarında edindikleri tecrübelerden hareketle değerleri kazanmasında tüme varımcı bir yaklaşımı savunmaktadır. Bu yaklaşım belirli değerleri telkin yoluyla aktarmak yerine bilinçli bir şekilde tercih etme anlayışına dayanmaktadır.³⁰⁴ Değer analizi, değer açıklama ve ahlaki muhakeme yaklaşımları değer geliştirme yaklaşımları kategorisinde yer almaktadır.

²⁹⁹ Ulusoy, *Karakter Değerler ve Ahlak Eğitimi*, 139.

³⁰⁰ Kaymakcan - Meydan, *Ahlak Değerler ve Eğitimi*, 171.

³⁰¹ Birgül Küçük Turgut, “Değerler Eğitimi Yaklaşım ve Uygulamaları”, *Karakter ve Değerler Eğitimi*, ed. Halil Ekşi - Ahmet Katılmış (Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2020), 97.

³⁰² Kaymakcan - Meydan, *Ahlak Değerler ve Eğitimi*, 173.

³⁰³ Turgut, “Değerler Eğitimi Yaklaşım ve Uygulamaları”, 99.

³⁰⁴ Kaymakcan - Meydan, *Ahlak Değerler ve Eğitimi*, 174.

1.3.6.2.1. Değer Analizi

Değer analizi yaklaşımı, öğrencilerin değerler ile ilgili konularda karar vermelerini, karşılaştıkları sorunları mantıksal ve bilimsel düşünceden yardım alarak çözmelerini amaçlamaktadır. Karar verme aşamasında öğrencilere gerekli bilgi ve becerileri kazandırmak, kendi değerlerine ulaşmalarını sağlamak noktasında yardımcı olmak da değer analizi yaklaşımının amaçlarından kabul edilmektedir.³⁰⁵ Bu yaklaşım öğrencilerin değerler konusunda karar verebilmelerine değerleri içselleştirmelerine yardımcı olacak faktörün kendi akıl ve mantıklarından istifade etmek olduğunu ileri sürmektedir.³⁰⁶ Problemler üzerinde dururken duygusallıktan uzak duran, gerçekçi bir bakış açısını savunan bu yaklaşımda öğrenciler değerlerin neden önemli olduğunu ve değerlere uygun bir yaşam sürmenin de gerekliliği noktasında ikna olmaktadır. Öğütler yerine bir davranışın neden doğru olduğu üzerinde tartışmalar yapılması etkili bir yöntem olarak kabul edilmektedir.³⁰⁷

1.3.6.2.2. Değer Açıklama

Değer açıklama yaklaşımı, öğrencilerin değerler noktasında telkin, öğüt yoluyla değil de tüm alternatif ve ihtimalleri inceledikten sonra kendi özgür iradesiyle karar vermesinin önemine işaret etmektedir. Öğrenciye değeri geliştirme noktasında yardımcı olmayı yol göstermeyi hedefleyen bir yaklaşım olarak kabul edilmektedir. Öğrencilerin bu yaklaşımın yardımıyla dikkatlice düşünebilmesi, özgürce seçim yapabilmesi, kıymet verdiği değerleri kendi iradesiyle kabul etmesi ve uygulaması kendini gerçekleştirme süreci olarak tanımlanmaktadır.³⁰⁸ Bu yaklaşımda bireylerin değerleri nasıl kazandığı, birey için önem derecesi, hayatında nasıl bir etkiye sahip olduğu, hangi değerleri kazandığından daha önemli görülmektedir.³⁰⁹

1.3.6.2.3. Ahlaki Muhakeme

Ahlaki muhakeme yaklaşımı; gerçek hayattan alınan ahlaki ikilemler içeren örneklerle birlikte öğrencinin eleştirel düşünmeyi kazanarak ezberci sistemden uzak bir ahlaki kural geliştirme sürecine girmesini sağlamaktadır. Örnek olaylar ve hikâyeler öğrencilerin ahlaki muhakeme yapmasına olayların neden ve sonuçlarının farkına varmasına yardımcı olmaktadır. Eğitimde ve özelde değerler eğitiminde yapılan ahlaki muhakemeyi artırıcı

³⁰⁵ Turgut, “Değerler Eğitimi Yaklaşım ve Uygulamaları”, 100.

³⁰⁶ Korkmaz, “Değerler Eğitimi Yaklaşımları”, 57.

³⁰⁷ Oktay Akbaş, “Değer Eğitimi Akımlarına Genel Bir Bakış”, *Değerler Eğitimi Dergisi* 6/16 (2008), 14.

³⁰⁸ Kaymakcan - Meydan, *Ahlak Değerler ve Eğitimi*, 180.

³⁰⁹ Mustafa Tahiroğlu, “Sosyal Bilgiler Dersinde Değer Eğitimi Etkinlik Örnekleri: İlkokul 4. Sınıf”, *Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi*, ed. Refik Turan - Kadir Ulusoy (Ankara: Pegem Akademi, 2019), 342.

etkinlikler çoğaltıldıkça araştıran, sorgulayan, problem çözebilen bireylerin sayısı da artmaktadır.³¹⁰ Bu yaklaşımın amacı belirlenmiş değerleri öğrencilerin zihnine yerleştirmenin yerine rehberlik yaparak öğrencinin değerleri geliştirmesine yardım etmektir.³¹¹

1.3.6.3. Bütüncül Değerler Eğitimi

Etkili bir değerler ve karakter eğitimi için çok yönlü bir eğitime ihtiyaç duyulmaktadır. Düşünce kadar duyguları, irade güçlendirme kadar alışkanlık kazandırmayı, bireyin eğitimi kadar çevresi ve sosyal faktörlerin etkisini önemsemeden etkili bir karakter ve değerler eğitimi gerçekleştirmek zor görünmektedir. Dolayısıyla değerler arasında tercih yapmaya zorlayan değer açıklama yaklaşımı; ikilemleri çözmeye odaklanan ahlaki muhakeme yaklaşımı; ahlaki problemleri bilimsel bir mesele gibi ele alan değer analizi yaklaşımı; öğrencilerin bireysel tercihlerini görmezden gelerek telkin yoluyla eğitimi savunan değer aktarma yaklaşımlarından hiçbiri kendi başına müstakil bir şekilde değerler eğitimi noktasında kalıcı çözümler sunamamaktadır.³¹² Parçacı yaklaşımla verilen değerler eğitimi yerine öğrencilerin imkanları, özellikleri, çevre şartları, eğitime hazır olma durumu gibi faktörler de dikkate alınarak bütün yaklaşımlardan istifade eden bütüncül bir yaklaşıma ihtiyaç duyulmaktadır. Bu noktada adil topluluk okulları ve karakter eğitimi öğrencilere bütün yöntemleri bütünleştirerek eğitim vermeyi desteklemektedir.

1.3.6.3.1. Adil Topluluk Okulları

Adil topluluk okulları yaklaşımına göre okul ve sınıfta kararların alınması, kuralların koyulması ve kuralları uygulama süreçlerinde öğrencilerin de aktif rol alması gerekmektedir. Demokratik bir sistemi savunan yaklaşım öğrencilerin de sürece katılımıyla sorumluluk bilinciyle hareket etmelerinin gerekliliği üzerinde durmaktadır.³¹³ Bu şekilde uygulanan demokratik sistem öğrencilere birinci düzeyde yaşantılar yoluyla kalıcı öğrenmeler gerçekleştirebileceği bir ortam sunmaktadır.³¹⁴

1.3.6.3.2. Karakter Eğitimi

Karakter eğitimi; formal ya da informal şekilde gerçekleştirilen programlar aracılığıyla, temel insani değerleri yeni nesle kazandırma, bu değerlere karşı duyarlılık

³¹⁰ Ulusoy, *Karakter Değerler ve Ahlak Eğitimi*, 145-146.

³¹¹ Kubilay Yazıcı, "Değerler Eğitimine Genel Bir Bakış", *Türklük Bilimi Araştırmaları* 19 (2006), 512.

³¹² Kaymakcan - Meydan, *Ahlak Değerler ve Eğitimi*, 183.

³¹³ Tahiroğlu, "Sosyal Bilgiler Dersinde Değer Eğitimi Etkinlik Örnekleri: İlkokul 4. Sınıf", 344.

³¹⁴ Turgut, "Değerler Eğitimi Yaklaşım ve Uygulamaları", 107.

kazandırma ve davranışa dönüştürme süreci olarak tanımlanmaktadır.³¹⁵ Karakter eğitiminde amaç öğrencilere tanıtılan değerlerin öğrenci tarafından davranışa dönüştürülmesi ve bu davranışları kalıcı hale getirerek kişilik özellikleri haline getirmesidir. Değerleri davranışa dönüştürebilen bireyler; toplumsal ve ahlaki kurallara uyarak toplum tarafından kabul görmeyen tadına varabilecektir.³¹⁶

Karakter eğitimi; diğer yaklaşımların birçok yönünden istifade etmesi; bütüncül bir uygulamayı desteklemesi; bireylerin bilişsel, duygusal, davranışsal tüm yönlerine hitap etmesi; değer geliştirme ve telkin yöntemlerini birleştirmesi; dini, manevi, geleneksel değerlere önem vermesi; modern ve geleneksel eğitim metotlarını birleştiren Türk milli eğitimin amaçlarını desteklemesi gibi etkenler karakter eğitimi yaklaşımının diğer yaklaşımlar içerisinde önemli bir yerde bulunduğunu göstermektedir.³¹⁷

³¹⁵ Turgut, “Değerler Eğitimi Yaklaşım ve Uygulamaları”, 108.

³¹⁶ Ulusoy, *Karakter Değerler ve Ahlak Eğitimi*, 151.

³¹⁷ Kaymakcan - Meydan, *Ahlak Değerler ve Eğitimi*, 191.

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın deseni, çalışma grubu, veri toplama araçları, veri toplama süreci, verilerin analizi, güvenilirlik ve geçerliliğine ilişkin bilgilere yer verilecektir.

2.1. Araştırmanın Deseni

Bu araştırmada, nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Nitel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerini kullanan, olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ortaya koyulmasını sağlayan bir araştırma çeşididir.³¹⁸ Tüm araştırmalarda olduğu gibi nitel araştırmalarda da çalışmayı yürütebilmek için bir plana ihtiyaç duyulmaktadır. Araştırma deseni; araştırmanın yaklaşımını belirleyen, araştırmanın aşamalarının bu yaklaşım çerçevesinde tutarlılığını sağlamaya yarayan planlar olarak tanımlanmaktadır. Nitel araştırma desenleri araştırma etkinliklerinin tutarlı ve amacına uygun bir şekilde gerçekleştirilmesine yardımcı olmaktadır.³¹⁹ Bu araştırma; nitel araştırma desenlerinden biri olan fenomenolojik desen ile yürütülmüştür. Bu desenin kullanılmasıyla öğretmenlerin ve velilerin çocukların argo-küfür kullanımı hakkındaki görüşlerini incelemek, detaylı bir biçimde ortaya çıkarmak amaçlanmaktadır. Fenomenolojik desen; araştırmacıların birkaç kişinin bir fenomen ya da kavram hakkında yaşamış deneyimlerinden hareketle ortak anlamlar keşfetmesine yardımcı olur.³²⁰ Aynı ortamlarda yaşamakla birlikte aynı olayları herkes farklı bir şekilde anlamakta ve yorumlamaya çalışmaktadır. Bu desen, farkında olduğumuz fakat ayrıntılı ve derinlemesine bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır.³²¹

2.2. Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubu belirlenirken amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabilir durum örnekleme yönteminde yararlanılmıştır. Araştırmacının yakın olan ve kolay ulaşılabilen örnekleme seçmesinden dolayı bu yöntem pratiktir ve araştırmaya hız kazandırır.³²² Araştırmanın çalışma grubunu Trabzon ve Rize'nin farklı ilçelerinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda görev yapan 50 öğretmen ve Trabzon ve Rize'nin farklı ilçelerinde ikamet eden 25 ebeveyn oluşturmaktadır.

³¹⁸ Ali Yıldırım - Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (Seçkin Yayıncılık, 2018), 41.

³¹⁹ Yıldırım - Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 67.

³²⁰ John W. Creswell, *Nitel Araştırma Yöntemleri*, çev. Mesut Bütün - Selçuk Beşir Demir (Ankara: Siyasal Kitabevi, 2021), 79.

³²¹ Yıldırım - Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 69.

³²² Yıldırım - Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 123.

2.2.1. Çalışmaya Katılan Öğretmenlerin Özellikleri

Tablo 1. Öğretmenlerin Demografik Özelliklerine İlişkin Veriler

Öğretmenlerin Demografik Özellikleri		f	Toplam
Cinsiyet	Erkek	19	50
	Kadın	31	
Yaş	20-30 Yaş	15	50
	31-40 Yaş	25	
	41-50 Yaş	10	
	51 Yaş ve üzeri	-	
Mesleki Kıdem	1-5 yıl	16	50
	6-10 yıl	23	
	11-15 yıl	7	
	16 yıl ve üzeri	4	
Çalıştığı Kurum	Anaokulu	3	50
	İlkokul	15	
	Ortaokul	15	
	Lise	17	

2.2.2. Çalışmaya Katılan Velilerin Özellikleri

Tablo 2. Velilerin Demografik Özelliklerine İlişkin Veriler

Öğretmenlerin Demografik Özellikleri		f	Toplam
Cinsiyet	Erkek	10	25
	Kadın	15	
Yaş	20-30 Yaş	5	25
	31-40 Yaş	15	
	41-50 Yaş	5	
	51 Yaş ve üzeri	-	
Çocuklarının Yaşı	1-5 yaş	2	25
	6-10 yaş	8	
	11-15 yaş	10	
	16 yaş ve üzeri	5	
Mezuniyet Durumu	İlkokul	-	25
	Ortaokul	4	
	Lise	11	
	Üniversite	10	

2.3. Veri Toplama Araçları

Fenomenolojik desenle yürütülen bu çalışmada veri toplama aracı olarak görüşme uygulanmıştır. Görüşme; araştırma yapılırken katılımcıların bakış açılarını derinlemesine ortaya koymayı amaçlamaktadır.³²³ Görüşme tekniği; bireylerin deneyim, tutum, görüş, şikâyet ve inançlarıyla ilgili bilgi elde etmek için en etkili yöntem olarak görülmektedir.³²⁴ Bu araştırmada; araştırmacı tarafından araştırmanın amacına uygun bir şekilde oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme soruları hazırlanarak öğretmen ve velilere uygulanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme; görüşme esnasında katılımcının vereceği cevap ve tepkilere göre daha ayrıntılı soruların sorularak olayı derinlemesine incelemeyi amaçlamaktadır. Veri toplama aracının araştırılan fenomeni ortaya koyup koymayacağını saptayabilmek için uzman görüşüne başvurulmuştur. Bu bağlamda kavramsal çerçeveyi oluşturmak ve görüşme sorularını nitelikli bir şekilde hazırlayabilmek için 6 tema ve 6 maddelik yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır.

2.4. Verilerin Toplanması

Verilerin toplanması için Milli Eğitim Müdürlüklerinden ve üniversitenin etik kurulundan resmi izinler alınmıştır. Veriler 2020-2021 eğitim-öğretim yılının bahar döneminde toplanmış ve verilerin toplanma süreci yaklaşık 3-4 hafta sürmüştür. Görüşmeler pandemi (covid 19) nedeniyle uzaktan görüntülü-sesli iletişim sağlayan araçlarla ve google form aracılığıyla gönderilen görüşme sorularının cevaplanmasıyla dijital platformlarda gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara görüşme öncesinde gerekli açıklamalar yapılmıştır. Görüşmenin gönüllülük esasına dayandığı, kişisel bilgilerin saklı tutulacağı ve verilerin tez çalışmasında kullanılacağı bilgisi verilmiştir. Görüşmeler katılımcılardan alınan onay sonucu ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır. Aynı zamanda bazı katılımcılara görüşme formu google form üzerinden gönderilerek cevaplamaları sağlanmıştır. Gönderilen bu formların açıklama kısmında ise kişisel bilgilerinin gizli kalacağı hiçbir şekilde deşifre edilmeyeceği bilgisi verilmiştir. Katılımcılara yarı yapılandırılmış görüşme soruları yöneltilmiş ve cevapları ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır. Kayıt altına alınan veriler, yazıya geçirilerek betimsel analize tabi tutulmuştur. Betimsel analiz sonucu elde edilen bulgular, tablolar halinde sunulmuştur.

³²³ Necati Cemaloğlu, “Veri Toplama Teknikleri: Nicel-Nitel”, *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, ed. Abdurrahman Tanrıöğen (Ankara: Anı Yayıncılık, 2014), 152.

³²⁴ Yıldırım - Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 129.

alınmış; araştırmaya katılmayan iki öğretmen ve iki veliye formlar okutularak anlaşılabilirlik, okunabilirlik gibi etkenler açısından değerlendirmede bulunmaları istenmiştir. Uzman görüşlerinden hareketle araştırmacı tarafından formlar yeniden gözden geçirilerek gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Çalışma yapılırken gönüllülük ilkesine göre hareket edilerek, katılımcılara görüşme öncesinde gerekli bilgiler aktarılmıştır. Katılımcılara araştırmanın amacı hakkında bilgilendirme yapılmış, ses kayıt cihazıyla verileri kaydetme noktasında katılımcıların onayı alınmıştır. Yapılan görüşmelerde katılımcıların her bir soruya verdikleri cevaplarını teyit etmeleri istenmiştir. Görüşmeler yaklaşık 25-30 dk sürmüştür. İç geçerliği sağlamak için katılımcıların kendilerine yöneltilen sorulara verdikleri cevaplardan konu için dikkat çekici olanlara doğrudan alıntı şeklinde bulgular kısmında yer verilmiştir. İç geçerliği sınırlayacak faktör olarak ise veri çeşitleme yapılamaması, veri toplama aracı olarak sadece görüşme tekniğinin kullanılması gösterilebilir. Araştırmanın dış geçerliğini sağlamak için araştırmanın deseni, çalışma grubu, veri toplama araçları, veri toplama süreci, veri analizi ve bulguların düzenlenme şekli ayrıntılı bir şekilde betimlenmiştir.

Araştırmanın iç güvenilirliğini sağlamak için, araştırma yapılırken veriler ses kayıt cihazı yardımıyla koruma altına alınmış ve bulgular yorum yapmadan sunulmuştur. Ayrıca veri analizi esnasında oluşturulan kod, kategori ve temalar uzman tarafından okunmuş ve kontrol edilmiştir. Araştırmanın dış güvenilirliğini sağlamak için ise; çalışmanın giriş, yöntem, bulgular, sonuç ve tartışma bölümlerinin birbiriyle uyumlu olup olmadığı uzman görüşüne sunulmuş ve doğrulanmıştır ve bazı sorular iptal edilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, araştırmanın temel problemi olan; “Çocuklar arasında yaygınlaşan argo-küfür kullanımının azaltılmasında ailenin ve okullarda verilen değerler eğitiminin rolü nedir?” sorusuna öğretmen ve veli görüşlerinden hareketle ulaşılan bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir. Katılımcıların alt problemlere dair görüşlerinden hareketle elde edilen bulgular, analiz edilmiştir. Analiz sonucunda ortaya çıkan kodlardan hareketle temalara ulaşılmıştır. Temalar ve kodlar tablolara aktararak daha anlaşılır hale getirilmiştir.

3.1. Çocukların Argo-Küfür Kullanımına İlişkin Düşüncelere Yönelik Bulgular

Araştırmanın birinci teması çerçevesinde öğretmen ve velilere; “Çocukların argo-küfür kullanımı hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusu yöneltilmiş; alınan cevaplar sonucu oluşturulan tablolar aşağıda verilmiştir.

Tablo 3. *Çocukların Argo-Küfür Kullanımına İlişkin Öğretmen Görüşleri*

Alt Temalar	Kodlar	f
Bireysel Faktörler	Normalleştirme	9
	Bilinçsiz Kullanım	7
	Ağız Alışkanlığı	7
	Kendini İspat Arzusu	3
	Dikkat Çekme	3
	Özdenetim Eksikliği	2
Sosyal Faktörler	Aile Kaynaklı	15
	Çevre Etkisi	11
	Dijital Ortam Etkisi	6
	Eğitim Eksikliği	5
	Özenti	4
Toplam		72

Tablo 3’te görüldüğü gibi öğretmenlere sorulan “Çocukların argo-küfür kullanımı hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusuna verilen cevaplar iki alt temada toplanmıştır. Bu alt temalar “bireysel faktörler” (f=31) ve “sosyal faktörler” (f=41) şeklinde oluşturulmuştur.

Katılımcılardan bir kısmı çocukların argo-küfür kullanımı hakkındaki düşüncelerini bireysel faktörler açısından değerlendirmiştir. Bireysel faktörler, katılımcıların görüşlerinden hareketle; normalleştirme, bilinçsiz kullanım, ağız alışkanlığı, kendini ispat arzusu, dikkat çekme ve özdenetim eksikliği gibi kodlar şeklinde belirlenmiştir.

Çocukların argo-küfür kullanımını bireysel faktörler açısından değerlendiren Ö20: *“Argo ve küfür çocukların konuşma dilinin büyük bir kısmını oluşturduğunu hatta onlara göre bunun normal yani olması gereken konuşma şekli olduğunu sandıklarını düşünüyorum.”*, ve Ö17: *“Çocukların gelişimleri açısından çok sakıncalı bir durum. Kullandığı argo kelimelerin normal olduğunu düşünmesi ve anlamlarını kavrayamaması ilerleyen yaşlarda çocukların psikolojik gelişmelerini olumsuz etkileyeceğini düşünüyorum.”* şeklinde ifade belirterek çocukların argo-küfürü normalleştirerek genel bir konuşma dili haline getirdiklerine vurgu yapmaktadır. Bu noktada bilinçsiz kullanıma vurgu yapan bir diğer katılımcı Ö3: *“Anlamını bilmeden; incitici, öfkeyi yansıtan kelimeler olarak kullanıyorlar. Çevreden duyarak, başa çıkamadıkları durumlarda hayata geçiriyorlar...”* ifadelerinde; çocukların anlamını bilmeden bilinçsizce argo-küfür ifadelerine başvurduklarına dikkat çekmektedir. Bu konuya dikkat çeken başka bir katılımcı Ö5: *“Artık hemen hemen her zaman gülerken de kızarken de argo var konuşmalarında”* şeklinde görüş belirterek, argo-küfür kullanımının çocuklar arasında artık sıradan bir ağız alışkanlığı olarak kullanıldığını ifade etmektedir. Çocukların argo-küfür kullanım sebeplerinden bir diğeri de dikkat çekme ve kendini ispat arzusudur. Bu noktada Ö15: *“Küçük yaş grubunda geçici bir davranıştır. Daha çok ilgi çekme özelliği bunu tetikler. Çocukların etiketlenmesi istenmeyen bu davranışı daha kalıcı hale getirir Yetişkinin küfür-argo davranışı hakaret temelli iken; çocuğunki daha çok dikkat çekmek içindir.”* ifadeleriyle durumu özetlemektedir.

Çocukların argo-küfür kullanım sebeplerini bireysel faktörler açısından özdenetim eksikliğine vurgu yaparak cevaplayan Ö1: *“...Ben çocukluğumu hatırladığımda en ufak bir yanlış kelime kullandığımızda bile annemin bak ağzına biber sürerim bir daha o kelimeleri kullanmayacaksın şeklinde bir uyarı söz konusu olurdu. Ben ayrıca ortaokulda arkadaşlarla en ufak hakaret içeren bir kelime kullandığımızda bile hocalarımız bizi duyduklarında bizi sert bir şekilde uyarabiliyorlardı. Büyüklerin sözünü dinleme noktasında daha dikkatli davrandığımızı ve bize büyüklerimiz kızdığında yüzümüz kızarıyordu ve bir daha o yanlış hareketi yapmama noktasında kendimizi dizginleyebiliyorduk. Şuan ki mevcut durumda kendi okulumda ve çevremde çocukları uyardığımızda biz de bu tarz kelimelere maruz kalabilme ihtimaliyle karşı karşıya kalabiliyoruz.”* ifadeleriyle durumu farklı bir şekilde değerlendirmektedir. Değişen zamanla ve şartlarla birlikte çocukların da gösterdiği değişime dikkat çeken katılımcı; bireyin kendisini, davranışlarını, tepkilerini ve bu durumlar karşısında aldığı tepkilerin amacına hizmet etmediğini vurgulamaktadır.

Araştırma sorularını yanıtlayan katılımcılardan bir kısmı, çocukların argo-küfür kullanım sebeplerini sosyal faktörler açısından yanıtlamışlardır. Katılımcıların sosyal

faktörleri aile kaynaklı, çevre etkisi, dijital ortam etkisi, eğitim eksikliği ve özentî gibi kodlar ekseninde cevapladıkları görülmüştür.

Çocukların argo-küfür kullanım sebepleri; katılımcıların cevapları doğrultusunda özellikle aile noktasında birleşmektedir. Ö26: “Çocuklar temiz ve masumdur, ne görür ve öğrenirse onu yaparlar; bundan dolayı argo veya küfür kullanımının aileden ve çevreden kaynaklandığını düşünüyorum.” ifadeleriyle çocukların masumluğuna dikkat çekerek ilk etkilenenin aileden kaynaklı olduğunu vurgulamaktadır. Bu noktada bir diğer katılımcı Ö10: “Çocuklar içinde doğup büyüdüğü ailenin birer temsilcisi olarak karşımıza geliyor. Dolayısıyla ilk etapta ailenin önemli olduğunu düşünüyorum. Daha sonra öğretmen ve arkadaş faktörü işin içerisine giriyor. Ailenin eğitim düzeyi ve çocuğa bakış açısı da önemli...” ifadeleriyle aileden başlayarak tüm sosyal çevreyi kapsayan bir görüş belirtmektedir. Olaya dinî boyutuyla bakan başka bir katılımcı Ö39 ise: “Çok kaba ve bir müslüman çocuğuna hiç yakışmayan hareketlerdir ve bunun başlıca sebepleri ailede din eğitiminin tam olarak verilememesidir. Bu durumun ayrıca sosyal çevreyle ilgisi olmakla birlikte aile tarafından din eğitimi doğru dürüst verilseydi bu kadar olmazdı diye düşünüyorum.” durumu ailenin verdiği yetersiz din eğitimine bağlamaktadır. Küçük yaşlardaki çocukların da argo-küfür kullanım çokluğuna vurgu yapan Ö7 ise: “Çevremdeki çocuklarda özellikle ilkökul düzeyinde argo çok yoğun bir şekilde kullanılmaktadır. Ailedeki ebeveynler çocuklarının küfür kullanımını engelleme ve önüne geçme noktasında dikkatli olduklarını düşünmüyorum. 5-6 yaşlarındaki çocukların bile mafya gibi gayet kaba saba lanlı lunlu konuşmalarına şahit oluyorum.” ifadeleriyle durumun ciddiyetini ortaya koymaktadır. Olaya aile odaklı bakan bir diğer katılımcı ise durumu daha farklı bir açıdan değerlendirerek çocukların argo-küfür kullanımının ailevi değerleri olumsuz anlamda etkileyeceği görüşünü Ö27: “Çok arttı ve bu gelecek için çok endişe verici. Türkçe dili kullanım özelliğini kaybetti. Kızlardaki artış özellikle büyük tehlike, ahlaki değerlerimiz ve aile kavramını derinden ve negatif olarak etkileyeceğini düşünüyorum.” ifadeleriyle desteklemektedir.

Çocukların argo-küfür kullanımında çevrenin eğitim seviyesinin önemine dikkat çeken katılımcı Ö14: “Öğrencilerin; eğitimsiz, saygısız ve bilinçsiz bir çevrede yetiştikleri için böyle olduklarını düşünüyorum.” ifadeleriyle sosyal faktörlerin çocukların dil ve davranış şekillerine yansımalarına dikkat çekmektedir. Çocukların içerisinde bulundukları ortamlarda diğer fertlerin davranışlarını gözlemleyerek sorgulama yapmadan, araştırmadan özentî yoluyla davranışlar sergilediklerini, özentinin çocukların argo-küfür kullanımını artırdığını, bu durumun önüne geçmenin zorluğunu Ö44: “Birbirlerinden duydukları, anlamlarını bilmeseler de özenerek kullandıkları kelimelerin önüne geçmekte zorlanıyoruz, küçükken

biber sürmekle korkutmaya çalışılan çocuklar şimdi nasıl bir yaptırımla uyarılacak bilmiyorum.” şeklinde ifade etmektedir. Özenti faktörünü dile getiren bir diğer katılımcı Ö28: “Özenti sebebiyle söylendiğini, aile büyüklerinin küfürlü konuşması ve öfkeye meyilli olan çocukların bu davranışa daha fazla yöneldiğini gözlemliyorum.” ifadeleriyle öfke karşısında verilecek tepkileri çocukların sosyal çevreden aldıklarına işaret etmektedir. Bu durumu destekleyen bir diğer görüşü ise Ö24: “Kendilerine rol aldıkları kişilerin tepkilerini sosyal öğrenmeyle aldıklarını ve belki de anlamlarını bilmeden olaylara tepkilerinde kullandıklarını düşünüyorum.” şeklinde aktarmaktadır. Çocukların argo-küfür kullanımına sebebiyet veren bir diğer sosyal faktör de dijital ortam etkisidir. Bu anlamdaki eksikliğe, manevi çöküntüye Ö25: “Çocuklar manevi değerlerini kaybetmiş. Geleneksel kültürden hızla uzaklaşmış görünüyor. Bunun en büyük sebebi dijital ortamda geçirilen fazla zaman ve sosyal medyanın aşırı olumsuz içerikler barındırması. Ve televizyonlardaki şiddet odaklı diziler.” şeklinde vurgu yapmaktadır.

Tablo 4. Çocukların Argo-Küfür Kullanımına İlişkin Veli Görüşleri

Alt Temalar	Kodlar	f
Bireysel Faktörler	Bilinçsiz Kullanım	5
	Dikkat Çekme	5
	Ağız Alışkanlığı	4
	Normalleştirme	4
Sosyal Faktörler	Çevre Etkisi	8
	Aile Etkisi	7
	Dijital Ortam Etkisi	6
	Eğitim Eksikliği	3
	Özenti	3
Toplam		45

Tablo 4’te görüldüğü gibi velilere sorulan “Çocukların argo-küfür kullanım sebepleri hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusuna verilen cevaplar iki alt temada toplanmıştır. Bu alt temalar “bireysel faktörler” (f=18) ve “sosyal faktörler” (f=27) şeklinde oluşturulmuştur.

Araştırmaya katılan katılımcılardan bir kısmı çocukların argo-küfür kullanımına sebebiyet veren faktörleri bireysel faktörler açısından değerlendirmiştir. Bireysel faktörler, katılımcıların görüşlerinden hareketle; bilinçsiz kullanım, ağız alışkanlığı, normalleştirme ve dikkat çekme gibi kodlar şeklinde belirlenmiştir. Bireysel faktörlerle ilgili görüşler şu şekildedir:

Çocukların argo-küfür kullanımına sebebiyet veren durumları çocukların çevreden duydukları kelimeleri bilinçsizce kullanımına bağlayan V8: “Bunu çocuklarımızın bilinçli

değil de çevresel faktörlerden yaptığını düşünüyorum. Çünkü hiç bir çocuk küfürbaz doğmaz ama küfre argo söze yönlendirilir. Çocuklara argo-küfrün yanlışlığı ya da bu kelimelerin anlamları öğretilirse ve üzerinde önemle durulursa tüm çocukların bu kelimeleri yavaşça bırakabileceğini düşünüyorum.” ifadeleriyle bu kelimeler noktasında öğrencileri bilgilendirmenin bu problemi azaltabileceğine dikkat çekmektedir. Bilinçsiz kullanımla birlikte çocukların argo-küfür kelimelerini kullanım sebeplerini V23: *“Etrafındaki insanlardan az da olsa çok da olsa duydukları bu ifadeler çocukların ilgisini çekmektedir. Bu kelimelerin yanlışlığının farkına varamayan çocuğun çoğu kez anlamını bilmediği bu kelimeler kendisine değişik gelmekte ve ağız alışkanlığına dönüştürmektedir. Sonrasında her durum ve zamanda, oyunda, arkadaş ortamında kendisini argo-küfür kelimelerini kullanmak zorunda hissetmektedir.”* Şeklinde görüş belirtmek ağız alışkanlığına bağlamaktadır. Bilinçsizce kullanılarak çocuklar tarafından ağız alışkanlığı haline getirilen argo-küfür ifadelerinin zaman geçtikçe tüm insanlara ve çocuklara normal gelmeye başladığına V9: *“Çocuklar aile içerisinde, izledikleri tv dizileri, sinema filmleri gibi etkenler sayesinde argo-küfür kelimeleri duymaya ve kullanmaya aşinalık kazanmaktadır. Bu şekilde tüm toplumda olduğu gibi çocuklar da bu kelimeleri normalleştirmeye başlamaktadır.”* ifadelerini kullanarak vurgu yapmaktadır. Argo-küfür kullanım sebeplerini dikkat çekme açısından değerlendiren V19: *“Çocukların çoğu zaman anlamını bilmeden dikkat çekmek ve öfkesini göstermek için argo-küfür kullandıklarını düşünüyorum.”* ifadeleriyle çocukların etrafındaki insanlara kendilerini fark ettirebilmek için bu kelimelere başvurduklarına işaret etmektedir.

Araştırmaya katılan katılımcılardan bir kısmı çocukların argo-küfür kullanımına sebebiyet veren faktörleri sosyal faktörler açısından değerlendirmiştir. Sosyal faktörler katılımcıların görüşlerinden hareketle; aile etkisi, çevre etkisi, dijital ortam etkisi, eğitim eksikliği, özentisi gibi kodlar şeklinde belirlenmiştir. Sosyal faktörlerle ilgili görüşler şu şekildedir:

Çocukların argo-küfür kullanımını sosyal faktörler açısından aile özelinde değerlendiren V37: *“Aileden ve medyadan kaynaklanan öğrenilmiş bir durum olduğunu düşünüyorum. Sonuçta çocuk ilk kelimelerini ailesinin yanında kullanmaktadır. Yanlış olan sözleri ailesinden temelde öğrenen çocuk yaşı ilerledikçe de bu kelimelere maruz kalsa da ailesinden kazandığı bilinç sayesinde daha dikkatli olacaktır.”* ifadeleriyle çocukların tüm davranışlarında olduğu gibi kullandığı kelimelerde de ailenin etkisinin bulunduğu dikkat çekmektedir. Aileden başlayarak sosyal çevreye dağılan çocukların yeni bir öğrenme alanına dâhil olduğunu vurgulayan V5: *“Çocuklar sosyal yaşantı içerisinde görerek ve duyarak öğreniyor bu kelimeleri. Aileden alınan eğitimden uzaklaşan çocuk sosyal çevresinden yeni*

öğrenmelerle karşı karşıya kalabiliyor.” görüşüyle çevrenin etkisine işaret etmektedir. Aile ve sosyal çevrede başlayan eğitim teknoloji ilerledikçe kendisine dijital ortamı da dâhil etmektedir. Çocukların argo-küfür ifadelerini kullanmalarına sebep olan bir diğer etken olarak dijital ortama dikkat çeken V20: “Hiçbir çocuk görmediği ve duymadığı işi yapmaz. Çevresinden ve özellikle en yakınındakilerden etkilenecek ki bunlar ailesi ve yakın arkadaş çevresidir. Bir de bunlara gündelik izlediği filmler ve sosyal medyada ki videoları da ekleyebiliriz. Çocuklar kendilerini çevresine ispatlamak için başvurduğu bir durum olduğunu düşünüyorum. Özellikle dijital çağda yaşayan çocukların sosyal medyada takip ettikleri youtuberlardan etkilendikleri de apaçık bir gerçek. Youtuberları çocuklarda artan argo-küfür ifadelerinin en büyük etkeni olarak görüyorum.” şeklinde belirttiği görüşüyle dijital çağda yaşayan çocukların hayatlarına dijital ortam aracılığıyla kontrolsüz bir şekilde giren insanların da etken olabileceğini vurgulamaktadır. Eğitimin çocukların kullandığı kelimeleri etkileyen önemli bir unsur olduğuna dikkat çeken V14: “Çocuklar küfürlü konuştular mı çok üzülüyorum gençlere gereken hassasiyeti aşılayamadığımızı düşünüyorum. Çocukların eğitimsiz, saygısız ve bilinçsiz bir çevrede yetiştikleri için böyle olduklarını düşünüyorum. Eğitimle aşılamayacak hiçbir şey yoktur çünkü ” ifadeleriyle her problemde olduğu gibi argo-küfür kullanımında da eğitimin önemini vurgulamaktadır. Çocukların dil kullanımında aile, çevre, dijital ortamın etkisi olduğu kadar özentinin de etken olduğunu belirten V4: “Küçük yaşlarda daha çok özentile başlıyor. Kullandığı kelimenin aslında ne olduğunu bilmediğini düşünüyorum. Büyüklerini örnek alıyor onlara özeniyorlar ya da bunu bir güç göstergesi olarak görüyorlar.” şeklinde görüş belirtmektedir.

3.2. Çocukların Argo-Küfür İfadelerini En Çok Kullandığı Durumlara İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci teması çerçevesinde öğretmen ve velilere; “Çocuklar argo-küfür ifadelerini en çok hangi durumlarda kullanmaktadır?” sorusu yöneltilmiş; alınan cevaplar sonucu oluşturulan tablolar aşağıda verilmiştir.

Tablo 5. *Çocukların Argo-Küfür İfadelerini En Çok Kullandığı Durumlara İlişkin Öğretmen Görüşleri*

Alt Temalar	Kodlar	f
Psikolojik Durumlar	Sinir Anında	25
	Heyecan Anında	9
	Spor Müsabakaları	2
Çevresel Durumlar	Arkadaş Ortamında	11
	Şakalaşma Esnasında	10
	Oyun Esnasında	9
Teknolojik Durumlar	Sosyal Medya	4
	Sanal Oyun	4
	Siber Zorbalık	1
Toplam		75

Tablo 5’te görüldüğü gibi öğretmenlere sorulan “Çocuklar en çok hangi durumlarda argo-küfür ifadeleri kullanmaktadır?” sorusuna verilen cevaplar üç alt temada toplanmıştır. Bu alt temalar “psikolojik durumlar” (f=36), “çevresel durumlar” (f=30) ve “teknolojik durumlar” (f=9) şeklinde oluşturulmuştur.

Araştırmaya katılan katılımcılardan bir kısmı, çocukların argo-küfür ifadelerini en çok kullandıkları durumları psikolojik anlamda değerlendirmiştir. Psikolojik durumlar katılımcıların görüşlerinden hareketle; heyecan anında, sinir anında ve spor müsabakaları gibi kodlar şeklinde belirlenmiştir. Psikolojik durumlar ile ilgili görüşler aşağıda verilmektedir.

Çocukların argo-küfür ifadelerini en ufak sinirlenme anında bile rahatça kullandıklarına dikkat çeken Ö7: “Özellikle sinirlendikleri esnada kullandıklarına birkaç gün önce şahit olmuştum. İki tane ilkokul çocuğu arasında geçen bir olaydı. Küçük çocuklar en ufak şeylere bile hem çok mutlu olabiliyorlar hem de çok ani bir tepki verebiliyorlar. Sadece saçını çekmekten dolayı çocuk küfür söylüyor...” ifadeleriyle ani psikolojik durumların argo-küfür ifadelerini artırdığını vurgulamaktadır. Bir diğer katılımcı Ö50: “Öğrenci argo küfrü üstünlük taslamak için de kullanıyor, onu küçük düşürmek için de kullanıyor, şaka olsun diye de kullanıyor kızınca da kullanıyor. Bunun bir ayrımı kalmadı artık. Bir insan bir insana bir öfke patlaması yaşar ve fiziksel anlamda zarar veremediği için sözlü tahribatta bulunmak ister ve zararı bu şekilde vermeye çalışır ve küfre bu şekilde başvurur. Ama günümüzde bu durum maalesef bu şekilde değil.” ifadeleriyle çocukların argo-küfür ifadelerine her durumda başvurduklarını vurgulamaktadır.

Psikolojik durumlara bölge bazında vurgu yapan bir başka katılımcı Ö1: “Karadeniz bölgesinde de biraz daha fazla olduğunu ve normal karşılandığını düşünüyorum. Özellikle de maç izlerken yetişkinlerden çocuklara kadar futbolcuların yapamadığı bir hareket noktasında direkt ağızdan çıkan bir kelime oluyor. Yine arkadaşlarıyla sohbet ederken bence gerizekalı da bir küfürdür. Sohbet ederken arkadaşına gerizekalı anlamıyor musun gibi ifadeler de hakaret içeren bir küfür durumudur. Telefon konuşmalarında sinir anında çok kullanılmaktadır. İnsanlar bir şeye sinirlendiklerinde herhalde terapi gibi geliyor karşı tarafa küfretmek.” ifadeleriyle özellikle spor müsabakalarında oluşan heyecan ve sinir durumlarında argo-küfre sıkça başvurulduğuna değinmiştir. Ö29:“ ..heyecanlandıkları durumlarda; kızgınlık anlarında ya da karşı cinsin yanında heybetli görünmek için , başka hangi kelimeyle kendini ifade edeceğini bilemediğinde de ifade etme yolu argo olabiliyor” heyecanlandıkları zaman; Ö44 ise: “İstekleri dışında gelişen olaylarda, istediklerini elde edemediklerinde kontrolsüz bir şekilde bu kelimelere başvurabiliyorlar. Bu anda onları kontrol edebilecek içsel veya dışsal bir motivasyona bile ihtiyaç duymuyorlar ya da böyle bir destek bulsalar bile görmezden gelerek uygulamaların devam ediyorlar.” ifadeleriyle çocukların yönetemedikleri durumda sinirlenmeleri sonucu kontrolden çıkarak argo-küfür kelimelerine kolayca başvurdıklarına değinmektedir.

Araştırma sorularını yanıtlayan katılımcılardan bir kısmı, çocukların argo-küfür ifadelerini en çok kullandıkları durumları çevresel anlamda değerlendirmiştir. Çevresel durumlar katılımcıların görüşlerinden hareketle oyun esnasında, şakaşma esnasında ve arkadaş ortamı gibi kodlar şeklinde belirlenmiştir. Çevresel durumlar ile ilgili görüşler aşağıda verilmiştir.

Çocukların her durumda olduğu gibi özellikle şakaşma esnasında ve espri yaptıkları sırada argo-küfür kullandıklarını Ö21: *Sinirlendiklerinde, şakaşırken, kavga ederken, şaşkın anlarında, mutlu oldukları anlarda argo- küfür kullanmaktadırlar. Şehir durumunun da etkili olduğunu düşünüyorum. Mesela İstanbul’daki bir okulda görev yaptığımda daha az argo-küfür duyuyordum. Ama Trabzon’da bu oran çok fazla. Bundaki etkenin espri anlayışımıza bile bağlı olabileceğini düşünüyorum.* şeklinde ifade etmektedir. Argo-küfür kullanımının oyun esnasında daha çok kullanıldığına katılımcılardan Ö17: “Oyunlarına ya da oyun alanlarına müdahale edildiğinde çok küfredabiliyorlar.” ve Ö8: “Akran zorbalığına maruz kalan çocuklar, kendilerini kabullendirmek için ve özellikle psikolojik anlamda sıkıştıkları zamanlarda daha çok bu tarz kelimeleri kullanıyorlar. Mesela oyun oynarken kendilerini kaybettiklerine şahit oluyorum.” şeklinde vurgu yapmaktadır. Çocukların argo-küfür ifadelerine daha çok arkadaş ortamında başvurdıkları görüşüne Ö49: “Arkadaş

ortamında hoşlarına gitmeyen bir durumla karşılaştıklarında çözümü argo- küfür ifadeleri kullanmakta görüyorlar.” şeklinde dikkat çekmektedir.

Araştırma sorularını yanıtlayan katılımcılardan bir kısmı, çocukların argo-küfür ifadelerini en çok kullandıkları durumları teknolojik anlamda değerlendirmiştir. Teknolojik durumlar katılımcıların görüşlerinden hareketle sosyal medya, sanal oyun ve siber zorbalık gibi kodlar şeklinde belirlenmiştir. Teknolojik durumlar ile ilgili görüşler aşağıda verilmiştir.

Sosyal medya kullanımının artmasıyla argo-küfür kullanımının da hızla arttığına Ö44: *“Öğrenciler, artan teknoloji kullanımının da etkisiyle sosyal medyada istedikleri kimliklere bürünebilmektedirler. Bu kimlikler sayesinde öğrenciler kendini daha güçlü göstererek kontrolsüzce konuşma, istedikleri cümleleri kurma, kelimeleri kullanma özgürlüğünü kendilerinde görmektedirler. Argo- küfür kelimeleri de bu durumda artmaktadır.”* şeklinde dikkat çekmektedir. Bir diğer katılımcı Ö24: *“Normal hayatta istekleri dışında gelişen olaylarda, istediklerini elde edemediklerinde çoğunlukla argo küfür ifadelerine başvuran öğrenciler, sanal oyunlarda da kaybettiklerinde oyunları kazanamadıklarında sıkça bu kelimelere başvurmaktadır.”* görüşüyle teknolojik durumlardan bir diğeri olan sanal oyuna vurgu yapmaktadır. Teknoloji kullanımıyla sanal ortamlarda çokça zaman geçiren çocukların argo-küfür kullanarak siber zorbalık yaptıklarına dikkat çeken bir diğer katılımcı Ö23: *“Öğrenciler, dijital platformlarda, oyunlarda, mesajlaşma platformlarında ve sosyal medyada birbirlerine zarar vermenin yollarını aramaktadırlar. Yüz yüze kurulduğunda kurallarına uygun bir şekilde gerçekleştirilen iletişimin aksine bu tarz platformlarda öğrenciler tanıdığı tanımadığı insanları korkutmaya, utandırmaya yönelik davranışlara başvurmaktadır. Bu da bir çeşit siber zorbalıktır.”* ifadeleriyle farklı bir bakış açısı sunmaktadır.

Tablo 6. Çocukların Argo-Küfür İfadelerini En Çok Kullandığı Durumlara İlişkin Veli Görüşleri

Alt Temalar	Kodlar	f
Psikolojik Durumlar	Heyecan Anında	3
	Sinir Anında	3
Çevresel Durumlar	Arkadaş Ortamında	8
	Oyun Esnasında	5
	Şakalaşma Esnasında	2
Teknolojik Durumlar	Sanal Oyun	6
	Sosyal Medya	4
Toplam		31

Tablo 6’da görüldüğü gibi velilere sorulan “Çocuklar en çok hangi durumlarda argo-küfür ifadeleri kullanmaktadır?” sorusuna verilen cevaplar üç alt temada toplanmıştır. Bu alt temalar “psikolojik durumlar” (f=6), “çevresel durumlar” (f=15) ve teknolojik durumlar (f=10) şeklinde oluşturulmuştur.

Araştırmaya katılan katılımcılardan bir kısmı, çocukların argo-küfür ifadelerini en çok kullandıkları durumları psikolojik anlamda değerlendirmiştir. Psikolojik durumlar katılımcıların görüşlerinden hareketle; heyecan anında, sinir anında gibi kodlar şeklinde belirlenmiştir. Psikolojik durumlar ile ilgili görüşler aşağıda verilmektedir.

Çocukların argo-küfür kullandığı durumları psikolojik anlamda değerlendiren katılımcılardan V1: “*Sinir anında, öfkelendiklerinde, öfkelerini kontrol edemediklerinde hemen argoya küfre başvuruyorlar. Sanırım o şekilde güçlü olduklarını hissediyorlar ya da kendilerini ön plana çıkarıyorlar. Çaresiz kaldıklarını düşünerek çareyi argo-küfürde buluyorlar.*” ifadeleriyle çocukların en çok sinirlendiklerinde bu ifadelere başvurduklarına değinmektedir. Çocukların öfke ve sinir anında olduğu kadar heyecanlı anlarında da argo-küfre başvurduklarını V6: “*Çocuklar ne yazık ki sadece öfkelendiklerinde değil; heyecanlandıklarında ve ani sevinç anlarında da argo küfre başvuruyorlar. Ani gelişen ve kendilerini mutlu eden zamanlarda ağızlarından çıkan ilk kelime maalesef argo ya da küfür oluyor.*” ifadeleriyle desteklemektedir.

Katılımcıların cevaplarından hareketle argo-küfür ifadelerinin çokça kullanıldığı bir diğer durum çevresel durumlar olarak belirlenmiştir. Çevresel durumlar katılımcıların görüşlerinden hareketle oyun esnasında, arkadaş ortamında ve şakalaşma esnasında şeklinde kodlanmaktadır. Çevresel durumlara farklı bir açıdan yaklaşan V8: “*Arkadaşlarıyla muhabbet*

ederken, atışırken, kavga ederken her durumda kullanıyorlar. Arkadaş çevresinde küfrü kullananlar hangi yönde kullanırsa ona göre değişir. Mesela sevindiğinde küfreden insanlarla arkadaşlık yapıyorsa sevinçliyle kullanır ama kızdığında kullanan insanlarla arkadaşlık yapıyorsa kızdığında kullanır. Her zaman küfür kullanılıyorsa çevresinde her durum da kullanır.” arkadaş ortamının etkisini vurgulamaktadır. Çocukların arkadaşlarıyla oynadıkları oyun esnasında da sık sık argo-küfre başvurduklarını dikkat çeken V14: “Çocukların özellikle sokak oyunları gibi oyunlarda çok küfür ettiklerine şahit oluyorum. Oyunda özellikle kaybettiklerinde ya da bir şeye sinirlendiklerinde hemen kontrolsüzce ağızlarından çıkıveriyor.” şeklinde görüş belirtmektedir. Oyun ve arkadaş ortamında sıkça kullanılan argo-küfür kelimeleri çocukların şakalaşma unsuru olarak da kullandıklarını V10: “Arkadaş çevresinde çocuklar bu tarz kelimeleri şaka unsuru olarak kullanıyorlar. Birbirlerine küftettiklerinde gayet de komik karşılıyorlar bu durumu. Bu kadar bayağı kelimelerin bu çocuklara nasıl bilinçsizce komik geldiğini bir türlü anlamlandıramıyorum.” ifadeleriyle vurgularken çocukların çevre etkisinde kalarak her durumda argoya ve küfre başvurduklarını göstermektedir.

Argo-küfür kelimelerinin kullanıldığı durumları katılımcılardan bir kısmı teknolojik durumlar açısından değerlendirmektedir. Teknolojik durumlar katılımcıların görüşlerinden hareketle sanal oyun ve sosyal medya şeklinde kodlanmaktadır. Teknolojik anlamda argo küfür kullanımında sosyal medya etkisine değinen V24: “Arkadaş ortamlarında şakalaşırken kullanmakla artan kontrolsüz sosyal medya kullanımıyla birlikte sosyal medyada izledikleri videolarda güldürü unsuru olarak sunulan argo-küfür ifadeleri çocukları bu alışkanlığa itiyor. Ayrıca birbirleriyle mesajlaşırken de küfür ifadelerini kısaltarak azdıklarına ve sıkça kullandıklarına şahit oluyorum. ” çocukların bu platformlarda geçirdikleri zaman arttıkça bu problemin daha da artabileceğine dikkat çekmektedir. Teknolojik durumlara sanal oyunlar açısından örnek veren V23: “Dijital Oyun oynarken daha çok kullanıyorlar. Sanal oyunlarda çocuklar tanımadıkları insanlarla etkileşime geçerek olumsuz ve çocukların ahlakını bozan yabancı insanlarla aynı oyun ortamını paylaşıyorlar. Bu ortamda ise maalesef küfürlü ifadeler havada uçuşuyor.” görüşüyle sanal oyunların argo-küfür ifadelerini artırıcı etkisine değinmektedir.

3.3. Çocukların Argo-Küfür Kullanımında Aile Dışında Etkili Olan Diğer Faktörlere İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci teması çerçevesinde öğretmen ve velilere; “Çocukların argo-küfür kullanımında aile dışında başka hangi faktörler etkilidir?” sorusu yöneltilmiş; alınan cevaplar sonucu oluşturulan tablolar aşağıda verilmiştir.

Tablo 7. *Çocukların Argo-Küfür Kullanımında Aile Dışında Etkili Olan Faktörlere İlişkin Öğretmen Görüşleri*

Alt Temalar	Kodlar	f
Çevre	Arkadaş	40
	Okul	28
Dijital Platform	Sosyal Medya	40
	Youtube Videoları	36
	Bilgisayar Oyunları	29
	Sinema Filmleri	2
Toplam		175

Tablo 7’de görüldüğü gibi öğretmenlere sorulan “Çocukların argo-küfür kullanımında aile dışında başka hangi faktörler etkilidir?” sorusuna verilen cevaplar iki alt temada toplanmıştır. Bu alt temalar çevre (f=68) ve dijital platform (f=107) şeklinde oluşturulmuştur.

Araştırmaya katılan katılımcılardan bir kısmı, çocukların argo-küfür kullanımında aile dışında etkisi olan faktörleri çevresel anlamda değerlendirmiştir. Çevre etkisi katılımcıların görüşlerinden hareketle; okul ve oyun gibi kodlar şeklinde sınıflandırılmıştır. Çevre etkisi ile ilgili örnek alıntılar aşağıda verilmiştir.

Çocukların aileden sonra ilk sosyalleştiği ortam olarak okulu vurgulayan Ö21: “Aileden sonra çevre etkilidir. Akraba çevresi, komşuları, televizyon gibi faktörler etkilidir. Yeni konuşmaya başlayan çocuk etrafındaki insanlardan böyle sözleri öğrenecektir. Mevcut şartlarda da teknolojiye, oyunlara çok maruz kalan çocukların küfür kullanımı da günden güne artmaktadır. Günden güne sosyalleşmeye başlayan çocuk okula gitmeye başladığında ebeveyninden yavaşça uzaklaşmakta farklı arkadaşlar farklı problemlerle karşı karşıya kalmaktadır. Okulun bu anlamda çok etkiye sahip olduğunu düşünüyorum.” ifadeleriyle çevre etkisine okul bağlamında dikkat çekmektedir. Ö7: “Tabi ki arkadaş. Aileden sonra arkadaş geliyor. Kaçınılmaz bir şekilde. 4 yaşındaki çocuğumun parkta oynadığı arkadaşından öğrendiği şeyleri uzun bir süre ondan uzaklaştıramadık.”, Ö1: “Sosyal çevresi olmayan bir çocuksa, çekingен bir çocuksa yanlış arkadaş edinme noktasında sıkıntı yaşayabilir. Çünkü

çocuk kendisini topluma kabul ettiremiyorsa kendisini kabul eden gruba dâhil olacaktır ve o arkadaş çevresi de sıkıntılıysa onlara dâhil olmanın sevinciyle sorgulamadan doğru yanlış her türlü uygulamayı kazanacaktır. Çocuğun topluma kabul edilip edilmeme noktasında da aileden kaynaklı bir durumdur. Bu noktada değerler eğitimi ilkökul ve ortaokul düzeyinde yeterli şekilde alınmadığında lise çağında bu durum zorlaşabilmektedir. O dönemlerde çocukların alıcıları daha yüksek olabiliyor ve yanlış bir şey yapma noktasında daha çok korkabiliyorlar, çekingen olabiliyorlar. Dijital platformlar sosyal medya kullanımı Instagram, tik tok, Youtube gibi uygulamalar güldürme amacıyla komik videolar içerikler bel altı şakalar olabiliyor. Küfürlü olan videoların daha fazla güldürme potansiyeli de çocukları argo küfür kullanmaya itmektedir.”, Ö50: “arkadaş ortamları özellikle ergenlerin argo-küfür kullanımını artırmaktadır. Arkadaşlar birbirleriyle iletişim kurma şekli olarak argo küfür kullanıyorsa çocuk da o topluluğa üye olabilmek için aynı şeylere başvurabiliyor. Bazen bazı çocukların ailesinin istemediği şeyleri yaptıklarında keyif aldıklarını düşünüyorum.”, ve Ö40: “Aileden daha çok arkadaş ortamı etkili. Salgın dolayısıyla uzaktan eğitim sebebiyle telefonları hep ellerinde oldukları için arkadaşlarıyla sürekli irtibat halindeler. Arkadaşlarıyla hiçbir şekilde kopmayan bir bağları olduğunu düşünüyorum. 7/24 iletişim Ayrıca gözlemlediğim kadarıyla ergenlikten dolayı içe kapanma durumu oluyor ve ailelerini itmeye başladıklarını düşünüyorum. Aileyi kendi alanlarının dışına çıkarıyorlar ve kendi iç dünyalarını arkadaşlarını almaktadırlar. Eskiden sadece sokağa çıktığında arkadaş ortamına dâhil olan çocuklar artan teknoloji kullanımıyla birlikte sürekli bir arkadaş ortamı içerisinde. Aslında çocukların sanki kendi aralarında özel bir dilleri var. Aileleri ile farklı bir dil arkadaşlarıyla ise denetim olmadığı için özgür olduğunu düşünüyor ve onlarla da çok farklı bir dil kullanıyor.” şeklinde görüş belirterek arkadaş faktörünün önemini vurgulamaktadır.

Araştırmaya katılan katılımcılardan bir kısmı, çocukların argo-küfür kullanımında aile dışında etkisi olan faktörleri dijital platform bağlamında değerlendirmiştir. Dijital Platform etkisi katılımcıların görüşlerinden hareketle; sosyal medya, bilgisayar oyunları, Youtube videoları ve sinema filmleri gibi kodlar şeklinde sınıflandırılmıştır. Dijital platform etkisi ile ilgili görüşler aşağıda verilmiştir.

Katılımcılardan Ö8: “Sosyal medya, tik tok gibi uygulamalar, Youtube fenomenleri çok etkili. Öğrenciler ciddi anlamda takip ediyorlar bu fenomenleri, şarkılarını ezberlemişler, konuştuklarını hareketlerini biliyorlar. Demek ki ciddi anlamda etkileniyorlar. Onların yaptıkları şeyler de çocuklara normal gelmeye başlıyorlar. Rap müzik gençler arasında çok yaygın bir kitleye sahip ve içerisinde argo- küfür sözleri çokça kullanılmaktadır ve bu

kelimeler çocukların dillerine anlaşılmadan yerleşebiliyor.” , Ö30: “Özellikle sosyal medyada video çeken kesimleri çok fazla izleyen çocukları olumsuz yönde etkilemektedir.” ve Ö18: “Özellikle çocuklara ve gençlere hitap eden videolarda sıkça argo kelimeler kullanılıyor. Bu durum özellikle çocuklar üzerinde aşırı etkili. Hemen rol model alabiliyorlar.” ifadeleriyle normalleşen ve çocukların hayatına kontrolsüzce giren Youtube videolarına ve sosyal medya kullanımının artmasına dikkat çekmektedir. Argo-küfür kullanımını Youtube videoları ve sosyal medya kadar bilgisayar oyunlarının da etkilediği görüşünü Ö13: “Çocuklar normal oyunlarda yenilgiye maruz kaldığında öfkelenmekle birlikte bu durum bilgisayar oyunlarında biraz daha yüksek dozda yaşanmaktadır. Ekran karşısında geçirdiği zaman çocuğu agresifleştirmektedir. Bu agresifliğe bilgisayar oyunlarında kaybetme durumu eklendiğinde öfke durumu artıyor ve çocuklar sinir anında tek çözüm argo-küfür kullanmakmış gibi bu tarz ifadelere başvurmaktadır. Normal oyunda şöylese farklı tepkiler alma ihtimali olan bu kelimeleri ekran karşısında kendi başınayken ya da çevrimiçi oyunlarda aynı ortamı paylaşmadığı insanlara söylemesi kendisini pek etkilemeyeceğinden kolayca söylemektedir.” ve Ö39: “Çok büyük etkisinin olduğunu düşünüyorum. Özellikle Youtube ve oyun platformlarında argo kullanımı arttığı için küfür normal bir şeymiş gibi algılanıyor.” ifadeleriyle savunmaktadır. Dijital platform etkisine sinema filmler bağlamında dikkat çeken Ö38: “Şuan ne kadar diğer dijital platformların etkisi daha fazla olsa da sinema filmlerinin bu durumda etkisinin fazla olduğunu düşünüyorum. Özellikle sinemalarda sansürsüzce verilen ve bir güldürme unsuru olarak verilen argo-küfür sözleri öğrencilerin hayatına çok kolay bir şekilde girmektedir ve çocuklar karşı tarafı güldürebilmek için saçma sapan bir şekilde davranmanın, mantıksızlığın ve argo-küfür sözlerin hayatın olmazsa olmazları olduğunu düşünmektedir.” ve Ö33: “Çevrimiçi oynanan oyunlar, bazı Youtube videoları ve komedi filmi olduğunu zanneden küfürle güldüren sözde Türk komedi filmleri.” ise güldürme unsuru olarak argo-küfürlü ifadelerin sunulmasının çocukların dil kullanımı üzerindeki etkisine farklı bir bakış açısı sunmaktadır.

Tablo 8. *Çocukların Argo-Küfür Kullanımında Aile Dışında Etkili Olan Faktörlere İlişkin Veli Görüşleri*

Alt Temalar	Kodlar	f
Çevre	Okul	21
	Arkadaş	18
Dijital Platform	Sosyal Medya	18
	Bilgisayar Oyunları	15
	Youtube Videoları	14
	Sinema Filmleri	3
Toplam		89

Tablo 8’de görüldüğü gibi velilere sorulan “Çocukların argo-küfür kullanımında aile dışında başka hangi faktörler etkilidir?” sorusuna verilen cevaplar iki alt temada toplanmıştır. Bu alt temalar çevre (f=39) ve dijital platform (f=50) şeklinde oluşturulmuştur.

Araştırmaya katılan katılımcılardan bir kısmı, çocukların argo-küfür kullanımında aile dışında etkisi olan faktörleri çevresel anlamda değerlendirmiştir. Çevre etkisi katılımcıların görüşlerinden hareketle; okul ve arkadaş gibi kodlar şeklinde sınıflandırılmıştır. Çevre etkisi ile ilgili örnek alıntılar aşağıda verilmiştir.

Çocukların aileden sonra ilk sosyalleşmeleri okul ile başlamaktadır. Bu noktada görüş bildiren V12: “Çocuklarımızı ne kadar güzel bir şekilde yetiştirsek de, onların yanında bu kelimeleri hiç kullanmamış olsak da çocuk okula gittiği ilk günden itibaren bu kelimelere maruz kalmış çocuklarla aynı sıraya oturuyor, aynı bahçede oyun oynuyor veya aynı servise biniyor. Dolayısıyla okulun çok fazla etkili olduğunu düşünüyorum.” Okulun çocuğun argo-küfür kullanımı noktasındaki etkisine değinmektedir. Okulun argo-küfür kullanımını artırmasında esas sebep olan arkadaş faktörüne ise V25: “Çocuk aileden duyuyor argo-küfürlü ifadeleri ve onları güzelce kaydediyor. Bu kayıtları aile dışarısındaki ortamlarda, kendisini rahatça ifade edebileceği arkadaş ortamında kullanmaya başlıyor. Bu kelimeleri hayatında belki de hiç duymayan çocuk ise en çok arkadaş etkisinde kaldığı yaşlarda kullanmaya başlıyor ve normal konuşma tarzı haline getiriyor.” şeklinde dikkat çekmektedir.

Çocukların argo-küfür kullanımında aile dışında etkisi olan faktörleri dijital platform açısından değerlendirmiş; sosyal medya, bilgisayar oyunları, Youtube videoları ve sinema filmleri noktasında değerlendirmiştir.

Dijital platformların etkisini sosyal medya kullanımı açısından yorumlayan V13: “Çocuklar ne yazık ki günümüzde özellikle son yıllarda sosyal medya kullanımını artırmakta

ve sosyal medya kullanımı yaş itibariyle gün geçtikçe aşıya çekilmektedir. Sosyal medya hesabı açmak için bir yaş sınırının olmaması, girişte çıkışta yaşı ölçüt olarak kabul edilmemesi maalesef argo-küfür de artırmaktadır.” şeklinde görüş belirterek sosyal medya kullanımının çocukların argo-küfür kullanımında etkisi olduğuna dikkat çekmektedir. Sosyal medyayla birlikte sanal oyunların, bilgisayar oyunlarının da çocukların argo-küfür kullanımını artırdığına V19: “Çocukların artan teknoloji kullanımıyla birlikte dijital ortamlarda geçirdikleri zaman gün geçtikçe artmaktadır. Oyun kavramı ise eski anlamından uzaklaşarak sanal oyun adını almıştır. Bu durum çocukların sanal oyunları oynamalarına kapı aralamıştır. Günümüz şartlarında ise çevrimiçi kavramı ne yazık ki sanal oyunları da etkileyerek çocukların tanımadıkları kişilerle oyun aracılığıyla iletişime geçmelerine sebebiyet vermektedir. İsmi vermek istemiyorum ama bazı çevrimiçi oyunlarda da argo-küfür kelimelerinin çok olduğunu gözlemlemekte ve duymaktayım.” şeklinde vurgu yaparak çocuklar için sanal oyunların tehlikesine işaret etmektedir. Dijital ortamlarda en çok kullanılan bir platform olarak Youtube da çocukların argo-küfür kullanımına etki eden bir faktör olarak görülmektedir. Bu noktada V1: “Çocukların en çok zaman geçirdiği dijital platformlardan biri ne yazık ki Youtubedir. Youtube faydalı içerikleri olan bir platform da olmakla birlikte çocukların faydalarından çok zararlarına takılmaları dikkat çekicidir. Çünkü çocuklar fenomen olan youtuberlar tarafından argo-küfür kelimelerin güldürü unsuru olarak kullanılabileceğine, bu tür ifadelerin popülerliği artırdığına inandırılmaktadır.” Youtube videolarının etkisine dikkat çekmektedir. Sosyal medya, bilgisayar oyunları ve Youtube videoları kadar etkisi olmasa da sinema filmlerinin de bu faktörler arasında görülmektedir. Bu bağlamda V5: “Çocukların kontrolsüzce izledikleri sinema filmleri de argo-küfür kullanımına etki etmektedir. Normal tv kanalında izlenen filmlerde sansür uygulanırken; sinema ortamında ya da Youtube gibi platformlarda bu sahneler, argo özellikle küfür sözlerine sansür uygulanmaması ve bu tarz ifadelerin güldürü unsuru olarak kullanılması çocuklarda da argo-küfür kullanımını artırmaktadır.”

3.4. Çocukların Argo-Küfür Kullanımının Artmasında Dijital Platformların Etkisine İlişkin Bulgular

Araştırmanın dördüncü teması çerçevesinde öğretmen ve velilere; “Çocukların argo-küfür kullanımının artmasında dijital platformların etkisi hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusu yöneltilmiş; alınan cevaplar sonucu oluşturulan tablolar aşağıda verilmiştir.

Tablo 9. Çocukların Argo-Küfür Kullanımının Artmasında Dijital Platformların Etkisine İlişkin Öğretmen Görüşleri

Alt Temalar	Kodlar	f
Dijital Faktörler	Artan Teknoloji Kullanımı	9
	İçerik Kalitesi	8
	Erişim Kolaylığı	7
	Kimlik Belirsizliği	7
	Normalleştirme	7
Ailesel Faktörler	Denetimsizlik	5
	Bilinçsizlik	3
	Değer İhtiyacı	2
Toplam		48

Tablo 9’da görüldüğü gibi öğretmenlere sorulan “Çocukların argo-küfür kullanımının artmasında dijital platformların etkisi hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusuna verilen cevaplar iki alt temada toplanmıştır. Bu alt temalar, dijital faktörler (f=38) ve ailesel faktörler (f=10) şeklinde oluşturulmuştur.

Araştırmaya katılan katılımcılardan bir kısmı, çocukların argo-küfür kullanımının artmasında dijital platformların etkisini dijital faktörler bağlamında değerlendirmiştir. Dijital faktörler katılımcıların görüşlerinden hareketle; içerik kalitesi, erişim kolaylığı, kimlik belirsizliği ve artan teknoloji kullanımı gibi kodlar şeklinde sınıflandırılmıştır. Dijital Faktörler ile ilgili görüşler aşağıda verilmiştir.

Çocukların argo-küfür kullanımında dijital platformların etkisini Ö7: “İlkokul sonu, ortaokul çağlarındaki çocukların belki de baş etmede en zorlanabildikleri durumlar. Şuan mevcut durumdan dolayı çocuklar hep ekran başında. Canlı derslerden arta kalan zamanda ya da canlı derslerden kaytarıp grup halinde sanal oyunlar oynamaktadırlar. Normal oyunlarda söyledikleri her kelimeyi, verdikleri her tepkiyi sanal ortamdaki oyunlarda da veriyorlar. 9-15 yaş aralığı özellikle bu duruma daha hazırlıksız bir şekilde yakalanıyorlar.. Kızlara oranla bu oyunları oynama erkeklerde daha fazla. Grup oyunlarında havada dönen konuşmaları küfürlerin canlı boyutunu da görmüş bulunmaktayım.” ve Ö43: “Artık teknoloji herkesin evinin içinde bu sebeple ebeveyn kullanmasa bile çocuk tabletinden telefonundan bu küfürleri öğrenebiliyor.” artan teknoloji kullanımına bağlamaktadır. Artan teknoloji kullanımına maruz kalan çocukların içerik kalitesine de bakmadığı, faydalı zararlı ayrımı yapmadan her türlü içeriğe kolayca ulaşabildiklerine Ö3:“Çocuklar ekranda zaman geçirirken genelde yalnız oluyorlar. İzledikleri film oyun video içeriği hızlıca değişebiliyor. Popüler olan ama yaşlarına uygun olmayan videolara maruz kalabiliyorlar. Çocuk güldürü ögesi sanıp

argoyu öğreniyor. Maalesef içeriği yarar sağlamayan çok fazla video var. Çocuklar da fazlasıyla maruz kalıyor” ve Ö46: “İzledikleri içeriklerle alakalıdır. Kullandıkları platformlar içerik bakımından doğru ve düzgün hazırlanmışsa sorun teşkil etmez diye düşünüyorum.” ifadeleriyle dikkat çekmektedir. Çocukların her türlü platforma, içeriğe kolayca erişebildiklerini Ö4: “Argo içerikli videolara ve yaş düzeyinin üzerinde videolara erişimleri kolay olduğundan dolayı, etkisinin çok büyük olduğunu düşünüyorum.” ve Ö24: “Etkisi büyüktür, her istedikleri paylaşıma kolayca erişebilmeleri ve içeriği argo-küfür olan platformların daha ilgi çekici olması, espri anlayışının bile argo-küfür üstüne kurulu olması, ailelerin bile böyle filmlerde gülerek normal karşılaması maalesef olayı normalleştiriyor.” ifadeleriyle vurgulamaktadır.

Çocukların bu tarz platformlarda daha çok zaman geçirmesiyle birlikte artan argo-küfür kullanımının sebebinin kimlik belirsizliğine bağlayan Ö29:“Dijital platformda istediği role bürünebildiğinden, göz ve bedensel temas olmadığından istediği gibi konuşarak kendini ispatlama çabasıdadır.”, Ö44: “Birbirlerini tanımayan görmeyen çocuklar bunu avantaj olarak kullanarak gerçek hayatta söyleyemeyeceği şeyleri daha kolay kullanıyor.” ve Ö31: “Böyle platformlarda karşıdaki kişi ile yüz yüze gelinmediği için argo küfür kullanımı daha kolay, serbest oluyor” görüşleriyle olaya farklı bir açıdan bakmaktadır. Çocukların bu platformda tanınırlığının olmaması, belirli bir denetime tabii tutulmaması, karşısındaki kişiye istediği şekilde hitap etme sonucunu doğurmaktadır. Çocukların teknolojiyle kaçınılmaz birlikteliği sonucunda; maruz kaldıkları videolar, olumsuz içerikler artmakta ve argo-küfür içeriklerle karşılaşma durumları kaçınılmaz hale gelmektedir. Bu şekilde çocuklar için argo-küfür normalleşmeye başlayarak, çocuk her türlü konuşma ortamında argo-küfür kelimeleri normal kelimeler gibi kullanmaktadır. Ö49: “Sıkıntılı aile ve arkadaş çevresi dışında artık dijital platformlarında çocuklar üzerinde olumsuz etkileri olduğunu biliyoruz. Özellikle izledikleri youtuber diye isimlendirilen kişilerin örnek olarak servis edilmesi toplumsal olarak bizleri daha sorunlu bir hale getirmektedir. Bu kişiler aracılığıyla argo- küfür ifadeleri normalleştirilmekte ve sanki günlük hayatta kullanılması gereken ifadelerden biriymiş gibi algılanmaktadır. Bu da sadece kişiye zarar vermekle kalmayıp toplumsal açıdan büyük zarar ve ahlaki yozlaşmaya sebep olmaktadır.”, Ö38: “Aslında kötü olan şeyler sosyal medya yüzünden normal bir şeymiş algılamaya başlandı. O yüzden çocuklar için bunlarda normal olarak karşılanıyor.” ve Ö12: “Belli başlı argo kelimeler adeta her cümlede şartmış gibi olağan bir biçimde utanmadan sıkılmadan kullanılıyor.” görüşleriyle bu düşüncüyü desteklemektedir.

Araştırmaya katılan katılımcılardan bir kısmı, çocukların argo-küfür kullanımının artmasında dijital platformların etkisini ailesel faktörler bağlamında değerlendirmiştir. Ailesel faktörler katılımcıların görüşlerinden hareketle; denetimsizlik, bilinçsizlik ve değer ihtiyacı gibi kodlar şeklinde sınıflandırılmıştır. Ailesel Faktörler ile ilgili görüşler aşağıda verilmiştir.

İlk sosyalleştiği ortam olarak aile; çocuğun argo-küfür kullanımında da ciddi etkiler barındırmaktadır. Ailelerin çocukları kontrolsüzce ve bilinçsizce dijital platformlarla baş başa bırakması çocuklar için olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Bu bağlamda ailenin bilinçsiz yaklaşımına Ö6: *“%100 etkisi var televizyon ve oyunla geç tanışan çocuklar ile kurtulmak için eline telefon tutuşturulan çocuklar arasındaki fark aşikâr bilinçli ebeveynlik her çocuğun hakkı.”* ifadeleriyle dikkat çekmektedir. Dijital platformlarda kontrolsüzce zaman geçiren çocukların aileleri tarafından denetimsiz şekilde bırakıldığı düşüncesini savunan Ö14: *“Aileleri tarafında denetlenmeden dijital platformlarda dolaşan çocukların argo-küfür kullanımı daha fazla. Duydukları şeyleri taklit yoluyla kullanıyorlar.”* ve Ö41: *“Sanal âlem üzerinden edilen küfürler aile veya çevre tarafından denetlenme ve eleştirilme imkânı zor olduğu için ve küfür edilen kişiyle veya kişilerle aynı fiziki ortamda olunmadığı için argo-küfür çok rahat kullanılabiliyor.”* artan argo-küfür kullanımında dijital platform etkisinde bile ailenin önemi üzerinde durmaktadır. Aile etkisine bir başka açıdan bakan Ö19: *“Çocuk aileden değer görmediğini hissettiğinde kendini dış çevreye kapatmaya başlıyor. Bu durumdaki bir çocuk dijital platformlarda daha çok zaman geçirmeye başlamaktadır ve orada kendisini değerli hissederek, ailesinden göremediği değeri bu platformlarda bulma yollarını aramaya başlıyor. Çektiği videolar ve okuduğu yorumlarda bu tarz ifadeleri kullanmanın bu platformlarda dikkat çekici bir durum olduğuna şahit olunca da bu değersizlik duygusunu tatmin etmiş oluyor.”* çocukların aileden göremedikleri değeri farklı ortamlarda edinmenin yollarına başvurduklarına değinmektedir.

Tablo 10. *Çocukların Argo-Küfür Kullanımının Artmasında Dijital Platformların Etkisine İlişkin Veli Görüşleri*

Alt Temalar	Kodlar	f
Dijital Faktörler	İçerik Kalitesi	9
	Erişim Kolaylığı	9
	Artan Teknoloji Kullanımı	8
	Normalleştirme	5
Ailesel Faktörler	Denetimsizlik	5
	Bilinçsizlik	4
Toplam		40

Tablo 10’da görüldüğü gibi velilere sorulan “Çocukların argo-küfür kullanımının artmasında dijital platformların etkisi hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusuna verilen cevaplar iki alt temada toplanmıştır. Bu alt temalar, dijital faktörler (f=31) ve ailesel faktörler (f=9) şeklinde oluşturulmuştur.

Araştırmaya katılan katılımcılardan bir kısmı, çocukların argo-küfür kullanımının artmasında dijital platformların etkisini dijital faktörler bağlamında değerlendirmiştir. Dijital faktörler katılımcıların görüşlerinden hareketle; içerik kalitesi, erişim kolaylığı ve artan teknoloji kullanımı gibi kodlar şeklinde sınıflandırılmıştır. Dijital Faktörler ile ilgili görüşler aşağıda verilmiştir.

Çocukların argo küfür kullanımının artmasında dijital platformların etkisini dijital faktörler açısından değerlendiren katılımcılardan V7: “*Şimdiki çocuklar genellikle sosyal medyadalar, sosyal medyaya erişim onlar için çok kolay çünkü herhangi bir sınırlama yok. Bu kolaylık iyi ya da kötü her şeyi örnek almalarına sebebiyet veriyor. İçeriklerin kalitesi çocuğun pek umurunda olmuyor. Haliyle olumsuz etkilenmeler argo-küfür gibi sözlerin kullanımı gün geçtikçe artıyor.*” şeklinde belirttiği görüşüyle çocukların içerik kalitesine bakmadıklarına işaret etmektedir. Yine dijital faktörleri erişim kolaylığı açısından eleştiren V12: *Kesinlikle çok fazla etkisi var. Teknoloji İnternet ile birleşince dünyaya ulaşır hale gelindi. Elbet yararlı kısımları da var fakat artık bir tıkla tüm kötülükler de önlerine serilebiliyor. Bunun bir kontrolü de yok. En basiti oynadıkları oyunlardaki karakterler, izledikleri Youtuberların sözleri ne yazık ki hemen hayatlarına yansıyor.*” çocukların kolayca her türlü platforma ulaşabilmelerinin argo-küfrü artırdığını belirtmektedir. Çocukların argo-küfür kullanımında dijital platformların etkisine değinen bir başka katılımcı V8: “*En çok da dijital ortam artırıyor bu olumsuz davranışları eskisi gibi değil çocuklarımız en çok vakitlerini dijital platformlarda geçiriyorlar. Dışarıda ve arkadaş ortamlarında çok bulunmuyorlar bulunsalar da konuları*

yine dijital ortamdaki oyunları ile alakalı oluyor maalesef..” ve V19: “Bundan 3-5 yıl önce argo küfür kullanımını etkileyen en önemli faktör çevre iken, gelişen teknoloji ile hayatımıza giren sosyal medya platformları bugünün çocuklarını argo küfür kullanımı ile karşı karşıya getirmektedir. Ailede çevrede herhangi bir argo küfür kullanımına şahit olmamış bir çocuk elindeki tablet veya telefondan bunları öğrenebilmektedir. Çünkü zamanın en çok beğeni alan ‘youtuber’ olarak adlandırdıkları şahıslar videolarında çoğu zaman bu tarz cümlelere kelimelere yer vermektedirler. Dolayısıyla bunları takip eden çocukların argo küfür öğrenmesi ve sonucunda kullanması kaçınılmaz olmaktadır.” çocukların maruz kaldığı bu olumsuzlukları artan teknoloji kullanımına bağlamaktadır. Artan teknoloji kullanımıyla birlikte çocukların faydalı veya zararlı her türlü içeriğe kolayca ulaşabilmeleri argo-küfür ifadeleri gibi olumsuzlukları normal karşılamaya başlamalarına da sebebiyet vermektedir. Bu normalleşmeye V10: “Olumsuz etkilediğini düşünüyorum. Özellikle komik bulunmasına üzülüyorum. Artık normal bir kelimeymiş gibi sürekli dillerinde olmasına, her ortamda çekinmeden utanmadan kullanmalarına anlam veremiyorum.” şeklinde vurgu yapmaktadır.

Çocukların argo-küfür kullanımının artmasında dijital platformların etkisini ailesel faktörler bağlamında değerlendiren V6: “Dijital platformlara kesinlikle sınırlama getirilmeli hatta aile gözetimi olmadan kullanılmamalı. Aile denetim sağlamadıkça çocuklar olumsuz saldırılara maruz kalmaya devam edecektir. Argo-küfür kelimelerini dijital ortamda sürekli duyan çocuğa bu kelimeler cazip geliyor aile çocuğunun takip ettiği sayfaları ve kişileri; izlediği videoları denetlemeli ve çocuğunu olumsuzluklara karşı sürekli bilgilendirmeli.” ifadeleriyle ailelerin denetimsiz oluşuna; V2: “Çocuklar çok fazla fenomenlerin ağzı ile konuşuyorlar. Ailelerin bu noktada bilinçli olmadığını düşünüyorum. Çünkü çocuklarına sundukları telefon, bilgisayar ya da tablet gibi teknolojik aletlerin nasıl kullanılacağı noktasında çocuklarını ne kontrol ediyorlar ne de içerik noktasında bilinçlendiriyorlar. Aileler bilinçli olmadan çocuk bu platformlardaki yanlışlıkların nasıl farkına varabilir ki.” ise ailelerin bu konudaki bilinçsizliğine dikkat çekmektedir.

3.5. Çocukların Argo-Küfür Kullanımını Azaltma Noktasında Aileye Düşen Görevlere İlişkin Bulgular

Araştırmanın beşinci teması çerçevesinde öğretmen ve velilere; “Çocukların argo-küfür kullanımını azaltma noktasında aileye düşen görevler nelerdir?” sorusu yöneltilmiş; alınan cevaplar sonucu oluşturulan tablolar aşağıda verilmiştir.

Tablo 11. *Çocukların Argo-Küfür Kullanımını Azaltma Noktasında Aileye Düşen Görevlere İlişkin Öğretmen Görüşleri*

Alt Temalar	f
Denetim	18
Rol Model Olma	17
Yönlendirme	12
Eğitim	12
Gözlem	8
Doğru Tepkiler	7
İlgi Gösterme	4
Değerli Hissettirme	4
İletişim	3
Toplam	85

Tablo 11’de görüldüğü gibi öğretmenlere sorulan “Çocukların argo-küfür kullanımını azaltma noktasında aileye düşen görevler nelerdir?” sorusuna verilen cevaplar 9 alt temada toplanmıştır. Bu alt temalar, denetim (f=18), rol model olma (f=17), yönlendirme (f=12), eğitim (f=12), gözlem (f=8), doğru tepkiler (f=7), ilgi gösterme (f=4), değerli hissettirme (f=4), iletişim (f=3) şeklinde oluşturulmuştur. Aileye düşen görevler ile ilgili görüşler aşağıda verilmiştir.

Çocukların artan argo-küfür kullanımı azaltabilmek için aileye düşen görevleri aile denetimi noktasında değerlendiren Ö7: “Çocuğun ailesi tarafından bu tarz ortamlardan uzaklaşmaları gerekiyor. Böyle ortamlara alışık olmayan çocuk bir şekilde yavaş yavaş o ortam çocuğu içine çekebilir. Ailede verilecek sağlam eğitim çocuğun otokontrol mekanizmasıyla kendisini kurtarabilecektir. Bir ailenin çocuğunun ne yaptığını nerede olduğunu bilmesi gerekmektedir. Kimlerle zaman geçirdiğini, arkadaşlarının kim olduğunu, ergenliği atlatana kadar da özellikler, bilgisayarının kontrolünü sağlaması gerekmektedir. Eğer bir şeyle karşılaştıysa çocuğu rencide etmeden, psikolojik şiddete başvurmada çocuğu karşısına alarak rahatlatarak konuşmalıdır. Ceza gibi durumlar bu noktada işe yaramayacaktır. Tam tersi olumsuz sonuçlar doğuracaktır.”, aileye düşen denetleme, kontrol etme görevine dikkat çekmektedir. Çocuğu kontrol ederken ailenin kendisini de kontrol etmesi gerekliliğine dikkat çeken Ö10: “Aile öncelikle uyarılarını kendi davranışlarına yansıtmalı. Ben dili kullanmalı. Empati kurabilmeli. Arkadaş çevresini kontrol edip gözlemlemeli. Sosyal medya hesapları 14 yaş altı için açılmamalı üzeri için kontrol edilmeli. Youtube gibi sitelerde izlenen şeyler kontrol edilmeli. Yanlış durumlarda anında dönüt düzeltme yapılmalı.”, Ö34: “Çevrede okulda yakın akrabada ailede vs. çocuk günlük hayatta küfür içeren kelimelere maruz kalmamalı, aile bu konuda çocuğa hissettirmeden

denetlemeli.”, Ö4: “İyi davranışlarla rol model olmak İyi davranışları pekiştirmek Kötü davranışları çağrıştıracak ortamlardan uzak durmak ve uzak tutmak” ve Ö22:“Çocukların vicdanlı nesiller olarak yetiştirilmesi lazım sosyal medya kullanımının sınırlandırılması lazım ve sosyal medya kullanımının aile bireyleri tarafından takip edilmesi ve sıkı bir şekilde denetlenmesi gerekir.” ailenin çocuğun tüm sosyal çevresi hakkında bilgi sahibi olma, çocuğunun bulunduğu sosyal ya da dijital çevreyi denetleme ve yapılan hatalı davranışları anında düzeltme yoluna gitmesinin önemine işaret etmektedir. Aileye düşen görevlere öncelikle rol model olma şeklinde dikkat çeken Ö49:“Çocukların yanında bu tarz ifadelerin söylenmemesi gerekir. Bilindiği gibi çocuklar küçük yaştan itibaren örnek alma ile öğrenmektedirler ilk örnekleri de ebeveynleridir. Daha sonra eğer çevrede sıkıntılı insanlar varsa o çevreyi daha sağlıklı bir ortama dönüştürmek ya da daha iyi başka bir çevre edinmek olabilir. Kısaca aile bu konuda kilit noktadır ve ebeveynlere çok iş düşer.”, çocukların ilk olarak ailelerini rol model aldıklarına; Ö2:“Aile çocuğun sosyal medyayı kontrollü bir şekilde kullanmasını sağlamalı, kendisinin sosyal medyayı kontrollü kullandığı noktasında da çocuğa örnek olmalıdır ve çocuğun yanında kullandıkları dile dikkat etmelidirler. Model olmak (Çünkü çocuklar yetişkinleri dinlemek konusunda çok yetenekli değildir ancak model alma konusunda yeteneklidirler)” ve Ö32:“Öncelikle kendi konuşmalarında, izledikleri film ve dizilerde, sosyal medya kullanımlarında seçici olmaları ve çocuklarına doğru örnek olmaları lazım. Argo ve küfürlü konuşmalara şahit olduklarında bu tarz konuşmanın kültürümüze ve dinimize yakışmadığını çocuklarına anlatmaları gerekli.” ailenin bu noktada öncelikle işe kendisinden başlaması gerektiğine ve ailesinin dikkatli davrandığını çocuğuna da fark ettirmesi gerekliliğine; Ö3:“Aile düzgün konuşarak, duygu değişimlerini daha uygun ifadelerle belirterek, cümlelerini özenle kurarak çocuklara model olmalıdır. Ekranda zaman geçiren çocuğunun yanında olarak gerekli düzenlemeyi yapabilmelidir. Çocuğa neden argo kullanılmaması gerektiğinin de açıklamasını yapmalıdır.” ailenin kendisinin ifade etme şeklini düzenleyerek çocuğa rol model olabileceğine; Ö5:“Çocukların her şeyi ilk aileden öğrendiğini ve çocuklarının ahlaki değerlerini artıracak davranışlarda bulunmaları gerekiyor. Tabi ki öncelikle kendilerini bu konuda eğitmeleri de gerekiyor.” ve Ö6:“Bilinçli birer ebeveyn olmayı başarmalı önce kendi söylemlerini düzeltmeliler. Ailenin kazandırmak istediği davranışı öncelikle kendisinin hali hazırda uyguluyor olması Konuşurken dikkat etmeleri gerek. Özellikle çocuklar varken hangi kelimeleri kullanmaları gerektiğine bile bakmaları gerekiyor. Seviyeli cümleler kurulmalı ve iyi niyetli anlamlı kelimelerle konuşulmalı. Değişim önce insanın kendinde başlar. Dalga dalga büyüyerek devam eder.” ise ifadeleriyle çocukların ahlaki anlamda gelişebilmesi için ailenin de bu noktada önce kendisini eğitmesi sonrasında çocuğuna eğitim vermesinin gerekliliğine dikkat çekmektedir.

Aileye düşen görevlere çocuğu yönlendirmek noktasında dikkat çeken Ö23: “*Arkadaş seçimi konusunda çocuğunu uyarmalı, ilgi ve isteklerine uygun, kendisine faydalı olabilecek arkadaş, ortam ve aktivitelere çocuk yönlendirilmeli, çocuklara örnek olacak davranışlar sergilemeliler.*” çocukları argo-küfür kullanma potansiyeline sahip ortamlardan uzaklaştırarak, ilgi duyabileceği aktivitelere yönlendirmenin gerekliliği üzerinde durmaktadır. Ailelerin çocukların argo- küfür kullanımını azaltabilmesi için eğitimin önemi üzerine görüş bildiren Ö41:“*Sosyal medya hesaplarını takip etmek. Sosyal aktivitelere yönlendirmek. İslami değerleri, toplumsal kuralları, örf adet gibi değerlerimizi çocuklara baskı kurmadan işlemek ve bu şekilde eğitim vermek.*” ve Ö25’e göre: “*Aileler çocuklarını erken yastan itibaren milli ve manevi değerler yoğunluğuyla yetiştirmelidir.*” aileler çocuğu eğitmek ve toplumsal kurallar noktasında bilinçlendirmekle sorumlu görülmektedir. Bu noktada Ö29:“*aile içinde konuşulmamalı aile içinde konuşulunca bu konu aile toplantısında ele alınmalı beraber seyredilen bir filmde duyunca onun hakkında konuşulmalı aile çocuğunun ne izlediğini takip etmeli, argonun ne zaman kullanıldığına bakılarak onun yerine hangi kelimelerle kendini ifade edeceği üzerine konuşmalı.*” ve Ö33:“*Argo sözlerin hem çocuğun kendi saygınlığına hem de karşı tarafa olan zararları anlatılabilir.*” çocuğun argo-küfür kullanımı hakkında bilinçlendirme çalışmalarının aile tarafından yapılmasına ve aile eğitiminin önemine dikkat çekmektedir.

Çocukların argo-küfür kullanımını azaltabilmek için ailenin doğru tepkiler vermesi gerekliliğini vurgulayan Ö14:“*Ailede küfür kullanımı azaltılmalı. Çocuk bunları kullandığında komikmiş gibi davranılmamalı.*” bu tarz ifadeler duyulduğunda çocuğa kötü olduğunu fark ettirecek tepkiler vermenin gerekliliğine; Ö15:“*İstenmeyen kelimelerin kullanımıyla karşılaştıklarında abartılı tepki verip çocuğu etiketlemek ve daha dikkat çekici hale getirmek yerine bu istenmeyen davranışı çocukla iletişimlerinin en kuvvetli olduğu zamanda yapmaları.*” ve Ö24: “*..başta ailelerin bu tür kelimeleri kullanmaması özellikle çocuklara rol model olmaları gerekir ve en basiti tv programlarında bile geçen argo-küfürsüz sözcüklere tepki gösterip onun yanlış olduğunu o an belirtmeleri, tam aksine gülmemeleri.*” çocuğa yanlısını fark ettirebilmek için doğru zamanı ve doğru tepkileri seçmenin olumlu bir şekilde sonuçlanabileceğini vurgulamaktadır. Bu noktada Ö8: “*Çocuk küfür kullandığında sürekli bir uyarı durumu çocuk onu bir yerden sonra umursamıyor çocuk o lafa doymuş oluyor. Artık işitmeye başlıyor işte bu noktada bazen tepkisizliğin işe yarayabileceğini düşünüyorum. Ama bu tepkisizliğin küçük yaşlardaki çocuklarda etkili olacağını düşünüyorum. Sonrasında aile öncelikle kendisine çeki düzen vermelidir Çocuğun çevresine dikkat etmelidir kiminle arkadaşlık yapıyor neler yapıyor diye. Sosyal medya takibini*

sağlamak gerekiyor.” görüşüyle argo-küfürlü ifadeler duyulduğunda tepki vermek kadar vermemenin de bazen işe yarayabileceğine dikkat çekmektedir. Bir diğer katılımcı Ö28: “Her durumda sabırla yapılan yanlışın düzeltilmesi ve yaşına uygun cezalar verilmesi.” ise ailelerin bu probleme sabırla yaklaşmaları ve bazen yerine uygun cezalar verilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Çocukların ilgi, değer görme gibi ihtiyaçlarının ailesi tarafından doyurulmasının da argo-küfür kullanımının azaltılmasına destek olacağını düşünen Ö40:“*Çocukların yaş düzeyi değiştikçe sosyal çevresi de değişmektedir. Mesela 5. Sınıftaki öğrenciyle 8. Sınıftaki öğrencilerin sosyal çevresi farklıdır. 5. Sınıftaki çocuğun sosyal çevresini daha çok ailesi oluşturmaktadır. Çocuk sosyalleşmeye başladığında da aile etkisi vardır ama bu yaş seviyesi arttıkça artık ailenin etkisi azalmaktadır. Ailenin rol modeliği çok önemlidir. Aile yapma dediği şeyleri kendisi de yapmayacak ki bir işe yarasın. Çocuk bu noktada söz ve davranış bütünlüğüne ihtiyaç duymaktadır. Baskı kurarak, yanlış yapamazsın şeklinde değil de onu anlayarak değiştirilebilir. Çocuk önemsenmek istediğinde argo-küfür kullanabilir. Çünkü argo konuştuğunda ailesi onunla ilgilenecek ve çocuk bunu bildiği için de bu tarz ifadelere başvurabilir. Sürekli takip yapmak lazım aileler yavaş yavaş nakış gibi güzel bir ahlakla işlemesi gerekmektedir. Çocuğun ahlakı da birikimli ilerler. Çocuk küfür ettiğinde söylediği sözlerin anlamını bilmiyor aile bu noktada çocuğunu bilinçlendirmelidir. Empati kurmasını sağlayarak da azaltılabilir.”* çocukların bu ifadelere başvurma sebebini aileden görülmeyen değere bağlamaktadır.

Çocukların argo-küfür sözlerini azaltabilmek için ailelerin doğru ve etkili iletişim kurmasının önemine Ö30: “*Çocukların kendilerini karşı tarafa ifade etme, fark ettirme gibi çabaları hep vardır. Ailesi ve çevresi tarafından anlaşılmayan, fark edilmeyen çocuk kendini fark ettirebilmenin yollarını aramaya başlıyor. Bu çabalar çoğunlukla olumsuz örneklerle olabiliyor. Çocuk burada ailesinden olumsuz tepkiler de alsa dikkat çekmiş olmanın mutluluğunu yaşamaya başlıyor. Aileler çocuklarıyla doğru bir şekilde iletişim kurmak için çabalarsa çocukların da bu şekilde olumsuz dikkat çekicilere ihtiyacı kalmayacaktır.”* ifadeleriyle değinmektedir. Çocuklarla iletişim kurmanın kendilerini değerli hissettirerek olumsuzluklardan da uzaklaşabileceğine Ö39:“*Bazen çocuk ağlayarak da olsa kendisini ailesine ifade etmenin yollarını aramaya başlamaktadır. Aile ağlayan çocuğun problemini çözmekten onunla iletişim kurma çabasına girmektense onu geçiştirmeye çalışmaktadır. Hâlbuki aile iletişim kursa çocuğun sıkıntısı giderilebilecektir. Argo-küfür kullanımında da çocuğun bu sözleri neden kullandığını, bu sözlerle neyi ifade etmeye çalıştığını anlamaya*

çalışmak ailenin çocukla etkili iletişim kurabilmesi bu problemleri azaltabilmesi için zorunluluktur.” şeklinde dikkat çekmektedir.

Tablo 12. Çocukların Argo-Küfür Kullanımını Azaltma Noktasında Aileye Düşen Görevlere İlişkin Veli Görüşleri

Alt Temalar	f
Denetim	11
Rol Model Olma	11
Yönlendirme	10
Eğitim	9
Doğru Tepkiler	6
İlgi Gösterme	4
İletişim	2
Toplam	53

Tablo 12’de görüldüğü gibi velilere sorulan “Çocukların argo-küfür kullanımını azaltma noktasında aileye düşen görevler nelerdir?” sorusuna verilen cevaplar 7 alt temada toplanmıştır. Bu alt temalar, denetim (f=11), rol model olma (f=11), yönlendirme (f=10), eğitim (f=9), doğru tepkiler (f=6), ilgi gösterme (f=4), iletişim (f=2) şeklinde oluşturulmuştur.

Araştırmaya katılan katılımcılar çocukların argo-küfür kullanımını azaltma konusunda aileye düşen görevleri denetim, rol model olma, pekiştirme, yönlendirme, eğitim, gözlem, doğru tepki, ilgi gösterme, değerli hissettirme ve iletişim kopukluğu açısından değerlendirmiştir ve kodlar da bu şekilde oluşturulmuştur. Aileye düşen görevler ile ilgili görüşler aşağıda verilmiştir.

Çocukların kullandığı argo küfür kullanımının azaltılabilmesi için ailenin çocuğunu denetlemesinin önemine dikkat çeken V1: “*Kontrollü tablet, telefon ve bilgisayar kullanımı çocukların bu olumsuzluklara maruz kalmasının önüne geçebilir. Çünkü günümüzde artan sanal sohbetler, videolar argo-küfürü artırmaktadır. Aile çocuğunun ne yaptığını, kimlerle arkadaşlık yaptığını, konuşurken nasıl kelimeler kullandığını ya da bulunduğu ortamlarda nasıl kelimelere maruz kaldığını takip etmelidir. Denetlenmeyen çocuk kendini kontrol etmiyor çünkü. Hatta işin acı tarafı yaptığı yanlışın da farkına varamıyor.*” serbest bırakılan çocuğun doğruları görmesinin zorluğuna değinmektedir. Ailelerin denetim kadar önemli olan görevlerinden bir diğeri de rol model olmadır. Bu noktada görüş bildiren V8: “*Bu konuda çok titiz olmak çocuğu devamlı takip etmek ve bu olumsuz davranış hakkında onunla devamlı konuşmak. Ufak bir kelime aman bundan da ne olacak ya da gülüp geçmek gibi bir yanlışla kesinlikle düşülmemelidir. Bütün aile bireyleri dede anneanne babaanne anne ve baba bu konuda çok güzel örnek olmalıdır.*” ve V20: “*Ailenin önce kendilerini düzeltmeleri*

gerekmektedir. Ev ortamında aile bireyleri de bu ifadeleri kullanıyorsa çocuğu argo-küfürden uzaklaştırmak zor görünmektedir.” ailenin kendi sergilemediği davranışları çocukta beklemesinin yanlışlığına vurgu yapmaktadır.

Argo-küfür kullanımının azaltılabilmesi için aileye düşen görevleri yönlendirme şeklinde yorumlayan V16: “Yanlış olduğunu güzel bir dille ifade etmek, argo-küfür kullanımı varsa o arkadaş çevresini değiştirmesini sağlamak. Aile bu noktada yönlendirmesini güzel yapmalıdır. Bunu yaparken çocukla zıtlasmdan yasak koymadan yanlışlığını belirterek çocuğun durumun farkına varması sağlanmalıdır. Aynı zamanda bunu yaparken çocuğa bu ortamlardan uzaklaşabileceği yeni ortamlar da sağlanmalıdır.” ifadeleriyle ailelerin çocuğu kendisi için faydalı yeni ortamlara dâhil olması için yönlendirmesinin önemine dikkat çekmektedir. Ailenin ortadaki yanlışlığın farkına vardırmasının ve çocuğa bu konuda eğitim vermesinin önemine V13: “Yanlarında argo-küfür kullanmamaları onlar kullandığında da çok kötü bir şey olduğunu anlatmaları gerekir. Bu anlamda ailesi tarafından eğitilmeyen çocuk argo küfürün yanlışlığın belli bir yaşa kadar farkına varamayacak ve bu kelimeler dili alışkanlığı olarak çocukta kalabilecektir.” ifadeleriyle dikkat çekmektedir. Ailenin bu eğitimi verirken doğru tepkiler vermesinin önemine işaret eden V19: “Özellikle bu tarz kelimelerin yaygın olarak kullanıldığı toplumdan uzaklaştırmalıyız. Kullandığı kelimelerin anlamını açıklayabiliriz çünkü çoğu çocuk anlamını bilmeden kullanmaktadır. Eğer dikkat çekmek için söylüyorsa yok sayabiliriz bazen. Örnek olmalıyız. Sosyal medyada takip ettiği hesapları doğru seçmesinde yardımcı olmalıyız. Birde özellikle konuşmaya yeni başlayan çocuklarda kullanılan küfür söylemi bazı aileler tarafından komik görülüp gülmeye karşılık verildiği görülmektedir. Bu tavır argo küfür kullanımı teşvik edici boyutuna taşımaktadır. Dolayısıyla anne babalar bu tarz kullanım sonucunda çocuklarına gülererek ve rencide ederek değil de köşeye kimsenin olmadığı bir ortamda sakince anlamının kötü olduğundan bahsetmelidirler.” şeklinde belirttiği görüşüyle ailelerin yapıcı ve yıkıcı etkisine dikkat çekmektedir.

Ailelerin çocukların argo-küfür kullanımının azaltılabilmesi için çocuğu denetleme, rol model olma, yönlendirme, eğitim verme, doğru tepkiler verme gibi görevleri kadar çocuklara ilgi göstermesi de önemli bir görev olarak görülmektedir. Bu noktada V22: “Çocukların aslında argo-küfür kullanırken bile dikkat çekmeyi çabaladıklarına şahit oluyoruz. Ailelerin çocuklarıyla ilgilendiklerinde, onlara daha çok zaman ayırıp onlarla sohbet etmelerinin bu problemi azaltacağını düşünüyorum.” çocuklara gösterilecek ilginin her problemi olduğu gibi argo-küfür kullanımını da azaltabileceğine vurgu yapmaktadır. İlgi gösterme kadar çocuklarla kaliteli bir iletişim gerçekleştiren ailelerin de bu problemi azaltabileceğini vurgulayan V15: “Aileler çocuklarıyla kaliteli bir iletişim kurmalıdır.

Çocuklarla daha çok konuşmak, onlara iletişim yoluyla değerli olduklarını hissettirebilir. Özellikle manevî yönden sohbet ortamı oluşturmak ve bu sohbeti düzenli devam ettirmek argo-küfür de diğer olumsuzlukları da azaltabilir.” ailenin iletişim görevine de dikkat çekmektedir.

3.6. Çocukların Argo-Küfür Kullanımını Azaltma Noktasında Okullarda Verilen Değerler Eğitimi Kapsamında Çözüm Önerileri

Araştırmanın altıncı teması çerçevesinde öğretmen ve velilere; “Çocukların argo-küfür kullanımını azaltma noktasında okullarda verilen değerler eğitimi kapsamında neler yapılabilir?” sorusu yöneltilmiş; alınan cevaplar sonucu oluşturulan tablolar aşağıda verilmiştir.

Tablo 13. Çocukların Argo-Küfür Kullanımını Azaltma Noktasında Aileye Düşen Görevlere İlişkin Öğretmen Görüşleri

Alt Temalar	f
Öfke Kontrolü Eğitimi	10
İfade Etme Becerisi Kazandırma	9
Sorumluluk Verme	8
Empati Eğitimi	8
Örnek Yaşantılar Sunma	7
Drama Yaptırma	6
Yaparak Yaşayarak Öğretme	5
Farkındalık Oluşturma	5
Süreklilik Sağlama	5
Ödüllendirme	5
Okul Aile İşbirliği	3
Toplam	71

Tablo 13’te görüldüğü gibi öğretmenlere sorulan “ Çocukların argo-küfür kullanımını azaltma noktasında okullarda verilen değerler eğitimi kapsamında neler yapılabilir?” sorusuna verilen cevaplar 11 alt temada toplanmıştır. Bu alt temalar: öfke kontrolü eğitimi (f=10), ifade etme becerisi kazandırma (f=9), sorumluluk verme (f=8), empati eğitimi (f=8), örnek yaşantılar sunma (f=7), drama yaptırma (f=6), yaparak yaşayarak öğretme (f=5), farkındalık oluşturma (f=5), süreklilik sağlama (f=5), ödüllendirme (f=5) , okul aile işbirliği (f=3) şeklinde oluşturulmuştur.

Okullarda uygulanacak değerler eğitimi ile çocukların öfke kontrolünü sağlamaları için çalışmalar yapılmasının önemine dikkat çeken Ö2: “*Öğrencilerin öfkelerini nasıl dışarıya vurabilecekleri ve kendilerini nasıl daha kolay ifade edebilecekleri öğretilmelidir. Çünkü*

çevresindeki insanların öfke anında küfrettiğini ve bu durumu bir çeşit savunma yöntemi olarak kullandıklarına şahit olan çocuk da öfkelenildiğinde kendisini sakinleştirme çabasına girmeden, hiçbir çaba sarf etmeden kolayca bu ifadelere başvurmaktadır.” çocukların bu noktada öfkelerini kontrol altına alabilmelerinin, öfkelerini ve kızgınlıklarını karşı tarafa farklı yollarla belli etmenin yollarını çocuklara öğretmenin, okullarda bu şekilde çalışmalar yapmanın bu problemi azaltabilmek için çözüm yolu olabileceğine işaret etmektedir. Bu noktada çocuklara kendilerini ifade etme becerilerinin de kazandırılması gerekliliğine dikkat çeken Ö3: “Çocuğun duygusunu ifade edebileceği farklı yöntemler öğretilebilir. Çocuğun olumlu özelliklerine vurgu yapılarak olumsuz davranış söndürülebilir. Davranışın uygun olmadığı vurgulanarak çocuğa her koşulda sevildiği hissettirilmelidir. Drama etkinlikleriyle canlandırmalar yaptırılıp çocukların düşünceleri öğrenip dönütler verilebilir. Değerler eğitimi kapsamında hikâye okunabilir.” ve Ö37: “Doğru etkileşim anlatılmalı, çocukların küfre gerek duymadan kendini nasıl ifade edebileceği öğretilmeli, öfke kontrolü öğretilmeli.” çocuklara okullarda değerler eğitiminden yardım alınarak kendilerinin ifade etme becerisi kazandırırken ifade becerilerinin alternatif yollarının da sunulmasının, yanlış ifade biçimlerinin önüne geçebileceğine işaret etmektedir.

Çocuklara verilecek sorumlulukların kendilerini özel hissetmelerine fayda sağlayabileceği görüşünü savunan Ö34: “Sorumluluğuna bir çiçek verip onu sevmesi güzel kelimeler kullanması tembihlenir. Bir diğer çiçek sadece sulanır. Birkaç haftanın sonunda aradaki farklar hep beraber değerlendirilir. Aynı durum bir hayvan için de denenebilir. Çocuk bu şekilde argo-küfür kelimelerden uzaklaşabilir.” şeklinde görüş belirterek güzel kelimeler kullanmanın önemini çocuğa kendi sorumluluğu dâhilinde ve güzel konuşmanın etkilerini hissettirerek öğretildiğinde davranışa dönüştürülebileceğine vurgu yapmaktadır.

Çocukların argo-küfür kullanımının azaltılmasında empati kurma becerisini kazandırmanın önemine işaret eden Ö10: “Empati kurabilecekleri örnekler vermeli, Kur'an-ı Kerim ve sünnetler ışığında ilkeler çıkarıp bunları hayatlarına yansıtmaları için destek olunmalı, farklı yöntem ve teknikler kullanılmalı, dersler içerik olarak ilgi çekici hale getirilmeli, yorumlama yeteneği ve farklı bakış açıları öğretilmeli. Disiplinler arası bir anlayış hakim olmalı ayın değeri gibi.” çocukların olayları farklı açılardan değerlendirmesine çalışmanın; Ö17: “Örnek olaylar ile değerler eğitimi anlatılmalı argo kelimeye maruz kalan kişinin uğradığı olumsuz durum öğrencilere anlatılarak empati yeteneği geliştirilmeli.” öğrencilerin kullandığı ve karşı tarafı nasıl etkilediği noktasında hiçbir bilgi sahibi olmadıkları argo-küfür kelimelerle hitap ettikleri kişilerin hislerini anlamının; Ö21: “Vatandaşlık ve demokrasi eğitimi verilmeli. Milli Eğitim’de İlkokul, Ortaokul ve Lise

kademelerine haftalık zorunlu 2 saat kitap okuma dersi konulmalıdır. İnsan kitap okudukça, gezip gördükçe ve kendi kabuğundan çıkıp başka insanları ve çevreleri tanıdıkça empati duygusu gelişir. Böylece özsaygısı ve başkalarına olan saygısı artacaktır. Ayrıca Tv'deki gündüz programlarında ve dizilerde gençlere olumsuz örnek oluşturacak yüzlerce yayın yapılıyor. Argo, şiddet ve olumsuz davranışlar sistemli olarak özendiriliyor.” öğrencilerin empati duygusunu geliştirirken, başkalarına saygı duyabilmesi için öncelikle özsaygı duygusunun kazandırılması gerektiğinin önemine şeklinde görüş belirterek okullarda verilen değerler eğitimi çalışmalarına çözüm önerisi sunmaktadır.

Çocuklara örnek yaşantılar sunmanın da argo-küfür kullanımını azaltabileceği yönünde görüş belirten Ö18: *“Hem toplumsal yönden nasıl etkilendiklerini kavratacak videolar izletilmeli, hem de konuşmalarına kötü yönde etki bıraktığına örnekler verilerek anlatılmalıdır. Sosyal çevrede kabul görmeyeceklerini iyi konuma gelmelerinde olumsuz etkiye sahip olacaklarını bilmelidirler. Empati kurmaları sağlanmalıdır. Örneklerle desteklenmelidir.”* önemsizce kullanılan kelimelerin insanın hayatı üzerindeki olumsuz etkilerine dikkat çekerek, örnek hikâyeler anlatılarak çocukların bu durumu fark etmelerinin sağlanması gerekliliğine dikkat çekmektedir. Bu noktada Ö29: *“öncelikle olumsuzluk ekleri kullanılmamalı, panolarda bile yap diyeceğimize yapma diyoruz bu yanlış, çocuğun neyi yapmayacağı değil neyi yapması gerektiği üzerine çalışılmalı, örnek şahsiyetlerin örnek yaşamları izletilerek üzerine sohbet ettirilmeli, aynı durumun iki ayrı senaryosu drama ile karşılaştırılmalı.”* ifadeleriyle çocuklara örnek davranış sergileyen insanların videolarının da izletilerek, olumlu-olumsuz noktasında ayırım yapmasını sağlamanın önemine değinmektedir.

Argo-küfür kullanımının azaltılabilmesi için okullarda yapılan değerler eğitimi çalışmalarında çocuklara drama yaptırmanın, çocukların söyledikleri sözlerin aslında kendi değerlerini düşürdüğünün farkına varabilmesinin önemine Ö11: *“Ağızdan çıkan küfür veya dengi herhangi bir söz ve davranışın karşıdakini değil kendi değerlerini düşürdüğünü öğrenmeleri ve fark etmeleri adına davranışlar üzerine çalışmalar yapılabilir, yaratıcı drama buraya uygun düşebilir.”* şeklinde dikkat çekmektedir. Ö48: *“Bir şeyler sırf uygulamak için değil, gerçekten amacına uygun olarak yapılmalı. Sözel bilgilerden ziyade uygulamaya yönelik çalışmalar yapılabilir. Drama, tiyatro, proje çalışmaları...”* şeklinde görüş belirterek, çocukların sözel uyarılardan ziyade drama, tiyatro gibi etkinliklerle bizzat içerisinde yer alacağı projeler aracılığıyla kalıcı davranışlar kazanabileceğini vurgulamaktadır.

Argo-küfür kullanımını azaltabilmek için okullarda çocuklara telkin yoluyla yapılan uyarılardan ziyade yaparak yaşayarak öğretilen kuralların daha etkili olabileceğini Ö6: *“İmkân ve fırsat eşitliği önemli çocuklarım sadece kulağına değil de bütün duyu organlarıma*

hitap edecek şekilde etkinlikler yapılmalı sözle değil yaparak yaşayarak öğrenmeli çocuklar. Örneğin merhamet sahibi bireyler yetiştirmek için kuş evleri, açlıkla baş edenleri düşünerek israftan kaçınmak, sokak hayvanları için bırakılan bir kaç parça yem ve su ile güzel bir başlangıç yapılabilir .” ifadeleriyle örneklendirmektedir.

Çocukların argo-küfür kullanımının azaltılabilmesi için farkındalık oluşturma gerekliliğine işaret eden Ö49: *“Kulüp faaliyetlerinin etkin yapılması olabilir. Öğrenciye iyi örnek olunmalıdır. Sürekli uyarı ve ikaz yerine açıklamak ve onlarla konu hakkında konuşmak farkındalık oluşturma daha iyi bir yaklaşımdır.”* öğretmenlerin ve tüm okul paydaşlarının olumlu örnekler sunması, çocuklara yaptıkları davranışların ve kullandıkları sözlerin yanlış olduğunu fark ettirebilmenin önemine dikkat çekmektedir. Okulda doğru davranışlar sergileyen çocuklara gösterilecek ilgi ve alakanın diğer çocuklar tarafından fark edilmesinin gerekliliğine değinen Ö19: *“Eğitici çalışmalar, örnekler sunulabilir. Argo küfür kullanmayan öğrencilere pozitif ayrımcılık gösterilebilir.”* çocukların argo-küfür kullanımının yanlışlığını fark etmelerinin sağlanmasının çözüme katkı sunabileceğini savunmaktadır. Çocuklara farkındalık kazandırma çalışmaları yaparken, söyledikleri sözlerin; kendi değerlerini etkileyeceğine, insanların gözünde kendilerini küçük ve basit düşüreceklerine dikkat çekilmesi fikrini ileri süren Ö23: *“Kötü sözün insanı ne kadar alçaltabileceğine ve çevresi tarafından değersiz görüleceğine işaret eden eğitimler verilmeli.”* ifadelerini kullanmıştır. Çocukların birçoğunun bu kelimelerin anlamlarını tam olarak bilmediklerine değinen Ö28: *“Özellikle kullandıkları küfürlerin içeriğine göre yanlışlığının farkına varabileceği yönde çalışmalar yapılmalı. Birçoğunun anlamını bilmeden kullandığını düşünüyorum. Çocuk ne söylediğinin farkında bile değil.”* şeklinde belirttiği görüşüyle farkındalık oluşturma çocukların kullandıkları kelimelerden kısmen de olsa uzaklaşmasına sebep olabileceğine değinmektedir. Bu farkındalığı kazandırırken çocukların yanlışları karşısında ayıplanarak ufak cezalarla karşı karşıya kalmalarını Ö27: *“Çocuklarda küfür eden marjinaldir, adamdır favoridir, özgür ruhtur gibi bir anlayış var. Bunun yanlış olduğu çocuklara ciddi vurgulanmalı örnek videolar, örnek hayatlarla desteklenmeli. Belki okullarda küçük yaptırımlar uygulanmalı. Ayıplanmalı, okul ortamında bütün okul ve öğretmenler olarak ortak tavır geliştirilmeli.”* şeklinde gerekli görmekte ve tüm paydaşların katılımıyla bu duruma ortak tepki vermenin problemleri azaltılabileceğine işaret etmektedir.

Çocuklara argo-küfür ifadelerinin yanlışlığı gerek drama, gerek örnek yaşantı ve yaparak yaşayarak öğretilirken bu durumun sürekliliğini de sağlamak gerekmektedir. Çünkü problemin o an söndürülmesi yeniden alevlenmeyeceği anlamına gelmemektedir. Kullandığı kelimelerin yanlış olduğunun farkına varan çocuk bu öğrenmesini hayatının tümüne

yansıtmadığında problem yine de devam ediyor demektir. Bu noktada görüş bildiren Ö20: *“Öğrencilerin mevcut değerler eğitimi konularına aktif katılımlarının sağlanması ve yaşamlarında tatbik etmeleri gözlenebilir.”* öğrencilerin her durum ve zamanda bu kelimelerden uzak durup durmadıklarını takip edilmesinin önemini vurgulamaktadır. Okulda oluşan bu sürekli gözetimin artırılarak çocukların notlarını etkilemesi düşüncesini Ö25: *“Değerler eğitimi öğrencinin sınıf geçmesinde ve performans değerlendirme odaklı olmalıdır.”* ifadeleriyle savunmaktadır. Bu şekilde artırılan denetimler ve yapılacak eğitimlerin sürekliliği sağlama noktasında faydasının olacağına dikkat çeken Ö9: *“Değerler eğitimi okullarda sadece kağıt üzerinde yapılmakta bunları gerçek manaya indirilmeli ve değerler eğitimi hakiki bir manada çocuklar öğretilmeli ve bu konuda eğitimler verilmelidir.”* verilecek eğitimlerle bu kelimeleri kullanmanın, bu şekilde konuşmanın önüne geçilebileceğine işaret etmektedir. Gerek takip, gerek ceza ve eğitimle azaltılmaya çalışılan argo-küfür probleminin önüne geçebilmenin yollarını özetleyen Ö15: *“İstenmeyen davranışlara yönelik değerler eğitimi başlığı tek başına bir amaca hizmet etmeyebilir bu ancak topyekûn bir okul kültürü oluşturmak ile mümkündür.”* kul kültürü haline gelmeden, okulun ortak problemi olarak görülmeden argo-küfür kullanımının azaltılmasını mümkün görmemektedir.

Çocukların kullandığı argo-küfür sözlerini azaltabilmenin ödüllendirme ile mümkün olacağını savunan Ö22: *“Ağaç yaş iken eğilir prensibinden yola çıkarak çocukların ilk olarak ailede iyi terbiye edilmesi gerekir. Okulda da bunun devam ettirilmesi gerekir değişik etkinlikler ve örnek öğrenciler ödüllendirilerek durum pekiştirilebilir.”* ailede başlayıp okulla devam eden eğitim faaliyetlerinin okulda argo-küfür kelimeler kullanmayan çocukları ödüllendirerek iyi davranışları pekiştirerek olabileceğini vurgulamaktadır. Ödüllendirmenin gerekliliği üzerinde görüş bildiren bir diğer katılımcı Ö32: *“Okullarda argo ve küfürlü konuşmayan öğrenciler belli aralıklarla ödüllendirilebilir. Bu tarz konuşmanın toplumumuzda oluşturulduğu dejenerasyonu anlatan tiyatro oyunları hazırlanabilir...”* ödüllendirmenin sürekli değil de belirli aralıklarla yapılmasını gerekli görmekte, çocukların gerek tiyatro gerekse canlandırma yapacakları oyunlarla bu kelimelerin yanlışlığını fark etmelerinin sağlanmasının önemine dikkat çekmektedir. Ödüllendirme dışında kırıcı, aşağılayıcı olmamak şartıyla ufak çaplı cezaların verilebileceğini de vurgulayan Ö45: *“Güzel konuşmanın hayatı güzelleştireceği çocuklara her fırsatta hatırlatılmalı. Argo konuşan çocuklara küçük çaplı cezalar verilebilir. (Her argoya 5tl kutuya atma cezası vs.) Hem oyun hem de iyiye yönelme amaçlanır.”* ifadeleriyle eğlenceli ve oyuna benzeyen cezalarla çocukları argo-küfür kelimelerden uzaklaştırmanın başka bir yoluna değinmektedir.

Okulda argo-küfür kullanımının yanlışlığı noktasında eğitim, farkındalık oluşturma, süreklilik sağlama, ödül ceza gibi tüm yöntemlerin kalıcı bir çözüm olabilmesi için aileye önemli görevlerin düştüğünü destekleyen görüşünü Ö14: “Çocuklar okula gelene kadar zaten bu sözleri kullanmaya alışmış oluyor. Veliler, okulun çok abarttığını düşünüyor. Benim çocuğumun ağzından öyle bir şey çıkmaz, diye itiraz ediyorlar. Okulda aile desteği olmadan kalıcı bir değişiklik yapmak çok zor.” şeklinde belirtmektedir. Okulda yürütülen çalışmaların verimliliği ve kalıcılığı aile desteğine bağlanmaktadır.

Tablo 14. Çocukların Argo-Küfür Kullanımını Azaltma Noktasında Aileye Düşen Görevlere İlişkin Veli Görüşleri

Alt Temalar	f
Öfke Kontrolü Eğitimi	5
Farkındalık Oluşturma	5
Süreklilik Sağlama	4
Örnek Yaşantılar Sunma	4
Öğretmen Rol Modelliği	3
İlgi Gösterme	3
Ödüllendirme	3
Drama Yaptırma	2
Okul Aile İşbirliği	2
Toplam	32

Tablo 14’te görüldüğü gibi velilere sorulan “ Çocukların argo-küfür kullanımını azaltma noktasında okullarda verilen değerler eğitimi kapsamında neler yapılabilir?” sorusuna verilen cevaplar 9 alt temada toplanmıştır. Bu alt temalar: öfke kontrolü eğitimi (f=5), farkındalık oluşturma (f=5), süreklilik sağlama (f=4), örnek yaşantılar sunma (f=4), öğretmen rol modelliği (f=3), ilgi gösterme (f=3), ödüllendirme (f=3), drama yaptırma (f=2), aile okul işbirliği (f=2) şeklinde oluşturulmuştur.

Çocukların özellikle sinir ve öfke anında argo-küfre başvurdıklarını vurgulayan V12: “Öfke kontrolü, empati kurma gibi kavramlar konusunda destek verilebilir. Çünkü çocuklar özellikle öfke anında daha çok başvuruyorlar argo-küfre.” şeklinde görüş belirterek çocuklara değerler eğitimi çalışmaları aracılığıyla öfke kontrolü becerisinin kazandırılmasını vurgulamaktadır. Değerler eğitimi çalışmalarıyla birlikte argo-küfür kullanımının yanlışlığı noktasında farkındalık oluşturma çalışmalarının gerekliliğine V1: “Yaşına göre argo içerikli sözcüklerin zararlarının öğrenilmesini sağlayacak görsel video ve etkinliklerle birlikte farkındalık oluşturulmalı. Bunlarla ilgili seminerler verilmeli, alanında uzman kişilerden çocukları etkileyecek bir şekilde sunumlar yapılmalıdır. Çünkü çocuklar kullandıkları kelimelerin yanlışlığı noktasında çok da fazla bilinçli değiller. Arkadaş ve çevreden

duydukları bu kelimelerin iğrençliği, yanlışlığı hakkında farkındalık oluşturmak sorunu tamamen çözme de azaltabilecektir.” görüşüyle dikkat çekmektedir. Farkındalık oluşturmakla birlikte argo-küfür kullanımının azaltmak için yapılan çalışmalarda süreklilik sağlanmasının önemini V20: “Çocuklarımız özellikle materyalist kafaya göre yetiştiriliyor. Bunun özellikle değerler eğitimi kapsamında değil de bunu ahlak eğitimi altında daha ilköğretim 1. sınıftan itibaren ders olarak görmeleri gerekiyor. Özellikle bu konularla ilgili geçmişte verilen bu derslerin işleyiş şekilleri ve konuları ile ilgili özel bir çalışma yapmak gerektiğini düşünüyorum. Bu ahlak eğitimi diğer derslerde verilen değer gibi gündeme oturması ve ilgi görmesi önemli. Başlatılan tüm çalışmalar da bir defa ile sınırlı kaldığında maalesef unutulup gidiyor. Bu tür çalışmaların süreklilik göstermesi problemi azaltabilmek için çok önemli bence.” şeklinde vurgulamaktadır.

Veliler çocukların argo-küfür kullanımını azaltma noktasında değerler eğitimi çalışmalarıyla örnek yaşantılar sunmanın önemine de dikkat çekmekte bu konuda V5: “Argo küfür kullanımının olumsuz sonuçları örneklendirilerek açıklanabilir. Aynı zamanda argo-küfür kullanan ya da kullanmayan çocuk ve bireylerden örnekler verilebilir. Argo-küfür kullanmayan çocuk ve yetişkinlerin çevresi tarafından sevilen ve sayılan biri olduğu, argo-küfürü sürekli kullanan çocuk veya yetişkinlerin de her durum ve ortamda kullanabildiği, bazen söylenmemesi gereken yerlerde de söylediğinde o kişilerin toplumdaki değerinin düştüğüne dikkat çekilmelidir. ” şeklinde görüş belirterek çocuklara örnekler sunarak bu problemten uzaklaştırmanın önemini vurgulamaktadır. Örnek yaşantılar sunmakla birlikte öğretmenlerin çocuklara bu noktada rol model olmasının da önemine dikkat çeken V8: “Çocuk için öğretici ve eğitici olarak öğretmen ve okullar anne babadan daha etkilidirler. Çocuk öğretmeninden daha fazla etkilenir ve onu rol model alır. Değerler eğitiminde en başta öğretmen çocuklara en iyi örnektir. Bu konuda öğretmenlerin de en iyi örneği peygamberimizdir. Peygamberimizin yaşam tarzını ve insan ilişkilerini öğrenip öğretmemiz bu eğitime çok katkı sağlar. Çünkü Peygamberimizin yaşantısı bizim ve çocuklarımızın fıtratına uygun olan İslam’dır. Fıtrata uygun olanı öğrenmek ve öğretmekte kolaydır bunu unutmayalım. Bir Müslüman çocuk niye küfür söyler ki. Bunu bir düşünelim cevabı net küfür ona öğretilmezse söylemez. Peki öğrendi diyelim o zaman da deriz ki yanlışlığı da öğretilmezse o zaman söyler tabi. Doğruları öğrendiğimiz gibi yanlışları da yanlışla düşmeden öğrenmeliyiz.” şeklinde görüş belirtmektedir. Öğretmenlerin rol model olması kadar çocuklara göstereceği ilginin de argo-küfür kullanımını azaltabileceği görüşünü V17: “İlgili bir öğretmen en kötü ahlaklı çocuğu bile düzeltebilir. Bu durumda öğretmenin aileden farklı bir yanı vardır. Çocuk yaptığıının yanlış da olsa fark edilmesini ve kendisiyle ilgilenilmesini

de ister. Öğretmen ilgiledikçe çocuk bu kelimelerden uzaklaşabilir.” ifadeleriyle belirterek ilgili öğretmenin önemine dikkat çekmektedir.

Çocukların ödüllendirme yöntemiyle de argo-küfür kullanımının azaltılabileceği görüşünü V19: “Argo küfür kullanan öğrencilerle birebir görüşme yapılabilir anlamını bilip bilmediği sorulur. Nereden öğrendiği araştırılır. Argo küfürden tam aksine nezaket saygı ifadelerini çok sık kullanan öğrencilere ödüller verilebilir herkesin içinde takdir edilebilir.” şeklinde desteklemektedir. Çocukların argo-küfür kullanımının azaltabilmek için bir başka öneri de drama yaptırma şeklinde belirtilmiştir. Bu noktada V11: “Çocuklara küfür-argosuz güzel dille ifadeler gösterilebilir hatta çocukların hoşuna gidecek faktörlerden yola çıkılarak hikâyeler tasarlanarak çocuklara tiyatro gibi oynatılabilir. Sevdikleri şeyleri küfürsüz argosuz yaptırmanın yolları bu tiyatro oyunları ile öğretilebilir.” ve V21: “Bire bir ahlaki diyaloglardan oluşan ikili ve çoklu diyaloglardan oluşan okumalar, tiyatro gibi aktiviteler. Kötü sözlerin bayağı olduğunu öğreten içerikli çalışmalar drama oyunları. Yasakçılıktan ziyade eğiterek öğretme yolları üzerinde çalışmalar yapılmalı.” ifadeleriyle drama yaptırmanın, hikâyelerden oyunlar tasarlamasının önemini vurgulamaktadır.

Çocukların argo-küfür kullanımını azaltabilmek için veliler okul ve ailenin işbirliği içerisinde olmasının önemine dikkat çekmekte bu konuda V23: “Daha sık eğitim verilmeli ve doğru davranış gösteren çocuklara geri dönütler verilerek pekiştirilmelidir. Ayrıca eğitim sadece çocuklara değil özellikle bu davranışa meyilli aile bireylerine de verilmelidir.” şeklinde ifade belirtmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde; araştırmadan elde edilen bulgular incelenmiş, alt problemlere ilişkin sonuçlar literatürdeki diğer çalışmalarla karşılaştırılarak tartışılmış, araştırma sonuçlarına ve gelecekte yapılacak araştırmalara yönelik öneriler sunulmuştur.

4.1. Sonuç ve Tartışma

4.1.1. Çocukların Argo-Küfür Kullanımı Hakkında Öğretmen ve Veli Görüşlerine İlişkin Sonuçların Tartışılması

Araştırmanın ilk teması çerçevesinde; çocukların argo-küfür kullanımı hakkındaki öğretmen ve veli görüşlerine yönelik bulgular incelenmiştir. Bulgulardan hareketle; katılımcıların argo-küfür kullanımına bireysel ve sosyal anlamda vurgu yaptıkları görülmüştür. Katılımcıların bireysel anlamda normleştirme, bilinçsiz kullanım, ağız alışkanlığı, kendini ispat arzusu, dikkat çekme ve özdenetim eksikliği gibi noktalara vurgu yapması; çocukların argo-küfür kelimeleri bilinçsizce, kendilerini görünür kılmak, dikkat çekmek için kullandıklarına işaret etmektedir. Bu bağlamda çocukların; akranları arasında da popüler olan argo-küfür kelimeleri içeriğe bakmaksızın kullanmaları, kendilerini etrafındaki insanlar içerisinde popüler kılma yolu olarak gördükleri sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

Çocukların argo-küfür kullanımında bireysel ve sosyal faktörlerin etkisi arasında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. Sosyal faktörlerin etkisi bireysel faktörlere göre daha yüksek bulunmuştur. Sosyal faktörleri aile, çevre, dijital ortam, eğitim eksikliği ve özentî kavramlarını ön plana çıkararak yanıtlayan katılımcıların en çok aile ve çevre etkisine vurgu yapması dikkat çekici görünmektedir. Çaydaşı'nın³²⁹ yapmış olduğu tezde, çocukların argo kullanımı sebepleri olarak aile ve sosyal çevreyi tespit etmesi, çocukların sosyal şartlarının kullandıkları kelimeleri etkilemesi sonucuna ulaşmış olması, çalışmamızın sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Bu sonuçlardan hareketle iyi bir aile ve çevrede doğup büyümelerinin, aldıkları eğitimin, içerisinde bulundukları psikolojik ve sosyal şartların çocukların dil gelişimini olduğu gibi, kullandıkları kelimeleri de etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Küçükkelepçe'nin³³⁰ yaptığı çalışmada çocukların dil gelişimlerini olumlu etkileyen unsurlar anne eğitim durumuna dayandırılırken; bu araştırmada katılımcılar

³²⁹ Özgül Çaydaşı, *İlk ve Ortaokullarda Argo Kullanımı ve Sınıf Yönetimine Etkisine Yönelik Öğretmen Görüşleri* (Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2016).

³³⁰ Aziz Küçükkelepçe, *60-72 Ay Arasındaki Çocukların Dil Gelişimleri, Temel Matematiksel Akıl Yürütme Becerileri ve Görsel Algı Düzeylerinin İncelenmesi* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2020).

problemi anne baba ayrımı ve eğitim durumu gözetmeksizin direkt aileye bağlamaktadırlar. Dolayısıyla, çocukların argo-küfür kullanımında ailenin etkisi yadsınamayacak ölçüdedir. Çocuklarda dil edinim yaklaşımlarından sosyal etkileşim yaklaşımına göre ise, etrafındaki insanları rol model olarak dil deneyimlerini artıran çocuk için çevre önemli bir etken olarak görülmektedir.³³¹ Bizim araştırmamızın sonuçları da bu yaklaşımın görüşleri ile örtüşmektedir.

Katılımcıların görüşlerinden hareketle; normalleşen, bilinçsizce kullanılan, ağız alışkanlığı haline getirilen argo-küfür kelimelerin kullanımına dijital ortamlar, özenti ve eğitim eksikliği gibi faktörlerin sebep olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aile ve çevre kadar dijital ortamlarda geçirilen zamanların da çocukların argo-küfür kullanımına sebebiyet verdiği sonucuna ulaşılması, çocukların sosyal çevrelerinin fiziksel ortamla sınırlı kalmayıp sanal ortamı da kapsadığına işaret etmektedir. Çocuklarla birlikte tüm insanların iş için veya günlük tüm aktivitelerinde dijital ortamları kullanması da günümüzde yaygınlaşan bir durumdur.³³²

Araştırmada veli görüşleri ve öğretmen görüşleri ile ilgili bulgular karşılaştırıldığında; sosyal ve bireysel faktörler anlamında benzerlikler bulunmakla birlikte, öğretmenlerin aileye velilerin ise çevreye daha çok vurgu yapması dikkat çekicidir. Bu sonuç, velilerin problemi kendilerinden daha çok kendi dışlarındaki çevrelerde aradıklarını göstermektedir. Aynı zamanda eğitim eksikliğinin argo-küfür kullanımını artırdığı sonucu, eğitimin her durum ve şartta problem çözmedeki temel faktör oluşuna işaret etmektedir. Çaydaşı'nın³³³ tezinde ulaşılmış olduğu akademik başarının argo kullanımını azalttığı, akademik anlamda başarılı olan çocukların ayrıca dikkat çekmek için belli bir çabaya girmediği sonucu, araştırmamızın sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Bu sonuçlar, argo-küfürün çocukların hayatında ciddi anlamda yer edindiğini, çevre şartlarının etkisiyle gün geçtikçe arttığını, bir iletişim problemi olduğunu gözler önüne sermektedir. Sonuçlardan hareketle; çocukların argo-küfürü doğal konuşma tarzı olarak algılamaları da yine aile, sosyal ya da dijital ortamların etkisini ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak; çocukların argo-küfür kelimeleri normal konuşma dilinin bir parçasıymış ya da olmazsa olmazıymış gibi bilinçsizce kullanmaları, ağız alışkanlığı haline getirmeleri, argo-küfür kelimelerin çocukların hayatındaki yerini açıkça göstermektedir. Bununla birlikte günümüzde çocuklardan sıkça duyduğumuz kulağa hoş gelmeyen bu kelimeler; gereken ilgi alaka gösterilmediği ve bu problem engellenmeye çalışılmadığı

³³¹ Kol, "Erken Çocuklukta Bilişsel Gelişim ve Dil Gelişimi", 14.

³³² Sait Söyler - Ayşegül Yıldırım Kaptanoğlu, "Sanal Uyuşturucu: İnternet", *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi* 7/2 (2018), 37-46.

³³³ Çaydaşı, *İlk ve Ortaokullarda Argo Kullanımı ve Sınıf Yönetimine Etkisine Yönelik Öğretmen Görüşleri*.

takdirde artarak devam edecektir. Çünkü kendi hallerine ve tercihlerine bırakılması; çocukların yaptıkları yanlışları fark etmelerini engelleyen bir durumdur.

4.1.2. Çocukların Argo-Küfür İfadelerini En Çok Kullandığı Durumlara İlişkin Öğretmen ve Veli Görüşlerine Yönelik Sonuçların Tartışılması

Araştırmanın ikinci teması çerçevesinde; çocukların argo-küfür kelimeleri en çok hangi durumlarda kullandığına dair veli ve öğretmen görüşleri incelenmiştir. Bulgulardan hareketle; öğretmen ve veli olan katılımcıların psikolojik, çevresel ve teknolojik durumlara vurgu yaptıkları görülmüştür. Katılımcılar tarafından bu üç duruma genel olarak vurgu yapılmakla birlikte; öğretmen olan katılımcıların daha çok psikolojik durumlara dikkat çekerken, velilerin çevresel durumlara dikkat çekmesi arasında anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu farklılık, öğretmenlerin çocukları sosyal ortamlarda psikolojik anlamda daha fazla gözlemlediklerini ortaya koymaktadır.

Psikolojik durumlar noktasında öğretmen görüşleriyle sinir anı, heyecan anı ve spor müsabakaları gibi durumlara; veli görüşleriyle sinir anı ve heyecan anı gibi durumlara vurgu yapıldığı görülmüştür. Aynı zamanda öğretmen katılımcıların görüşlerinden hareketle; çocukların argo-küfür ifadelerini en çok sinir anında kullandıkları sonucu, Tunç'un³³⁴ çalışmasındaki sonuçlar ile benzerlik göstermektedir. Çocukların en çok sinir anında olmakla birlikte heyecanlandıklarında, hatta spor müsabakalarında skoru kazanma ve kaybetme durumlarında da sıkça argo-küfre başvurdukları sonucu, Çiçek'in³³⁵ çocukların duygu durumlarına göre argo-küfür kullandığı şeklindeki araştırma sonuçları ile benzerdir. Bu durum çocukların argo-küfür kullanması için belirli bir sebebe gerek duymadıklarını ortaya koymaktadır.

Araştırma bulgularından hareketle; çocukların argo-küfrü en çok kullandığı durumlardan bir diğeri de çevresel durumlar olarak gösterilmektedir. Bu noktada veli ve öğretmen tüm katılımcıların çocukların arkadaş ortamı, oyun esnasında ve şakaşma esnasında argo-küfür ifadelerine başvurdukları sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda; veli ve öğretmen katılımcıların bu duruma birlikte dikkat çekiyor olması, çocukların sosyal çevrelerindeki her ortam ve şartın argo-küfür kullanımına zemin hazırladığını ve bu durumu normalleştirdiğini göstermektedir. Bu kelimeleri kullanmak için bir ayırım bulunmadığını, karşı tarafa zarar vermek için olduğu kadar günlük iletişim tarzı olarak da kullanıldığını göstermektedir. Argo-küfür ifadelerinin normalleştiğinin, çocukların hayatının olmazsa

³³⁴ Tunç, *Akran Zorbalığında Küfür Kullanımının Okul Sosyal Hayatına Etkileri*.

³³⁵ Çiçek, *Küfür ve Argonun Gündelik İletişimdeki Yeri Üniversite Öğrencileri Üzerinde Bir Alan Araştırması*.

olmazı olan bir konuşma tarzı olduğuna ulaştıran bu sonuç; özellikle arkadaşlarla birlikte geçirilen zamanların çocukları olumsuz etkileme potansiyeline de dikkat çekmektedir.

Araştırmada ulaşılan bir diğer sonuç ise; çocukların argo-küfür ifadelerine en çok teknolojik durumlarda başvurduklarına yöneliktir. Teknolojik durumlar açısından; öğretmen katılımcılar çocukların argo-küfür ifadelerine sosyal medya, sanal oyun, siber zorbalık gibi durumlarda; veli katılımcılar ise sanal oyun ve sosyal medya gibi durumlarda başvurduklarına dikkat çekmektedir. Bu benzerlik; dikkat çekmekle birlikte çocukların fiziksel, sosyal veya teknolojik her ortamda rahatça ve kolay bir şekilde argo-küfür ifadeleri kullandıklarına işaret etmektedir. Bu bağlamda kullanımı hoş karşılanmayan argo-küfür ifadelerin çocuklar tarafından her durum ve şartta kullanıldığı sonucuna ulaşılmaktadır. Bu sonuçlar sanal oyunlar ve sosyal medyanın çocukların davranışlarını farklı şekillerde olduğu gibi argo-küfür kullanımında da etkilediğini; sosyal medyanın denetimsizliğinin, çocukların teknolojiyi yanlış yöntemlerle ve bilinçsizce kullanmalarının çocuklar arasındaki argo-küfür kullanımını artırdığını ortaya çıkarmaktadır.

4.1.3. Çocukların Argo-Küfür Kullanımında Aile Dışında Etkili Olan Diğer Faktörlere İlişkin Öğretmen ve Veli Görüşlerine İlişkin Sonuçların Tartışılması

Araştırmanın üçüncü teması çerçevesinde; çocukların argo-küfür kullanımında aile dışında etkili olan faktörlere ilişkin öğretmen ve veli görüşlerine yönelik bulgular incelenmiştir. Bulgulardan hareketle; katılımcıların çevre ve dijital ortam problemlerine ortak bir şekilde ve aynı yoğunlukta vurgu yaptıkları görülmüştür. Bu sonuç, çocukların argo-küfür kullanımını; çevre kadar dijital araçların ve dijital ortamlarda geçirilen zamanların da ciddi anlamda etkilediğini kanıtlar niteliktedir.

Çocukların içerisinde bulunduğu çevrenin ve arkadaş ortamının etkisinde kalabileceği bilinen bir gerçek olmakla birlikte özellikle belirli yaşlarda arkadaş çevresinin etkisi farklılık göstermektedir. Birlikte geçirilen boş zamanların olması, çocuğun kendisini bir gruba ait hissetme ihtiyacı gibi durumlar arkadaş etkisine zemin hazırlamaktadır. Çocukların argo-küfür kullanımını etkileyen unsurları çevre açısından değerlendiren katılımcıların arkadaş ve okula dikkat çekmesi; aileden sonra en etkili grupta arkadaşın, okulda akranlarla geçirilen zamanın etkili olduğu sonucunu ortaya koymaktadır. Ulaşılan bu sonuç Çiçek'in³³⁶ araştırma sonuçları ile benzerlik göstermektedir.

Çocukların argo-küfür kullanımını etkileyen unsurları dijital platformlar açısından değerlendiren katılımcıların öğretmen ve veli fark etmeksizin sosyal medya, bilgisayar

³³⁶ Çiçek, *Küfür ve Argonun Gündelik İletişimdeki Yeri Üniversite Öğrencileri Üzerinde Bir Alan Araştırması*.

oyunları, Youtube videoları ve sinema filmlerine dikkat çekmesi problemin ana kaynaklarını ortaya çıkarmaktadır. Günümüz çocuk ve gençliğinde en çok etkileşime girilen grupta dijital araçların ve platformların yer alması; çocuklardaki bu problemi artırmakla birlikte, çocukların sosyal çevreden koptuğunu ve insanlarla en çok dijital ağlarda zaman geçirdiklerini, haliyle her durumda olduğu gibi argo-küfür kullanımında da bu ortamların etkisinin çokluğunu kanıtlar niteliktedir. Bu noktada katılımcıların büyük çoğunluğunun arkadaş, sosyal medya ve Youtube videolarının etkisine dikkat çekmesi; çocukların en çok bu faktörlerden etkilendiğini ortaya çıkarmaktadır.³³⁷ Bu sonuç Çiçek³³⁸ ve Karakuş vd.³³⁹ tarafından yapılan araştırma sonuçlarıyla da benzerlik göstermektedir.

Araştırmamızda çocukların argo-küfür kullanımında dijital platformların etkisi yüksek düzeyde saptanmıştır. Bununla birlikte Tunç'un³⁴⁰ çalışmasında dijital ortamların özelde ise sosyal medyanın etkisi düşük düzeyde saptanmıştır. Bu farklılık; Tunç'un çalışmasında soruları cevaplayan grubun 8-14 yaş aralığındaki çocuklardan oluşması ve çocukların sosyal medyanın olumsuz etkisini fark etmiyor olmaları açısından olabilir. Bu noktada çocuklar, içerisinde bulundukları durumu doğrusuyla yanlışlıkla değerlendirme imkânı bulamazken, duruma dışarıdan bir gözle bakan aileler ve öğretmenlerin daha farklı saptamalar yapmaları normal gözükmemektedir. Bu sonuç, çocukların bu durumu önemli bir problem olarak görmediklerinin, popüleritesi olan normal bir durum olarak gördüklerinin bir kanıtı olmaktadır.

Bu araştırmada çocukların argo-küfür kullanımında televizyon etkisine değinilmemesi, tv kanallarının denetlenerek cezai yaptırımla karşı karşıya kalabilmeleri sebebiyle içeriklerine dikkat ettikleri sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Bu sonuç; dijital platformlardaki kontrolsüzlük ve denetimsizliğin çocukların argo-küfür kullanımında artırıcı etkisi olduğunu ortaya çıkarmaktadır.

4.1.4. Çocukların Argo-Küfür Kullanımının Artmasında Dijital Platformların Etkisine Yönelik Öğretmen ve Veli Görüşlerine İlişkin Sonuçların Tartışılması

Araştırmanın dördüncü teması çerçevesinde; çocukların argo-küfür kullanımının artmasında dijital platformların etkisine yönelik öğretmen ve veli görüşlerine yönelik bulgular incelenmiştir. Bulgulardan hareketle; katılımcıların dijital ve ailesel faktörlere dikkat çektiği

³³⁷ Mehmet Gökhan Genel, “Öğrencilerin Sosyal Medya Tutumları ve Yalnızlık Algıları: Lise ve Ön lisans Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma”, *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi* 10/4 (2021).

³³⁸ Çiçek, *Küfür ve Argonun Gündelik İletişimdeki Yeri Üniversite Öğrencileri Üzerinde Bir Alan Araştırması*.

³³⁹ Karakuş vd., “Ortaokul Öğrencilerinin Kullandığı Argo Kelimeler Çerçevesinden Dil Ahlakına Genel Bir Bakış”.

³⁴⁰ Tunç, *Akran Zorbalığında Küfür Kullanımının Okul Sosyal Hayatına Etkileri*.

görülmüştür. Ailesel faktörlere çekilen dikkat; dijital platformlardaki problemlerin bile aileye bağlı olduğunu kanıtlar niteliktedir.

Çocukların argo-küfür kullanımının artmasında dijital platformların etkisini dijital faktörler bağlamında değerlendiren katılımcılardan öğretmen grubunda yer alanlar; artan teknoloji kullanımı, içerik kalitesi, erişim kolaylığı, kimlik belirsizliği, normalleştirme açısından vurgu yaparken, katılımcılardan veli grubunda yer alanların artan teknoloji kullanımı, içerik kalitesi, erişim kolaylığı, normalleştirme açısından vurgu yaptıkları görülmüştür. Bu sonuçla katılımcıların genel olarak aynı noktada birleştiği ortaya çıkmaktadır. Dijital platformların argo-küfür kullanımına sebebiyet vermekle birlikte aynı zamanda artırıcı etkisi probleme odaklanmayı gerekli kılmaktadır. Çocukların günümüz şartlarında artan teknoloji kullanımı³⁴¹ uzaktan eğitim süreciyle çıkmaza girmiş ve internetin olmadığı evlere bile internetin girdiği gerçeğini ortaya çıkarmıştır. Bir anda artış gösteren bu durumlar; çocukların aileden, çevreden fiziksel anlamda sıyrılmasına ve kendi kabuğuna çekilerek sanal âleme daha çok kaymasına sebep olmuştur. Sanal âlemde geçirilen zamanların artması, çocukların içerik kalitesine bakmadan faydalı zararlı her şeyi izlemesi, erişim kolaylığı³⁴², bu platformlarda gerçek kimliğini kolayca gizleyerek tanınırlığının olmamasının da argo-küfür kullanımını artırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Çünkü yüz yüze görüşülen bir ortamda kullandığı bir kelimedenden dolayı sözel veya beden diliyle uyarılan çocuk; dijital ortamlarda böyle bir durumla karşı karşıya kalmamaktadır. Bu da çocukları argo-küfür kullanımına iten bir başka sebep olarak görülmektedir.

Araştırma sonuçlarından hareketle; çocukların argo-küfür kullanımında dijital platformların etkisini aile açısından ele alan katılımcıların ailenin denetimsizliğine, bilinçsizliğine ve çocukların hissettiği değer ihtiyacına vurgu yaptıkları görülmüştür. Katılımcıların çocukların argo-küfür kullanımına sebebiyet veren dijital platformların etkisine bile ailesel anlamda vurgu yapması, bu duruma aynı zamanda ailenin de sebebiyet verdiğini gözler önüne sermektedir. Bu bağlamda aileler tarafından bakıcı olarak kullanılan dijital araçların çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerine yine ailelerin yanlış tutumlarının sebep olduğu saptanmıştır. Dijital ortamları denetlemeyen bilinçsiz ailelerin varlığı bu problemin artışına sebebiyet vermektedir. Ailenin, dijital platformların zararları noktasında bilinçsiz davranması, çocuğunun dijital ortamlarda ne yaptığını, hangi kanalı takip ettiğini, bu ortamlarda ne kadar zaman geçirdiğini denetlememesi bu problemi artıran bir başka sebep

³⁴¹ Söyler - Yıldırım Kaptanoğlu, “Sanal Uyuşturucu: İnternet”.

³⁴² Cem Zafer - Pelin Vardarlier, “Medya ve Toplum”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi* 22/2 (Kasım 2019), 355-361.

olarak görülmektedir. Çalışmanın bu sonucu Çiçek³⁴³ tarafından yapılan araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir.

4.1.5. Çocukların Argo-Küfür Kullanımını Azaltma Noktasında Aileye Düşen Görevlere İlişkin Öğretmen ve Veli Görüşlerine İlişkin Sonuçların Tartışılması

Araştırmanın beşinci teması çerçevesinde; çocukların argo-küfür kullanımını azaltma noktasında aileye düşen görevlere ilişkin öğretmen ve veli görüşlerine yönelik bulgular incelenmiştir. Bulgulardan hareketle; öğretmen katılımcılar ile veli katılımcıların genel olarak aynı durumlara dikkat çektikleri saptanmıştır. Öğretmen katılımcılar ailenin; denetleme, rol model olma, yönlendirme, eğitim, gözlem, doğru tepki verme, ilgi gösterme, değerli hissettirme ve iletişim kurmasının önemine dikkat çekerken; veli katılımcılar ise denetleme, rol model olma, yönlendirme, eğitim, doğru tepki verme, ilgi gösterme ve iletişim kurmasının önemine dikkat çekmiştir. Bulgulardaki bu benzerlik ailenin çocukların argo-küfür kullanımını azaltmaya yönelik kullanabilecekleri stratejilerin ortak noktada birleştiğini ortaya çıkarmaktadır. Çocuğun ilk eğitim aldığı ortamın aile olması, toplumsallaşmasının temellerinin ailede atılması, sosyal ilişkilerini ve davranış biçimlerini aileden alması ailenin argo-küfür kullanımının azaltılmasında temel faktör olarak kabul edilmesinin temel sebeplerinden kabul edilmektedir.³⁴⁴

Çocukların argo-küfür kullanımının azaltılmasında öğretmen ve veli görüşlerinden hareketle ulaşılan sonuçlarda; ailenin çocuğunun denetimini sağlaması, ona rol model olması ve onu yönlendirmesinin önemine vurgu yapılmasında ailenin çocukların her davranışında olduğu gibi argo-küfür kullanımında da önemli bir etkisi olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla; ailenin çocuğunun davranışlarından kullandığı kelimelere kadar denetlemesi ve problemlere çözüm üretmek için çabalaması argo-küfür kullanımını azaltabileceğini göstermektedir. Ailenin dijital ortamlarda zaman geçiren çocuklarını denetlemesi, girdikleri siteleri takip etmesinin gerekliliği literatürde yapılan çalışmalarda da vurgulanan bir husustur.³⁴⁵

Çocukların argo-küfür kelimeleri kullanımının azaltılmasında bir diğer faktör ise ailenin bu konuda rol model olması olarak görülmektedir. Çünkü çocuğun ilk sosyal ortamı olarak kabul edilen aile; konuşurken ve olaylara tepki verirken kullandığı kelimelere dikkat etmedikçe, argo-küfür ifadelerine yer verdikçe çocuğun da bu anlamda bu kelimelerden uzak

³⁴³ Çiçek, Küfür ve Argonun Gündelik İletişimdeki Yeri Üniversite Öğrencileri Üzerinde Bir Alan Araştırması.

³⁴⁴ Deniz Şanlı - Candan Öztürk, “Anne Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumları ve Tutumlar Üzerine Kültürün Etkisi”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi* 8/4 (2015), 240.

³⁴⁵ Çiğdem Çalapkulu - Fatma Alp, “Dijital Ebeveynler ile Çocukların Sosyal Medya Kullanımı Üzerindeki Mahremiyet İlişkisi”, *Niğantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 8/2 (2020), 142.

durması zor görünmektedir. Dil edinim yaklaşımlarından Skinner'ın açıkladığı davranışçı yaklaşıma göre; çocuklar bulundukları çevredeki kişilerin konuşma tarzlarını taklit yoluyla kazanmakta ve içselleştirerek kullanmaya devam etmektedir.³⁴⁶ Ailenin çocuğun yanında kullandığı kelimelere, olaylara verdiği tepkilere dikkat etmesi önemli bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla bu yaklaşımın görüşleri, araştırmamızın sonuçlarını desteklemektedir.

Araştırmanın sonuçlarından hareketle; ailenin çocuğu eğitmesi ve yönlendirmesi çocukların argo-küfür kullanımını azaltma noktasında etkili görülmektedir. Ailelerin çocukların problemli davranışlarını eğitim yoluyla düzelterek değer bilinci kazandırmasının argo-küfür kullanımını azaltabileceğine vurgu yapıldığı görülmektedir. Eğitimle birlikte ailenin doğru yönlendirmesinin de çocukların argo-küfür kelime kullanımını azaltabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda ailenin iyi bir eğitmen ve rehber olması problemi azaltmanın bir başka yolu olarak görülmektedir. Ailenin iyi bir rehber olması, çocuğunu çevresinde karşılaştılabileceği olumsuz davranışlara karşı uyarması, ne yaptığını kimlerle arkadaşlık ettiğini sürekli takip etmesi problemli davranışları engellemek için önemlidir. Çünkü aile çocukların sosyal çevresi hakkında bilgi edinmedikçe, çocuğu hangi anlamda yönlendireceğinin farkına varmamaktadır.

Araştırmada ulaşılan bir diğer sonuç ise; ailenin çocuğunu gözlemleyerek neler yaptığının farkına varması ve gözlemleri sayesinde ulaştığı bilgiler karşısında çocuğa doğru tepkiler vererek problemi çözmeye çalışmasıdır. Ailenin buradaki doğru davranışı çocukların argo-küfür kullanımını azaltabilecek bir başka etken olarak görülmekle birlikte; çocukta ilgi gördüğü, değerli olduğu algısını oluşturarak problemi azaltabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç, ailenin her davranışta olduğu gibi çocuklardan argo-küfür kelimeler duyduklarında da çocukları rencide etmeden, ciddi cezalar vermeden doğru tepkiler vermesinin problemi azaltabileceğini ortaya çıkarmıştır. Ailenin gerek kızarak gerekse gülererek verdiği tepkiler aslında çocuğun davranışlarını pekiştirmeye yarayan bir unsurdur. Dil edinim yaklaşımlarından davranışçı yaklaşıma göre; çocuk etrafındaki insanlar tarafından pekiştirilen sesleri kullanmayı arttırırken pekiştirilmeyen sesleri kullanmayı ise bırakmaktadır.³⁴⁷ Dolayısıyla davranışçı yaklaşım, araştırma sonucu ulaşılan argo-küfür ifadelerini kullanan çocuklara doğru tepki vermenin gerekliliğini desteklemektedir. Tüm bunlara dikkat çekerken ailenin çocukla kuracağı kaliteli iletişimin de argo-küfür kullanımını azaltabilecek bir etken olarak görülmesi çocuğun dikkat çekme ve fark edilme çabası olarak argo-küfür

³⁴⁶ Temel vd., *Erken Çocuklukta Dil Edinimi*, 78.

³⁴⁷ Temel vd., "Dil Gelişimi", 202-203.

kullanabileceği ihtimaline de dikkat çekmektedir. Kendisini fark ettirmenin yolunu arayan çocuk, ilgi görmeyen tüm yollarını kullanarak doğru yanlış ayırımına varmadan argo-küfür gibi hoş olmayan kelimeler kullanarak ailesiyle iletişim kurmak isteyebilir. Bu durum, çocuğun argo-küfür kelimeleri ilgi görmek için de kullanabileceğini ortaya koymaktadır. Burada ailenin çocuk üzerindeki olumlu etkisi bir kez daha kanıtlanmıştır.

Özetlemek gerekirse çocukların argo-küfür kelimeleri kullanmasını azaltabilmek için öncelikle ihtiyaç duyulan kurumun aile olduğu ortaya çıkmaktadır. Bilinçli aile, bilinçli ebeveyn argo-küfür olduğu gibi tüm problemleri çözmeye yardımcı olabilecek potansiyele sahip görülmektedir. Bu sonuç Çaydaşı'nın³⁴⁸ yapmış olduğu çalışmanın sonucu ile benzerlik göstermektedir. Dolayısıyla çocukların argo-küfür kullanımında ailenin etkisi yadsınamayacak bir ölçüdedir. Çocukların en temel eğitimlerini aileden alması ve tüm davranışlarda doğrudan ya da dolaylı ailenin etkisinin olması argo-küfür kullanımını da etkilemektedir. Araştırmanın sonuçları bu etkiyi kanıtlar niteliktedir.

4.1.6. Çocukların Argo-Küfür Kullanımını Azaltma Noktasında Okullarda Verilen Değerler Eğitimi Kapsamında Öğretmen ve Veli Çözüm Önerilerine İlişkin Sonuçların Tartışılması

Araştırmanın altıncı teması çerçevesinde çocukların argo-küfür kullanımını azaltma noktasında okullarda verilen değerler eğitimi kapsamında öğretmen ve veli çözüm önerilerine yönelik bulgular incelenmiştir. Bulgulardan hareketle öğretmen katılımcıların; öfke kontrolü, ifade etme becerisi kazandırma, sorumluluk verme, empati eğitimi verme, örnek yaşantılar sunma, drama yaptırma, yaparak yaşayarak öğretme, farkındalık oluşturma, süreklilik sağlama, ödüllendirme ve okul aile birlikteliği sağlama gibi noktalara; veli katılımcıların öfke kontrolü eğitimi, farkındalık oluşturma, süreklilik sağlama, örnek yaşantılar sunma, öğretmen rol modelliği, ilgi gösterme, ödüllendirme, drama yaptırma, okul-aile işbirliği sağlama gibi noktalara dikkat çektikleri görülmüştür.

Öğretmen ve veli görüşlerinde benzer şekilde; çocuklara okullarda değerler eğitimi başlığı altında öfke kontrolü eğitiminin verilmesi önerisi, çocukların özellikle sinirlendiklerinde bu kelimeleri kullandıklarını göstermektedir. Bu sonuç; okulların bu anlamda aileye göre daha sistemli ve profesyonel bir şekilde çözüm üretebileceğine işaret ederek, argo-küfür ifadelerin kullanımını azaltmada, okulda verilen değerler eğitiminin önemli etkisinin olduğunu kanıtlamaktadır. Velilerden farklı olarak öğretmenlerin çocuklara kendini ifade etme becerisi kazandırmanın gerekliliğine de vurgu yapması, çocukların kendini

³⁴⁸ Çaydaşı, *İlk ve Ortaokullarda Argo Kullanımı ve Sınıf Yönetimine Etkisine Yönelik Öğretmen Görüşleri*.

ifade etme yolu olarak sık sık argo-küfür ifadelerine başvurdıkları sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Çocuklara okullarda kendini ifade etmenin farklı yollarının değerler eğitimi başlığı altında doğrudan ya da dolaylı yollarla kazandırılması, çocuklardaki bu problemi çözmeye katkı sunabileceği sonucuna ulaştırmaktadır. Bu sonuç, Neslitürk ve Deniz³⁴⁹ tarafından yapılan araştırma sonuçları ile benzerlik göstermektedir.

Çocukların argo-küfür kullanımının azaltılmasında okullarda verilen değerler eğitimi kapsamında dikkat çekilen bir çözüm önerisi de öğretmen ve veli katılımcıların benzer şekilde dikkat çektikleri farkındalık oluşturmaktır. Her durum ve şartta argo-küfür kullanan çocukların sürekli uyarılması yerine bu durumun yanlışlığının, bu kelimelerin ne anlama geldiğinin ya da küçük düşürücü yanının çocuklara fark ettirilmesinin, bu problemi çözmedeki etkisine vurgu yapılmaktadır. Araştırma çerçevesinde ulaşılan çocukların argo-küfür ifadelerinde çevre etkisinin yüksek olduğu sonucu, çocukların bu kelimelere bilinçsizce maruz kaldıklarına, duydukça ve kullandıkça alışkanlık haline getirdiklerine işaret etmektedir. Bu noktada okullarda değerler eğitimi yoluyla verilecek sistemli yönlendirmelerin çocuklar tarafından bu durumun farkına varılmasına ve kısmen de olsa bu problemin azaltılabileceğine işaret etmektedir.

Çocukların argo-küfür kullanımının azaltılmasında okullarda verilen değerler eğitimi kapsamında öğretmen ve veli görüşlerinden hareketle ulaşılan bir diğer çözüm önerisi ise; süreklilik sağlama olarak saptanmıştır. Probleme dikkat çekmek ve üzerine düşmek kadar bu problemi çözmek noktasında sürekli uyanık olmak da önemli görülmektedir. Okullarda çocuklardan duyulan argo-küfür ifadelerine anında müdahale edilmesi, çocukların uyarılması hatta argo-küfür ifadelerinin yanlışlığının fark ettirilmesi çözüm olarak sunulmakla birlikte; bu problemleri azaltmak için sürekliliği sağlamak önemli görülmektedir. Okullarda değerler eğitimi çalışmaları kapsamında bu kullanımlara sürekli dikkatleri çekmek, çocuklarla sürekli projeler yürüterek çocukların zihinlerini canlandırmak sürekliliği sağlama noktasında yardımcı faktörler olarak görülmektedir. Bir defa dikkat çekmek yerine, bu dikkati tüm eğitim öğretim hayatına yaymak ve bu noktada bilinçleri sürekli açık tutabilmek önemlidir.

Çocukların argo-küfür kullanımının azaltılmasında okullarda verilen değerler eğitimi kapsamında öğretmen görüşlerinden hareketle ulaşılan bir diğer çözüm önerisi ise, çocuklara sorumluluk verme olarak saptanmıştır. Çocuk çevrede kendisini fark ettirebilmek ve dikkat çekmek için farklı davranışlar sergilemektedir. Bu davranışları gerçekleştirirken doğru yanlış ayrımı yapmadan hangisi popülerliği kazandırıyor ona tercih etmektedir. Bu bağlamda,

³⁴⁹ Seviye Neslitürk - Mehmet Engin Deniz, “Anne Değerler Eğitimi Programının 5-6 Yaş Çocuklarının Sosyal Beceri Düzeylerine Etkisi”, *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi* 4/4 (2014), 103-116.

çocukların argo-küfür kullanımında dikkat çekme isteği araştırmada ulaşılan bir sonuçtur. Çocuklara görevler verme, belli başlı sorumluluklar yükleme çocuğun kendisini toplumda değerli hissetmesini sağlamaktadır. Dolayısıyla ulaşılan bu sonuç; çocukların argo-küfür ifadeleri kullanımının azaltılmasında çocukları farklı alanlara yönlendirerek zihinlerinin farklı işlerle meşgul edilmesinin fayda sağlayabileceğini göstermektedir.

Çocukların argo-küfür kullanımının azaltılmasında okullarda verilen değerler eğitimi kapsamında öğretmen ve veli görüşlerinden hareketle ulaşılan bir diğer çözüm önerisi ise; ödüllendirme olarak saptanmıştır. Çocukların okullarda öğretmenler tarafından sosyal ilişkiler anlamında aile ortamına göre daha kolay gözlemlenmesi problemlere daha kolay çözüm sunulmasına katkı sağlayabilmektedir. Okullarda yürütülecek çalışmalar çerçevesinde argo-küfür kullanmayan öğrenciler belirli zaman aralıklarıyla ödüllendirilerek diğer öğrencilerin de bu ödülü kazanmak için kullandıkları kelimelere dikkat edebileceği öngörülmektedir. Çocukların bu şekilde argo-küfür ifadelerinden ödül kazanmak için uzaklaşması; zamanla bu durumun alışkanlık haline geleceğini ortaya çıkarmaktadır.

Araştırma bulgularından hareketle ulaşılan bir diğer sonuç ise; çocukların argo-küfür kullanımının azaltılmasında okullarda verilecek değerler eğitimi kapsamında sunulan çözüm önerileri açısından öğretmen ve veli katılımcıların az da olsa dikkat çektikleri aile-okul işbirliğidir. Kılıç'ın³⁵⁰ yapmış olduğu araştırmada okul-aile birlikteliğinin çocuklardaki sorunları çözmede, öğretmen ve velilere kolaylık sağlamada faydalı olduğu sonucuna ulaşmış olması, araştırmamızın sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Ulucan'ın³⁵¹ okul-aile işbirliğine vurgu yapması da araştırma sonuçları ile örtüşmektedir. Bu sonuçlar; okullarda yürütülecek çalışmaların tek başına yetersiz kalabileceğine, aile tarafından desteklenmesinin önemine dikkat çekmektedir. Çünkü her problemde olduğu gibi çocukların kullandığı argo-küfür ifadelerinin azaltılmasında hem okul hem de aile birlikte hareket etmedikçe kalıcı çözümler sunmak zor görünmektedir. Ok'un³⁵²; okul-aile işbirliğinin hem öğretmenlere hem de velilere katkı sağladığı, çocukları daha iyi anlamaya, onlarla daha iyi iletişim kurmaya faydası olduğuna ulaştıran araştırması; araştırmamızın bu sonucunu destekler niteliktedir. Okulda argo-küfür ifadelerinin yanlışlığını fark eden çocuğun aile ortamına girdiğinde yine bu kelimelere maruz kalması okulda verilen eğitimin de geçerliliğini yitirmesine sebep

³⁵⁰ Zeynep Kılıç, "Sınıf Öğretmenlerinin ve Anne-Babaların Gözünden Okul-Aile İşbirliği", *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 20 (Nisan 2019).

³⁵¹ Perihan Ulucan, "Türkiye Okul Öncesi Eğitim Programı ve OHİO Erken Öğrenme Standartları Öğrenme Sürecinde Yer Alan Değerler", *Eğitimde Yeni Yaklaşımlar Dergisi* 3/1 (ts.), 55-79.

³⁵² Safiye Ok, "Öğretmen ve Ailelere Göre Okul Öncesi Eğitimde Okul-Aile İşbirliğinin Önemi", *İstanbul Aydın Üniversitesi* 32 (2016), 61-79.

olmaktadır. Dolayısıyla; okul ve ailenin birlikte hareket etmesinin, bu problemin üstesinden gelebilmek için gerekli şartlardan biri olduğu görülmektedir.

4.1.7. Çocukların Argo-Küfür Kullanımını Artıran Etkenler

1. Aile, çevre, arkadaş, okul gibi ortamlarda çocukların argo-küfür ifadelerine sık sık maruz kalarak normal iletişim ifadeleriymiş gibi algılamaları,
2. Çocukların sosyal çevrelerinden duyarak kulak aşinalığı kazandıkları argo-küfür ifadelerini ne anlama geldiğini kavrayamayacak durumda iken bilinçsiz bir şekilde kullanmaları ve zamanla ağız alışkanlığı haline getirmeleri,
3. Çocukların; argo-küfür ifadelerini kullanarak kendilerini bazı çevrelere ispat etme istekleri, dikkat çekme arzuları ve argo-küfür ifadeleri havalı-popüler ifadeler olarak kabul etmeleri sonucu bu ifadeleri kullanmaya karşı kendilerinde oluşan özentî faktörü,
4. Çocukların kendilerini kontrol noktasında gerekli eğitime tabi tutulmaması,
5. Çocukların artan teknoloji kullanımıyla birlikte dijital ortamlarda kontrolsüzce ve denetlenmeden çok fazla zaman geçirmesi ve bu tür ifadelerin kullanıldığı içerikleri izlemesi ve argo-küfrün bu içeriklerde güldürü unsuru olarak kullanılması,
6. Çocuklara temel olarak ailede devam eden süreçte ise okulda argo-küfür kullanımı ve güzel konuşma noktasında verilen eğitimlerin yetersiz oluşu,
7. Çocukların; etrafındaki yetişkinlerin sinir-öfke anında da heyecan-mutluluk anlarında da argo-küfür kullandıklarına küçük yaşlardan itibaren şahit olması ve bu şekilde bir öğrenmeye sık sık maruz kalmaları,
8. Genel ortamlarda pek kullanılmamakla birlikte özellikle arkadaş ortamlarında şakalaşma ifadeleri olarak da sık sık argo-küfre yer verilmesi,
9. Özellikle covid 19 salgını sürecindeki artan dijitalleşme; oyunların şeklini de değiştirmiş, sokak oyunlarının yerini sanal oyunlara, gerçek arkadaşların yerini sanal arkadaşlıklara bırakması,
10. Artan sanal oyunlarla birlikte çocukların hiç tanımadıkları, haklarında hiçbir bilgi sahibi olmadıkları farklı insanlarla oyun ortamına girerek kolayca argo-küfür ifadelerine şahit olmaları ve argo-küfürsüz bir oyun olmayacak algısına kapılmaları,

11. Çocukların kendilerine örnek aldıkları youtuberların videolarını çok fazla takip etmeleri ve özellikle argo-küfür en çok kullananların talep görmesi,
12. Çocukların teknoloji kullanımıyla birlikte her türlü sayfaya erişebilmeleri ve içeriğe bakmadan faydalı zararlı her video, sayfa ve kanalı takip etmeleri ve bu kelimelere karşı duyarsızlaşmaları, kötü olduğu algısından uzaklaşmaları,
13. Ailelerin çocuklarını dijital ortamlarda başıboş bırakmaları, bu konuda bilinçsiz davranarak yeterli düzeyde denetlememeleri gibi etkenler çocukların argo-küfür kullanımını artırmaktadır.

4.2. Öneriler

4.2.1. Kurumlar İçin Öneriler

1. Okullarda argo-küfür kullanımının yanlışlığını çocuklara fark ettirebilmek ve sürekliliği sağlamak adına devamlılığı sağlanan projeler olmalıdır. MEB'in koordine edeceği bu projelerle çocuklar, farklı etkinliklerle bu ifadelerden uzaklaştırılarak argo-küfür kullanılmadan da konuşulabileceğini fark etmelidir.
2. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersleri gibi Değerler Eğitimi, İletişim, Güzel Konuşma, Teknolojinin Doğru Kullanımı gibi derslere müfredatta yer verilmelidir. Çünkü çocuklar değerlerden uzaklaştıkça ve teknolojiye bağımlı hale geldikçe; iletişim kurma, değer bilinci kazanma ve güzel konuşma noktasında sıkıntı yaşamaktadırlar.
3. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ve Türkçe gibi derslerde doğru ve güzel konuşma, dinde ve ahlakta güzel konuşmanın önemi üzerine üniteler eklenerek bu ünitelerde çocuklarla etkinliklere yer verilmelidir.
4. Argo-küfür kullanımını azaltabilmek için okullarda, toplumda topyekün bir mücadeleye girilmeli; bu mücadele devlet aracılığıyla, toplumsal faaliyetler aracılığıyla afiş, etkinlik, projelerden yardım alınarak sürekli hale getirilmelidir.
5. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından güzel konuşma, argo-küfür ifadelerinden çocukları uzaklaştırma noktasında bilinç ve farkındalık oluşturmak için öğretmenlere yüz yüze ya da çevrimiçi seminerler ve çalıştaylar verilmelidir.
6. MEB tarafından okullarda, halk eğitim merkezlerinde ailelere çocukların argo-küfür kullanımını azaltabilmek için bilgilendirici ve destekleyici eğitimler verilebilir.

7. Argo-küfür noktasında RTÜK'ün televizyon kanallarındaki yayınların denetimini artırması, Youtube gibi platformların denetlenmesi çocukların maruz kaldıkları olumsuzlukları azaltmaya katkı sunabilir.

8. TDK Türkçeyi doğru ve düzgün konuşma, konuşurken ahlaki kelimelerin seçilmesi konusunda kapsamlı çalışmalar yapabilir.

9. Ülke çapında başlatılacak bir kampanya ile birlikte her yaşta ve her mekânda argo-küfre hayır kampanyaları yapılarak toplum bilinci artırılabilir.

10. Çocukların kullandıkları argo-küfür ifadeleri yerine alternatif kelimeler üretilerek afişler halinde okullara ve toplu taşıma alanlarına asılabilir.

11. Okul idaresi tarafından argo-küfür kullandığına şahit olunmayan çocuklar tüm öğrencilerin huzurunda ödüllendirilebilir.

12. Okul idaresi ve rehberlik servisinin ortak yürüteceği bir çalışmayla; kendini doğru bir şekilde ifade etme becerisi kazandırma ve özellikle sinir anında kullanılan argo-küfür ifadelerinin kullanımını azaltabilmek için çocukların aktif rol alabileceği ortak çalışmalar yürütülebilir.

13. Argo-küfür kullanımının önüne geçebilmek ya da azaltabilmek için sadece okul ve aile işbirliğinin yeterli olmadığı görünen bir gerçektir. Bu problemi önlemek için topyekûn bir mücadele sürdürülmeli ve toplumun, devletin, tüm vatandaşların bu anlamda üzerine düşeni yapması ve bu probleme dikkat çekmesi için projeler yürütülmesi gerekmektedir. Çünkü görmezden gelindiği müddetçe çocuklar arasında argo-küfür kullanımı artmaya devam ederken, bu durumun Türkçe dil kullanımını da etkilediği de görülmektedir.

14. Bilimsel bir çalışmadan ziyade çocukları en çok etkileyen internet, sosyal medya, sanal oyunlar arkadaşlıkların da çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerine binaen bu platformların ciddi denetimlerle kontrol edilmesine; çocukların hayata bakışından davranışlarına, şakalarından konuşmalarına kadar her şeylerini taklit ettiği, ciddi kitleye ulaşmış youtuberların denetime tabi tutulması da gereklilik olarak görülmektedir.

15. Dijital ortamların denetime tabi tutulmasının zorluğundan ve hatta imkânsızlığından hareketle en azından çocuğun ailesi dışında ilk sosyalleştiği kontrollü ortam olarak kabul edilen okullar aracılığıyla bu problemi azaltmaya yönelik ulusal düzeyde çalışmalar yapılabilir. Çocukların bilgilendirilerek ders notlarından ziyade, toplumdaki konuşma biçimlerinin de denetlenerek başarısına etki etmesi bu problemi azaltmaya

yarayacaktır. Okul projeleri, aile bilgilendirmeleri ve sıkı takiple bu kelimelerin yanlış olduğunun çocuğa fark ettirilmesi gerekmektedir.

4.2.2. Aile ve Öğretmenler İçin Öneriler

1. Çocukların argo-küfür kullanımını azaltabilmek için özellikle aile ve okulun işbirliği içerisinde olması gerekmektedir. Öğretmenlerin okulda yapacakları çalışmaları ailelerin evde desteklemesi için ortak çaba gösterilebilir.

2. Öğretmenlerin okulda yapacakları çalışmalar, etkinlikler ile çocukların gözlem ve takibi sağlanarak argo-küfür kullanımında gözle görülür bir azalma olup olmadığı karşılaştırılabilir. Çalışmaların etki edip etmediğini anlamak, artış ya da azalma durumunda yöntem değişikliği yapılarak mantıklı bir şekilde ilerlemeye katkı sağlayabilir. Bu bağlamda gelişim gösteren çocukların ödüllendirilmesi, motive edici konuşmalar yapılarak teşvik edilmeleri sağlanabilir.

3. Çocuk için rol model olan anne baba ve öğretmenlerin argo-küfür kullanımı, güzel konuşma konusunda çocuklara model teşkil etmeleri gerekmektedir.

4. Okulda değerler eğitimi yoluyla doğru davranışlar kazandırılmaya çalışılan çocukların kendilerinin de aktif olabileceği drama, tiyatro, oyun gibi etkinliklerle desteklenerek kalıcı ve etkili bir öğrenme gerçekleştirmesi sağlanabilir. Çünkü çocukların bir şeyin yanlış olduğunu kendilerine anlatılmasından daha çok kavratılmaya, fark ettirilmeye ihtiyaçları bulunmaktadır. Bu noktada öğretmenlerin aktif rol alması problemin azalmasına katkı sunabilir.

5. Çocukları aileden sonra en çok etkileyen arkadaş grubu hakkında öğrencilere ve velilere gerekli bilgilendirmeler yapılarak, velilerin çocuklarının arkadaş ortamları hakkında, birlikte zaman geçirdikleri arkadaşları hakkında bilgi sahibi olabilmesi ve bu probleme dikkat çekebilmesi için seminerler verilebilir. Bu seminerler aracılığıyla bilinçlenen aile, çocuğuna da arkadaş seçimi konusunda rehberlik edebilir.

6. Okulların kendi içerisinde belirli kararlar alarak tüm öğrencileri, tüm öğretmen ve tüm personeli kapsayacak şekilde bir program tasarlayarak uygulamaları sağlanabilir. Bu şekilde yürütülen bir çalışma farkındalığı ve sürekliliği sağlama noktasında çocukların da daha dikkatli olmasına ve kalıcı davranışlar sergilemesine katkı sağlayabilir. Bu programa ailenin katılımı da sağlanarak daha kapsamlı bir çalışma haline getirilebilir.

7. Öğretmenlerin ahlaki davranışlar kazanması için okulla sınırlı kalmadan hayatın her alanında öğrenciler için gayretler göstermesi gerekmektedir. Kalıcı ve etkili davranışlar için çocukların güzel davranışlarını pekiştirmek, ödüllendirmek ve takibini sağlamak argo-küfür kullanımını azaltabilmek için önemli olabilir. Çocukların bazen bu ifadelerle sadece dikkat çekmek ve popüler olmak için başvurdukları bu öneriyi destekler niteliktedir.

8. Öğretmenler veli toplantılarında, velilerle bir araya geldikleri tüm ortamlarda, çocuklarda artan argo-küfür kullanımına özellikle değinmeleri gerekmektedir. Çünkü var olduğu herkes tarafından net bir şekilde bilinen, herkesin rahatsızlık duyduğu bir konu olan argo-küfür kullanımı için ne ailelerde, ne okullarda gereken çaba gösterilmemektedir.

9. Çocukların dillerine küçük yaşlardan beri dolanan argo-küfür kelimelerin yanlışlığını onlara fark ettirebilmek için aile ve öğretmenlerin çocuklara bu kelimelerin anlamlarını aktarmaları, bu ifadelerin sadece bir kelime değil de kendi ahlakını ve dilini nasıl kirlettiğine vurgu yapmaları gerekmektedir. Bu noktada aile ve okulun birlikte organize edeceği çalışmalar yapılabilir.

4.2.3. Araştırmacılar İçin Öneriler

1. Bu araştırma argo-küfür kullanımını azaltmaya yönelik bir çalışmadır. Bu noktada argo-küfür kullanımını önlemeye, çalışmaların etki edip etmediğini saptamaya yönelik araştırmalara da ihtiyaç duyulmaktadır. Çünkü sebepleri sonuçları tartışmak; problemi önleme noktasında kısıtlı görülmektedir. Dolayısıyla argo-küfür kullanımındaki düşüş ve artışı saptayacak çalışmalara da ihtiyaç duyulmaktadır.

2. Belirli bir veli ve öğretmen grubuyla yapılan bu çalışma; farklı açılardan ve farklı gruplarla da çalışılabilir. Çevre şartları göz önünde bulundurularak yapılacak çalışmalarla çocukların argo-küfür kullanım sebepleri daha detaylı ele alınarak farklı çözüm önerilerinin ortaya çıkması sağlanabilir.

3. Araştırmamızda çocukların argo-küfür kullanımında aile etkisinin yüksek düzeyde ölçülmesi, argo-küfür kullanımını azaltabilmek için okul-aile işbirliğinin müstakil bir çalışma olarak yapılması problemin kaynağını saptama ve problemi azaltma noktasında faydalı olabilir.

4. Araştırmamızda veliler ve öğretmenlerle çalışılmış olup bundan sonraki çalışmalarda özne oldukları için çocuklarla da çalışmalar yapılabilir. Problemin kaynağına inilmesi problemin çözümü noktasında fayda sağlayabilir.

5. Argo-küfür kullanımında etkisi yüksek olan gerek youtube, gerekse instagram, sanal oyunlar ve sanal tüm ortamlar açısından müstakil çalışmalar yapılabilir. Bu çalışmalar yapılırken çocukları sosyal medya gibi platformlarda doğru adımlar atmaya yönlendirilebilecek çalışmalara da yer verilebilir.

6. Araştırma sonucunda sunulabilecek bir diğer öneri ise; çocukların argo-küfür kullanım düzeyleri, kullandıkları kelimelerin içeriği ve hangi durumlarda kullandıkları ile ilgili durum tespit çalışmalarından ziyade problemi çözmeye, azaltmaya yönelik çalışmaların gerekli olduğu yönündedir. Çünkü var olan bir problemi ortaya çıkarmak kolay olmakla birlikte; bu problemi çözmek ya da çözüme giden yolları sunmak daha zor ve etkili olmaktadır.

7. Başka bir öneri ise; çocukların argo-küfür kullanım sebepleri kadar aile ve çevre faktörünün de incelenmesi gerektiği yönündedir. Çünkü temiz ve masum bir şekilde dünyaya gelen çocuğun dilini argo-küfür sözlerle kirletmesindeki temel faktör ya aile ya da çevre olarak görülmektedir.

8. Son yıllarda pandemi ve küreselleşen dünyanın etkisiyle artan teknoloji kullanımının, internet ve dijital ortam kullanım yaşını düşürdüğü görülmektedir. Çağımızda artan iletişim ihtiyacının doğurduğu bu problemle ilgili daha çok çalışma yapmak, bu probleme dikkat çekmek ve argo-küfür ifadelerini insanların normal karşılamadan rahatsız edici olarak görmesi zorunluluk haline gelmelidir. Bu anlamda farklı ve etkili çalışmalar yapılması gerekmektedir.

9. Argo-küfür kullanımı bir davranış problemi olmakla birlikte aynı zamanda bir konuşma bozukluğu, dil problemi de olmaktadır. Bu noktada Türkçe alanında da çalışmalar artırılarak toplumsal bir algı oluşturulabilir.

KAYNAKÇA

- Adler, Alfred. *Çocuk Eğitimi*. çev. Kâmuran Şipal. Ankara: Say Yayınları, 2. Baskı., 2019.
- Akar, Ali. “Türk Sözlükbiliminde Tanımsız Bir Alan: Sövgü Sözleri”. *Dil Araştırmaları Dergisi* 14 (2014), 27-33.
- Akbaş, Oktay. “Değer Eğitimi Akımlarına Genel Bir Bakış”. *Değerler Eğitimi Dergisi* 6/16 (2008), 9-27.
- Akbaş, Oktay. *Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinde Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2004.
- Aktaş, Elif - Yılmaz, İsa. “Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Kullandıkları Hitapların Toplumdilbilim Açısından İncelenmesi”. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 59 (2017), 577-594.
- Aktunç, Hulki. *Büyük Argo Sözlüğü*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 8. Baskı., ts.
- Arıcı, Handan Yalvaç. *Kur'an'da Muthuluk Kavramı ve Eğitimi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2019.
- Atlı, Gülşen. *Aile ve Çocuk Eğitimi Üzerine*. İstanbul: Etüt Yayınları, 2015.
- Ay, Mehmet Emin. *Ailede ve Okulda İdeal Din Eğitimi*. İstanbul: Beyza Kitap, 7. Baskı., 2014.
- Aydın, Hayati. *Kur'an'da İnsan Psikolojisi*. Ankara: Fecr Yayınları, ts.
- Aydın, Mehmet Zeki. *Ailede Ahlak Eğitimi*. İstanbul: Timaş Yayınları, 3. Baskı., 2010.
- Aydın, Mehmet Zeki - Akyol Gürler, Şebnem. *Okulda Değerler Eğitimi: Yöntemler, Etkinlikler, Kaynaklar*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 6.Baskı., 2020.
- Aydın, Mustafa. “Değerler, İşlevleri ve Ahlak”. *Eğitime Bakış* 19 (2011).
- Aynur Bütün Ayhan - Utku Beyazıt. “İletişimle İlgili Temel Kavramlar”. *Çocuk Ve İletişim*. Ankara: Vize Yayıncılık, 1. Basım, 2017.
- Bayraktar, Faruk. “Ailenin Eğitim Görevi”. *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*.
- Bilgin, Beyza. “Eğitimin İmkânı ve Sınırları Üzerine”. *AÜİF İslam İlimleri Enstitüsü Dergisi* 4 (1980).
- Boynukalın, Mehmet. “Sövmeye”. *TDV Ansiklopedisi*, 2009.
- Bladı, Kerim. “Kur'an'ın Sözlü İletişimde Öngördüğü Dil Üslubu”. *Yakın Doğu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 4/1 (2018), 21-54.
- Bülent Çiftpınar. “Dil ve Sözel Şiddet”. *Burdur Eğitim Fakültesi Dergisi*, 45-57.

- Büyükbaykal, Ceyda Ilgaz. “Kitle İletişim Araçları ve Toplumsal Yaşam”. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi* 21 (Ocak 2012), 71-75.
<https://doi.org/10.17064/iüifhd.27733>
- Cemaloğlu, Necati. “Veri Toplama Teknikleri: Nicel-Nitel”. *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. ed. Abdurrahman Tanrıöğen. Ankara: Anı Yayıncılık, 4. Baskı., 2014.
- Cevizci, Ahmet. *Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayınları, 2002.
- Ceylan, Remziye. “Kullanılan Araçlara Göre İletişim”. *Çocuk ve İletişim*. ed. Neriman Aral. Ankara: Vize Yayıncılık, 2017.
- Creswell, John W. *Nitel Araştırma Yöntemleri*. çev. Mesut Bütün - Selçuk Beşir Demir. Ankara: Siyasal Kitabevi, 6., 2021.
- Crowley, David - Heyer, Paul. *İletişim Tarihi Teknoloji, Kültür, Toplum*. ed. Serdar Öztürk. çev. Berkay Ersöz, 2014.
- Cüceloğlu, Doğan. *İletişim Donanımları*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 63. Basım, 2021.
- Cüceloğlu, Doğan. *Yeniden İnsan İnsana*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 58. Basım, 2019.
- Çakır, Turan. “Çocukta Dil Gelişimi Ve Kuramsal Yaklaşımlar”. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 7 (2013), 110-134.
- Çalapkulu, Çiğdem - Alp, Fatma. “Dijital Ebeveynler ile Çocukların Sosyal Medya Kullanımı Üzerindeki Mahremiyet İlişkisi”. *Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 8/2 (2020).
- Çaydaşı, Özgül. *İlk ve Ortaokullarda Argo Kullanımı ve Sınıf Yönetimine Etkisine Yönelik Öğretmen Görüşleri*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2016.
- Çelik, Nesibe Gülşen. *7-12 Yaş Çocuğunun Karakter Eğitimi Açısından Ailenin Etkisi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.
- Çiçek, Ahmet. *Küfür ve Argonun Gündelik İletişimdeki Yeri Üniversite Öğrencileri Üzerinde Bir Alan Araştırması*. Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Çiçek, Ahmet - Yağbasan, Mustafa. “Küfür ve Argonun Gündelik İletişimdeki Yeri Üniversite Öğrencileri Özelinde Bir Alan Araştırması”. *Akdeniz İletişim Dergisi* 32 (2019), 13-37.
- Çifçi, Musa. “Argonun Niteliği ve Argoya Bakış Açımız”. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi* 6/2 (2006), 297-301.
- Damla, Ferda Selika - Diblen, Sümeyra. “Argo Dil Kullanımının Okul Türüne ve Cinsiyete Göre Değişimi Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme: Eskişehir İli Örneği”. *Bursa Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu*.

- Demirci, Esra. “Dilin Dijital Devrimi: Emotikon”. *Medya Çağında İletişim Sokaktan Ekrana Sanaldan Gerçeğe*. ed. Ali Murat Kırık. Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları, 2017.
- Denis McQuail, Sven Windahl. *Kitle İletişim Modelleri -Kitle İletişim Çalışmalarında*. çev. Konca Kumlu. Ankara: İmge Kitabevi, 3., 2010.
- Denizer, Nurullah. “İletişim Çağındaki İletişimsizlik Problemine İlâhî Bir Çözüm: Kur’ân’da İletişim İlkeleri ve Konuşma Adabı”. *5. Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Kongresi*. 287-300. Ankara: Asos Yayınevi, 2019.
- Dilan Kenanoğlu. *Okul Öncesi Eğitimde Geleneksel Oyunların Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Dil Gelişimine Etkisi*. Malatya: İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021.
- Dökmen, Üstün. *Sanatta ve Günlük Yaşamda İletişim Çatışmaları ve Empati*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 2017.
- Durualp, Ender. “Zaman ve Mekâna Göre İletişim”. *Çocuk ve İletişim*. Ankara: Vize Yayıncılık, 2017.
- Ekşi, Halil. “Din Eğitimi, Gençlik ve Kişilik”. *Gençlik Din ve Değerler Psikolojisi*. ed. Hayati Hökelekli. İstanbul: Dem Yayınları, 3. Baskı., 2015.
- Ekşi, Halil - Ahmet Katılmış (ed.). *Karakter ve Değerler Eğitimi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 1. Baskı., 2020.
- Emine Ahmetoğlu - Ezgi Akşin Yavuz. “Toplumsal İlişkiler Sistemi Olarak İletişim”. *Çocuk Ve İletişim*. Ankara: Vize Yayıncılık, 2017.
- Enver Osman Kaan. “Fıkıh-Ahlak Ekseninde İletişim İlkeleri”. *Diyanet İlmî Dergi* 56/2 (2020), 523-558.
- Eryılmaz, Derya vd. “36-72 Aylık Çocukların Dil Gelişim Özelliklerinin Çeşitli Değişkenler Bakımından İncelenmesi”. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 9/1 (Mart 2019), 265-277.
- Fatih Pehlivan. *Ortaokul ve Liselerde Yaşanan Disiplin Problemlerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2017.
- Genel, Mehmet Gökhan. “Öğrencilerin Sosyal Medya Tutumları ve Yalnızlık Algıları: Lise ve Ön lisans Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma”. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi* 10/4 (2021).
- Gerek, Zinnur vd. “Türkiyede Futbolla İlgili Yazılı Medyada Kullanılan Argo Küfür ve Savaş Metaforlarının İncelenmesi”. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 44 (2015), 190-197.

- Ginott, Haim G. *Anne Baba ve Çocuk Arasında*. çev. Arzu Tüfekçi. İstanbul: Okyanus Yayınevi, 24. Baskı, 2021.
- Gökçe, Orhan. *İletişim Nasıl Daha İyi Anlar ve Anlaşılırım*. Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları, 2. Basım, 2013.
- Gönenç, Özgür. *İletişim Dünyası*. İstanbul: Derin Yayınları, 2014.
- Görgülü, Ülfet. “Söz Söyleme Sanatı Olarak Vaaz, Mimar-ı Âdem Olarak Vaiz”. 77-91. Ankara: DİB Yayınları, 2011.
- Güneş, Adem. *7-14 Yaş Dönemi Çocuk Eğitiminde 100 Temel Kural*. İstanbul: Timas Yayınları, 5. Baskı, 2017.
- Güngör, Erol. *Değerler Psikolojisi Üzerinde Araştırmalar*. Ankara: Ötüken Neşriyat, 4. baskı, 2010.
- Güngör, Nazife. *İletişim: Kuramlar ve Yaklaşımlar*. Ankara: Siyasal Kitabevi, 2011.
- Güngör, Okan Celal. “Okul Bağlamında Öğrenci Argosu”. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* 5 (2016), 18-29.
- Güray Çağlar König. “Toplumdilbilim Açısından ‘Dil’ ve ‘Dil Türleri’ Kavramları Üzerine”. *Dilbilim Araştırmaları Dergisi* 2/ (1991), 59-70.
- Hacımuftuoğlu, Esra. “Kur’ân-ı Kerim’de Mü’minlerin Ağız ve Söz Disiplini”. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 42 (2014), 209-243.
- Hasan Dam. “Din, Ahlak ve Değer”. *Teoriden Pratiğe Değerler Eğitimi*. ed. Mustafa Köylü. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2. Baskı, 2019.
- Hatice Darga vd. “Çizgi Filmlerin Çocukların Dil ve Sosyal Gelişim Alanlarına Etkisine Yönelik Ebeveyn Görüşlerinin İncelenmesi”. *International Primary Education Research Journal* 5/1 (2021), 59-77.
- Hayati Hökelekli. “Modern Eğitimde Yeni Bir Paradigma: Değerler Eğitimi”. *Eğitime Bakış (Eğitim-Öğretim ve Bilim Araştırma Dergisi* 18 (2010), 4-9.
- Hikmet Yazıcı. “Kişilerarası İlişkilerde Sözsüz İletişim”. *Kişilerarası İlişkiler ve Etkili İletişim*. ed. Alim Kaya. Ankara: Pegem Akademi, 2. Basım, 2011.
- Hökelekli, Hayati. *Ailede, Okulda, Toplumda Değerler Psikolojisi ve Eğitimi*. İstanbul: Timaş Yayınları, 2011.
- Hökelekli, Hayati. *Çocuk, Genç, Aile Psikolojisi ve Din*. İstanbul: Dem Yayınları, 2. Baskı, 2016.
- Işıl Çobanlı Erdönmez. “İletişimin Döngüsel Süreci Bağlamında Sözlü İletişim”. *Uluslararası Sanat Kültür ve İletişim Dergisi* 2/1 (Temmuz 2009), 81-98.
- Kamer, S. Tunay - Şahin, Murat. “Değerlere ve Değerler Eğitimi İlişkin Öğretmen Adaylarının Görüşleri”. *Milli Eğitim Dergisi* 50/230 (2021), 725-744.

- Kaptan, Seher Yazar. “Karakter Gelişimi ve Eğitiminde Okul ve Çevrenin Rolü”. *Karakter ve Değerler Eğitimi*. ed. Halil Ekşi - Ahmet Katılmış. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 1. Baskı., 2020.
- Karakaya, Şerafettin. *Dil Gelişimi ve Dil Politikası*. Ankara: Akçağ, 2007.
- Karakuş, Neslihan vd. “Ortaokul Öğrencilerinin Kullandığı Argo Kelimeler Çerçevesinden Dil Ahlakına Genel Bir Bakış”. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* 7 (2020), 172-191.
- Kaşıkçı, Semih. *2000 Sonrası Türk Sinemasında Mizah Anlayışı ve Toplum Üzerindeki Etkileri*. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016.
- Kaya, Alim (ed.). *Kişilerarası İlişkiler ve Etkili İletişim*. Ankara: Pegem Akademi, 2017.
- Kaya, Mevlüt - Taşkın, Osman. “Okulda Değerler Eğitimi”. *Teoriden Pratiğe Değerler Eğitimi*. ed. Mustafa Köylü. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2. Baskı., 2019.
- Kaygılı, Osman Cemal - Yıldırım, Tahsin. *Argo Lugatı*. İstanbul: Selis Kitaplar, 1. baskı.
- Kaymakcan, Recep. “Değer Kavramı ve Gençlerin Dini Değerleri”. *Eğitime Bakış* 6/18 (2010), 10-15.
- Kaymakcan, Recep - Meydan, Hasan. *Ahlak Değerler ve Eğitimi*. İstanbul: Dem Yayınları, 3.baskı., 2020.
- Kılıç, Zeynep. “Sınıf Öğretmenlerinin ve Anne-Babaların Gözünden Okul-Aile İşbirliği”. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 20 (Nisan 2019).
- Kızıldağ, Özgün. *Çocukları Anlama Kılavuzu*. Ankara: Elma Yayınevi, 3. Baskı., 2015.
- Kızıldağ, Özgün. *Ergenleri Anlama Kılavuzu*. Ankara: Elma Yayınevi, 5. Baskı., 2020.
- Kocaer, Sibel. “Argo ve Toplumsal Cinsiyet”. *Milli Folklor Dergisi* 71 (2006), 97-101.
- Kol, Suat. “Erken Çocuklukta Bilişsel Gelişim ve Dil Gelişimi”. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 21 (2011), 1-21.
- Korkmaz, Mehmet. “Değerler Eğitimi Yaklaşımları”. *Teoriden Pratiğe Değerler Eğitimi*. ed. Mustafa Köylü. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2. Baskı., 2019.
- Kuşdil, M. Ersin - Kağıtçıbaşı, Çiğdem. “Türk Öğretmenlerin Değer Yönelimleri ve Schwartz Değer Kuramı”. *Türk Psikoloji Dergisi* 15/45 (2000), 59-76.
- Küçük, Nurettin. “Schwartz’ın ‘Değer Yönelimleri Ölçeği’ ile Türkiye’deki Öğrenciler Üzerine Yapılmış Olan Bazı Araştırma Bulgularının Değerlendirilmesi”. *Akademik Bakış Dergisi* 57 (2016), 280-296.
- Küçükkeleşçe, Aziz. *60-72 Ay Arasındaki Çocukların Dil Gelişimleri, Temel Matematiksel Akıl Yürütme Becerileri ve Görsel Algı Düzeylerinin İncelenmesi*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2020.

- Maviş, İlknur. “Çocukta Dil Edinim Kuramları”. *Dil ve Kavram Gelişimi*. ed. S.Seyhun Topbaş. Ankara: Kök Yayıncılık, 2. Basım, 2006.
- Mesut Şen. “Argo Kelimeleri Üzerine”. *Argo*. ed. Emine Gürsoy Naskali - Gülten Sağol Yüksekaya. 19-30. İstanbul: Ka Kitap, 2016.
- Meydan, Hasan. “Okulda Değerler Eğitiminin Yeri ve Değerler Eğitimi Yaklaşımları Üzerine Bir Değerlendirme”. *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/1 (2014), 93-108.
- Mutlu, Erol. *İletişim Sözlüğü*. Ankara: Sofos, 6. Basım, 2012.
- Nadire Deniz Özkılıç Kabul. *Üç Yaş Çocuklarda Teknolojik Alet Kullanımının Sosyal Beceri, Oyun Becerisi ve Dil Gelişimi Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi*. İstanbul: Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2019.
- Nazan Kaytez. “Bebeklik ve Erken Çocukluk Döneminde Gelişim”. *Gelişim Psikolojisi*. ed. Abide Güngör Aytar. Ankara: Hedef Yayıncılık, 2018.
- Necmeddin Şeker. “Sözlü İletişimde Nebvî Metot Hz. Muhammed’in a.s. Konuşma Üslubu ve Adabı”. *Toplum Bilimleri Dergisi* 5/10 (2011), 111-128.
- Neslitürk, Seviye - Deniz, Mehmet Engin. “Anne Değerler Eğitimi Programının 5-6 Yaş Çocuklarının Sosyal Beceri Düzeylerine Etkisi”. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi* 4/4 (2014), 103-116.
- Oğuz, Cihan. “İletişimde ‘Dijital Görgüsüzlük’: Gerçekliğin Karikatürize Edilmiş Hali”. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi* 5 (2019), 471-478.
- Ok, Safiye. “Öğretmen ve Ailelere Göre Okul Öncesi Eğitimde Okul-Aile İşbirliğinin Önemi”. *İstanbul Aydın Üniversitesi* 32 (2016), 61-79.
- Okumuş, Ejder. “Toplum ve Ahlak Eğitimi”. *Eğitime Bakış* 18 (2010), 28-32.
- Önen, Evrim. “Bireysel Dil Kullanımını Etkileyen Etkenler”. *Dil Dergisi* 152 (Haziran 2011), 57-67.
- Özdemir, Ömer. “Ebeveynlere Göre Ailede Çocuğun Din Eğitimi”. *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 47 (2019), 313-344.
- Özdemir, Şuayip. “Çocuğun Din Eğitiminde Ailenin Rolü”. *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi* 9 (2002), 113-131.
- Özensel, Ertan. “Sosyolojik Bir Olgu Olarak Değer”. *Değerler Eğitimi Dergisi* 1/3 (2003), 217-239.
- Özkan, Mustafa. *İnsan, İletişim ve Dil*. İstanbul: Akademik Kitaplar, 4. Baskı., 2010.
- Özkan, Nevzat. “Gizli Dil Olarak Argonun Fonksiyonu Üzerine”. *Argo*. ed. Emine Gürsoy Naskali - Gülten Sağol Yüksekaya. 31-40. İstanbul: Ka Kitap, 2016.

- Peker, Hüseyin. *Çocuk Eğitiminde Pozitif Disiplin Zor Çocuk Yoktur*. İstanbul: Timaş Yayınları, 1. Baskı., 2010.
- Sağlam, İsmail. “Çocuklarda Davranışların Şekillenmesinde Etkili Olan Faktörlere Teorik Bir Yaklaşım”. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10/2 (2001), 209-223.
- Samiye Erdoğan vd. “Alt Sosyoekonomik Bölgelerde Ana Sınıfına Devam Eden 5-6 Yaş Grubundaki Çocukların Dil Gelişim Düzeylerine Bazı Faktörlerin Etkisinin İncelenmesi”. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 14/1 (2005), 231-246.
- Saraç, Fazıl. *Kur'an-ı Kerim'in Fert ve Toplum Hayatına Kazandırdığı Nezaket*. Iğdır: Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015.
- Sebzecioğlu, Turgay - Özgür, Serap Coşkun. “Cinsiyete Bağlı Argo Kullanımı Üzerine Bir Twitter Etiket Örnekleme”. *Türk Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi* 5 (2015), 75-93.
- Seven, Serdal (ed.). *Çocuk Gelişimi*. Ankara: Vize Yayıncılık, 2015.
- Söyler, Sait - Yıldırım Kaptanoğlu, Ayşegül. “Sanal Uyuşturucu: İnternet”. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi* 7/2 (2018), 37-46.
- Süleyman Gümrükçüoğlu. *Kur'an'da İletişim Dili*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2011.
- Süleyman Kaan Yalçın Murat Şengül. “Dilin İletişim Süreci İçerisindeki Rolü Ve İşlevleri”. *Türkoloji Araştırmaları* 2 (2007), 749-769.
- Şanlı, Deniz - Öztürk, Candan. “Anne Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumları ve Tutumlar Üzerine Kültürün Etkisi”. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi* 8/4 (2015), 240-246.
- Şeyda Özçalışkan. “Kadın ve Erkeklerin Küfür Kullanımı Üzerine”. *Dilbilim Araştırmaları Dergisi*, 276-287.
- Şimşir, Zeynep - Dilmaç, Bülent. “Değerlerin Sınıflandırılması”. *Karakter ve Değerler Eğitimi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2020.
- Tahiroğlu, Mustafa. “Sosyal Bilgiler Dersinde Değer Eğitimi Etkinlik Örnekleri: İlkokul 4. Sınıf”. *Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi*. ed. Refik Turan - Kadir Ulusoy. Ankara: Pegem Akademi, 3. Baskı., 2019.
- Temel, Zeynep Fulya vd. “Dil Gelişimi”. *Çocuk Gelişimi*. ed. Neriman Aral - Zeynep Fulya Temel. Ankara: Hedef Yayıncılık, 2018.
- Temel, Zeynep Fulya vd. *Erken Çocuklukta Dil Edinimi*. Ankara: Vize Yayıncılık, 2014.
- Tunç, Serkan. *Akran Zorbalığında Küfür Kullanımının Okul Sosyal Hayatına Etkileri*. İstanbul: Üsküdar Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2019.

- Turgay, Nurettin. “Kur’an’da Söz”. *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7/1 (2005).
- Turgut, Birgül Küçük. “Değerler Eğitimi Yaklaşım ve Uygulamaları”. *Karakter ve Değerler Eğitimi*. ed. Halil Ekşi - Ahmet Katılmış. 95-114. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 1. Baskı., 2020.
- Turpçu, Betül. *Din Eğitimi Açısından Kur’an-ı Kerim’de Hz. Meryem’in Terbiyesi*. Araf Yayınları, 2013.
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri, ts. Erişim 07 Mayıs 2021
- Ulucan, Perihan. “Türkiye Okul Öncesi Eğitim Programı ve OHİO Erken Öğrenme Standartları Öğrenme Sürecinde Yer Alan Değerler”. *Eğitimde Yeni Yaklaşımlar Dergisi* 3/1 (ts.), 55-79.
- Ulusoy, Kadir. *Karakter Değerler ve Ahlak Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi, 2019.
- Ulusoy, Kadir - Arslan, Ali. “Değerli Bir Kavram Olarak ‘Değer ve Değerler Eğitimi’”. *Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi*. ed. Kadir Ulusoy - Refik Turan. Ankara: Pegem Akademi, 3. Baskı., 2019.
- Ünalın, Şükrü. *Dil ve Kültür*. İstanbul; Ankara: Atlas Yayın Dağıtım ; Nobel Yayın Dağıtım, 2005.
- Yalçın, Süleyman Kaan - Şengül, Murat. “Dilin İletişim Süreci İçerisindeki Rolü ve İşlevleri”. *Türkoloji Araştırmaları* 2/2 (2007), 749-769.
- Yavuzer, Haluk. *Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 29. Basım, 2006.
- Yavuzer, Haluk. *Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 45. Baskı., 2021.
- Yazar, Taha - Lala, Özlem. “Değerlerin Kaynakları ve Temelleri”. *Karakter ve Değerler Eğitimi*. ed. Halil Ekşi - Ahmet Katılmış. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2020.
- Yazıcı, Kubilay. “Değerler Eğitimine Genel Bir Bakış”. *Türklük Bilimi Araştırmaları* 19 (2006), 499-522.
- Yazıcı, Mehmet. “Değerler ve Toplumsal Yapıda Sosyal Değerlerin Yeri”. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 24/1 (2014), 209-223.
- Yıldırım, Ali - Şimşek, Hasan. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık, 11. Baskı., 2018.
- Yılmaz, Musa Kazım. “Hucûrât Suresinin Öne Çıkardığı Adâb-ı Muâşeret”. *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 38 (2017), 1-30.
- Yolcu, Mehmet. “Dil: İşlevi, Çeşitleri ve Alanları Bağlamında Kavramsal Bir İnceleme”. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 2/1 (01 Şubat 2002), 67-96.
- Zafer, Cem - Vardarlier, Pelin. “Medya ve Toplum”. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi* 22/2 (Kasım 2019), 355-361.

EKLER

Ek-1: Öğretmen Görüşme Formu

Soru 1: Çocukların argo-küfür kullanımı hakkında ne düşünüyorsunuz?

Soru 2: Çocuklar argo-küfür ifadelerini en çok hangi durumlarda kullanmaktadır?

Soru 3: Çocukların argo-küfür kullanımında aile dışında başka hangi faktörler etkilidir?

Soru 4: Çocukların argo-küfür kullanımının artmasında dijital platformların etkisi hakkında ne düşünüyorsunuz?

Soru 5: Çocukların argo-küfür kullanımını azaltma noktasında aileye düşen görevler nelerdir?

Soru 6: Çocukların argo-küfür kullanımını azaltma noktasında okullarda verilen değerler eğitimi kapsamında neler yapılabilir?

Ek-2: Veli Görüşme Formu

Soru 1: Çocukların argo-küfür kullanımı hakkında ne düşünüyorsunuz?

Soru 2: Çocuklar argo-küfür ifadelerini en çok hangi durumlarda kullanmaktadır?

Soru 3: Çocukların argo-küfür kullanımında aile dışında başka hangi faktörler etkilidir?

Soru 4: Çocukların argo-küfür kullanımının artmasında dijital platformların etkisi hakkında ne düşünüyorsunuz?

Soru 5: Çocukların argo-küfür kullanımını azaltma noktasında aileye düşen görevler nelerdir?

Soru 6: Çocukların argo-küfür kullanımını azaltma noktasında okullarda verilen değerler eğitimi kapsamında neler yapılabilir?



ÖZGEÇMİŞ

Züleyha YILDIZ, yılında’da doğdu. İlk, orta ve lise eğitimini’da tamamladı. İmam Hatip Lisesi’nden 2005 yılında mezun oldu. Lisans eğitimini, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Açık öğretim Fakültesi İlahiyat Ön lisans Programı ve Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Lisans Tamamlama Programından (İLİTAM) mezun olarak tamamladı. yılları arasında Ortaokulu’nda ücretli öğretmenlik yaptı. 2019 yılında Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi’ne DKAB öğretmeni olarak atandı ve aynı kurumda görevine devam etmektedir. 2018 yılında Bayburt Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı’nda lisansüstü eğitimine başlayan YILDIZ evli ve bir çocuk annesidir.

Yayınlar

Demir, Ömer – Yıldız, Züleyha. “Kendinle Etkileşim: Kendini Kendinde Gerçekleştirme”, “Doğal Çevre İle Etkileşim”. *Değerler Etkileşiminde Kendini Gerçekleştirme* ed. Ömer Demir: (Aralık 2019): 63-135, 301-344.